

Nyt. sz.: 2002-03-25
583/525

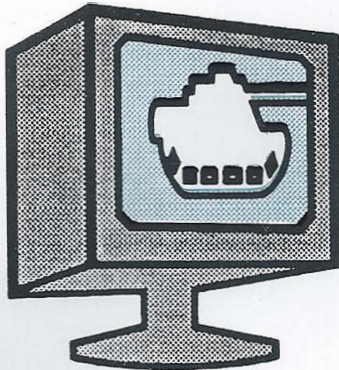
Nyt. szám: 208/1005/ MH 1. LTDD

Rész - / Dargay
MH 1. 7382

59 sz. példány

402

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

7. ÉVFOLYAM
1999. 4. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH LFI-ság belső kiadványa

„Tactics is the art of the logistically possible”
„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

(Anyagi-Technikai Biztosítás)

1999

4

TARTALOMBÓL

- A MH logisztikai rendszere modernizációjának néhány kérdése
- A logisztikai doktrína helye és szerepe a stratégiai dokumentumok rendszerében
- A Befogadó (fogadó) Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő feladatai és azok megvalósításának feltételei
- Gondolatok a logisztikai ellenőrzésről
- A Bundeswehr logisztikai tisztképzési rendszere
- Közlekedési konferencia

Szerkesztő bizottság

Elnök	Dobó Péter
Tagok	Kopasz Jenő, Szenes József, Svéd László, Komondi Márton, Hazuga Károly, Kapussy György, Anda Árpád, Csák Gábor, Csűrös János

Szerkesztőség

Főszerkesztő	Keszthelyi Gyula
Felelős szerkesztő	Tóth József
Felelős kiadó	Krnák János

Készült: 280 példányban
Egy példány: 126 lap

1588-4228

ELMÉLET

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI RENDSZERE MODERNIZÁCIÓJÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE

Dobó Péter ¹

I. rész

Az MH logisztikai rendszerének átvilágítása egyik meghatározó részét képezi a stratégiai felülvizsgálatnak, melynek alapvető célja egy olyan haderő kialakítása feltételeinek kidolgozása, amelyek:

- kisebb, de hatékonyabb;
- szervezete és működése hosszabb távon finanszírozható;
- a működőképes elemek koncentráálásával gazdaságosabb és egyben magában hordozza a fejlesztést biztosító elemeket is;
- készenléte és képessége összhangban van a haderőfejlesztési célkitűzésekkel.

Jogosan merül fel a kérdés, hogy az ezt megelőző átvilágítások során is hasonló célok lettek megfogalmazva és gyakorlatilag miért nem volt "érdemi" a változás?

A válasz rendkívül egyszerű. Minden érdemi változásnak személyi, tárgyi és anyagi alapfeltétele van, ha ezek közül valamelyik nem biztosított az alapcél sérül. Véleményem szerint a közel másfél évtizede folyó haderőátalakítás egyik legnagyobb ellentmondása volt, hogy a célok megfogalmazásán túl nem jutottak érdemben a megvalósítás útján az erősen korlátozott feltételek miatt.

Jelen cikkemben a haderőátalakításnak egyik meghatározó elemével, a logisztikai rendszer modernizációja néhány kérdésével foglalkozom, tudva azt, hogy ez a téma messze meghaladja egy folyóirat adta korlátozott lehetőségeket.

1. Dobó Péter vezérőrnagy, HVK logisztikai főcsoportfőnök

Mi a kiinduló alap?

A honvédség jelenleg működő logisztikai rendszere egy nem a NATO szövetségi rendszerébe tartozó ország haderejének biztosítására került kialakításra, működésében és szervezetében ágazatos orientáltságú, jelentősen eltér a béke és minősített időszakos koordináció, a források felhasználásában kevésbé gazdaságos, kapacitása a múlt haderő inkurrenciájával jelentősen lekötött.

A logisztikai rendszer átalakításával szemben megfogalmazódtak a politikai és szakmai elvárások, amelyek determinálják a szervezeti és működési rendet.

Néhányat a teljesség igénye nélkül:

- a civil irányítás és ellenőrzés átfogó érvényesülése a gazdasági folyamatok felett;
- a termelői és a fogyasztói logisztika kapcsolatának szétválasztása, működési rendjének kialakítása és megszilárdítása;
- az ágazati, részben partikulárt ellátás felváltása egy tárca szinten irányított, - a HM és VK integrációjáig megosztott parancsnoki, de szakmailag integrált vezetésű - jobban átlátható, a szövetségesekkel jobban harmonizáló logisztikai rendszerrel;
- jobb megfelelés a gazdálkodás változó törvényi előírásainak ezzel együtt a nemzetgazdasági forrásokra fokozottabb hatékonysággal épülő, gazdaságosabb és létszám-takarékosabb rendszer működtetése.

A fenti célkitűzések megvalósításának megítélésem szerint néhány általánosítható alapfeltétele van. Mint:

1.) A HVK egyenszilárd része a HM-nek, melyen belül

- **a politikai vezetés** legfontosabb feladata a célok meghatározása, azok végrehajtásának felügyelete, továbbá a katonai oldalnak a

kitűzött célokkal összehangolt igényeihez rendelt források és feltételek biztosítása;

- **a Honvéd Vezérkar** feladata a katonai vezetés megvalósítása, a csapatok hadrafoghatóságának, felkészítésének szabályozása és felügyelete, a működéshez szükséges feltételrendszer igénylése és a felhasználás koordinálása, a fejlesztési célkitűzések katonai alapjainak megfogalmazása;

2.) **A termelői logisztika** egyrészt a tárca felügyelete alatt működő termelő és szolgáltató szervezeteken keresztül, másrészt a haditechnikai fejlesztés, beszerzés, ingatlangazdálkodás civil irányítású intézményei által érvényesül. Szervesen ráépülve a nemzetgazdaság termelő és szolgáltató rendszerére.

A fogyasztói logisztika a katonai igényekkel összehangolt ellátási rendszert üzemelteti a haderő teljes egészére kiterjedő felelősséggel, jog- és hatáskörre, felhasználva a termelői logisztika által transzformált erőforrásokat;

3.) **A költségvetési gazdálkodás** irányítása, szabályozása és felügyelete, valamint az ellátási normák és normatívák meghatározása az egységes HM szervezetén belül a közigazgatási blokk feladata, míg a logisztikai erőforrások elosztása, felhasználásának szakmai irányítása a katonai blokk alárendeltségében működő központi logisztikai szervezet hatáskörében valósul meg;

4.) **A logisztika béke és háborús rendszerét** a lehető legnagyobb mértékben közelíteni kell egymáshoz, a csapat logisztikai szervezetek készletének meg kell felelni az adott csapat készletének; feltölthetősége, kiegészítése a nemzetgazdaságból biztosítható legyen;

5.) **A katonai logisztika egységes rendszerben** az ellátási ágazatok egy szervezetbe integrálásával, a normák és normatívák egységes alkalmazásában realizálódik;

6.) **A béke időszaki ellátás** úgynevezett egycsatornás központ - csapat, minősített időszakban hazai területen vívott hadműveletekben alap-

vetően a béke ellátási rendben, de a tagozati katonai vezetés közvetlen irányításával, honi területen kívül pedig tagozati rendben valósul meg;

7.) A végrehajtó tagozatban megvalósuló ellátás közvetlen felügyeletét minden esetben szolgálati alárendeltségi rendben a feladatot elrendelő parancsnok teljes felelősséggel végzi;

8.) Az igények közötti sorolás előkészítésének koordinálása a katonai blokk feladata, a döntés a kompetencia függvényében a szolgálati előjárók hatásköre, míg a jóváhagyott költségvetést is érintő módosító igény kielégítésének engedélyezése kizárólag a honvédelmi miniszter joga.

Lehetne sorolni még a logisztika területén jelentkezhető feladatok (fejlesztés, beszerzés, szabványosítás stb.) felelősségi alapelveit, de úgy gondolom, hogy a logisztikai biztosítással összefüggő legfontosabb követelményeket az általam felsoroltak kellő mélységben reprezentálták.

Az átalakítás előkészítése során kell a jog- és hatáskör, felelősség kérdését vezetési szintenként oly módon meghatározni, hogy a parancsnoki jogkör csorbítatlansága mellett az átmenet első időszakában, - amíg a védelmi-tervezési rendszer elsősorban a támogatás elégtelensége miatt csak részben működtethető - domináns a központi elosztás lehet. Itt azonban nagyon figyelni kell a feladat és feltétel összhangjának szigorú fenntartására.

A következőkben röviden a fogyasztói logisztika kérdéseivel szeretnék foglalkozni, mint a katonai feladatok közvetlen kielégítő, biztosító rendszerről.

A fogyasztói logisztika az általános logisztika azon ága, amely a termékek átvételével, azok rendszerbe állításával, a tárolással, az ellátással, a fenntartással, az üzemeltetéssel, az anyagmozgatással, a működés körébe utalt beszerzéssel, a vagyon- és ingatlan használatával, valamint az ezekhez kapcsolódó költségvetési funkciók gyakorlására hivatott.

Ez a tevékenység vezetési szintenként az ellátási és működési rendhez igazítottan kialakított, katonai irányítás alatt működő szervezetekben valósul meg.

A szervezetek központi, középírányító és csapatszinten kerülnek kialakításra.

Központi szinten a jelenleg működő *Logisztikai Főigazgatóság* bázisán kialakuló, de funkcionálisan integrált felépítésű *Logisztikai Parancsnokság* képezheti a jövő központi logisztikai szervezetét.

Itt nem egyszerű névváltoztatásról van szó, hanem olyan érdemi, az MH egészét átfogó logisztikai működési rend központi tagozatának kialakításáról, ahol *hadtest szintű parancsnoki struktúrában* kerülnek a funkcionális szervezetek kialakításra, *szakmai hatásköre MH szinten* valamennyi katonai szervezetre intézetre és intézményre kiterjed.

Alárendeltségében a katonai szervezetek átalakítását, az elszámoltatást, majd a felesleges anyagok és eszközök átadását végrehajtó, majd ütemként funkcionálisan integrálódó központi ellátó szervezetek vannak.

Nagyon fontos, hogy vezetési szintenként összehangolva, de egymás utániségben alakuljanak át az ellátó szervezetek, mert a kincstári vagyton védelme elengedhetetlenül szükségessé teszi az állandó szakmai felügyeletet és mivel jelenleg ágazati bontásban van a gazdálkodási rendszerünk felépítve ezt a rendszert kell a szükséges ideig fenntartani.

A középírányító logisztikai szerveket a *Légió Parancsnokság* és *gépesített hadtest*, valamint a *Támogató Parancsnokság* állományába tartozó *A-4, G-4* és az *ellátó dandár* képezi.

Ennek a vezetési szintnek sajátos helye és szerepe van a békeellátás vezetésében, hiszen a közvetlen központ-csapat kapcsolat működése látványosan szűkíti feladatát és felelősségét. A szolgálati előjárói jogkör gyakorlása viszont megköveteli, hogy jogosítványok kerüljenek akkreditálásra ezen vezetési szintre is, melyek egy változatban akár a közvetlen beavatkozást, de elképzelhető a közvetett (központi tagozaton keresztül) módszer alkalmazása is.

Alaprendeltetése a hadműveleti, harcászati logisztikai tervezés, a szakmai felkészítés koordinálása és szervezése, a központi vezetés követelményei alapján az elszámoltatásban, a törvényesség fenntartásában való közvetlen részvétel.

Az ellátás meghatározó az emberre - technikára közvetlenül hatást gyakorló ellátási szint a csapattagozat.

Csapattagozatban a logisztikai ellátást a jelenlegi működési rendtől gyökeresen eltérően a *logisztikai zászlóalj* végezné. A szervezet állományába tartozó *S4* a parancsnoki döntéselőkészítés szakági feladatait végzi, ellátási felelősség nem terheli. Új elemként jelentkezne az objektum fenntartásához nélkülözhetetlen állomány külön szervezeti biztosítása, amely lehetővé teszi, hogy a katonai szervezet állománya az alaprendeltetéshez tartozó feladatokat végezhesse, míg az objektum üzemeltetők mintegy szolgáltatást nyújtva támogatják azt.

A vázolt logisztikai rendszerben újólag előtérbe kerül és tartalmában megerősödik a szakmai előjárói jogkör gyakorlata. Nem új kategóriáról van szó, de az elmúlt időszakban jelentősége visszaszorult.

Összefoglalva, az általam vázolt logisztikai rendszer működésének lényegét megállapítható, hogy jelentős módosulásoknak, lehetne kardinális változásoknak is nevezni, azokat az eltéréseket, amelyek a jelenlegiből megcélozhatók. Ezek nem öncélúak, csak a változtatás miatt kerülnek megvalósításra, hanem azokat a kitűzött célkitűzések racionális teljesítése, a gazdaságosabb, de egyúttal létszám-takarékosabb, áttekinthetőbb szervezeti rendszer igénye teszi szükségessé.

Zárógondolatként újólag szeretném aláhúzni, hogy a logisztikai rendszer átalakítása csak fokozatosan, a feltételek egyidejű biztosításával valósulhat meg.

Az új rendszer működtetése szükségessé teszi a tervezési, szabályozási, elszámoltatási, működtetési utasítások, és egyéb okmányok teljes körű átdolgozását.

AZ EURÓPAI VÉDELEMPOLITIKÁRÓL AZ EZREDFORDULÓN

Csabai György 1

Motto: "A közeli jövőben ezen kérdések fogják képezni a magyar katonai erő fő feladatait. A kérdéskör lebecsülése sok gondot és pénzkidrást okozhat, így a cél a logisztikusok időbeni ez irányú tevékenységének elindítása. Ezek az indító alapok.

- A szerző -

Az Európai Uniónak a európai bizottság - és védelempolitikában betöltött szerepét sokan és sokszor megkérdőjelezték az utóbbi években. Korábban Boszniával kapcsolatban marasztalták el, majd Albánia esetében és legutóbb Koszovó miatt. Általában a mandátum, a részvétel kezdete, időtartama, a bevetett erők és anyagi hozzájárulás ítéltetett kevésnek, illetve elégtelennek. Emiatt az európai lehetőségeknek és a beavatkozás körülményeinek alapos megítélése megköveteli az intézményes eljárások és a hadműveleti képességek összevetését.

Kiindulási alapként azt rögzíthetjük, hogy a Maastrichtban (1991-ben) és az Amszterdamban rögzített intézményes alapok első ízben teremtettek az Európai Unió történetében egy un. átfogóan megcélzott programot a közös kül-, biztonság és védelmi politika számára (CFSP), amely feltételezte és előrevetette a perspektivikus közös védelem kialakítását és kiépítését is.

Ez a célkitűzés kifejezi az EU tagországainak egyre növekvő képességét és felelősségét az európai béke és biztonság megteremtésében. A közös kül- és biztonságpolitika a második pillért alkotja. Várhatóan a Magyar Köztársaság 2000-2005 között EU tag lesz.

Dr. Csabai György alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a ZMNE VSKI tudományos munkatársa, a problémakör számos tanulmányának szerzője.

Önállósodás és felelősségvállalás

Az európai önállósodás kihangsúlyozása azonban nem jelent a NATO-val szembeni alternatívákat, attól való eltávolodást, vagy netán azzal való szembe fordulást, hanem inkább jelenti a transzatlanti biztonsági szövetség erősítését és az együttműködés fokozását. A Maastrichti Szerződés utat nyit az európai fokozottabb felelősség vállalásához, mégpedig a NATO-val összhangban és nem pedig azzal versenyezve. A NATO Stratégiai Konceptiója /XXI. századra elfogadva 1999. áprilisban a Washingtoni NATO csúcson / a következőket mondja ki: "*a Szövetség elkötelezett az ESDI kialakításában és képességeit a WEU politikai kontrollja és stratégiai irányítása alatt álló műveletekben kamatoztatja.*"

Visszatérve a Maastrichti Szerződésre, amely kimondja, hogy a jövőben nagyobb szerepet szán a WEU-nak amelyet azután a Szerződésben az Európai Unió integráns részének rögzítenek.

A hidegháború utáni páneurópai biztonsági környezet változásai, a meglévő stabilitás, az új kockázatok és veszélyforrások megkövetelik az európai biztonsági szervezetek /NATO, EU, WEU, EBESZ, ET/ átalakítását. Ugyanis a mai és a jövőbeni biztonságpolitikai kihívások a hagyományos kategóriákba már nem sorolhatók be, ugyanakkor a hatásuk az adott régiókon túllép. A terrorizmus, a migráció, a polgárháborúk, a drogereskedelem, a szervezett bűnözés, a proliferáció és a belső feszültségek arra készíteti az előbb felsorolt intézményeket, hogy alapjában *három fő feladat végrehajtására készüljenek fel.*

Az **első feladat** szerint a hadművelleti képességeket a kihívásokhoz igazítsák. A **második feladat** alapján a csatlakozási és bővítési folyamatokkal akadályozzák meg az új konfrontációs vonalak (övezetek) kialakulását, mivel ezek destabilizációs hatásúak.

A **harmadik feladat** kapcsán az intézményi reformok végrehajtásával és a megfelelő eszközrendszerek megteremtésével eleget lehet tenni az új kihívásokra adandó válaszoknak. (Felkészülés a belső reformra és a bővítésre.)

Lehetőségek, eljárások és képességek

Ha egy esetleges vizsgálat során az új, kibontakozásban lévő biztonsági architektúrával összefüggésben értékeljük az Európai Unió közös kül-

és biztonságpolitikájának lehetőségeit, akkor arra a következtetésére juthatunk, hogy az európaiak / EU és WEU/ szerepe belátható időn belül elsősorban és alapvetően a válságkezelésben juthat kifejezésre, vagyis nem a tényleges védelempolitikában és magában a védelemben. A jövőben is a NATO marad Európa biztonságának sarkköve és pedig a Washingtoni Szerződés 5. cikkely értelmében.

Biztonságpolitikai vonatkozásban a NATO nyitása és az EU bővítése szoros egyeztetést követel, továbbá biztonsági exportot jelentett Közép-Európa felé már akkor, amikor a belépések még meg sem történtek.

Válságkezelés vonatkozásában ezt a tevékenységet a jövőben valószínűleg egyre inkább az EU végzi. E vonatkozásban arról van szó, hogy bevonjanak minden lehetséges eszközt, a diplomáciától kezdve a gazdasági és pénzügyi ráhatásig, beleértve a szankciókat, továbbá a mérsékelt szinten a katonai eszközöket is, azért, hogy a válságkezelés hatékony legyen akár egyetlen folyamat keretében is. Ez esetben képesnek kell lenni arra, hogy hihető katonai intézkedésekkel és szükség esetén katonai erők alkalmazásában hatást gyakoroljanak az események pozitív alakulására. A boszniai tapasztalatok is a fentieket igazolják.

Azért, hogy az Európai Unió és a Nyugat-európai Unió cselekvési lehetőségeit megtudjuk ítélni, szükségünk van arra, hogy milyen intézményes eljárásokra van szükség és milyen reális gyakorlati képességek állnak rendelkezésre. Az EU intézményei vonatkozásban un. három lépcsőben lépett tovább az utóbbi évtizedekben. Így az Egységes Európai Akta 1986-ban, azzal hogy az Európai Politikai Együtműködést nemzetközi jogi alapra helyezte, a közös biztonságpolitikát még csupán a biztonság politikai és gazdasági aspektusait illetően kialakítandó egységes állásponthez kötötte. A Maastrichti Szerződésben a közös kül- és biztonságpolitikai megteremtésével már egy átfogó célkitűzésen alapuló kül-, biztonsági és védelmi politika kerül szerződéses formában rögzítésre, amely magában foglalta a biztonság minden kérdését. A volt jugoszláviai tapasztalatok, majd a kormánykonferencia, ezt követően az Amszterdami Szerződés létrejötte olyan következtetések levonását igényelték, hogy a válságkezelés aspektusa kerüljön előtérbe. Ennek kapcsán megállapodást értek el, ugyanis a WEU úgynevezett Petersbergi Feladatait (a humanitárius feladatokat, küldetéseket, a mentéssel kapcsolatos bevetéseket, a békefenn-

tartó feladatokat, valamint válságok leküzdésével kapcsolatos harci bevetéseket, ideértve a béketeremtő intézkedéseket is) rögzítik a szerződésben, oly módon, mint amelyek az Európai Unió feladatai lesznek a jövőben. Az ezzel kapcsolatos kezdeményezés két, a NATO -hoz nem tartozó, de a béke szerződés területén az ENSZ keretében tapasztalatokat szerzett tagokból, pontosabban Svédországtól és Finnországtól indult el.

WEU a katonai kérdések intézménye vagy csak szimbólum?

A Nyugat-európai Unió a Maastrichti Szerződés aláírása óta tovább fejlődött. Intézményi vonatkozásban a WEU az Európai Unió és a NATO között elhelyezkedve. Fontos lépést az jelentett, hogy a WEU az 1992. június Petersbergi Nyilatkozatában rögzítette az időközben az EU Szerződésbe integrált Petersbergi Feladatokat és ezzel megteremtette a kollektív védelemig (a Szerződés 5. cikkelyében szereplő feladatok) terjedő ún. **Feladat spektrumot**. A WEU ezen feladatok végrehajtása érdekében létrehozta a szükséges politikai és katonai vezetési struktúrákat, valamint kialakította a hadműveleti koncepciót.

Jelentős lépésnek tekinthető a WEU székhelyének Londonból Brüsszelbe való áthelyezése, 1993 elején. A fenti lépések megtétele mellett a WEU valamennyi EU tagállama részvételével: (Görögországot, mint teljes jogú tagot, Ausztriát, Finnországot, Svédországot és Írországot megfigyelői státuszban) az EU-hoz nem tartozó NATO partnerországot társult tagként (Izland, Norvégia és Törökország), valamint a tíz közép- és kelet-európai EU belépésért váró jelöltek, közöttük Magyarországot társult partner minőségben befogadta. És ezek a lépések jelentékeny hozzájárulásnak tekinthetők az európai biztonsági és védelmi identitás kialakításához.

Az amszterdami tárgyalásokon a WEU-nak az EU-ba való fokozatos integrálásáról a britek ellenkezése miatt nem sikerült áttörést elérni. Az integrációnak egy a jövőbe kitolt és számos feltételekhez, valamint egy olyan Protokollhoz kötött mélybe süllyesztése, amely szerint bár az új Szerződés életbeléptetésével javul a gyakorlati együttműködés, mindenképpen csalódást okozott. Ugyanakkor a WEU-val kapcsolatban és a németek javaslatára sikerült egy továbbfejlesztési irányvonalat *"elérni"* az Európai Tanácsban. Ez utóbbi révén lehetőség mutatkozik az előrehala-

dusra az EU és a WEU intézményes összekapcsolódására és egy későbbi időpontban a WEU integrálódására.

Abban az esetben, amikor az európaiak hadművelési és cselekvési képességeit akarjuk értékelni a válságkezelésben, vagy akár a válságokra való reagálásukban, kihangsúlyozzuk azt, hogy az EU pénzügyi és gazdasági területeken jelentős eszközökkel rendelkezik. Ezeket az eszközöket ha időben és megfelelő gyorsasággal használják, az nem marad hatás és eredmény nélkül. Ami a katonai eszközöket illeti, mind az egyéni képességek, mind a kollektív lehetőségek vonatkozásában, az európaiak lehetőségei meglehetősen korlátozottak. Például hazánk a NATO tagság révén a WEU-ban a társult partneri státuszról társult taggá vált. Mindazonáltal a WEU az utóbbi években fokozottabban részt vett a nemzetközi műveletekben. Például az Adrián az embargó betartásának ellenőrzésében 1992-93-ban, a Dunán (Mohácsnál) 1993-94-ben, egy rendőri misszióban az EU által igazgatott hercegovinai városban 1994-1996 között, azután Mostárban, valamint egy rendőri misszióban Albániában 1997-től.

A WEU katonai képességeinek növekedését jelzi az is, hogy erősödik az együttműködése a NATO-val, bár pénzügyi vonatkozásban még nem tart ott, hogy a NATO-n belüli katonai struktúrákat megkettőzze, hozzátehetjük azt, hogy erre nincs is szükség. A NATO külügyminiszterek tanácsának 1996. nyarán hozott határozatok a CJTK koncepcióval (a rugalmasan bevethető többnemzetiségű és összhaderőnemi kötelékek és törzsek) jól igazolják az együttműködés lehetséges erősödésének módjait. Ezek arra nyújtanak lehetőséget, hogy létrejöhessenek azok az un. előfeltételek, amelyek majd megnövelik az európaiak katonai cselekvőképességét. Az Európaiak közül ezzel a cselekvőképességgel ma még csupán Nagy Britannia és Franciaország rendelkezik. Előreláthatólag a WEU akkor veszi majd igénybe a NATO erőforrásokat, amikor az Amerikai Egyesült Államok nem akar részt venni az adott hadműveletekben, de kész arra, hogy beleegyezését adja a NATO forrásoknak egy európai vezetésű hadműveletben való felhasználásához. Erre akkor kerülhet sor, amikor sikerül az Amerikai Egyesült Államokkal politikai egyetértésre jutni az adott hadművelet szükségességében és végrehajtásában. Az előzőekben már tettünk utalást az európaiak képességére, most az EU, WEU és NATO keretein kívül 1997. tavaszán Olaszország által vezetett " **ALBA KÜLDETÉS**"-t említjük meg. Ennek az " *ad hoc*"

küldetésnek az volt a célja, hogy helyreállítsa a rendet Albániában és ezáltal megállapítsa az albán menekült áradatot. Ami a küldetésben való részvételt illeti, kb. 6000 fő vett benne részt, Olaszországból, Görögországból, Spanyolországból, Törökországból, Romániából, Franciaországból, Ausztriából és Dániából. Ezt a műveletet - az európai térség szempontjából, időtartamát tekintve, vagy mandátumát nézve - akár egy kvázi önálló WEU műveletnek is felfoghatnánk. E tekintetben említésre érdemes a megváltozott német álláspont. Vagyis ami a nemzetközi béke bevetéseket illeti, sikerült belpolitikai konszenzust elérni a Zöldek Bundestagbeli frakciójának közreműködésével. Megjegyzendő, ma az SPD-vel koalíciót képeznek. Ugyanis a részvételt a nemzetközi béke-küldetésekben 1993-ban még az akkori koalíción belül is ellenezték, például a Operation Deny Flight légi ellenőrző műveletben. A Német Alkotmánybíróság 1994 júliusában hozott ítélete az adriai, szomáliai és a jugoszláviai bevetésekkel kapcsolatosan valóságos áttörést jelentett. Egyesek csendes forradalomnak is nevezik ezt a lépést, ami napjainkban természetesnek tűnik. A német katonák bevetésre készen állnak az SFOR-művelet keretében Boszniában. Ugyanolyan feladatokat hajtanak végre és olyan kockázatokat vállalnak mint a többi csapatokat adó ország katonái. Az előzőekből az is kitűnik, hogy ami az európai cselekvőképességét illeti a XX. század végén nem szabad lebecsülnünk az elmúlt időszak fejlődési folyamatát. Ha csupán Németország áll készen és abban a helyzetben van, hogy ilyen műveletekben részt vegyen, akkor már az is jelzi azt, hogy egykor valósággá válhat egy európai opció megvalósítása. Ezek alapján a WEU előtt " *szép és hosszú jövő áll*".

A jövő az euroatlanti válságkezelő szervezet

Az EU politikai célja az intézményes területet illetően az, hogy előteremtse a szükséges forrásokat és lehetővé tegye a WEU-nak az EU-ba történő integrálódását. Mindazonáltal úgy tűnik, hogy a WEU az EU-ba integrálódik. De így nem lehet közössé tenni a biztonságpolitikát, úgy mint arra más politikai területeken, például a közös kereskedelmi és agrárpolitikában megvoltak a lehetőségek. Hiszen a fegyveres erők bevetése nemzeti döntés függvénye marad. (Általában az EU tagállamokban ehhez parlamenti többség szükséges.) Kihangsúlyozandó, hogy senkitől sem kéri azt, hogy többségi döntést hozzon. Vagyis csak egy intézményes és

egy hatalmas előreugrás az európai integráció történetében teheti majd lehetővé azt, hogy egy parlament által ellenőrzött és demokratikus legitimitású európai kormány elérje a katonai erők bevetésével kapcsolatos döntési jogot. Ehhez persze meg kell teremteni az előfeltételeket. Többek között azt is meg kell várni, hogy vajon az euro (az új pénz) bevezetése fel erősíti-e majd az integrációs dinamikát? Ami azonban a katonai területeket illeti, a francia-német dandár, a német- holland hadtest és az Euro-hadtest eddigi tapasztalatai elősegíthetik az európai haderő (vagy hadsereg) létrejöttét.

A hadműveleti képességek területén nem szabad illúziókat táplálni. Az előrehaladás fokozatos, ha úgy tetszik lépcsőzetes lesz és csak a NATO-val való együttműködés keretében lesz megvalósítható a szükséges képesség. Ezért folytatni kell a menetelést az elkezdett úton, így a közös válságkezelés esetében is. Ezt nevezhetjük *"Euroatlanti Válságkezelő Szervezet"*-nek, ebben a Magyar Köztársaságra is jelentékeny szerep fog hárulni, jelen esetben nemcsak a KFOR-ra gondolok, hanem arra, hogy az Euro-atlanti térségben számos **tűzfészek** szunnyad, főképpen kisebbségi vonatkozásban, de más kontextusokban is.

Bizonytalanságok minden spektrumban

Az ezredfordulóhoz közeledve globalizálódó világunkban a részleges bizonytalansági tényezők kompromittálhatják a biztonságot. Ennélfogva a világban megjelenő és végbemenő jelenségeket olyannak kell tekinteni, amely ilyen vagy olyan hatást gyakorolhatnak a globális biztonságra.

Az emberi társadalom előrehaladása során bármilyen hiánya avagy elégtelensége, legyen az netán szociális, gazdasági, környezeti, kulturális természetű, avagy éppenséggel évszakokon alapuló bizonytalansági tényező ahol megjelenik, ott az egész emberi társadalomra is hatást gyakorol. Ebből kifolyólag a globális biztonság biztosítása érdekében minden egyes bizonytalansági tényezőt vizsgálat tárgyává szükséges tenni és a negatív hatásokat meg kell szüntetni.

A globális biztonságot veszélyeztető részleges bizonytalanságokat az emberi tudomány által a történelem során felhalmozott gazdasági, tech-

nikai, tudományos, erkölcsi, kulturális, továbbá a politikai eszközök maradéktalan felhasználásával ki kell iktatni és megszüntetni, - a meglévő törékeny globális biztonság megőrzése érdekében.

Az egész emberiség érdekében megvalósítandó célok elérése érdekében a felelős politikai erők által mozgósított tömegek mellett a fizikai biztonság biztosításához *szükségszerűen marad továbbra is a fegyveres erők igénybevételeinek lehetősége és szükségszerűsége.*

Az emberi közösség ma már oly annyira egymásra utalt, hogy a világ dolgai, jelenségei és eseményei egymástól annyira függővé válnak, hogy egyetlen társadalom sem, sőt annak legkisebb közösségei sem vonhatják ki magukat a világgözüsségeket érintő tényezők hatásai alól.

Ugyanis a Földünkön a társadalmak ellentmondásos fejlődésének következtében olyan a globális biztonságot alapvetően meghatározó helyzet alakult ki, amely annak kapcsán jött létre, hogy gyakorlatilag a világ lakosságának 20%-a birtokolja a Föld erőforrásainak 80%-át, és nem igazán hajlandó a világ többi részével megosztani.

Rendkívüli módon kiéleződött a szegény-gazdag ellentét, - mint a globális biztonságot veszélyeztető potenciális veszélyforrás.

Mozgósítani kell a társadalmakat a kialakult igazságtalanságok megszüntetésére, az Észak és Dél közötti valódi aszimmetriák leküzdésére és segíteni kell a leszakadt országokat a felzárkózásban, a kölcsönös érdekek, a biztonság, különösen a globális biztonság biztosítása érdekében.

A tudományos-technikai, a gazdasági, a kulturális és a politikai segítségnyújtás mellett a társadalmak stabilitása a béke megőrzésének érdekében szükséges, mert fontossá vált a katonai erők konfliktusmegelőző, békefenntartó és béketeremtő céllal való felkészítése és igénybevétele világméreteken, de regionális, sőt szubregionális vonatkozásban is.

A béke, a fejlődés és a demokrácia az a három fő, és egymás segítő tényező (ha úgy tetszik triád) amelynek a biztosítása segítheti a nemzetközi közösséget a globális biztonság és stabilitás elérésében. Számomra úgy tűnik, hogy ehhez szükség van és még inkább szükséges lesz a kor-

mányok, a kormányközi szervezetek, a társadalmi szervezetek, az önkormányzatok, a társadalmi érdekcsoportok és érdekképviseltek, egyszóval az egész társadalom mozgósítására, különösen a szomszédos országok és a régiók együttműködésére.

A globális biztonságnak ilyen általános mozgósítással történő biztosításába a jövőben egyre inkább - a korábbiak mellett - szerepet kapnak a fegyveres erők - a béke helyreállítására a fenntartására és a béketeremtésre - ami logikusan következik abból, hogy a kölcsönös egymásra hatás érvényesül, a béke, a fejlődés és a demokrácia között. Ezt tapasztalható - a kezdeti bizonytalanság esetében is - a KFOR vonatkozásában.

Úgy tűnik, hogy az emberiséget, a helyi és a globális biztonságot fenyegető veszélyforrások leküzdése és megszüntetése csak a nemzetközi közösség olyan mérvű szolidaritása útján érhető el, ami az emberiség, sorsközösségén alapszik, és amelynek a keretében megszülehetnek azok a szükséges döntések és kialakulhatnak azok a magatartásformák, amelyek a világfejlődés napjainkban egyre inkább megkövetel.

Az emberiség biztonságos jövője, a globális biztonság csakis az igazságosság, a szabadság, az egyenlőség, a kölcsönös tolerancia és a javak igazságos elosztása elveinek világméretű érvényesülése útján biztosítható. Számomra axióma, hogy ezen értékek általános tiszteletben tartásán múlik az emberiség biztonsága. Ezen értékek is az atlanti közösség értékei közé tartoznak, s hozzátehetjük, hogy hozzánk is közel állnak.

A bizonytalansági tényezők hatásainak csökkentését jól segítheti az Észak-Atlanti Szövetségben aktív részvételünk, a tagállamok szolidaritása és a kollektív védelem megvalósulása.

A NATO sziget- és EU peremország helyzetéből a geopolitikai és geostratégiai új adottságaink **"felemelhetik"** biztonság- és védelempolitikai lehetőségeinket, amikkel élnünk kell.

Az európai biztonság keretei

A hidegháborús évek alatti biztonság alapján és célját a kölcsönös elrettentés (angol szóval kifejezve mutual deterrence) képezte. A kölcsönös elrettentés olyan, mindennél fontosabb szükségletet fejezett ki,

hogy megakadályozzák a szembenálló felek között kitört bármilyen konfliktusnak egy ún. *általános háborúvá történő eszkalálódását*. Az eltelt idő, a változások és más tények alapján ma már kimondható az, hogy egy új biztonsági rendszernek az alapján a kölcsönös biztonságérzetnek (angolul: mutual reassurance) kell képeznie. Ugyanis a kölcsönös biztonságérzet a szuverén államoktól majd megköveteli azt, hogy készek és képesek legyenek együttműködni a nemzetbiztonsági döntések meghozatalában.

Vagyis az a biztonsági szükséglet, amely annak idején olyan rendszert hívott életre, amelynek a feladatát a biztonsági viszonyok romlásának megakadályozása képeste, napjainkra már olyan szükséglet váltotta fel, amelynek a határozott célját olyan rendszer kialakítása képezi, amely majd konstruktívan és pozitívan járul hozzá a meglévő biztonsági viszonyok javulásához.

Egy kooperatív, avagy együttműködéses biztonsági rendszer azt feltételezi és követeli meg, hogy általánosan elfogadják és kötelező érvényűnek tekintsék azokat az egységeket, amelyek korlátozzák a katonai képességeket, potenciálokat és a katonai műveleteket beleértve a kisebb akciókat is.

Ez a kooperatív rendszer a bizalmatlanság és az elrettentés helyett a következőkön alapszik:

a.) a nyitottságon, az átláthatóságon, a kiszámíthatóságon és az előreláthatóságon alapuló bizalom;

b.) a kölcsönös biztonságérzeten, és

c.) a törvényességen, amelynek érvényesülése attól függ, hogy a tagok elfogadják azt, hogy egy adott rendszer katonai korlátozása jelentősen hozzájárul a biztonságukhoz.

Az együttműködéses biztonsági rendszer létrehozásának előfeltételét az képi, hogy kidolgozzanak egy kölcsönös egyetértésen alapuló *“forgató könyvet”* azokról az alapvető normákról és elvekről, amelyeknek vezérelniük kell az államok belső vagy hazai, valamint a nemzetközi magatartását. Vagyis a leendő biztonsági modellnek közös, átfogó és együttműködéses koncepción kell alapulnia.

A kooperatív biztonság amennyire csak lehetséges, az alábbi kritériumoknak feleljenek meg. **Először** is **átfogó jellegű** legyen, amely annak a belátásán és elismerésén alapszik, hogy szoros és elszakíthatatlan kapcsolat áll fenn a béke megőrzése és fenntarthatósága, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, továbbá a gazdaság, a kultúra, a jog, a törvénykezés és a környezetvédelem terén történő együttműködés között. **Másodszor** pedig **oszthatatlan** legyen. A kooperatív biztonság oszthatatlansága megköveteli a közös erő kifejtését a biztonsági érdekek figyelemmel kísérésében, mivel hogy minden egyes állam vagy államszövetség biztonsága elválaszthatatlanul kapcsolódik a többiekéhez. **Harmadszor** pedig alapuljon az **együttműködéses megközelítés**, amiként az jelen van a már meglévő és egymást kölcsönösen kiegészítő és egymást kölcsönösen erősítő intézményekben, beleértve *az európai és transzatlanti szervezeteket, a többoldalú és a kétoldalú egyesülésekben, továbbá a regionális és szubregionális együttműködés számos más formáját.*

Hozzátehetem még azt is, hogy a meglévő és létező szuverenitás és a béke nem avatkozás elvei közötti kölcsönhatást és a kölcsönös viszonyt újra kellene meghatározni, vagyis át kellene fogalmazni egy új elvnek, **a szolidaritásnak** a jegyében, miként azt az 1994. évi Magatartási Kódex előírja és rögzíti.

Az európai változások kapcsán újra kell fogalmazni az állami integritás és az önrendelkezési jog közötti viszonyt, mint második kulcsfontosságú kölcsönhatást és kölcsönös viszonyt. Az élet bonyolult valóságában az önrendelkezéshez való jogot nem szabad csupán az elszakadástól, vagy a független államisághoz való jogra korlátozni.

A belső jogot az önrendelkezésre úgy kell és szabad meghatározni, mint amely biztosítja az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartását, és egyben a jogot a törvényesség és pluralista demokrácia fokozatos kiépítéséhez, a konszolidáláshoz, és az utánerősítéshez, azaz mint amely a nemzetek kormányzásának egyetlen elfogadható rendszere. Az önrendelkezéshez való jogot kiegyensúlyozottan kell alkalmazni az állami szuverenitáshoz és a terület integritáshoz való jogokkal összhangban, azaz annak függvényében, amelyek megkövetelik a határok sérthetetlenségét, továbbá a nemzetközi békéhez és biztonsághoz való jogot.

Napjainkban Európában már jelen vannak a hidegháború utáni biztonság alapvető intézményei, nevezetesen az **Európa Tanács**, az **Európai Unió**, a **Nyugat-európai Unió**, az **Észak-atlanti Szerződés Szervezet** és az **Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet**. De ide sorolhatjuk a **kiegészítő és az un. regionális intézményeket is**. A mai európai biztonsági architektúra alapvető intézményei változó hatékonysággal tevékenykednek, egyesek vegzálnak. Az európai és a két euroatlanti biztonsági szervezeteket még a régi biztonsági rendszer keretei között hozták létre és többek között ezért is nem igazán működnek jól az új európai biztonsági környezetben.

A közelmúltban felvetődött egy olyan új koncepció, amely szerint a nemzetközi közösségnek olyasféle rendszert kellene kialakítani, amely nem hierarchiára épülne, hanem az államok önszabályozásán és önszerveződésén alapulna. *Zbigniew Brzezinski* ismert amerikai geostratégia szerint Európa biztonságát a **21. század elején kialakuló transz-eurázsiai biztonsági rendszer** erősíthetné meg.

Az új **transzatlanti biztonsági rendszer** magába foglalná a kibővített NATO-t, amely biztonsági egyezményeket kötne Oroszországgal, Kínát, Japánt és a többi országokat. A háromoldalú, amerikai-kínai-japán tárgyalásokba később más résztvevőket is bevonhatnának, azután párbeszéd kezdődne az EBESZ-szel, ami megnyitná az utat egy konferencia sorozatnak, amelynek az eredményeként elkezdődhetne a transzkontinentális biztonsági rendszer alapjainak a kialakítása.

A keretet egy állandó bizottság alkotná, amelynek tagjai lehetnének az USA, Európa, Kína, Japán, India és konfederált Oroszország képviselői.

A vén kontinensünk ma még inkább egy olyan biztonsági rendszerre vágyik, amely magába foglalja a meglévő és a jövőben létrejövő politikai, gazdasági, katonai és más szövetségeket, nemzetközi szervezeteket, továbbá országcsoportokat, országokat és a közöttük létesített kapcsolatrendszereket a századforduló kihívásainak, a kockázatainak és a destabilizációs tényezőinek a kezelésére. Ezt a kapcsolatrendszer-hálót a szerződő felek közötti nemzetközi és/vagy politikai kötelezettségeket tartalmazó, két- vagy többoldalú biztonsági és együttműködési egyezmények sora fogja szabályozni. Ez a kapcsolatrendszer ki fog hatni a környező kontinensekre

és régiókra is. A szerződő felek kapcsolatának lényegi jellemzőjét képezi az együttműködés, amely egymás segítése és a pozitív erőfeszítéseik megvalósítása révén valósul meg.

Ugyanennek lehetünk tanúi a Jugoszlávia elleni légihadjárat, vagy ha úgy tetszik légi hadművelet utáni "újjáépítés" folyamatában. Ezzel kapcsolatban két megjegyzés kívánkozik ki belőlem. Az első: hosszú idő után először nyertünk háborút, -de úgy mint Szövetség tagja. Második: há, hánek okozott kárt. Volt-e háború, van-e béke, van-e fegyverszünet. Vagy csak az új világrend került bemutatásra és érzékeltetésre, mivel a mi újéjkunkon nehezen akarják felfogni a helyzetet, az újat.

Nyugat európai katonai erők alapvető jellemzői

Általános és tágabb értelemben véve a NATO európai tagállamai meglehetősen jelentős, ugyanakkor un. "nyers" katonai potenciállal rendelkeznek. Ezeknek az országoknak az 1996. évi katonai költségvetése 187,08 milliárd USD-t képzett, ami arra az időszakra *előirányzott USA védelmi kiadásainak mintegy 69%-át tette ki. Az USA 1996-os védelmi kiadásai 271,41 milliárd USD-t tett ki. Ez az adat az 1980-as átlagához képest 20%-os csökkenést jelentett, szemben az USA katonai kiadásainak ugyanezen időszakban történt 25%-os csökkenésével.*

Európai katonai értelemben vett potenciális expedíciós képességének döntő részét azok az európai országok adják, amelyeknek az egy főre eső társadalmi terméke /GDP/ hasonló az USA-éhoz és nem szembesülnek jelentős külső biztonsági fenyegetettséggel a közvetlen szomszédságukban. Ezen országok körében három nagy európai ország tartozik, úgymint az Egyesült Királyság, Franciaország és Németország. Ezen országok összesített védelmi kiadásai 1996-ban 120 milliárd dollárt tettek ki, az aktív katonai erejük létszáma mintegy 1 millió fő volt. Aztán *"négy kis-ország"* úgymint Hollandia, Belgium, Dánia és Norvégia összesített védelmi kiadásai kb. 20 milliárd USD-t képeztek, a katonai erejük létszáma 180.000 fő volt. A két csoport között mint *"középhatalom"* Olaszország (23 MD USD és 330 000 fő) van. A fenti számokból megállapítható az, hogy ez a nyolc ország az Egyesült Államok védelmi kiadásainak 55 %-át, a védelmi beszerzéseinek ugyancsak 55 %-át irányozza elő védelemre.

Egyes amerikai katonai kutatók szerint ezzel a lehetőséggel a fenti országok könnyen létrehozhatnak egy ún. *"Nagyobb Regionális Konfliktus"* (angolul Major Regional Conflict - MRC) esetére szükséges képességet. Egy legutóbbi felmérés megvizsgálta ezen országok fegyverzeti készletét (harckocsikat, tüzérségi eszközöket, páncélozott személyszállító járműveket és harcjárműveket, helikoptereket és vadászrepülőgépeket) és azt állapította meg hogy ezen országok szükség esetén mintegy 12 olyan korszerű hadosztályt és az azokhoz szükséges vadászrepülő winget tudnának felállítani. Ilyen méretű haderő megfelelné az USA Szárazföldi Haderő /ARMY/ méreteinek.

A katonai tájképhez azonban az is hozzátartozik, hogy az európai fegyveres erők egy sor jelentős problémával küszködnek. Az említett országok ötven százalékáa még a napjainkban is behívott sorkatonákkal tölti fel fegyveres erőit. Első látásra ez gazdaságosnak tűnik, ezen országok ugyanis akkora hadköteles erőket tartanak fenn, mint az Egyesült Államok, miközben csak mintegy fele azénak a védelemre fordított kiadásának. Mindenesetre úgy tűnik (és ez számunkra is fontos tapasztalat), hogy azt kapják, amit fizetnek: ugyanis az összeírásos módszer általában olyan fiatal katonákat biztosít, akik számára a meglehetősen rövid szolgálati idő / általában 10-12 hónapos nagyrész azzal telik el, hogy az alapvető ismereteket és készségeket sajátítsák el a leszerelésükig. Azután számos országban a jogrendszer sem teszi lehetővé a hadkötelezettség alapján felállított erők tengeren túlra történő felvonultatását. Igaz, hogy ma már az Egyesült Királyságnak, Belgiumnak és Hollandiának is vannak hivatásos erőkből álló katonai erői. Ami Franciaországot illeti, az 2002 körül tervezi az ilyen erők létrehozását. Olaszország, Németország és néhány más kisebb ország ugyanakkor azt tervezi, hogy továbbra is olyan erőket tartsanak fenn, amelyek alakulatainak egészét vagy akár egy részét hadkötelesekkel töltsék fel.

Egy másik problémát az képez, hogy a védelmi beszerzésekre fordított dollárok ma már nem sokkal szűkösebbek mint az Egyesült Államokban és egyenlőre egy kevésbé hatékony védelmi bázist támogatnak. Európa ugyanis nem konszolidálta oly módon a védelmi ipart, mint azt az Egyesült Államok tette a hidegháború befejezése óta. Ez részben annak köszönhető, hogy az 1980-as években Európában nem következett be egy olyan erőteljes és széleskörű fellendülés (konjunktúra) a védelmi iparok területén mint az Egyesült Államok védelmi iparában.

Ugyanakkor az európai védelmi ipari vállalatok nem is szenvedtek olyan dekonjunktúrától (fellendülés utáni válságtól) mint az amerikai védelmi ipar.

Nyugat-Európa jelenlegi erő felvonultatási (átdobási) képessége szerint főként a brit és a francia erők képesek néhány hét alatt több ezer katonát és néhány tucat repülőgépet felvonultatására egy válsághelyzetben. Nyugat-Európa gyengesége abban van, hogy egy válság kirobbanása utáni kezdeti - három hónapig terjedő időszakban csaknem teljesen megszűnik a felvonultatási képessége. Ez idő alatt az Egyesült Államok hatalmas mennyiségű felszerelést és fegyverzetet képes szétbontakoztatni az előre-rotált állomásoztatású hadihajói, óriási szállító-repülőgépei és gyors hadihajói révén, amely teherszállító és üzemanyag-szállító hajók követhetnek. Ugyanakkor a nyugat-európaiak csak az USA hadászati szállítókapa-
citásának igénybevételével képesek erőik mozgatására és páncélos erők csak néhány hónappal később érkezhettek be olyan távoli hadszíntérre, mint amilyen például a Perzsa-öböl térségbe. És ez esetben is néhány hadosztály kivételével az európai erők az Egyesült Államokra szorulnak a hadszíntéren belüli logisztikai támogatást illetően. Mi két USA hadosztály beérkezésére számolhatunk, - válsághelyzetben. Ez egy könnyű hadtest. A nyugat - európai képességek felméréséhez nagy segítséget nyújtanak az 1990-1991-es Öböl- háború tapasztalatai. Azóta valójában az európai képességek nem növekedtek abszolút, sem relatív értelmében. Katonai szervezetek vonatkozásában az Eurohadtest és a NATO Gyorsreagálású erők révén növekedett az átdobható alakulatok és a szervezetek száma, főleg több hadosztálynyi erő állhat rendelkezésre, de nagy gondot jelent a csökkenő szállítási kapacitás. A helyzet javítása érdekében az Egyesült Nemzetek azt tervezi, hogy két nagyméretű / gördülő / be- és kirakó hajót szerez be. Franciaország - Chirac elnök védelmi terve alapján - hamarosan 30 000 főnyi átdobható erőt és 100 felvonultatható repülőgépet tarthat fenn az öböl térségében kétszerese lenne az 1991-es öböl-háborúban meglévő francia szintnek. Ezzel egyidőben a légi utántöltő repülőgépeinek számát 11-ről 16-ra fogja növelni. Németország mintegy 30 000 főnyi harcos erőt vonultatott fel Boszniában - ezzel első ízben töltve be aktív harci szerepet 1945 óta.

Mindazonáltal ezek a lépések meglehetősen szerények és tervezettek. Az Egyesült Államok a *"kiegyensúlyozott teherviselési típus"* híve, de ezzel várni kell addig, amíg nem kerül sor döntéshozatalra a NATO-ban,

mint például a *"transzatlanti védelmi kereskedelem, vagy a változások beindítása a parancsnoki struktúrában"*.

A fegyverkereskedelem és a parancsnoklási kérdések nem olyan súlyúak mint a tehermegosztás kérdése. Hiszen Nyugat-Európa például 1984-1994 között évente kb. 4 milliárd dollár értékben importált fegyvereket az Egyesült Államoktól, miközben az amerikai fegyveres erők részére exportált katonai eszközök értéke több mint 1 milliárd dollárt tett ki. Jóllehet, hogy az Egyesült Államok háromszor annyit költ védelmi kutatásra és fejlesztésre (R&D) mint Európa. A másik kérdés az, hogy kapjon-e Európa nagyobb szerepet a NATO Dél-európai Parancsnokságán.

Mindenesetre örülhetünk annak, hogy a NATO országok a bővítést az úgynevezett adaptációval és a belső átalakítással együtt végzik. Ezzel kapcsolatos a KFOR problémaköre is. Hiszen a 19 NATO tagország mintegy 40 ezer katonát, a partnerországok mintegy 4 ezer katonát terveznek küldeni, ahogy Brüsszelben mondják - felajánlani. Reméljük hogy Koszovóból nem lesz "berlini eset" a 21. században.

Felhasznált irodalom

- 1.) Kosovo: Milosevic in His Bunker. *Newsweek*, June 7, 1999
- 2.) Western European Union. *Brussels*, 1995. *Fifth Edition*.
- 3.) Európa Zsebkönyv. Budapest, 1995.
- 4.) *Szűcs Mihály*: A közös kül- és biztonságpolitikai és együttműködési mechanizmus. Európai Tükör, 1998. november.
- 5.) *Dr. Csabai György*: A szárazföldi csapatok hadtápbiztosítása elméletében végbemenő változásokról. Hadtápbiztosítás 1985. 1. szám.
- 6.) *Dr. Csabai György*: Európa útja a biztonsághoz. Országhatár 1993.4. szám.
- 7.) *Dr. Csabai György*: Európa biztonságának és védelmének jövője. UHSZ 1993. 11.szám.

8.) *Dr. Csabai György*: Európai biztonság, védelem, identitás. OH. 1996. é. szám.

9.) *Ma vonulnak be a KFOR egységek Koszovóba.* Népszava, 1999. jún. 21.

10.) *Tóth Csaba*: Atlanti napok. UHSZ 1999/4.

11.) *Németh Ernő-Baráth István* : Trilóg 98 gyakorlat tapasztalatai.

12.) *Zsiborás János*: Bevezetés a NATO béketámogató műveletek logisztikájába, az LMI rövid jellemzése. *Katonai Logisztika* 1998.2. szám.

13.) *Hadtudományi Tájékoztató* 1996/3 és 1999/4.

14.) *Peace Operations.* Washington DC 1998.

A LOGISZTIKAI DOKTRÍNA HELYE ÉS SZEREPE A STRATÉGIAI DOKUMENTUMOK RENDSZERÉBEN

Lovász Zoltán 1

A stratégiai dokumentumok rendszere

A fejlett polgári demokratikus államokban, kialakultak azok a dokumentumrendszerek, amelyek a nemzetbiztonsági érdekeket, célokat az érdekérvényesítés politikai, gazdasági és katonai eszközeit, a haderő alkalmazásának, szervezésének, működtetésének és fenntartásának doktrinális kérdéseit tartalmazzák. Ennek a dokumentumrendszernek az elemei:

- a nemzetbiztonsági stratégiák,
- a katonai stratégiák,
- a katonai doktrínák.

Ezek az alapdokumentumok általában többpárti konszenzuson alapulnak, olyan nemzeti érdekeket és célokat fogalmazznak meg, amelyek kor-

mányzati ciklusokon keresztül ívelnek át, amelyek hosszú távon érvényesek. *A dokumentumokat az adott országok legfelső törvényhozó testületei, kormányzatai, illetve a nemzetbiztonsági, védelmi minisztériumai, legfelső szintű katonai vezető szervei alkotják meg.*

1. Dr. Lovász Zoltán alezredes, ZMNE logisztikai tanszék, egyetemi adjunktus

A különböző szintű nemzetbiztonsági és védelempolitikai dokumentumok egymásra épülnek. A magasabb szintű dokumentum irányelveinek lebontásával, a nemzetbiztonság filozófiájának megfelelő szintű leképésével, az adott szakterületre történő konkretizálásával készülnek az alacsonyabb szintű okmányok.

Nemzeti biztonsági stratégia

A nemzeti biztonsági stratégia a legmagasabb szintű nemzetbiztonsági és védelempolitikai dokumentum. Mint az állami (nemzeti) vezetés legmagasabb szintű nemzetbiztonsági okmányának meghatározó szerepe a politika, a gazdaság és a védelem legfelső szintű vezetésében, a stratégiai szintű célok kijelölésében, és a feladatok megfogalmazásában. Meghatározza azokat a nemzeti értékeket, érdekeket és célokat, amelyeket az állam, illetve a nemzet döntő fontosságúnak tart, amelyeket meg kíván őrizni, amelyeket érvényesíteni akar, illetve amely célokat követni kíván.

A nemzeti biztonsági stratégia a társadalmi élet, a nemzet lét különböző területein adekvát célokat és érdekeket fogalmaz meg, illetve meghatározza azokat az eszközöket, érdekérvényesítés azon lehetőségeit, amelyek az adott terület jellegének megfelelnek, illetve annak lehetőségeiből következik.

A nemzeti biztonsági stratégia legfontosabb területei:

- a külpolitikai (diplomácia) stratégia,
- a gazdasági stratégia,
- a katonai stratégia .

A nemzeti biztonsági stratégiából vezethetők le a külpolitikai stratégia, a gazdasági stratégia, a katonai stratégia, azaz a védelem legfontosabb céljai. A nemzeti biztonsági stratégiában kell meghatározni azokat a nemzetbiztonsági feladatokat, amelyeket csak a nemzeti haderővel, mint az érdekérvényesítés legvégső eszközével lehet megoldani.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia kidolgozása kormányzati szintű feladat. Kidolgozásában részt vesznek a külpolitikát, a gazdaságpolitikát, a védelmi politikát és a belbiztonságot irányító szakminisztériumok és országos hatáskörű szervek

A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiája *napjainkban még nincs kidolgozva*. Ez a hiány érzékenyen érinti a stratégiai dokumentumok érdemi kidolgozását, hiszen a stratégiai dokumentumrendszer meghatározó eleme, ha úgy tetszik "záróköve" hiányzik. A 90-es évek elején megalkotott *Biztonságpolitikai Alapelvek és a Honvédelmi Alapelvek* megfogalmazzák a legfontosabb nemzetbiztonsági érdekeket és célokat, megjelölik az érdekérvényesítés legfontosabb eszközeit, de napjainkban már túlhaladottnak tekinthetők.

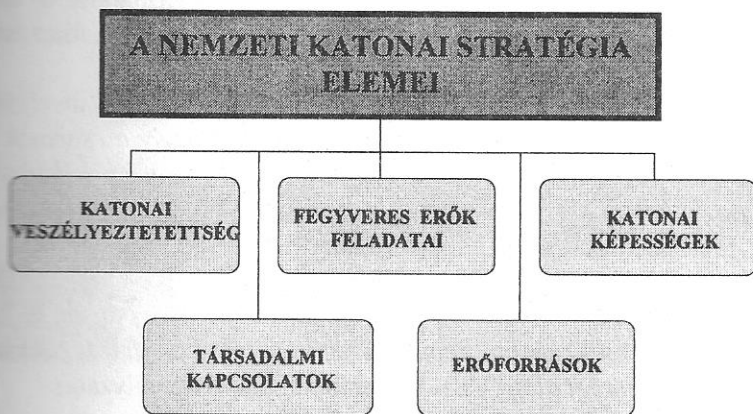
A nemzeti katonai stratégia

A Nemzeti Katonai Stratégia a nemzetbiztonsági stratégia egyik területe, alkotó eleme. A Nemzeti Katonai Stratégia nemzeti értékeket, az ország biztonságát fenyegető kockázati tényezők elemzése alapján készül. A nemzeti biztonsági stratégiában megfogalmazott és a nemzeti haderő részére meghatározott célokat és feladatokat tartalmazó stratégiai szintű dokumentum.

A Nemzeti Katonai Stratégia megfogalmazza a katonai veszélyeztettség mértékét, a fegyveres erők feladatait, fejlesztésének távlati céljait, a védelempolitikai célok eléréséhez szükséges katonai képességeket, megjelöli a haderő fejlesztés forrásait, a társadalmi kapcsolatok színtereit.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia érték és célrendszerének lebontásával a Katonai Stratégia részletesen meghatározza azokat a feladatokat és célokat, amelyeket a védelmi politika mozgásterébe tartoznak, és az érdekérvénye-

sítés utolsó eszközeként működő katonai erőkkel és eszközökkel kell megoldani.

A Nemzeti Katonai Stratégia kidolgozásában a Honvédelmi Minisztériumnak és a Honvéd Vezérkarnak meghatározó szerepe van.

A katonai doktrína

A különböző katonai doktrínák képezik a biztonság és védelempolitikai dokumentumok, a stratégiai okmányrendszerek következő, a harmadik elemét. A katonai doktrínák fogalma időről időre változik. A jelenlegi értelmezés szerint a katonai doktrína a fegyveres erők felépítésének, fenntartásának, alkalmazásának és vezetésének elveivel, szabályaival foglalkozó legmagasabb szintű katonai szabálykönyv, elvi dokumentum.

A NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteményében (AAP-6) a katonai doktrínának a NATO és az angolszász katonai szakirodalomban alkalmazott és általánosan elfogadott értelmezése szerepel.

Ezek szerint:

"A katonai doktrína a katonai erőket a stratégiai célkitűzések megvalósításában támogató alapelvek és követelmények összessége. A hadviselés alapelveinek olyan gyűjteménye, amely iránymutatást ad a hadművelet, a harc megvívásához. Alapelv a csapatok állományának, kiképzésének, felszerelésének, vezetőképességének kialakításához."

A fentiekén túl a hazai és a nemzetközi katonai szakirodalomban számos megfogalmazását találhatjuk a katonai doktrínának. Sokszor egymástól lényegesen eltérő megfogalmazásokat is olvashatunk a katonai doktrína célja, rendeltetése, tartalma, kapcsolatrendszere vonatkozásában.

"A doktrína a hadviselés alapelveinek olyan gyűjteménye, amely iránymutatást ad a harc, a hadművelet megvívásához. Alapelv a csapatok állományának kialakításához. Olyan elméletek gyűjteménye, amely lehetővé teszi azt, hogy a katonai erő mint egységes szervezet harcoljon. Doktrína nélkül nincs haderő." (MHPK VKF 37/1998 intézkedése).

A doktrína képezi a szervezés alapját, a szervezés motorját, a doktrína a hadsereg erkölcsét, szellemiségét, professzionális minőségét meghatározó törvényességi alap (USA szárazföldi haderő szabályzata).

A doktrína hidat képez a nemzeti katonai stratégia és a harcászat, a technika és a haderő alkalmazása között (USA haditengerészeti szabályzata).

Az előzőekben bemutatott definíciókból és a fenti szemelvényekből látható, hogy a katonai doktrína fogalmának számos megközelítése van. Szinte valamennyi megfogalmazás megegyezik abban, hogy a katonai doktrínát mint a haderő szervezésének, alkalmazásának, vezetésének és fenntartásának kérdéseit tárgyaló legfelső szintű elvi dokumentumot határozza meg. Egyetértés mutatkozik abban a kérdésben is, hogy a katonai doktrína egyféle hidat képez a stratégiai dokumentumok és a szabályzatok, szakutasítások között.

A katonai doktrínák rendszere

A katonai doktrínák nem egyedi dokumentumok, hanem egész rendszert alkotnak. A doktrínáknak ezt a rendszerét mind vertikálisan, mind pedig horizontálisan alrendszerekre, elemekre lehet bontani. ***Szövetségi rendszeren belül a doktrínák két nagy csoportra oszthatók:***

- szövetséges doktrínák,
- nemzeti doktrínák.

A SZÖVETSÉGES ÉS A NEMZETI DOKTRÍNÁK KAPCSOLATA

A szövetségi doktrínák a katonai szövetség (esetünkben a NATO) többnemzetiségű katonai szervezetei egységes alkalmazásának, irányításának és fenntartásának az elvi alapjait fogalmazzák meg. A szövetséges összhaderőnemi doktrínák képezik a felső szintet a szövetségi doktrínák rendszerében. A szövetséges összhaderőnemi doktrínák elveire, tartalmi és szerkezeti felépítésére alapozva dolgozzák ki a szövetséges funkcionális doktrínákat, többek között a szövetséges összhaderőnemi logisztikai doktrínát.

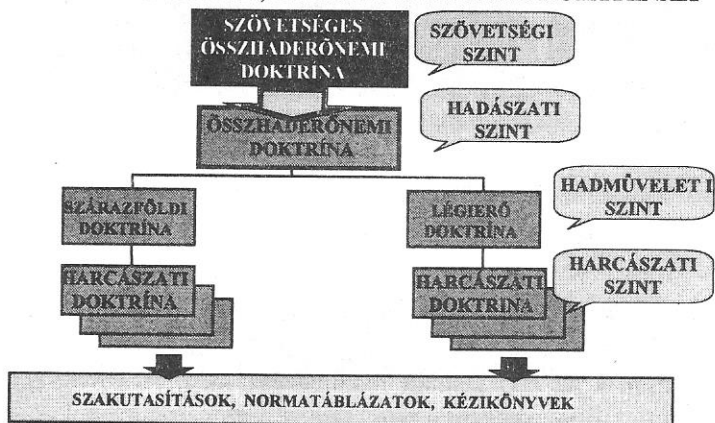
A nemzeti doktrínák képezik a következő alrendszer, amelyek a szövetségi doktrínák általános elveit, követelményeit követve, a nemzeti sajátosságoknak is megfelelő szerepet engedve fogalmazzák meg a nemzeti haderő szervezésének, alkalmazásának, vezetésének és fenntartásának elveit, szabályait.

A doktrínák halmaza, mint egyféle három dimenziós dokumentum rendszer átfogja a katonai szervezetek és katonai műveletek teljes egészét. Egy többszintű, többretegű struktúrát alkotnak, amely vertikális, horizontális és mélységi kiterjedésekkel is rendelkezik.

Összhaderőnemi doktrínák

A doktrinális struktúra meghatározó jelentőségű *"felső réteget"* az összefegyvernemi, azaz az alkalmazói szféra tevékenységét szabályozó doktrínák képezik. A doktrínáknak ez a *"felső rétege"* vertikálisan a katonai vezetés hierarchiájához igazodik és a vezetési szinteknek megfelelően tagolódik. *Ennek értelmében az összefegyvernemi doktrínáknak vertikálisan három szintje van:*

AZ ÖSSZHADERŐNEMI, ÖSSZFEGYVERNEMI DOKTRÍNÁK

- hadászati szinten: összhaderőnemi doktrínák,
- hadműveleti szinten: haderőnemi doktrínák,
- harcászati szinten: harcászati doktrínák.

Az összhaderőnemi doktrínák horizontális kiterjedését a haderőnemi doktrínák adják. A haderőnemi doktrínák az összhaderőnemi doktrína általános megfogalmazásaiból bontják le az adott haderőnemre vonatkozóan a szervezés, az alkalmazás, a fenntartás elveit és szabályait. *A haderőnemi doktrínák a haderőben működő haderőnemeknek megfelelően készülnek:*

A Magyar Honvédségben a Szárazföldi Csapatok Doktrínája és a Légierő Doktrínája címen két haderőnemi doktrína került kidolgozásra.

A fegyvernemi- és funkcionális doktrínák rendszere

A doktrinális struktúra mélységét, a "*mögöttes rétegeket*" a fegyvernemi és a funkcionális doktrínák egymás mögött elhelyezkedő rendszerei alkotják. A fegyvernemi és funkcionális doktrínák önmagukban is rendszeret alkotnak, amennyiben vertikálisan és horizontálisan ugyanazt a formációt mutatják, mint az összhaderőnemi- és a haderőnemi doktrínák.

A fegyvernemi és funkcionális doktrínák vertikális struktúrája is a katonai vezetési szintek hierarchikus rendszeréhez igazodik. *Ennek megfelelően a funkcionális doktrínák a következő doktrína csoportokat alkotják:*

- hadászati szinten: összhaderőnemi funkcionális doktrínák,
- hadműveleti szinten: haderőnemi funkcionális doktrínák,
- harcászati szinten: harcászati funkcionális doktrínák.

A fegyvernemi és a funkcionális doktrínák legáltalánosabb típusai:

- humán doktrína,
- felderítő doktrína,
- hadműveleti doktrína,
- logisztikai doktrína,
- vezetési doktrína,
- műszaki doktrína.

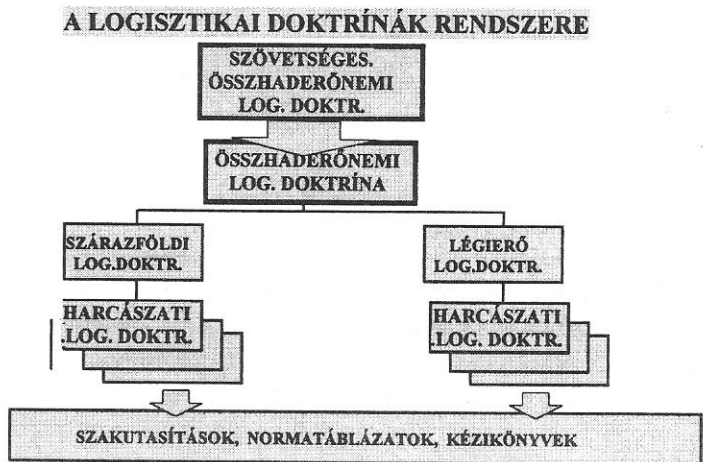
Az összhaderőnemi katonai doktrínák kidolgozását az egyesített vezérkarok végzik, a haderőnemi doktrínák kidolgozását pedig a haderőnemi vezérkarok végzik. A funkcionális és a fegyvernemi doktrínák kidolgozása a különböző vezetési szinteken működő funkcionális törzsek feladata.

A logisztikai doktrína helye és szerepe

A logisztikai doktrínák a funkcionális doktrínák csoportjába tartoznak. A katonai szervezetek működésének, a katonai műveletek végrehajtásának logisztikai támogatását szabályozó, legfelső szintű elvi dokumentumok. A katonai tevékenységek anyagi-technikai feltételrendszerét, az egészségügyi és közlekedési igények kielégítését végző logisztikai támogató rendszer működési elveit, a szakfeladatokat irányító és végrehajtó logisztikai szakállomány feladatait, alkalmazásuk rendjét megfogalmazó szabálykönyv.

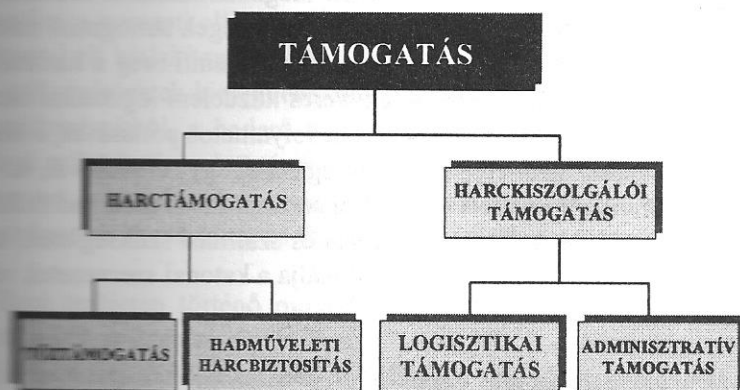
A logisztikai doktrínák - mint a funkcionális doktrínák csoportjának elemei - egy vertikális rendszert alkotnak. A vertikális struktúra legfelső szintjén - ha szövetségesi szinten vizsgáljuk a kérdést - a *Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína* áll. A második szinten a *nemzeti logisztikai doktrínák* helyezkednek el, amelyek maguk is több szintet alkothatnak, az adott nemzet doktrínarendszerének megfelelően. *Ennek megfelelően a nemzeti logisztikai doktrínák a következő szinteket képezhetik:*

- összhaderőnemi logisztikai doktrína,
- haderőnemi logisztikai doktrína,
- harcászati (dandár, hadosztály) logisztikai doktrína.

A különböző szintű logisztikai doktrínák, az összhaderőnemi-összgyűjtés doktrínákhoz hasonlóan egy vertikális hierarchiát alkotnak. Az összhaderőnemi szintű logisztikai doktrína a haderő egészére kiterjedően tárgyalja a logisztikai támogatás elvi kérdéseit, eljárásait, a haderőnemi szintű dokumentumok a haderőnemek szintjén, a harcászati szintű szabályozók pedig a csapatok szintjén működő dokumentumok.

Az egymás fölött elhelyezkedő és így egy vertikális struktúrát alkotó dokumentumok között a szakmai kapcsolat a meghatározó. Ebben a kapcsolattípusban is értelemszerűen a magasabb szintű dokumentumok dominanciája érvényesül. A különböző szintű doktrínák között átfedések vannak. Ez a tény elkerülhetetlen. Lefelé haladva a struktúrában, az alacsonyabb szintű dokumentumok egyre szűkebb terület elvi szabályozását végzik, ugyanakkor tartalmukban egyre konkrétabbak, egzaktabbak. A logisztikai támogatás térben és időben egyre szűkülő körét szabályozzák. Amíg az összhaderőnemi logisztikai doktrína a haderő egészére kiterjedő hatáskörrel, és lényegében időhatárok nélkül, a katonai tevékenységek teljes körét felfoeli, addig a haderőnemi doktrína már csak a haderő csapataira és az adott műveletre vonatkoztatva teszi ugyanezt. A harcászati szintű logisztikai doktrínák hatásköre - ha ilyenek készülnek - térben és időben rendkívül lehatárolva, csak az adott alegységek, egységek konkrét műveletének logisztikai támogatására terjed ki.

A logisztikai doktrínák tárgyát képező funkcionális tevékenységrendszert, azaz a logisztikai támogatás a katonai tevékenységek egységes támogatási rendszerének a részét képező feladatok és rendszabályok összes-

sége. A logisztikai támogatás a támogatási rendszeren belül a harckiszolgáló támogatás egyik alrendszerét képezi. A logisztikai támogatás teremti meg a katonai műveletek, ezen belül elsődlegesen a fegyveres küzdelem logisztikai bázisát.

A logisztikai doktrína fogalomrendszere

A logisztikai doktrína egyik legfontosabb részét képezik azok a fejezetek, amelyek a logisztikai támogatás fogalomrendszerét, a rendszer struktúráját, a vezetés, a működés alapjait tartalmazzák. Ezekben a fejezetekben azokat az alapfogalmakat, fogalomrendszereket kell definiálni, amelyek a doktrína megértéséhez nélkülözhetetlenek, amelyekkel a logisztikai rendszer bemutatható, a támogatás folyamata leírható.

A logisztikai doktrína bevezető fejezeteiben tisztázni kell a logisztikai támogatás helyét és szerepét, a támogatás rendszerében elfoglalt helyét. Meg kell határozni a logisztikai támogatás fogalmát, célját, koncepcióját, folyamatait.

A logisztikai támogatás fogalma

A logisztikai támogatás fogalmának meghatározásakor tisztázni kell hogy a logisztikai támogatás a katonai tevékenységek támogatási rendszerén belül működik, és a logisztikai támogatás teremti meg a katonai műveletek, ezen belül elsődlegesen a fegyveres küzdelem logisztikai bázisát. A műveletekben felhasznált anyagi javak folyamatos pótlásával, a megsérült, megbetegedett személyi állomány egészségügyi ellátásával, az üzemeltetés során meghibásodott vagy harci sérülést szenvedett haditechnikai eszközök helyreállításával, a közlekedési és szállítási szükségletek, az elhelyezési igények kielégítésével reprodukálja a katonai szervezetek védelmi képességeit.

A logisztikai támogatás célja

A katonai logisztikai támogatás célját úgy kell megfogalmazni, hogy abból derüljön ki, hogy a katonai műveletek során, a hadianyagi készletek felhalmozásával, a felhasználás szabályozásával, az utánpótlással; a hadi-

technikai eszközök felkészítésével, helyreállításával; a megbetegedett és megsejtült személyi állomány egészségügyi ellátásával; a közlekedési, szállítási rendszer működtetésével és a logisztikai szervezetek hatékony alkalmazásával biztosítható a katonai szervezetek állandó hadrafoghatósága, a harképesség fenntartása. Ez a logisztikai támogatás legfontosabb célja, feladata.

A logisztikai támogatás céljának megfogalmazásánál ki kell térni továbbá arra is, hogy a cél csak úgy érhető el, ha a logisztikai szervezetek lehetőségeinek felhasználásával; a parancsnok elgondolásához igazodva, a parancsnoki vezetési rendszerbe szervesen beépülve, megfelelő támogatást nyújtanak a harcoló-, támogató- és kiszolgáló katonai szervezeteket.

A logisztikai támogatás koncepciója. Az összhaderőnemi logisztikai koncepcióba fel kell vázolni a logisztikai támogatás koncepcióját. Azokat az ellátási és fenntartási stratégiákat kell megfogalmazni, amelyekkel a katonai szervezetek és a katonai műveletek anyagi-, technikai-, egészségügyi- és közlekedési igényeit, szükségleteit kielégítik.

A megfogalmazásból ki kell derülnie, hogy a Magyar Honvédség logisztikai támogatásának koncepciója a nemzeti erőforrások hatékony felhasználásán, a támogatási lehetőségeknek a csapatok valós igényeihez igazodó elosztásán alapul. A nemzeti irányítás alatt működő haderő ellátásánál, alapvetően a nemzeti ellátási forrásokra támaszkodó logisztikai támogató rendszerrel kell kialakítani és működtetni. Ilyen esetekben a haderő logisztikai szükségleteinek kielégítése, teljes mértékben és teljes körűen a nemzeti erőforrásokból, a haderő szervezetszerű logisztikai támogató rendszerének működtetésével történik. Szövetségesi rendszerben működő katonai szervezetek logisztikai támogatása döntő mértékben nemzeti, részben pedig szövetségesi erőforrásokon és fogadó nemzeti támogatáson alapul.

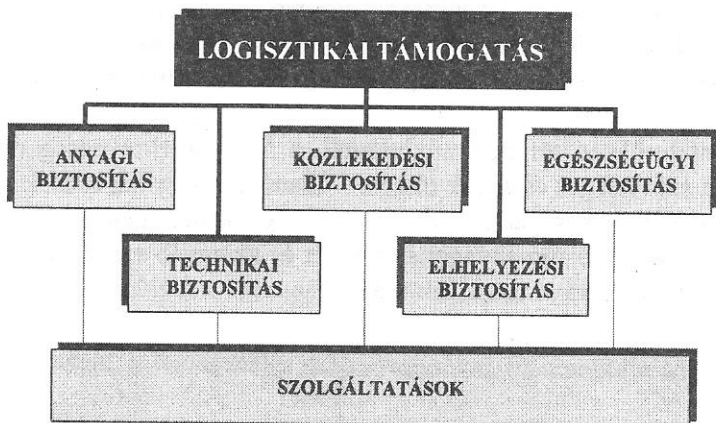
Homi területen történő működésnél, a Magyar Honvédség csapatai mellett a szövetséges csapatok részére - államközi megállapodások alapján fogadó nemzeti támogatást kell nyújtani. A fogadó nemzeti támogatás keretében megvalósuló anyagellátás körét és az egyéb szolgáltatások jellegét szerződésekből határozzák meg.

Az előzőekhez hasonlóan a doktrínában meg kell határozni mindazokat a fogalmakat, folyamatokat, feladatokat, amelyek a különböző katonai műveletek, nemzeti és szövetségesi irányítás mellett végrehajtott feladatok logisztikai támogatásának megtervezésekor és végrehajtásakor szükségesek. Az összhaderőnemi logisztikai doktrínában megfogalmazott definíciók képezik alapját a szakmai "terminus technicus"-nak.

A logisztikai támogatás funkcionális rendszere

A logisztikai doktrínának fel kell vázolnia azt a működési modellt, amely szerint az ágazati elkülönültségben működő, történelmileg kialakult szolgálatok és a fejlődés által kikényszerítve, funkcionális struktúrában megvalósuló reálfolyamatok működnek. Kísérletet kell tennie ennek az anomáliának a feloldására. *Tovább kell haladni azon az úton, amely már az Anyagi-technikai Szakutasításban körvonalazva lett.* Elkülönítve a hadianyag készletek folyamatos utánpótlására irányuló ellátási feladatokat, a haditechnikai eszközök üzemeltetését biztosító fenntartási feladatoktól, elválasztva a reál folyamatokat a humán jellegű tevékenységektől, és végül helyének és szerepének megfelelően kezelve a közlekedés - szállítás kérdéseit, egy egységes logisztikai támogatási struktúrát kell kialakítani.

Ennek a struktúrának a legcélszerűbb változata a korábbi években - a már említett Anyagi-technikai Szakutasításban foglaltaknak megfelelően - kialakított modell. Ez a rendszer szellemiségében, tagolódásában lényegében megegyezik a NATO tagországoknál széles körben elterjedt és alkalmazott logisztikai támogatási modellekkel.

A NATO által szorgalmazott egységesítés felé vezető úton a tovább-
lépés, a haladás egyik feltétele a funkció orientált vezetési szisztéma meg-
újítása. Ehhez elkerülhetetlenül szükséges, hogy a történelmileg
kialakult szolgálati ágak, biztosítási ágazatok rendszerét fel kell számolni.
Olyan egységes anyagi, technikai, egészségügyi, közlekedési és elhelye-
zési szolgálatokat kell kialakítani, amelyek profilja, belső struktúrája teljes
egységben megfelel az általuk irányított logisztikai funkcionális területnek.

*A szolgálati ágak megreformálását követheti csak a NATO-nál többé-
kevésbé egységesen alkalmazott anyagosztályok és egyéb kategóriarend-
szerek meghonosítása. A logisztikai vezetési rendszerek működési rend-
szereinek egységesítése, a szövetséges munkamódszerekhez történő köze-
lés szintén csak ezt követően hajtható végre.*

Az összhaderőnemi logisztikai doktrína szerves részét képezi annak a
doktrinális struktúrának, amely arra hivatott hogy megteremtse az elvi
alapját a Magyar Honvédség szervezésének, alkalmazásának és fenntar-
tásának. A doktrína megalkotásakor a kidolgozóknak tisztában kell len-
niük azval, hogy a katonai doktrínák harcképességet befolyásoló tényezők.
A világos célokat és feladatokat, követhető elveket megfogalmazó dok-
trínák döntő mértékben járulhatnak hozzá a katonai műveletek sikeréhez.

*A logisztikai doktrína kidolgozásánál a haderőben kialakult és nap-
jainkban is realitásként jelenlévő állapotokat kell alapul venni. Az
átgondolt fejlesztési koncepción alapuló apró lépésekkel történő folya-
matos haladás elvezethet a célig, a teljes értékű NATO tagsáig. A folya-
matos átkeresés, a kibicek, a sűgők megalapozatlan tanácsainak kritika
nélküli elfogadása, a kapkodás sehová nem vezet. A szakma művelői
képesek arra, hogy az új kihívásoknak megfelelően megalkossanak egy
olyan legfelső szintű elvi dokumentumot, amely alapját képezheti egy
NATO komform logisztikai támogató rendszer kidolgozásának.*

A BIZTONSÁGKULTÚRA TÁRSADALMI,- EMBERI, (SZELLEMI) ÖSSZETEVŐI

Turcsányi Károly, Vasvári Ferenc¹

Az előző cikkünkben "A biztonságkultúra néhány összetevője"-t vizsgálva, a biztonságkultúra bonyolult rendszeréből a két meghatározó elemének egyikét, tartópillérét, az anyagi (műszaki-technikai) összetevőt vizsgáltuk. Definiáltuk a technika, a technikai környezet elemeit, az alapkategóriákat, modelleket, rendszereket. Bemutattuk a technikai civilizáció, a műszaki biztonságkultúra jellemzőit, a kockázatok és a véletlen, a veszélyek megítélése és a szubjektív veszélyérzet, biztonságérzet, valamint a munka biztonságkultúrájának kritériumait.

Jelen cikkben a mindennapi életünk anyagi (műszaki, technikai) világában a biztonságunk emberi (szellemi) összetevőit taglaljuk a tudatformálás és felkészítés elősegítése céljából.

A bonyolult, sokrétű összetevőből álló viszonyrendszer gyakorlati megvalósulásának, a biztonságkultúra gyakorlatának leszűkített - az egyén szempontjából a legfontosabb - alkotóit az *1. számú ábrában* igyekeztünk a teljesség igénye nélkül összefoglalni.

1.) Szabályozottság, jog, külső alapelvek, értékrend

Bármely kultúra alapja az elvszerűség, a szabályozottság, a szervezethez és annak folyamatos fenntartása. Minden kultúrának megvan a maga jogrendszere (pl.: a polgári kultúra jogállamisága). *Néhány kiemelt jog a biztonság szempontjából:* az ismeretek megszerzésének joga, a biztonsághoz és a védelemhez való jog, az egészséges és biztonságos munkához való jog. Az EU-Cartákból kiindulva a hazai törvényeink a jogszabályokon át a szabályzatokig széleskörűen és részletesen szabályozzák mindennapi életünket. Magyarország már 100 évvel ezelőtt élen járt a biztonságot szolgáló törvényével, amelyben a szabályozás önmagában még nem

1. Prof. Dr. Turcsányi Károly, mk. ezredes, ZMNE Haditechnikai Tanszék, egyetemi tanár, dékán helyettes

Dr. Vasvári Ferenc adjunktus ny. mk. ezredes, ZMNE Haditechnikai tanszék

hatott ösztönzően a kultúra fejlődésére, mivel a megvalósítás feltételei lassan alakultak ki.

A jogállamiság megteremtésével, *pl.: a környezetvédelmi,- munkavédelmi,- a tűz elleni védekezés törvényeivel ma is élenjárunk Kelet-Európában*, de a társadalmi tudatformálásban, az egyén és a szervezetek tudatos,- módszeres biztonságra való törekvésében, ezek kultúrájának megteremtésében sok feladat áll még előttünk. Nem lehet mindenért a technikát, technológiát okolni, amikor világviszonylatban is a hibázásokban, eseményekben kb. 70 %-ban az ember, az elkövető a felelős. Az emberi hibázások a problémák fő okai, ezért az emberi tevékenységet, azok kultúráját kell elsősorban vizsgálni.

A szabályozásban a meghatározottságok és korlátok a társadalmi eredetből adódóan történelmileg változnak, módosulnak. A "*hézagokban*" új, meg új normák, szokások, képességek és szükségletek épülnek be és ezekkel együtt sajnós hibák is.

A biztonság értékrendje

A társadalmi értékrendet az anyagi és az emberi tényezők eredője formálja.

Az anyagi tényezők pl.: a biztonságos, ártalmatlan, jól kezelhető, könnyen üzemeltethető, megbízható, hosszú élettartamú, gazdaságos, stb.

Az emberi tényezők pl.:

- az egyéni életvitelben az aktivitás, az ambíció, közszereplés, nyitottság, stb;
- a munkaszférában a lehetőségek megragadása, a pozitív kockázattalás, az újítás, az innovatív hozzáállás, a szervezetheg, az érdekvédelem, a kollektív döntések, stb;
- a közösségi életben a közérdekek elfogadása, az áldozatvállalás, a közszereplés, bizalom, stb.

A veszélyekkel kapcsolatos értékrendben fontos szerepet töltenek be az etikai jellemzők. A humánium diktálta közös fellépés igénye a veszélyekkel szemben, az egyéni és a társadalmi felelősségérzet erősítése, szolidaritás és segítőkészség a veszélyek áldozatai iránt.

Ezen értékek elfogadása, megvalósítása mindannyiunk számára fontos etikai kérdés.

2.) Gondolkodásmód, mentalitás

A sokrétű, bonyolult viszonyrendszerünkhöz való hozzáállásunkat, a cselekedeteink megvalósítását gondolkodásmódunk irányítja, amelynek jellemzője az *elviség*, szellemiség, széles látókör, liberalizmus, probléma érzékenység, kommunikatív készség, stb. Az elviség az egyetemes törvényszerűségekre, alapelvekre épül, azok következetes, elvhű betartását jelenti szilárd meggyőződés alapján. A *szellemiség*, az alkotó tudat, gondolkodás sajátos jellege, megnyilatkozási módja, hatóereje, belső tartalma, lényege, arculata.(10).

Ezeket befolyásolhatják a világnézeti,- hitbeli, stb. alapok, de mindegyik előtt az erkölcsi,- etikai alapokra kell helyezni. Az *erkölcs* az adott csoport értékrendjéhez igazodó szabályok összessége, amely a magatartás és a cselekedetek egyik motiválója.

Mindannyiunk számára méltó, kívánatos, szükséges erkölcsi értékekről egy néhányat megemlítünk: becsületesség, igazságosság, tisztességes munka, hűség, bizalom, áldozatvállalás, szolidaritás, család, jószág, szépség, stb.

Az egyéni erkölcsöt az alábbi tényezők határozzák meg:

- az értékek kiválasztása és a velük való azonosulás;
- az értékelő képesség (érték kiszűrése, minősítése, elfogadása);
- az elfogadott értékek megvalósítására való törekvés, készség a munkaerkölcs alapján(9).

Az ember kultúrált, tudatos cselekvésének két fő alapja:

- a jog, amely a külső (társadalmi) alapelveket kutatja, fejleszti az állami rendszer és kényszer formájában,
- az erkölcs, amely a személyiség értékrendszerének részeként az érdek érvényesítésére irányuló cselekvéseket motiválja.

Itt csak megemlítjük a két kiemelt erkölcsi irányzatot a szándék és a következmény elvű erkölcsi irányzatot, (10), amelyek végigvonulnak az etikátörténeten.

A szándék elvű irányzat, az erkölcsi formalista gondolkodásmód

A törvény egyik jellemzője, hogy mindenkire egyformán alkalmazni kell. Ha egy adott erkölcsi elv mindenkire egyformán vonatkozik, akkor ezek erkölcsi törvények. Ezen erkölcsi gondolkodást nem a követelmények, az egyéni érzelmeik és érdekeik vezérlik, hanem a mindenkire vonatkozó erkölcsi alapelvek.

A formalista gondolkodásmód erőssége a kollektív logika, amely létrehozza a kijelölt elfogadható magatartásformákat és figyelmeztet a kérdéses cselekedetekre. Hasonló az útjelző táblákhoz, a KRESZ-hez, azaz egyetlen elv több esetre is alkalmazható. Az erkölcsi törvények tehát meghatározzák és megkövetelnek, másképpen fogalmazva irányt, lehetőséget, biztonságot adnak.

Az erkölcsi formalizmus, a pozitív szándék elv a mai összetett, bonyolult, felgyorsult, versengő világunkban nehezen követhető, ugyanis sokkal egyszerűbb döntéseket hozhatnánk, ha azok mentesek lennének a részrehajlás következményeitől, az egyén vagy csoportérdekektől, vagy nem kényszerítene bennünket egy adott gazdasági, teljesítmény, stb. centrikus irány, vagy az idő, pénz, verseny, piac, stb.

A következmény elvű, utilitarista gondolkodásmód

A mai világunk vezérelvei: *"a legnagyobb eredményt", "a legnagyobb jót", "a legnagyobb boldogságot a legnagyobb számban."* Mindezek

mérőszáma lehet pl. az életszínvonal. A következmény elvű szemlélet mindenk feletti erkölcsi elve, amely az etikai ítéletalkotásnak is kritériuma: a legnagyobb jó a legtöbbek számára. E szemlélet erőssége, hogy számszerűsíthető, ezért alkalmas a döntéshozatali folyamat leírására, vizsgálatára, brainstorming, folyamatábrák, számítások alapján. Hiányossága, hogy előtérbe helyezi a számszerűsített mutatókat, mint pl. az életszínvonalat a nem mérhető életminőséggel szemben.

A következmény elvű szemlélet számítási módszerei segítik az etikai megítélés döntéseit, ezért világszerte elterjedt, napjainkat meghatározó, alkalmazott irányzat.

A hadműveletek etikai távlatai

Etikai távlattal foglalkozik a hadműveletekre vonatkozó *"Tábori Kézikönyv"* Emberi dimenzió című fejezete is.(11). Néhány gondolatot kiragadva pl. előírja, hogy a haderőnek is tükröznie kell a nemzeti értékeket, az alkotmány alapértékeit, a törvénytiszteletet, az emberi méltóságot és az egyéni jogokat, az emberséges bánásmódot, a tisztességet. Nincs helye a féligazságoknak vagy hazugságoknak. Soha nem lehet kockáztatni szükségtelenül a katonák életét.

A vezetők oltsák be katonáikat becsületérzéssel, osztozzanak megpróbáltatásaikban és ismerjék el teljesítményeiket. Az etikus, önzetlen magatartás legyen példamutató, a bizalom legyen az alapvető kötőanyaga a vezetésnek.

A mérnöki etika biztonsági vonatkozásai

A II. Világkongresszus 1993-ban megfogalmazta, hogy *"a biztonság megteremtése a tudósok, mérnökök, technikusok, üzemeltetők dolga"*, amelynek megvalósítása, megvédése, fenntartása csak közös etikai, esztétikai alapokon lehet. *Évekkel később a mérnöki kamara kiadta a mérnöketikai kódexét (10), amelynek:*

I. Alapvető elvek című fejezetében rögzíti első helyen, hogy a mérnök:

"1.) hivatásának gyakorlása közben az emberek biztonságát,

egészségét, a természeti környezet ésszerű védelmét tekintse mindenek
jelenet állónak."

A II. Gyakorlati szabályok című fejezetében az alapelveket rész-
letezte:

"alapvető kötelessége odahatni és ezt másoktól is megkövetelni,
hogy a gyakorlati munka során esetleg előforduló és ismertté vált hibák
(a hiba jelentőségének megfelelően) ki legyenek javítva, azok takargan-
ása és észrevétlenné tétele súlyos etikai vétség."

A nemes, magas szintű, erkölcsi gondolkodásmódról igen sok példát
említhetnénk, ezért néhányat megemlítünk:

B. Franklin - Pennsylvania kormányzója, fizikus,- reformer, demokra-
ta, aki "az égtől elragadta a villámot, a zsarnokok kezéből pedig a joga-
t." Erkölcsi tökéletességre törekedve erény gyakorlatokat (teszteket) vég-
zett, mert azt mondta, hogy "nehéz üres zsáknak egyenesen állni".(12).

T. Edison : elsődleges volt számára az emberi élet, amikor a sok vál-
tóáramú baleset után áttért a veszélytelenebb egyenáramú rendszerek fej-
lesztésére, alkalmazására, noha jól tudta, hogy "a váltóáramé a jövő".

E. Teller: "A jövő csak valószínűsíthető, ... az ember kötelessége,
hogy optimista legyen".(1).

Pattantyús Á.G.: "A gépészmérnöki hivatás felelősségteljes gyakor-
lásához az alapos szaktudáson felül széles látókörre, erkölcsi érzékkel
párosult jellemzőre és felelősségtudásra van szükség."

A gépek üzemtana c. tankönyvének előszavában írja: "... legyen ez a
könyv útjelző arra is, hogy a mérnöki pályára lépő ifjút a technika ön-
állósága helyett a gépek igazi rendeltetésére: az emberi kultúra fejlesz-
tésének igazi feladatára figyelmeztesse és ezzel a mérnököt igazi hivatá-
sára figyelmeztesse."

G.Munch: a defenzív gépjármű vezetési taktika megalkotójának
alapelvei: "A tilosat sohasem! A kötelezőt mindig! Olykor még a megen-
gedtetet sem!"

Ilyen vezérelvek megszívlelése, betartása bizonyára meghatározzák gondolkodásunkat, fejlesztik erkölcsiségünket, összességében irányít-hatják saját biztonságkultúránkat.

3.) A magatartás, adekvát alkalmazó képesség

A magatartás, a viselkedés az a mód, ahogy az egyén visszahat, reagál, cselekszik, állást foglal az őt ért hatásokra.

Felkészültség + gondolkodásmód + körülmények → reagálás.

Mindennapi *"reagálásainkban"* döntő szerepet játszanak a személyi adottságaink, mint pl. figyelmesség, empátia, szolidaritás, segítőkészség, a gyakorlati tapasztalatok feldolgozása, stb., de sajnos a negatív tulajdonságok is, mint pl. az agresszivitás, szorongás, közömbösség, türelmetlenség, stb.

A veszélypotenciál kimeríthetetlen, az ember pedig nem tévedhetetlen.

Nyilvánvaló, hogy magas szintű, széles látókörű, alapos felkészültség és a szilárd erkölcsi alapokon nyugvó gondolkodásmód a pozitív személyi adottságok által motiválva, a különféle váratlan hatásokra is adekvát viselkedésformát, pozitív magatartást fog kiváltani.

A magatartásunkat nagyban befolyásolják a környezeti tényezők hatásai, a közösségünk, a szociotechnikai rendszerek helyes kialakítása, pl.: az összeszokott, jól működő személyzet, az egymást buzdító, segítő emberi kapcsolatok.

4.) Hatások feldolgozása, cselekvési döntések

Életünk napjait állandóan érik váratlan hatások, impulzusok, amelyeket pozitívan kell lereagálnunk. E fejezetben a hatásokra reagáló korszerű módszereket, struktúrákat kívánjuk felvázolni.

a) Belső, egyéni hatások:

- küldetéstudat, hivatástudat;
- motiváció az irányultságra;
- közösséghez való kötődés;
- mások ösztönzése, összefogása.

b) Külső közösségi hatások:

- politika, stratégia, taktika dimenziói;
- idő,- tér,- gazdaságosság,- eredményesség hajtóerői;
- hagyományok, szokások;
- minőségi szint;
- kényszer, ellenőrzés felügyelet;
- kockázatmenedzsment.

c) Minőségbiztosítás és a biztonságkultúra kapcsolata

A szervezetek belső minőségügyi auditorainak feladata a kiadott eljárási (technológiai) utasítások, folyamatleírások rendszeres ellenőrzése, fejlesztése, valamint a minőséget elősegítő általános biztonságérzetet szolgáló követelmények mindenkor betartása.

A minőségbiztosítási rendszer működése során felhasználja a rizikófaktor elemzéseket a HACCP és/vagy a QS9000 szabványok szerint, amelyek nemcsak a minőséggel, hanem a termékek és szolgáltatások biztonsági,- biztonságtechnikai elemzésével is foglalkoznak.

A minőségbiztosítási rendszer alkalmazása jól láthatóan a **Total Quality Management (TQM)** irányába vezet, amely magába foglalja a

vállalati,- gazdasági,- minőségügyi,- kockázati,- környezetvédelmi menedzsmentet egyaránt. A jövő útja a TQM, de pl. Japánban a fentiekén túlmenően a kontroll szerepét hangsúlyozzák.

A legkorszerűbb vállalati menedzsmentben alkalmazzák a **BPR** (Business Process Reengineering) rendszert, amellyel a hatékonyabb üzleti és biztonsági utakat kutatják.

Mindezekből is látható, hogy a korszerű vezetési struktúrák meghatározó szerepet töltenek be a biztonskultúra megteremtésében, nemcsak a szervezeti kereteken belül, hanem azon túlmenően a hatásuk megjelenik a társadalomban, a termékekben, a szolgáltatásokban, a felhasználásban egyaránt.

d) A kockázatmenedzsment szerepe

A 2. Biztonsktudományi Világkongresszus 1993-ban elemezte a területi kultúra, a menedzsment kultúra összetevőit és ezen belül a szervezeti együttműködés hatékonyságát a biztonság megóvása szempontjából.

A menedzsment feladata a külső alapelvek, a szabályozók teljeskörű betartása és betartatása, valamint a prevenció átfogó megvalósítása.

A kockázat és a biztonskmenedzsment szerves része kell legyen a vezetésnek, amely a biztonskos működőképesség stratégiai fontosságú vezetési funkciót lát el és elősegíti a szervezet biztonskkultúrájának magas szintre emelését.(13).

A kockázatmenedzsmentnek olyan csapatnak kell lennie, amelyben az érintett szakmai vezetők magas felkészültségükkel közösen teljesítik feladataikat, amelyben a többletképességek kiemelt szerepet töltenek be. *Ezek lehetnek pl. a:*

- **közös felelősségvállalás**, amely az értékek, kapcsolatok és az etikus viselkedés tudatos vállalását jelentik;
- **teljeskörűség**, amely az interdiszciplinaritásra, a szakmákon túlterjedő, érdeklődésre való hajlamot testesíti meg;

- **tudás**, amely a szakmai és az általános tudást egyaránt felöleli;
- **motiváltság**, amely az elhivatottság, elkötelezettség és az optimista beállítottság együttese;
- **kommunikációs készség**, amely a műszaki megoldások és síkok megértésén túl a kívülállók megértésének és megérttetésének képességét jelenti;
- **függetlenség**, semlegesség és kizárólagosság összeegyeztetési képessége;
- **előrelátás**, a széles látókör és a fantázia megfelelő szintézise;
- **igényesség**, amelyet a mindenkori kultúráltság színvonala motivál.

Mіндеzen tulajdonságok birtokosai magasabb kulturális színvonalon oldhatják meg feladataikat a biztonság terén is.(14).

A sajátos, helyi felkészítésen túlmenően fontos tényező az általános kultúrán belül a biztonság állandó "**ébredtartalása**", folyamatos megközeletése, mivel a biztonság idővel változó állapot lehet, amelyet a törvényes alapokon az állami hatósági felügyelet is rendszeresen ellenőriznek. Tehát a biztonsági színvonal fenntartására kényszerítő, szankcionálási eszközök is vannak.

A biztonságra (veszélytelenségre) való felkészülés lényege, hogy az ismereteket a befogadók meggyőződésből, a jobbra való törekvés szándékával sajátítják el. A biztonság állapotának fenntartásában fontos szerepet töltenek be a figyelemfelhívó jelek, színek, piktogramok használata, kockázatok értékelése, a végrehajtás állandó ellenőrzése, a szükséges intézkedések megtétele. A korszerű szociotechnikai rendszerekben az ember-ember kapcsolat vizsgálata alapján is javítják a színvonalat, a munkakör-feladat-ráfordítás hatékonyságát. Ebben lényeges a menedzsment preventív gondolkodásmódja, valamint a szervezet általános kultúrája, felkészültségi szintje, az együttműködés módszere.

A szervezeti összetartozás csak akkor érték, sőt lehetséges forrása a

közös erkölcsnek, kultúrának, ha az választott és vállalt kötelék, amelyben minden tag megtartja szuverenitását, de ugyanakkor elismerik *Goethe szavait: "mi emberek semmik vagyunk egymás nélkül"* ez az emberi létezés alapja.

A jó közösségi szellem kialakítását elősegítő megismerési folyamat rendező elvei lehetnek: az időbeliség, a térbeliség, a közlési formák helyes alkalmazása, azok pontossága, amelyek javítják az egymáshoz való viszonyt, a szocializációt, aktivitást, a közéletiséget. Közös jellemzővé válik a szélsőségek elítélése, az együttérzés, a türelem, empátia, stb. pozitív tulajdonságok.

Mindezek emelik az egyéni és a közösségi felelősségtudatot is. Fontos feladat, hogy ne csak jól képzett szakemberek műveljék a biztonság feladatait, hanem a vezetéstől a végrehajtásig, a közös gondolkodásmód alapján mindenkinek legyen szerepe az egyéni és a kollektív biztonság megteremtésében.(13).

Összefoglalva

A vázolt gondolatokkal nem egy idillikus állapot elősegítéséhez kívántunk hozzájárulni. A katonai (gazdasági) tevékenységek végrehajtása, a logisztikai folyamatok gyorsaságának, gazdaságosságának, stb. teljesítése mind-mind célorientált *"következményelvű"* feladat, amelyet segíthet a biztonságkultúra magasabb szintje.

A humánoldal kérdései lehetnek: ismerem-e? alkalmazom-e? betartom-e? hogyan valósítom meg? mi szerint döntök? stb.

Ezen elvi kérdések válaszaira, valamint a követendő minták és a hozzáállás néhány példájával igyekeztünk szolgálni.

Meggyőződésünk, hogy az emberi biztonság teljeskörű megvalósításában, fejlesztésében fontos szerepet tölthet be a biztonságkultúra összetevőinek, morális vonatkozásainak mind mélyrehatóbb megismerése.

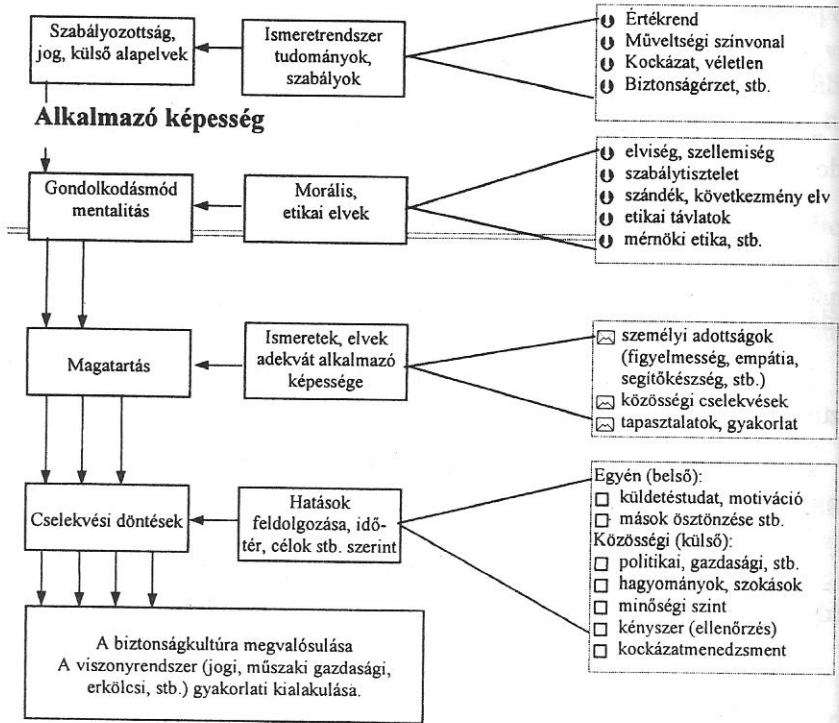
Felhasznált irodalom:

- 1.) *Dr. Teller Ede*: A biztonság bizonytalansága, Relaxa Kft. Bp. 1991.
- 2.) *Dr. Turcsányi K.- Dr. Vasvári F.*: A biztonságstudományról és szerepéről a korszerű menedzserszemlélet kialakításában, Hadtudomány, Bp. 1999/1.sz.
- 3.) *Dr. Turcsányi K.*: Rendszertechnika, ZMKA, Bp. 1988.
- 4.) *Dr. Marx György - dr. Mályusz K.*: Kockázat és biztonság, Magyar Tudomány, Bp. 1999/1.sz. 10.old. és 42.old.
- 5.) *Dr. Izsó L.*: Ergonómia, OMKTI. Bp. 1997.
- 6.) *Dr. Walz G.-Nemeskey K.-Dr. Varga L.*: A kockázatkezelés alapvetései a munkavédelemben, NOVORG Kiadó. Bp.1997.
- 7.) *Dr. Nagy Tibor*: A biztonságstudomány alapjai. Kézirat. Magyar Biztonságtudományi Társaság. Bp. 1998.
- 8.) *Dr. Vajda György*: Kockázat és biztonság, Akadémia Kiadó Bp. 1998.
- 9.) *Dr. Walz G., Dr. Méhi J.*: A munkatudomány alapjai, GATE, Gödöllő, 1996.
- 10.) *Dr. Gyürk I.*: Mérnöki etika, Mezőgazda kiadó Bp. 1998.
- 11.) FM 100-5 hadműveletek, Tábori Kézikönyv, HVK. Bp, 1997.
- 12.) *B. Franklin*: Önéletrajz, Rózsahegy kiadó, Bp. 1873.
- 13.) *Prof..Dr. N. Morvay*: Corporate Culture, 56.p.; *Prof.Dr. Rasmussen*: Management Culture, 191.p. 2nd World Congress on Safety Science, Proceeding I.-II. Hungaprint, Bp. 1993.
- 14.) *Cleemann L.*: A RISIKO-rendszer a kockázatmenedzsment egyik eszköze, Korszerű munkafeltételek, OMIKK. Bp. 1996/12.szám 11.old.

A biztonságkultúra megvalósulásának társadalmi, emberi (szellemi) összetevői

1. sz. ábr.

Felkészültség

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

A BEFOGADÓ (FOGADÓ) NEMZETI TÁMOGATÁS KATONAI LOGISZTIKÁT ÉRINTŐ FELADATAI ÉS AZOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK FELTÉTELEI

Jároscsák Miklós¹

A Befogadó Nemzeti Támogatás (továbbiakban BNT) lényege a szövetséges erők és szervezetek számára nyújtott polgári és katonai segítség. A segítségnyújtás alapját a küldő nemzet(ek), illetve a NATO parancsnokság(ok) és a befogadó kormány között letárgyalt megállapodások képezik.

Fontosságát jelzi, hogy a BNT tervezésének alap- és irányelveit a NATO Katonai Bizottsága hagyta jóvá és 1994. márciusa óta az MC 334 alapidokumentumot - a nemzetközi változások és a tapasztalatok beépítése miatt - már rendszeresen dolgozták át.

A változtatások alapvetően két területre irányulnak a NATO parancsnokságok és a küldő nemzetek kapcsolata, jogkörök biztosítása, illetve a BNT tervezési fázisai és azok belső tartalma, amelyek kihatása viszont számos gyakorlati kérdést vet fel. Talán ez is motiválja a témával foglalkozó szakmai irodalmat és inspirálja a tudományos munkák szerzőit.

Bár az elmúlt években számos publikáció foglalkozott a téma katonai logisztikai aspektusaival, feladataival, e téren mégsem sikerült az elméleti szintet kilépni. Érdekes paradoxon, hogy a vállalással szemben nem történtek lényegi lépések a BNT képességek (1999. március 12-től velünk szembeni kötelezettség) kiépítésének irányában, ami annál is sajnálatosabb, mivel a felső szintű logisztikai vezetés részéről a kezdeményezés töretlen volt és maradt. Hozzá tartozik a helyzet elfogulatlan értékeléséhez az is, hogy a valós élet kényszerítő hatása következtében (SFOR, KFOR, hazánk területén végrehajtott nemzetközi gyakorlatok) mégis végeztünk gyakorlati feladatokat a BNT területén, amelynek azonban kétségtelen hátránya, hogy "ad hoc" jelleggel, erre létrehozott és felkészített szervezetek nélkül kellett az érintett katonai és civil állománynak helytállni.

¹ Jároscsák Miklós ezredes, MH LFI hadműveleti főnök

Közismert, hogy a BNT nyújtására béke időszakban, válság és konfliktus időszakban, az 5. cikkely hatálya alá tartozó és nem tartozó műveletekben, valamint NATO vezetete gyakorlatokon egyaránt képesnek kell lennie nemcsak a Magyar Honvédségnek, hanem a Magyar Köztársaságnak is.

A cikk megírásának célja, hogy feltárja a BNT igények lehetséges típusait, azokkal kapcsolatban elemezze a Magyar Honvédség lehetőségeit, továbbá adjon választ az igények kielégítési feltételeire.

I.

A BNT nyújtására vonatkozó igények főbb típusai általában, illetve gyakorlati példákon keresztül bemutatva

Kiinduló alapként lehet rögzíteni, hogy a befogadó nemzethez a küldő nemzetektől vagy az illetékes NATO parancsnokoktól igények érkeznek az adott nemzet területén történő elhelyezkedésre, működésre, illetve átvonulásra, amelyek rendszerint katonai csatornákon a Honvédelmi Minisztériumban jelennek meg elsődlegesen.

Az igények főbb típusai lehetnek:

1.) Adminisztratív
igények | 2.) Nemzetgazdasági
igények | 3.) Katonai
igények |
|-------------------------------|--------------------------------|------------------------|

1.) Adminisztratív igények összetétele:

- a beléptetéssel kapcsolatos határrendészeti feladatok ellátása,
- vámügyek intézése,
- biztonsági előírások betartása,
- környezetvédelmi követelmények érvényesítése.

2.) Nemzetgazdasági igények tartalma:

- közlekedési infrastruktúra igénybevétele,
- távközlési infrastruktúra igénybevétele,
- fogadó létesítmények (repülőterek, vasúti kirakó állomások, kikötők) használata,
- elhelyezkedésre alkalmas területek, létesítmények bérlése,
- romlandó élelmiszerek megvásárlása (kenyér, hús, gyümölcs, zöldség, stb.),
- víz (ivóvíz és ipari víz), illetve üdítő italok beszerzése,
- különféle szolgáltatások igénybevétele,
- polgári munkaerő alkalmazása.

3.) Katonai igények lehetnek:

- közreműködés az erők fogadásában,
- mozgásbiztosítás és forgalom szervezés (esetleg forgalom szabályozás),
- útvonal biztosítása a katonai gépjárműoszlopok közlekedéséhez, egyéges jelzések használata,
- laktanyai szabad kapacitások (elhelyezkedés, tárolás, kiképzési objektumok) rendelkezésre bocsátása,
- lő- és gyakorlóterek használata, területek átadása az összpontosítások érdekében,
- katonai repülőterek igénybevétele,
- üres katonai objektumok átadása,
- javító bázisok szolgáltatásainak igénybevétele,

- honvédségi egészségügyi és üdültetési létesítmények szabad kapacitásainak lekötése, katonai egészségügyi ellátás igénybevétele,
- összekötő tiszti állomány biztosítása az együttműködés és a koordináció zavartalansága érdekében,
- katonai szabványos térképek biztosítása,
- naprakész logisztikai adatbázis fenntartása, abból megbízható információk szolgáltatása az ellátási forrásokról, közlekedési és híradó infrastruktúráról, az elhelyezési és tároló létesítményekről.

A fenti katonai igények összefoglalóan rögzítésre kerültek a (DPQ) Védelmi Tervezési Kérdőív - 99 Befogadó Nemzeti Támogatás fejezeteiben.

Az általánosan megfogalmazott igények, mint tervezési alapok, illetve felkészülési iránymutatók kezelendők, valószínűleg azok *"egy az egyben"* soha nem fognak megjelenni a konkrét feladatoknál. Példák erre a **"JOINT GUARANTOR"** és a **"JOINT GUARDIAN"** fedőnevű koszovói NATO műveletek, melyek előkészítése során Görögország részére - a Befogadó Nemzeti Támogatás keretében - *a következő igényeket adták át:*

- Thessaloniki kikötő igénybevétele, információk biztosítása a *kikötő létesítményekről és kapacitásokról:*
 - használható dokkok száma,
 - ki- és berakodási kapacitás tonnában és konténer mennyiségben, 8 óra időtartam alatt,
 - raktárterület m²-ben és a szabad tároló kapacitás,
 - hajók fogadási képessége egyidejűleg.
- Macedónia kikötő közeli repülőterének adatai és felhasználhatósága:
 - megközelítési útvonalak minősítése,
 - repülőtéri infrastruktúra adatai,

- repülőtéri infrastruktúra adatai,
- csővezetékes összeköttetés lehetősége,
- raktárterület (konténer és nem konténer),
- szabad tárolóterület (beton, füves).

*határátkelő pont(ok) kijelölése:

- gépjármű oszlopok ellenőrzésére alkalmas terület kijelölése,
- parkolóhelyek biztosítása.

*biztonságbiztosítás (műszaki eszközökkel),

*technikai támogatás (helyreállítás és javítás),

*egészségügyi támogatás (az első orvosi ellátástól egészen a kórházi, specializált szakorvosi ellátásig "ROLE 1-4",

*tűrvédelem,

*állománykísérés,

*kommunikációs infrastruktúra biztosítása,

*elhelyezés- és ellátás (főleg élelmiszer, víz- és üzemanyag tekintetében),

*gyakorlótér és lőtér rendelkezésre bocsátása.

Az igények és a görög lehetőségek tárgyalása során kötött megállapodásokat követően 1999. október végéig a NATO erők **az alábbi nagyszabványban érkeztek be a légi- és a tengeri kikötőkbe:**

- mintegy 32 000 fő személyi állomány,
- több, mint 17 000 db gépjármű,
- közel 6 000 tréler és több, mint 7 000 konténer,

- 2200 harcjármű.

A szám adatok is jelzik a Befogadó Nemzeti Támogatás jelentőségét a küldő fél szempontjából, hiszen a helyileg igénybe vehető ellátási források, elhelyezési létesítmények, valamint az infrastruktúra nagyban megkönnyítheti, illetve gazdaságosabbá teheti a kijelölt erők küldő nemzetektől távoli működtetését.

Másik eklatáns példa lehet a BNT igények tartalmi megközelítésére - a koszovói műveletekhez kapcsolódóan - az USA haderő által a magyar légtér, légibázisok és kiképzési létesítmények használatára vonatkozó megállapodás, melynek lényegi részei az alábbiak:

- három katonai reptér és azok légtérének használata (repülőgépek és a személyi állomány jelentési kötelezettségével, a magyar törvényi előírások betartásával),
- Várpalota közelében elhelyezkedő gyakorló- és lőtér igénybevétele, a különböző fegyverekkel, légi- és harcjárművekkel lövészetek végrehajtása nappal és éjszaka,
- felhatalmazás meghatározott mennyiségű és típusú repülőgép telepítésére, azokkal bevetések végrehajtására,
- a magyar fél által szavatolva az átadott kiképzési bázisok, (gyakorló- és lőterek) biztosítása,
- használatra átadott terület, létesítmények igénybevétele, állapotának megőrzése, illetve az építési, karbantartási munkák végzéséhez az elhelyezési adatok rendelkezésre bocsátása,
- a használatra átadott, illetve a közösen használt objektumok térítési költségeinek megosztása (üzemeltetés, karbantartás),
- környezeti veszélyek megelőzése, illetve időszakos elhárítása,
- a kért, kapott és a meghatározott szolgáltatások elszámolása, térítésének szabályozása.

Az amerikai és a magyar fél között több éves, az IFOR, majd SFOR

műveletekkel kapcsolatos BNT-i együttműködés alakult ki, amely 1996-tól problémamentesen működik. Ennek a kedvező helyzetnek az oka a megállapodások mindkét fél részéről történő korrekt betartása.

Az igények katonai jellegük és irányultságuk alapján várhatóan a katonai diplomácia csatornáin keresztül a Honvédelmi Minisztériumba érkeznek. A Honvédelmi Minisztérium feladata, hogy az igényeket átadja - a ma még nem létező - kijelölt kormányzati szerv részére, ahol a BNT országos hatáskörű irányító-koordináló szerve működik. Elvileg az igények megválaszolása a BNT adatbázis birtokában a tárcák és az országos hatáskörű szervek feladata, majd a válaszokat szintén a kijelölt kormányzati szerv összesíti és terjeszti elő jóváhagyásra. Jóváhagyást követően történik meg az igények teljesíthetőségének visszaigazolása, majd az egyezmények és megállapodások megkötése.

II.

A Magyar Honvédség lehetőségei a felmerülő BNT igények kielégítésére

Megközelítés kérdése annak megítélése, hogy a honvédség bevonható erőforrásai jelentősek, illetve jelentéktelenek-e a BNT szempontjából. A szakirodalom tanulmányozása, az előzetes kutatások, valamint a régiókban alkalmazott NATO erők működtetésének gyakorlati tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy a BNT-on belüli honvédségi lehetőségeket nem szabad alábecsülni.

Milyen lehetőséget vehetünk számításba?

a) Képesek vagyunk bekapcsolódni, illetve részt venni a szövetséges erők fogadásában, mozgatásának biztosításában

Erőforrásai:

- katonai közlekedési szervezetek (katonai szállítási igazgatóságok, repülőtéri katonai szállítás vezetőség),
- működő katonai repülőterek állománya, repülőtéri infrastruktúra,

- ki- és berakó állomásokon települt VKP-k,
- műszaki szakalegységek,
- közúti- komendáns szakalegységek (benne a forgalomszabályzók),
- rakodó- anyagmozgató eszközök, rendszerek.

b.) Elhelyezést nyújthatunk a kisebb szövetséges kontingensek részére

Erőforrásai:

- szabad laktanyai férő- és tárolóhely kapacitások,
- szabad honvédségi lakótelepi lakások,
- üresen álló, de infrastruktúráját fenntartó laktanyák,
- honvédségi üdülők, csapatpihenők,
- sportlétesítmények.

c.) Biztosíthatjuk a felkészítés kiképzés feltételeit

Erőforrásai:

- gyakorlóterek és lőterek,
- katonai objektumokhoz tartozó körletek,
- kiképzési bázisok, létesítmények.

d.) Légijárműveket fogadhatunk a katonai reptereken

Erőforrásai:

- harcászati repülő ezredek szabad kapacitásai,
- harci helikopter ezred szabad kapacitása,

- vegyes szállítórepülő - ezred szabad kapacitása,
- tartalék repülőterek infrastruktúrája,
- repülőtéren védett létesítmények a gépek és a fegyverzet (rakéták) elhelyezésére,
- üzemanyag tároló és kiszolgáló rendszerek,
- speciális repülőtéren kiszolgáló eszközök,
- kiépített híradó rendszerek (FRISZ-FÉT),
- földi lépcsők elhelyezésére alkalmas ingatlanok.

e.) Kis létszámú kontingensek ellátását ráépíthetjük a kijelölt bázis laktanyai rendszerére

Erőforrásai:

- raktár kapacitások,
- konyhai-étkezdei kapacitások,
- üzemanyagtöltő állomások,
- javítóműhelyek,
- laktanyai infrastruktúra,
- ipari- és ivóvíz szolgáltatás.

f.) Bekapcsolódhatunk a javítás- szervizelés feladatainak megoldásába

Erőforrásai:

- központi javító üzemek,
- HM Részvénytársaságok,

- esetleg jól felszerelt csapatjavító műhelyek.

g.) Részt kell vállalnunk az ország területén folyó katonai szállítások szervezésében és végrehajtásában, mivel ez teljesen nemzeti felelősség

Erőforrásai:

- MH Katonai Közlekedési Központ lehetőségei és kapcsolatrendszere,
- logisztikai egységek szabad szállító kapacitása,
- szállítmánykísérés lekötetlen erői.

h.) Összekötő kapocs lehetünk a nemzetgazdasági szervekkel kiéptendő együttműködés segítségével

Erőforrásai:

- ellátó központok forrásai, csatornái, kapcsolatrendszerei,
- anyag- és áruforgalomban résztvevő szakállomány ismeretei és kapcsolatai.

i.) Egészségügyi ellátást, szolgáltatásokat nyújthatunk

Erőforrásai:

- katonai kórházak és rehabilitációs intézetek,
- egészségügyi anyagellátó szervezet lehetőségei,
- repülő orvosi vizsgálatok.

A honvédségi lehetőségeken belül megjelölt erőforrások egy számítógépes adatbázisba csoportosíthatók, melynek kidolgozása már folyamatban van. Az adatbázis képezi majd valós alapját az összeállítandó **Képességjegyzéknek**.

Biztosíthatjuk a pihentetés, szabadidő eltöltés feltételeit

Előfeltételei:

- * honvédségi üdülő, csapatpihenők szabad kapacitása,
- * honvédségi sportlétesítmények,
- * honvédség kulturális szolgáltatást nyújtó szervezetei.

A honvédség BNT igények kielégítésével kapcsolatos lehetőségei, mint a katonai területeken megjelölt erőforrások igazolják rendkívül szerteágazóak és összetettek. A lehetőségekkel azonban csak a mindenkori szabad kapacitáig lehet számolni és mindazok mellett figyelembe kell venni, hogy az alaprendeltetés és a jóváhagyott tervek szerinti feladatok végrehajtása a BNT vállalások miatt nem csorbulhat a Magyar Honvédségben.

III.

A Befogadó Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő feltételei

A NATO szövetséges erők részéről felmerülő igények az 5. cikkely szerinti műveletek esetén előre tervezhetőek és beépíthetőek a mindenkori hadműveleti tervekbe. Más oldalról, az 5. cikkelyen kívül eső béketeremtő, békefenntartó, békétámogató műveletekben résztvevő szövetséges erők részére megadható BNT-t a konkrét feladatok függvényében külön-külön kell előkészíteni, illetve a szükséges egyezmények, megállapodások megkötésével lezárni.

A BNT katonai logisztikai feltételei helyzetének értékelése két alapvető vizsgálati szempontra terjedhet ki:

- * egyrészt a honvédségen belül meglévő feltételek értékelésére,
- * másrészt a katonai logisztika nemzetgazdasági kiterjedéséből, kapcsolatrendszeréből adódó területek lehetőségeinek, állapotának áttekintésére.

1.) A BNT honvédségen belül meglévő feltételeinek összegzett értékelése

Az átalakítás előtt álló honvédségben a BNT számos, nélkülözhetetlen feltétele van jelen, ugyanakkor a katonai szervezetek lehetőségei több fontos támogatási területen erősen beszűkültek. Megoldottnak tekinthető az üres, illetve a szabad kapacitásokkal rendelkező honvédségi objektumok bérlet, vagy értékesítési szerződéssel történő átadása, a katonai repülőterek, mint fogadó létesítmények biztosítása, továbbá a katonai gyakorlóterek, lőterek meghatározott szektorainak használatra való átengedése és a szabad lak-tanyai kapacitások felhasználása.

Nagyon lényeges működési feltétel hiányzik viszont a katonai repülőterek infrastruktúrájának elavultsága, vezetési rendszerének problémái miatt, melyek javítására a NATO infrastruktúrális beruházási alapok felhasználásával, a célfeladatokra jóváhagyott képességcsomagok keretében lépések történtek. A magyar katonai repülőtereken a szövetséges erők légi-járműveinek üzemeltetése, szervizelése több technikai akadályba ütközik elsősorban az üzemanyag ellátás, feltöltés vonatkozásában.

Elégtelenek továbbá a katonai közúti és légiszállítás-, a mozgásbiztosítás műszaki, illetve közúti komendáns-, valamint a technikai eszköz helyreállítás szervezeti és kapacitás feltételei, mely következményeként ezeken a területeken a végletekig leszűkül a honvédség segítségnyújtási képessége.

Továbbra is alapvető gondot jelent a BNT szervezeti kialakításának hiánya, valamint az igények korrekt megválaszolásához nélkülözhetetlen adatbázis létrehozása.

A szervezeti kialakításnál a csapatok logisztikai törzseibe, a haderőnemi vezérkarok logisztikai vezető szervébe, valamint a központi logisztikai tagozat hadrendi elemeibe külön a BNT katonai logisztikai feladatai előkészítésével foglalkozó szakállományra kell gondolni. Ez az állomány felelősen végezné a tervezéssel, az adatbázis kezeléssel és karbantartással, valamint az együttműködéssel kapcsolatos tevékenységeket.

2.) A katonai logisztika nemzetgazdasági háttérének lehetőségei

A honvédség logisztikai biztosítása ezer szállal kötődik a nemzetgazdasági szférához, kapcsolatrendszerük átszövi a teljes támogatási vertikumot, így nem hagyható figyelmen kívül a külső feltételrendszer helyzete.

A logisztikai szervezetek alaprendeltetésük betöltése kapcsán mind az ellátás, szállítás, mind a technikai biztosítás vonatkozásában szoros együttműködést valósítanak meg a különböző nemzetgazdasági termelő és szolgáltató egységekkel.

Biztosítottság tekintetében az üzemanyag, az élelmezési szakanyagok, a kereskedelemből beszerezhető fenntartási anyagok, valamint a ruházati anyagok egy része (központi tartalék) már hosszabb idő óta nemzetgazdasági létesítményekre tevődött át, így valójában a honvédségen belül csak a csapatkészlet és a béke ellátás folyamatosságát biztosító készletek állnak rendelkezésre. Ebből adódóan a segítségnyújtás keretében csak a nemzetgazdasági létesítmények információinak átadására kerülhet sor.

Javítások terén a honvédségi kapacitások leszervezése következtében jó esetben is a laktanyai javítóműhely hálózat (épületek és a kialakított szerelő állományok) vehető igénybe. A szakjavító háttér döntő része - különösen a magasabb szintű javítási igények esetében - a HM javítási funkciókra szakosodott vállalkozásoknál jelenik meg, illetve a gépjármű- és a közlekedési műszertechnikai eszközök vonatkozásában a **civil javító szervezeteknél** található. Ezek a bázisok képesek további igények kielégítésére.

A polgári repülés, a közút- és vasúthálózat igénybevétele vonatkozásában a honvédség teljes egészében, mint megrendelő lép fel és alkalmazkodik az adott szállítási ágazat mindenkori helyzetéhez, kapacitásaihoz. Tény, hogy a szövetségeseknél rendszeresített technikai eszközök szállítása vagy vasúti mozgatása nem a magyar szabvány szerinti méretekre épül és a közúti műtárgyak paraméterei, a vasúti vagonpark, illetve a pályák teherbíró képessége nem minden vonatkozásban felel meg a követelményeknek. Talán a legérdekesebb keresztmetszet ezen a téren van és lesz jelen.

A fentiekén túlmenően legfőbb feltétel hiányt az országos szintű BNT feladat szervezeti és adatbázis létrehozásának elmaradása idézi elő. For lenne egy tárca szintű irányító-koordináló szervezet kialakítása, mely a minisztériumi szinten felelne a BNT területéért. A szervezeti elemek kiépítésén megtörténhetne a ma különböző tárcáknál, országos hatáskörű szervezeteknél lévő adatbázisok egy informatikai hálózatba történő összpontosítása és a kimeneti terminálok feltöltése.

Összességében, következtetésként levonható, hogy a BNT nyújtása sem a szakminisztériumok, sem a honvédség és az országos hatáskörű szervezetek még nem rendelkeznek a szükséges tervekkel, képességekkel. Vonatkozik ez az 5. cikkely szerinti és az 5. cikkely hatályán kívül eső műveletekre egyaránt.

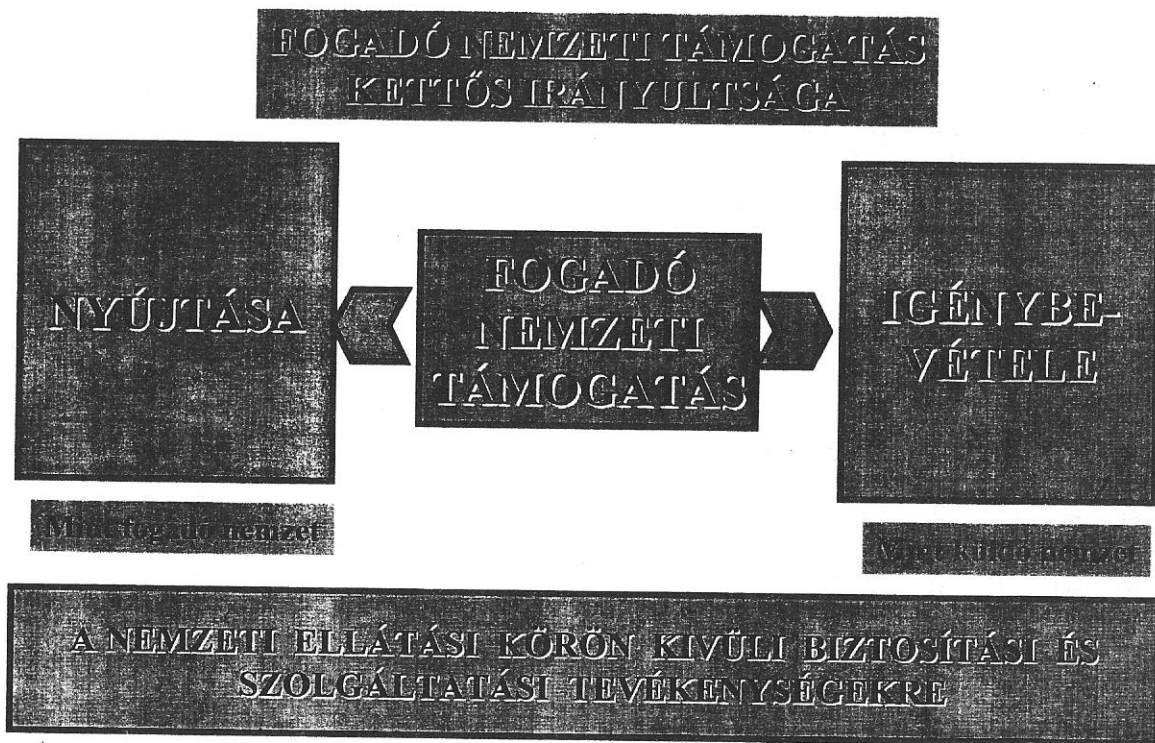
A BNT feladatai megoldását "ad hoc" csoportosítások irányításával, károsított mértékben lehetne megoldani. *Ez a helyzet nem tartható fenn mindenképpen pozitív irányú elmozdulásokra van szükség.* Az elmozdulások elsősorban és alapjaiban a tárcák szintjén szükséges indítani ahhoz, hogy a BNT országos és azon belül a honvédségre vonatkozó feladatai tervezhető, előkészíthető, majd végrehajtható legyenek.

A csatolt vázlatok a BNT igények és lehetőségek összefoglaló, szemléltető kereteit tartalmazzák.

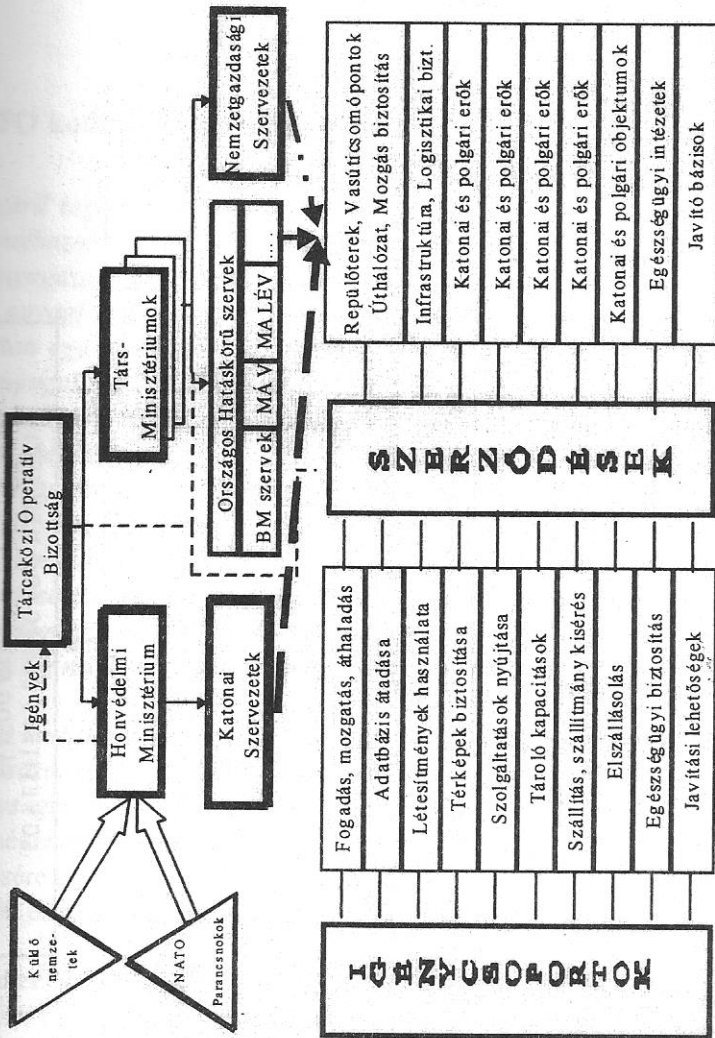
Irodalom:

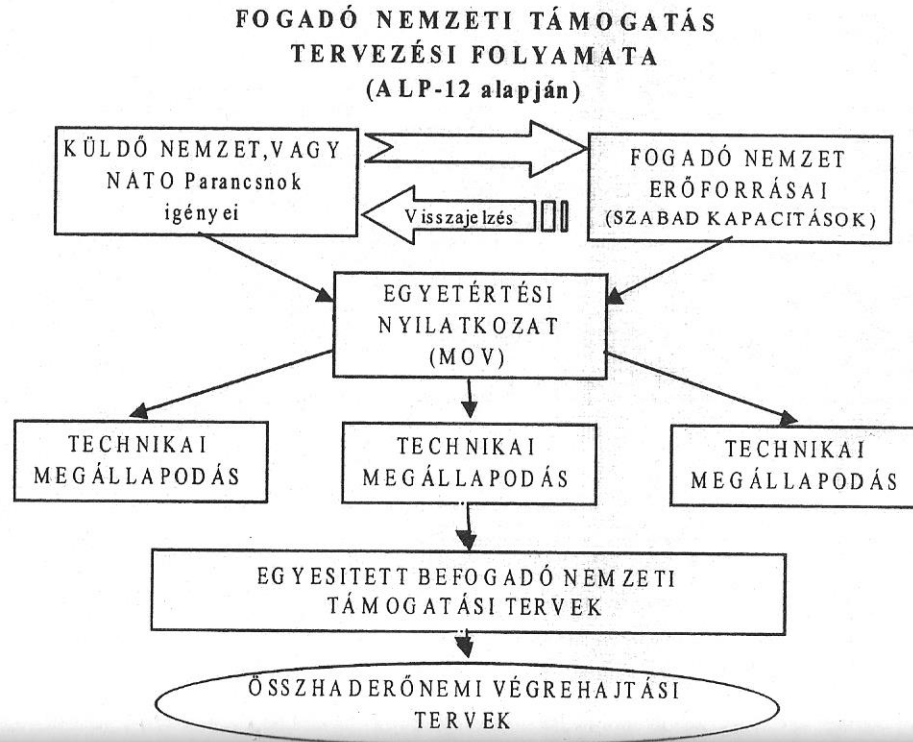
- 1.) NATO Logisztikai Kézikönyv 1998. februári kiadás.
- 2.) AJP-4 Végleges Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai. Doktrina 1999. évi kiadás.
- 3.) AAP-6 (U) 2. Módosított változat NATO Szakkifejezések és Meghatározások Szógyűjteménye. HVK VTFCSF-ség kiadványa (1998).
- 4.) MC 319/1 Végleges NATO Logisztikai Alapelvek 1999. áprilisi kiadás.

- 5) MC 334 A Befogadó Nemzeti Támogatás Tervezésének és Végrehajtásának Módszerei 1998. évi kiadás.
- 6) Védelmi Tervezési Kérdőív nem minősített részei (1999).
- 7) Haderőfejlesztési (nemzeti) célkitűzések nem minősített részei (1999).
- 8) NATO képességcsomagok nemzeti feladatai (1999).
- 9) ALP-12 A Befogadó Nemzeti Támogatás tervezésének módszerei és eljárásai 1997. évi kiadás.

FOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS ÖSSZETEVŐI ÉS FOLYAMATA

GONDOLATOK A NATO KODIFIKÁCIÓS RENDSZERÉRŐL

Berzsenyi Péter¹

A NATO kodifikációs rendszere

A raktári logisztikai támogatás informatikai rendszerének alapját az azonosítási rendszer képezi. Ennek a logisztikai információs hálózatnak az alapját az anyagazonosításhoz kapcsolódó anyagnyilvántartás és az ehhez kapcsolódó anyagfogyások, pótlások jelentik. Az Magyar Honvédségben megvalósított egy olyan anyagkodifikáció elvégzése, amely lehetőséget nyújt az anyagok központi nyilvántartására, a NATO és a nemzetgazdasági megközelítéssel szabványokkal ekvivalens meghatározására és az ellátás hatékony megszervezésére. Az informatikai kommunikációs rendszer hiányoztat az anyagok nyilvántartásának és azonosításának megbízhatatlanságát mind okai a felesleges és gazdaságtalan szállításoknak, a nem megfelelő színvonalú logisztikai biztosításnak. *Ezért tartottam szükségesnek megismertetni az olvasóval a NATO kodifikációs rendszerét. A szakmai állásfoglalás számára jelenleg még elérhetetlen ez az anyag, szeretném volna, ha minél több ember megismeri.*

A NATO kodifikációs rendszer a NATO országok ellátási cikkeinek azonosítására, osztályozására és raktári számmal történő ellátására szolgáló, egységes és közös rendszer. A logisztikai támogatás maximális hatékonyságának elérésére és az anyagi eszközök adatgazdálkodásának megkönnyítésére tervezték. A rendszert a Szövetség összes aláírója elfogadta, és az anyagi készletek azonosításában történő alkalmazásra.

A rendszer alapküldetése az Allied Codification Publication No. 1 (ACodP-1) (1. sz. Szövetséges Kodifikációs Kiadvány), melyet a NATO Manual on Codification (NATO Kodifikációs Kézikönyv) néven ismernek, és amely a rendszer működési eljárásait ismerteti. A rendszer két NATO Szabványosítási Egyezmény - a STANAG 3150. (Az ellátási anyagok osztályozásának egységes rendszere), valamint a

¹Berzsenyi Péter százados, ZMNE Logisztikai Tanszék hallgatója

STANAG 3151 (A cikkazonosítás egységes rendszere) alapján fogadták el katonai alkalmazásra. Az Egyesült Államok Szövetségi KATALOGIZÁLÁSI rendszerén alapuló rendszert néhány NATO tagállam polgári minisztériuma is használja.

1.1. A NATO kodifikációs rendszer célkitűzései

A rendszer elsődleges célkitűzései:

- növelni a logisztikai rendszerek eredményességét,
- megkönnyíteni az adatok kezelését,
- minimalizálni a felhasználó országok logisztikai költségeit,
- növelni a logisztikai tevékenységek hatékonyságát.

Ezeknek a célkitűzéseknek a megvalósítása érdekében a rendszer gondoskodik arról, hogy minden egyes *"Ellátási Cikk"* részére biztosítsanak egy:

- Egyedi cikk nevet,
- Egyedi osztályozást,
- Egyedi azonosítást,
- Egyedi NATO raktári számot.

Az ily módon összegyűjtött adatokat nemzeti adatbázisokban tárolják az azonnali visszakeresés céljából. A cikkek részletesebb információi referencia könyvtárként is rendelkezésre állanak a felhasználásra, ahol minden új cikket vissza lehet ellenőrizni, hogy feltárják azokat, amelyek számára már megállapítottak egy NATO raktári számot, ezzel előzvéen meg azt, hogy a cikk kétszer szerepeljen a leltári készletben.

1.2. A NATO kodifikációs rendszer használata

A NATO kodifikációs rendszer kialakítása, működtetése és fenntartása egy egységes azonosítási nyelvet biztosít a nemzeti tevékenységeken (pl.: az ellátási anyaggazdálkodás, szabványosítás, stb.) belüli használatra.

A rendszer használata azon az alapon nyugszik, hogy egy termék (cikk) kodifikációjának felelőssége a termék (cikk) tervezését (gyártását) irányító országra, még akkor is, ha azt a terméket (cikket) abban az országban nem használják fel. Az ilyen körülmények fennállása esetén a vásárló országban fel kell kérnie a tervezést (gyártást) irányító országot a kodifikációs tevékenység elvégzésére.

Az egynél több országban előállított termék (cikk) esetében, a raktári szinten az előállító országon kívül a NATO Fenntartási és Ellátási Ügyosztálya (NAMSA) adhatja ki. A nem-NATO tagországok területén települt gyárak által előállított termékek kodifikációjára vonatkozóan különleges szabályokat alkalmaznak.

1.3. A NATO kodifikációs rendszer előnyei

A NATO kodifikációs rendszer pontos információkat nyújt egy termék (cikk) azonosságára vonatkozóan; lehetővé teszi az ellátási anyag formáinak nyilvántartását, valamint további gazdálkodási adatokat biztosít. Egyetlen naprakész adatforrásból biztosított gyors válaszokkal leegyszerűsíti az ellátási anyagok adatgazdálkodási problémáit.

1.3.1. Működési előnyök:

- Az ellátási rendszerek cikkei különböző változatainak, típusainak és méreteinek a felfedésével, valamint a nagyobb számú fegyverrendszerek részeinek a közös felhasználásra való lehetővé tételével biztosított, megnövelt szabványosítási lehetőségek.
- Az összes igénybe vehető katonai eszközre és erőforrásra vonatkozó nemzeti és átfogó NATO szintű ismeret, a tartalék alkat-

részek és a karbantartási tevékenységek erőforrásainak megosztásával lehetővé teszi a leltári készletgazdálkodás ésszerűsítését, továbbá az erőknél a hadszíntéren történő felosztása során az igen fontos tartalék alkatrészeknek a minimális elosztását.

- A termékek (cikkek) pontos leírása lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy azonnal megtalálják azokat az eszközöket, amelyek megfelelnek a követelményeknek és a késedelem nélküli utánpótlásnak.
- A mindenki által megértett közös nyelv alkalmazása leegyszerűsíti a résztvevő országok és más felhasználók közötti technikai párbeszédet.
- A számítástechnika alkalmazása lehetőséget ad a cikkazonosítási adatok és a kapcsolódó gazdálkodást támogató adatok könnyen elérhető adatbázisokban való nyilvántartására, feldolgozására és átvitelére.

1.3.2. Gazdasági előnyök:

- Az adatbázis a tervező és a projekt irányító számára lehetővé teszi, hogy az alkatrészek vonatkozásában utána nézzen, melyek azok, amelyek már készletezésre kerülnek az ellátási rendszerben és melyek azok, amelyeket már új termék (cikk) legyártása helyett fel lehetne használni. Ez a gyakorlat lecsökkenti a gazdálkodásra váró cikkek változatait, valamint megszünteti a szükségtelen azonosítási, tárolási és az ellátási tevékenységekhez kapcsolódó más költségeket. Az új eszközök előállításánál felhasznált részegységek közel 50%-át már kodifikálták.
- Az anyagi eszköz igényeknek és a költségvetésnek, a raktáron lévő cikkek nagyobb ismeretéből adódó tökéletesebb meghatározása.
- A beszerzés területén végzett eredményes koordináció azzal, hogy segíti megszüntetni az ugyanarra a cikkre vonatkozó vásárlás vagy eladás során fellépő párhuzamosságokat, a nagy

mértékű vásárlások esetén az árcsökkenésből eredő haszonérdekében több felhasználó rendeléseit összegyűjti, továbbá biztosítja több potenciális ellátási forrás átláthatóságát.

- Az eszközök hatékony felhasználása az ellátási támogatásnak a kapcsolódó szervezetek, valamint az országok közötti cseréjének a lehetővé tételével.
- A leltári készletek, a tárolási helyek, a nyilvántartás és a személyi állomány csökkentése a megkettőzött cikkek megszüntetésével.
- A felesleges és a többlet anyagi eszközök kivonási tevékenységeinek tökéletesítése, a minden egyes ellátási cikk egységes azonosítása segítségével, ideértve a téves kivonások megelőzését is.

1.3.3 A vegyes jellegű előnyök:

- Az egyetlen egységes azonosítási rendszer alkalmazásával tökéletesített kormányzati - ipari azonos értelmezés és kapcsolatok.
- A cikkek leírása a tervező mérnökök számára lehetővé teszi a technikai vagy funkcionális karakteristikákat kielégítő részegységek vagy eszközök pontos kikeresését és kiválasztását, mely így jóval hatékonyabb, mintha akármelyik kereskedelmi katalógusból hajtottak volna azt végre.
- Az ellátási rendszerben található pontos leírások az ellátási cikk változatainak, típusainak és méreteinek feltárásával megkönnyítik az irányelvek kialakításáért felelős szabványosítási hivatalok munkáját.
- Az anyagok összetételéről a részletes leírásokból szerzett mélyebb ismeretszint elősegíti az újra feldolgozási tevékenységeket, ami viszont biztosítja a környezet védelmét, és elkerülhetővé teszi a szennyezett helyszínek megfizethetetlen helyreállítási költségeit.

1.4. Az ellátási cikk

A NATO kodifikációs rendszer az *"Ellátási Cikk koncepción"* alapul és minden egyes cikkre egyedi cikkazonosítást igényel. Az ellátási cikk egy olyan tétel, amelyet egy felelős ellátást irányító szerv úgy határozott meg, mint aminek a beszerzése szükséges a logisztikai igény kielégítéséhez.

A koncepció határain belül az ellátási cikk lehet:

- Egy, önálló NATO raktári számmal bíró, egyetlen termelési cikk.
- Az egy vagy több előállítótól származó, két vagy több csereszabatos termelési cikk, melyek azonos NATO raktári számmal rendelkeznek.
- Egy minőségileg ellenőrzött, pontos tűréshatárú, a normális gyártási folyamatból kiválasztott és egy külön NATO raktári számmal ellátott termék.
- Egy, a szériagyártásból származó, különleges módosított, külön NATO raktári számmal bíró termék.

A különböző működési követelmények, amelyek gyakran szükségessé teszik egy termelési cikk különböző célú felhasználását, a szélesebb vagy szűkebb ellátási cikk koncepcióból adódóan igazoltan, de nem szükségszerűen azt eredményezik, hogy a termelési cikkekre egynél több NATO raktári szám vonatkozzon.

1.5. A rendszer elemei

1.5.1. A cikknevek

A rendszer, az egységesség biztosítása érdekében az egyes ellátási cikkek elnevezésére az elfogadott cikknevek felhasználásával alkalmaz szabályokat. Ezeket a **Nemzeti Kodifikációs Kézikönyvek H6** tartalmazzák. Az elfogadott cikkneveket a meghatározásaikkal együtt adják ki. A cikknév kódokat, a termékek osztályozására, valamint a leíró módszerű

azonosítására, és ahol az alkalmazható a referencia módszerű azonosítást használják. A H6 Kézikönyvek általános elnevezéseket is tartalmaznak, amelyek az elfogadott cikknevekre utaló kereszthivatkozással rendelkeznek. Abban az esetben, amikor egy előállító által adott cikknevet nem lehet egy elfogadott cikknévhez sem kapcsolni, kivételesen megengedhető, hogy nem-elfogadott cikknévként alkalmazzák.

Az AC/135 csoport kiadott egy cikknev jegyzéket, mely, mint **3. sz. Szövetséges Kodifikációs Kiadvány** (AcodP-3) ismert, ami az összes cikkazonosítás előkészítéséhez szükséges elfogadott cikknevek átfogó jegyzéke. Egy **Nemzeti Kodifikációs Iroda**, amelynek az AcodP-3-ban nem szereplő cikknévre van szüksége, a jövőben a megállapított szabályok szerint kérheti annak bejegyzését. Mindamellett a H6 Nemzeti Kodifikációs Kézikönyveket néhány ország továbbra is használja, mint útmutatót a nemzeti nyelvű cikkazonosításban. Az ezekben a kézikönyvekben található cikknevek és a vonatkozó kódok összhangban vannak az AcodP-3-mal.

1.5.2. Az osztályozás

Az ellátási cikkek nagy száma szükségessé tette, hogy a fajta szerinti csoportosítással vagy az osztályozással, kezelhető szegmenseket hozzanak létre. Az alkalmazott osztályozás különálló cikkcsoportokat és osztályokat biztosít. Minden egyes csoport azonos fizikai vagy teljesítmény karakterisztikájú, illetve azonos felhasználású cikkekből áll és azt egy kétszámjegyű kód jelzi.

A cikkeket minden egyes csoporton belül tovább bontják osztályokra. Ezeket az osztályokat egy további 2 számjegyű kóddal jelölik, amely a csoport kóddal együtt alkotja a 4 jegyű NATO **Ellátási Osztályozási** (NSC) kódot. A NATO ellátási osztályozási rendszer minden országban egységes és a rendszer szerint meghatározott minden egyes ellátási cikkhez egyetlen és csakis egy, 4 számjegyű osztályozást rendelnek.

A NATO osztályozási struktúrát az összes csoporttal és osztállyal, valamint azok definícióival az Egyesült Államok adta ki. A NATO megfelelőjével, a **2. sz. Szövetséges Kodifikációs Kiadvánnyal** (AcodP-2) együtt az U.S. H-SERIES CD-ROM-on (CD-n) került kiadásra.

A H6 Nemzeti Kézikönyvekben minden egyes elfogadott cikknevhez egy vagy több NATO ellátási osztályozási kód került hozzárendelése.

1.5.3. Cikkazonosítás

A cikkazonosítás a NATO kodifikációs rendszer legfontosabb eleme, mivel ez biztosítja minden ellátási cikk egyedi azonosítását.

A cikkazonosítás a cikk (termék) alapvető jellemző tulajdonságainak egyértelmű meghatározásához szükséges minimális adatokat tartalmazza, azokat a jellemző tulajdonságokat, amelyek a cikknek (terméknek) egyedi jelleget adnak és megkülönböztetik azt minden más ellátási cikktől. Minden egyes azonosítás egy és csak is egy ellátási cikkhez kell, hogy alkalmazható legyen, megfordítva pedig minden egyes ellátási cikk csak egyetlen cikkazonosítással rendelkezhet.

A cikkazonosításnak két módszere van: a leíró és a referencia módszer. Mindkét megközelítésben, az *"Egységes cikkazonosítási rendszer (STANAG 3151)"* megfelelő alkalmazásának az egyik legfontosabb előfeltétele egy ellátási cikk valódi forrásának a meghatározása. Hasonlóképpen fontos az is, hogy az összes ismert cikk (termék) előállítót és azok alkatrész számaint nyilvántartásba vegyék.

A leíró módszer. Az ellátási cikk leíró módszerű azonosítása megkívánja az egységes cikknevek és a cikkazonosítási útmutatókat alkalmazó műszaki-technikai leírások használatát (lásd a következő bekezdést). Emellett a H6 Nemzeti Kézikönyvekben minden egyes elfogadott cikknevhez egy külön cikkazonosítási útmutató tartozik.

A Cikkazonosítási Útmutató (IIG) egy ellátási cikk azonosítására használt dokumentum, mely a cikk jellegzetes és jellemző tulajdonságait ismerteti annak érdekében, hogy más ellátási cikkektől megkülönböztethessék továbbá, hogy a logisztikai gazdálkodás számára megállapíthassák a szükséges kiegészítő adatokat. Minden egyes Cikkazonosítási Útmutató (IIG) egy önálló dokumentum, amely a cikk (termék) egyedi azonosításának végrehajtásához szükséges követelményeket és döntéshozatali szabályokat tartalmazza. Minden útmutató a hasonló cikkek (termékek) egy teljes *"családját"* öleli fel és gépi adatfeldolgozásra alkalmas formában

amelyeknél a kész cikk (termék) jellemző tulajdonságaira vonatkozó követelményeket.

A leíri módszer kiegészítő eszközeként alakították ki a referencia rajzok alkalmazását. Ezeknek a rajzoknak a célja, hogy főként képi ábrákkal fejezze ki a termékek (cikkek) olyan jellemző tulajdonságait, amelyeknek szavakkal nem lehet megfelelő módon ismertetni. A vonatkozó követelményeket a cikkazonosítási útmutatók tartalmazzák.

A referencia módszer. Egy cikk (termék) referencia módszerű azonosítása indirekt azonosítási folyamat. Ebben a megközelítésben a cikket csak referencia adatok támogatják, amelyek a gyártó nevéből (a NATO Kereskedelmi és Kormányzati Cég Kód (NCAGE) szerint kódolva, lásd az 1. 5. 4. bekezdést) és a gyártó által adott referencia számból állnak össze.

1.5.4. NATO kereskedelmi és kormányzati cég kódok (NCAGE)

Amint azt az előző bekezdésben említettük, a kodifikált termékekhez (cikkekhez) a gyártók neveit is rögzíteni szükséges. Ennek a követelménynek a teljesítése érdekében minden egyes gyártónak kiutaltak egy 5 jegyű NATO Kereskedelmi és Kormányzati Cég Kódot (NCAGE). Az NCAGE egy cikk (termék) forrását, és a műszaki-technikai dokumentációnak a helyét tükrözi, továbbá rendszerint azt jelzi, hogy ki felelős a kodifikációjáért. Az egyes NATO Kereskedelmi és Kormányzati cég kódok (NCAGE) részleteit a H4 Nemzetközi Kézikönyvben tették közzé, vagy a nemzeti Kodifikációs Irodáktól szerezhetők be.

1.5.5. A NATO raktári szám - NSN

Amikor egy ellátási cikk egyediségét megállapítják, annak identitását egy saját NATO raktári szám (NSN) hozzárendelésével rögzítik. A NATO raktári számokat a **Nemzeti Kodifikációs Irodák (NCB)** adják ki.

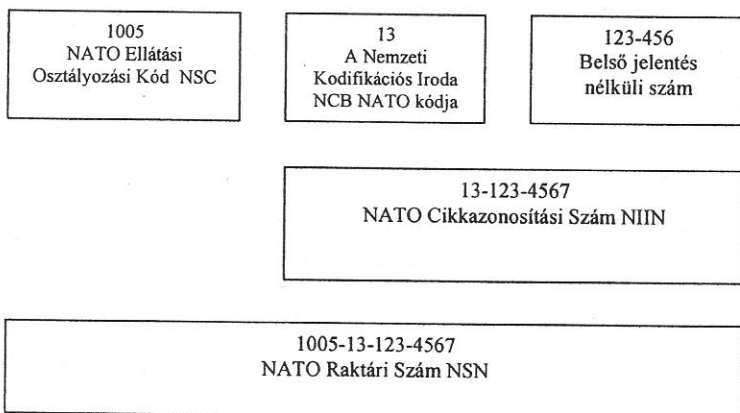
A NATO raktári szám (NSN) egy 3 csoportból álló, 13 jegyű szám:

- * Az első 4 számjegy a NATO ellátási osztályozási kód és a cikket

(terméket) a hasonló cikkek (termékek) csoportjához és osztályához kapcsolja.

- A következő 2 számjegy a NATO raktári számot (NS) kiadó Nemzetközi Kodifikációs Irodát jelzi.
- Az utolsó 7 számjegynek nincs belső jelentése. Ennek ellenére, a kodifikációt végző országon belül ugyanazt a számot egyetlen és csakis egy ellátási cikkhez lehet hozzárendelni.

A NATO raktári számot és a kapcsolódó fogalmakat az alábbi példa szemlélteti:

A NATO cikkazonosítási szám a NATO raktári szám megváltoztathatatlan részét képezi és az ellátási cikk koncepciójához kapcsolódik annak a teljes életciklusa alatt. Mindamelllett a NATO ellátási osztályozási kód az osztályozási struktúra változásának megfelelően változhat.

A NATO raktári szám főbb előnyei:

- **Egységesség.** A NATO raktári szám egységes az összetételében, hosszúságában, struktúrájában és a felhasználásában.
- **Alkalmazhatóság.** Egy ellátási rendszerben a logisztikai gazdálkodás sok és különböző szükségletét támogatja az ellátási cikk

kezdeti beszerzésétől a végső kivonásáig mind nemzetileg, mind nemzetközileg.

- **Egyszerűség.** Az összes ellátási cikkre változtatás nélkül alkalmazható, könnyű kiosztani, a fenntartás céljaira rugalmas és az egész világon azonnal felismerhető.
- **Stabilitás.** A NATO cikkazonosítási szám csak egyetlen cikkre vonatkozik egészen addig, amíg az egy ellátási rendszerben szerepel.
- **Kompatibilitás.** Kézi módszerrel vagy az összes fajta adatfeldolgozó eszközzel és rendszerrel nyilvántartható, illetve forgalmazható, egyszerű csatlakozási lehetőségeket kínál az összes felhasználó ellátási rendszerei között.

A rendszer ezen túlmenően még biztosítja:

Bővíthetőséget. Az egyes Nemzeti Kodifikációs Iroda kódokkal azonosított különböző ellátási cikket lehet nyilvántartani.

L. 6. NATO szabvány raktári számok - NSSN

A NATO szabvány raktári számokat (NSSN) az olyan, egynél több országban előállított egyenértékű vagy szabvány cikkekhez (termékekhez) rendelik hozzá, melyek ugyanazon ellátási cikk fogalmi körbe tartoznak, és amelyek egyúttal az AC/135 (Nemzeti Kodifikációs Igazgatók Csoportja) által a NATO szabvány raktári szám használatára alkalmasnak tervezett többnemzetiségű projektek részét képezik. A NATO szabvány raktári számok a 11-es Nemzeti Kodifikációs Iroda kóddal rendelkeznek és az a NATO Fenntartási és Ellátási Ügynökség (NAMSA) adja ki.

A NATO szabvány raktári számokkal ellátott cikkekre (termékekre) vonatkozó kodifikációs adatok nyilvántartására, tárolására és elosztására a NATO szabvány raktári számot kiadó hatóság létrehozott és fenntart egy központi adatbázist. A NATO szabvány raktári szám kiadó hatóság a NATO Fenntartási és Ellátási Ügynökséggel egy helyen székel.

1.7. A kodifikációs szolgáltatások és a kodifikációs adatok cseréje

A NATO kodifikációs rendszerből adódó előnyök maximális kihasználása érdekében nemzetközileg elfogadott módszereket és eljárásokat állítottak fel, hogy a tagországok között megkönnyítsék a kodifikációs adatok szabályozott kicserélését.

Kialakították a távközlési eszközök segítségével történő adatcsere szabvány eljárás módjait, valamint elfogadták a speciális beviteli és kimeneti (input és output) kódokat és formátumokat.

A NATO tagállamok emellett általános adatcserét is folytatnak ideértve a nemzeti gyártók neveit és címeit magában foglaló H4 Nemzeti Kézikönyveket és a Kereszthivatkozási Jegyzékeket (CRL) is. Ez utóbbi tartalmazza a gyártó referencia számaihoz kereszthivatkozással kapcsolódó nemzetileg kijelölt NATO raktári számokat.

Jelenleg néhány NATO tagország képes az Anyaggazdálkodási Adatok (MMD) cseréjére és további országok tervezik ennek a lehetőségnek a bevezetését. Az anyaggazdálkodási adatok (MMD) a cikkek beszerzéséhez és elszámolásához szükséges olyan információkat foglalják magukban, mint a vételár, az ellátási anyag forrásai, a szavatosság. Ezeknek az adatoknak a cseréjét a STANAG 4199 (*"Az anyaggazdálkodási adatok cseréjének egységes rendszere"*) alapján hajtják végre.

A szabályos időközönként frissített I. sz. Szövetséges Kodifikációs Kiadvány (AcodP-1) címen megjelentetett NATO Kodifikációs Kézikönyv, tartalmazza az összes nemzetközi szabályt, működtetési eljárásokat és formátumokat.

Cikkemmel az volt a célom, hogy ráirányítsam a figyelmet az anyaggazdálkodásra, raktári számmal történő ellátásra az ellátási cikkek azonosítására, osztályozásra a NATO értelmezése szerint.

Szükségesnek érzem, hogy a Magyar Honvédség minél előbb megteremtse az anyagnyilvántartás és kodifikáció NATO rendszerét, illetve annak lehetőségét, hogy saját rendszerünkkel zökkenőmentesen kap-

csatlakozhatunk a Szövetség rendszeréhez. Úgy gondolom a valós logisztikai interoperabilitásnak is egyik alapfeltétele, hogy "közös nyelvet"- és ez nem az angolra gondolok - beszéljünk az anyagellátás szervezésének területén. *Ennek első előfeltétele talán ez, és ezért írtam meg ezt az alábbi ismertető cikket, hogy megismerjük annak a rendszernek az a szerkezetét és működési mechanizmusát, amihez csatlakozni kívánunk.*

Felhasznált irodalom:

NATO Codification System Guide . (Központi kiadvány).

GONDOLATOK A LOGISZTIKAI ELLENŐRZÉSÉRŐL

Takács László, Juhász József Gábor¹

1.) Az ellenőrzés helye, szerepe a vezetésben

A vezető (parancsnok) nemcsak az utasítások (parancsok) végrehajtásáért, hanem saját döntéseiért is felel és azért is, amit elmulaszt megtenni. A mulasztások, a hibák szakmai és pénzügyi-gazdasági hátrányokban is jelentkezhetnek, amelyek gyors kiküszöbölése alapvető érdeke a vezetésnek. Ennek a tevékenységnek fontos segítő eszköze az **ellenőrzés**, amely az irányítás, a vezetés minden szintjén nélkülözhetetlen funkció. **Fayol** szerint az ellenőrzési funkció - **a többi eleméhez:** a tervezéshez, szervezéshez, közvetlen irányításhoz (parancsnokláshoz) és koordináláshoz hasonlóan - kiemelt figyelmet érdemel, és ellátása művészetet követel².

Általánosan érvényes ez a megállapítás a pénzügyre, a gazdaságra, a közigazgatásra, ahol az eredmények összevetése az előre meghatározott célokkal, feladatokkal megmutatja, hogy mennyire hatékony a vezetés, irányítás.

Az ellenőrzés tehát a társadalmi, a pénzügyi és gazdasági élet minden területén előforduló tevékenység. Az ellenőrzés a követelményekhez viszonyítja a meglévő állapotokat.

A szakirodalomban az egyik legjobb ellenőrzési fogalmat *Kamarás Jenő* az alábbiak szerint adta meg:

*"Az ellenőrzés valamely rendszer céljainak és feladatainak minél hatékonyabb megvalósítása érdekében végzett olyan tevékenység, amely követelményekhez viszonyított, intézkedésekre alkalmas állásfoglalások és javaslatok, kialakításával szolgálja az irányítást és vezetést."*³

1. Takács László mk. alezredes, MH LFI ellenőrzési osztály, osztályvezető

Juhász József Gábor alezredes MH LFI ellenőrzési osztály, vezető ellenőr (ov.h.)

2. H. Fayol, a vezetéselmélet egyik klasszikusa a vezetés többi összetevője között utolsóként az ellenőrzést említi: "Az ellenőrzés célja: jelezni a hibákat, a tévedéseket azok kijavítása, illetve megismétlésük elkerülése érdekében."

H. Fayol: Ipari és általános vezetés Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1984.

3. Kamarás Jenő: A gazdasági ellenőrzés módszertani alapjai Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó V., Budapest 1998.

Ebben a definícióban fellelhetők az ellenőrzéseket általánosan jellemző mozzanatok (a tények megállapítása, viszonyítása, értékelése), ami természetesen nem öncélúan, hanem a hibák megelőzése, megakadályozása, illetve megszüntetése, a munka javítása, a fejlődés előmozdítása érdekében folyik.

Az ellenőrzési tevékenység egyszerűsített modelljét az 1. sz. ábra tartalmazza.

A különféle gazdálkodással kapcsolatos ellenőrzések (államháztartási, költségvetési, felügyeleti, belső), tartalmi, szakmai szempontból pénzügyi-gazdasági ellenőrzésnek nevezhetők.

Nyikos László az Állami Számvevőszék elnökhelyettese a pénzügyi és gazdasági ellenőrzés fogalmát az alábbiak szerint határozta meg:

"A pénzügyi-gazdasági ellenőrzés alatt tehát olyan vizsgálatokat értünk, amelyek az ellenőrzött szervezet gazdálkodásának törvényességét (szabályszerűségét) minősítik (finansial audit) és/vagy az ellenőrzött feladatot, tevékenységet, szolgáltatást, funkciót (szervezet) ellátásnak, működésének célszerűségét és eredményességét állapítják meg (performance audit)."

Az ellenőrzési tevékenység rendszert alkot.

"A rendszer egymással kölcsönhatásban, kapcsolatban lévő elemek, ágak együttese, bizonyos egymásra ható összetevők summája."⁵

Az ellenőrzések hatnak egymásra, összefüggésben vannak egymással, ezért kezelhetők összességükben rendszerként. Mint minden rendszernek, az ellenőrzési rendszernek is több struktúrája van, amelyek áthatják egymást. Ezeknek a struktúráknak egyik eleme az egymásra vertikálisan épülő ellenőrzési szervezetek rendszere.

4 Dr. Nyikos László: Kísérlet a pénzügyi-gazdasági ellenőrzési rendszer reformálására Számvitel és Könyvvizsgálat 1994. évi 11.szám.

5 L. von Bertalanffy: A rendszerek általános elmélete. Korunk 1966. 1. szám.

A honvédelmi szervezetek belső irányítási és szabályozó rendszere vezetési eszköz, egy szervezet célkitűzéseinek és eljárásainak összessége, *amely biztosítja a következőkben felsorolt átfogó célok teljesülését:*

- A szervezet missziójának (küldetésének) megfelelő, szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes működését;
- Az emberi, pénzügyi-gazdasági erőforrások védelmét;
- A törvények, jogszabályok, utasítások, parancsok betartását és betartatását;
- A megbízható pénzügyi-gazdasági információs rendszer működtetését;
- Az előzőekben felsoroltak folyamatos ellenőrzését és a visszacsatolást.

A vezetéshez kapcsolódó szabályozó rendszerek vázlatát a 2. sz. ábra tartalmazza.

Annak érdekében, hogy a különböző ellenőrzési szervezetek egy-egy gazdálkodó szervezetnél ne egyidőben végezzenek pénzügyi-gazdasági ellenőrzést, a vertikálisan egymásra épülő szervezetek közötti rendszeres koordinációra van szükség, amelyet a vertikális hierarchiában a legmagasabb helyet elfoglaló ellenőrzési szervezetnek kell megszerveznie és irányítania.

A honvédelmi tárca költségvetési támogatási előirányzatának GDP részesedése a közeljövőben előreláthatólag reálértékben is növekedni fog (1990-1999-ig fokozatosan csökkent), így várhatóan 2000-ben 192,3 MrdFt., 2001-ben 223 MrdFt., 2002-ben 243 MrdFt., 2003-ban 265 MrdFt., 2004-ben 284,9 MrdFt. lesz⁶. Ez a várható pénzügyi növekedés fokozottabban igényli a Honvédelmi Minisztériumnál és a Magyar Honvédségnél folyó pénzügyi-gazdasági ellenőrzés hatékonyabbá tételét.

A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség pénzügyi-gazdasági ellenőrzési rendszerének az ország ellenőrzési hierarchiájában elfoglalt helyét a 3. sz. ábra szemlélteti.

6. Megjelent a Határozatok Tára 1999/26. számában.

Jelenleg folyik a Magyar Köztársaság honvédelmének egészét érintő stratégiai, szervezeti felülvizsgálata és ezzel kapcsolatban a szükséges átalakítások kidolgozása. Ennek keretében kerül kidolgozásra egy a jelenleginél lényegesen kisebb, a költségvetés által tartósan finanszírozható, az új elvárások szerinti feladatainak végrehajtására alkalmas haderőstruktúra, mely belső állományarányaiban (a tiszthelyettesi és a szerződéses állomány a jelenleginél nagyobb súlya) is meg fog felelni a NATO által támasztott követelményeknek. Ennek során várható a Magyar Honvédség irányításáról és felső szintű vezetésének rendjéről szóló 2218/1997. (VII. 24.) Kormányhatározat módosítása is vagy új határozat, állásfoglalás kiadása, ami lehetővé teszi a magyar közigazgatás általános szabályainak és hagyományainak megfelelő irányítási és vezetési rendet, garantálja a költségvetési források - a NATO haderő-fejlesztési javaslatokkal összhangban történő - tervezésének, felhasználásának és ellenőrzésének politikailag felelős kontrollját. Feltehetően megszűnnek a különböző szervezetek létéből és a megfelelő együttműködés hiányából adódó, ma még jól érzékelhető működési zavarok.

Hazánk 1996 tavaszán a világ legfejlettebb országait tömörítő OECD, 1999. március 12-től a NATO tagállama lett. Ezek az öröndetes események éppúgy, mint az Európa Unióba való törekvésünk az ellenőrzési rendszerünk egész problematikájának, terminológiájának újbóli áttekin-tésére készítetik az összes érdekelt ellenőrzési szervezetet.

Össességében a pénzügyi-gazdasági ellenőrzések minden formája valamilyen célt szolgál. A célok alapján meghatározott követelményekben formálódnak meg azok az érdekek, amelyeket az ellenőrzésnek képviselnie kell. Az ellenőrzés tehát mindig meghatározott érdeket képvisel, védelmez.

2. A pénzügyi-gazdasági ellenőrzés függetlensége a Honvédelmi Minisztériumban és a Magyar Honvédségnél

A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség pénzügyi-gazdasági ellenőrzési szervezeteinek egyik fontos jellemzője, hogy rendszerint függetlenek az általuk ellenőrzött honvédelmi szervezet vezetéseitől, ugyanakkor a sajátos katonai hierarchia miatt függő viszony áll fenn

a közvetlen előjáró honvédelmi szervezet vezetőjével szemben. *(Ennek az utóbbi gondolatnak a részletes kifejtésére a továbbiakban még visszatérünk.)*

A jelenleg a Honvéd Vezérkarnak közvetlenül alárendelt három országos hatáskörű vezető szerv az *MH Szárazföldi Vezérkar, az MH Légierő Vezérkar és az MH Logisztikai Főigazgatóság közül a belső ellenőrzések végrehajtására az első kettő függetlenített, önálló pénzügygazdasági, vagy logisztikai ellenőrzési szervezettel nem rendelkezik.* Ilyen szervezet csak a Honvédelmi Minisztériumban és a Honvéd Vezérkar alárendeltségében háttérintézményként, valamint az MH Logisztikai Főigazgatóság szervezetében került megalakításra.

A vezetéssel, és ennek kapcsán az ellenőrzéssel szemben támasztott követelmények felvetik azt az igényt, hogy az előzőekben említett országos hatáskörű vezető szervek mindegyikénél független, komplex belső ellenőrzési szervezet kerüljön létrehozásra, a jelenlegi szervezetek megfelelő módosítása útján. Egy ilyen ellenőrzési szervezet jelentős mértékben tud hozzájárulni az adott vezető szerv vezetési, irányítási tevékenysége hatékonyságának növeléséhez. Ugyanakkor a létrehozásra kerülő ellenőrzési szervezet állományának mindenképpen függetlennek kell lennie az általa ellenőrzött tevékenységtől, folyamattól. Emellett figyelemmel kell lenni arra is, hogy a honvédelmi szervezeteknél viszonylag gyakoriak a szervezeti változások, melyek megkövetelik az ellenőrzési szakmától az állandó alkalmazkodást, lépéstartást a fejlődéssel, annak érdekében, hogy az ellenőrök meg tudjanak felelni a mindenkori vezetés igényeinek.

Napjainkban az MH Szárazföldi Vezérkar és az MH Légierő Vezérkar függetlenített belső ellenőrzése csak pénzügyi területen valósul meg, míg a gazdálkodási (logisztikai) területen az adott honvédelmi szervezet (országos hatáskörű vezető szerv) első számú vezetője vagy az általa megbízott személy állítanak össze saját állományukból egy-egy ellenőrzési feladat elvégzésére *"ideiglenes"* ellenőrzési szervezetet (bizottságot). Ebben a helyzetben objektivitásról, pártatlanságról csak fenntartásokkal beszélhetünk, mivel ezek az *"ideiglenes"* ellenőrzési szervezetek az őket kijelölő vezetők által kiadott parancsok, utasítások végrehajtását ellenőrzik a közvetlenül alárendelt honvédelmi szervezeteknél.

Egy hibás, többféleképpen is értelmezhető intézkedést (erre az elmúlt években még törvények esetében is sokszor találhattunk példát) az alárendeltnek mindegyike saját értelmezésének megfelelően más és más módon hajthat végre, melynek eredményeképp az ellenőrök itt találkozhatnak az általuk várt, esetleg nem várt eredménnyel. Bizony nem könnyű ilyen helyzetben egy ilyen ellenőrzési szervezetnek felülbírálnia önmagát vagy vezetőjét, amikor az alárendelt által elvégzett vagy el nem végzett feladat ellenőrzése során saját hibájával is szembesül.

Az előzőekben megfogalmazott gondolatok alapján kimondható, hogy egy pénzügyi-gazdasági (de bármely más) ellenőrző szervezet csak akkor független, ha szabadon és objektíven, minden direkt és indirekt befolyásolás nélkül végezheti munkáját. A függetlenség lehetővé teszi az ellenőr számára, hogy az ellenőrzés lefolytatásához szükséges pártatlansággal és elfogulatlan ítélőképességgel dolgozzon. Ezt minden esetben az adott ellenőrzött szervezethez viszonyított helyzete dönti el.

A szervezeti pozícióból kiinduló függetlenség akkor valósul meg, ha az ellenőrzési szervezet státusa ezt lehetővé teszi. Ez feltételezi azt, hogy a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség illetékes felső vezetői segítenek abban, hogy a pénzügyi-gazdasági ellenőrzési szervezetek megfelelő együttműködésre találjanak az ellenőrzött honvédelmi szervezeteknél, így munkájukat minden beavatkozástól mentesen végezhesék. Ezzel az is hozzátartozik, hogy az adott ellenőrzési szervezet vezetője olyan személynek, vagy testületnek legyen alárendelve, aki/amely kellő hatáskörrel rendelkezik a szervezeten belüli támogatáshoz.

A jelenleg kialakult szervezeti rendszerben a pénzügyi-gazdasági ellenőrzési szervezetek és azok vezetőinek függetlensége csak látszólagos, mivel a katonai vezetési hierarchia szerint kialakított egyszemélyi vezetési rendszer következtében, a honvédelmi szervezet első számú vezetőjének közvetlen alárendeltségébe tartoznak az ellenőrzési szervezetek vezetői. Ez a probléma elsősorban a felüyleti ellenőrzések vonatkozásában jelentkezik.

Ebben a helyzetben a korlátozott függetlenség az ellenőrzés objektívítására is hatást gyakorolhat. Esetenként az ellenőr nem tudja függetleníteni magát közvetlen előjárójától, a tőle kapott eligazítástól, vagyis attól, hogy a vezető mit szeretne látni az ellenőrzés végén, annak ered-

ményeként. Sok esetben az illetékes vezetőnek már előre kialakított véleménye, előítélete van az ellenőrzésre kerülő alárendelt szervezetről, és ezt a véleményét az ellenőrzés megkezdése előtt az ellenőrzési szervezet állományával is tudatosítja.

A felvetett probléma megoldására, az ellenőrzési szervezet nagyobb függetlenségének, ezáltal az ellenőrzés nagyobb objektivitásának biztosítására úgy, hogy a jelentősebb mértékű szervezeti és szabályozói változtatások elkerülhetőek legyenek - vetődik fel a talán kissé eretneknek tűnő gondolat, melynek lényege a következőkben foglalható össze.

Véleményünk szerint, figyelembe véve ezen a téren a más NATO hadseregeknél már bevált gyakorlatot, célszerű lenne az ellenőrzési szervezetek vezetőinek nagyobb függetlenséget biztosítani azzal, hogy ők az állományilletékesnél eggyel magasabb szervezet állományába tartozzanak, annak vezetője nevezze ki őket, és így teljes mértékben függetlenedjenek az adott honvédelmi szervezet egyszemélyi vezetőjétől (parancsnokától). Ebben a helyzetben gyakorlatilag a két vezető között mellérendeltségi viszony alakulhatna ki, amely lehetővé teszi minden befolyásolás kizárását.

Az ellenőrzési szervezet vezetője ennek megfelelően munkájáról az őt kinevező, eggyel magasabb vezetőnek tartozna beszámolási és jelentési kötelezettséggel. A végrehajtott ellenőrzések tapasztalatairól, a feltárt hibákról és hiányosságokról ugyanakkor köteles lenne tájékoztatni az adott honvédelmi szervezet - ily módon neki mellérendelt - vezetőjét, akinek azonban nem volna módja az ellenőrzés megállapításairól készített jelentések valamiféle kozmetikázására.

Az ellenőrzési szervezet beosztott állománya továbbra is az adott honvédelmi szervezet állományába tartozna, de munkájukat a most már független vezető értékelné, és ő tenne javaslatot esetleges elismerésükre vagy elmarasztalásukra.

Ez a rendszer nem idegen a magyar kormányzati ellenőrzésben sem. *Ilyen módon működik a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, melynek elnökét a miniszterelnök nevezi ki, míg, ellenőrei kinevezésére az elnök javaslata alapján a kancellária miniszter jogosult.*

Egy adott, a Honvédelmi Minisztérium vagy a Magyar Honvédség keretei között működő pénzügyi-gazdasági ellenőrzési szervezet funkcióját, feladatait, hatás- és jogkörét, vezetőjének kinevezési rendjét a szervezet alapító okiratában kell meghatározni, melyet a honvédelmi miniszter ad ki. Ez teszi lehetővé az objektivitás biztosítását, mely olyan független mentális hozzáállás, amit bármely ellenőrzési szervezet minden tagjának az ellenőrzés végzése közben meg kell őriznie.

Az ellenőrzési szakma felismerte ennek az elvnek a fontosságát, de ezt még hivatalosan semmilyen dokumentumban nem rögzítették. Célszerűnek tűnik egy **Ellenőrzési Etikai Kódex kidolgozása** a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Magyar Honvédség szervezetében dolgozó, valamennyi ellenőrzést végző és ellenőrzést elszenvedő személy számára.

Az objektivitás egyebek mellett azt is feltételezi, hogy az ellenőrök nem végezhetnek az általuk ellenőrzésre kerülhető honvédelmi szervezeteknél, az ellenőrzési területükkel összefüggő feladatokat, vagyis egy ellenőrzés során nem minősíthetik saját tevékenységüket. A professzionális ellenőrök túlnyomó többségének véleménye szerint az ellenőrzési tevékenységnek más funkciók és feladatok ellátásával való együttes végzése kedvezőtlenül befolyásolja az objektivitást, ami csökkenti az ellenőrzések hatékonyságát.

Az általunk az előzőekben megfogalmazott javaslatok, lehet, hogy nem is nagyon újak, de véleményünk szerint megvalósításuk nem követel nagyobb változtatásokat sem a szervezeti rendszerben, sem pedig a szabályozásban, azonban az ellenőrzési szervezetek nagyobb függetlenségének biztosításával az ellenőrzéseket hatékonyabbá, eredményesebbé tehetnék. Ennek bizonyítására azonban csak az élet, a javaslat kipróbálása lehetne alkalmas.

3. Vissza a logisztikai ellenőrzés eddigi, jól bevált rendszeréhez?

A Magyar Honvédségen belül a szaktudásnak a megelőző néhány évben bekövetkezett aggasztó mértékű csökkenése, a gazdálkodással kapcsolatos szabálytalanságok számának emelkedése, valamint az átszer-

vezésekkel, létszámcsökkenésekkel párhuzamosan az ellenőrzési funkció is fokozatosan leépült. A gazdálkodási tevékenység egyre bonyolultabbá válása a szolgálati ágaknál és az ellátó központoknál együttesen azt az igényt erősíti, hogy szükség van olyan függetlenített ellenőrzési szervezetekre, amelyek a felsőszintű gazdálkodó-irányító tevékenység részletes ismeretének birtokában képesek a Magyar Honvédség egészében a követelmények érvényesülését ellenőrizni és hasznos információkat szolgáltatni a szolgálati ágak és a felső vezetés számára.

Ezt belátva 1994-95-ben megindult a pénzügyi-gazdasági ellenőrzés rendszerének újbóli kiépítése, amelyben a logisztikai ellenőrzések területén 1997-ben törés következett be a már korábban is említett 2218/1997. (VII. 24.) Kormányhatározat kapcsán.

A korábban kialakult működési rendszer (1997. szeptember 1-jétől) megváltoztatása a logisztikai ellenőrzések hatékonyságának csökkenéséhez vezetett. Melyek ennek a kialakult rendszernek a lényegi elemei?

A felsőszintű gazdálkodás ellenőrzése naprakész információkat szolgáltatott a főcsoportfőnök és a csoportfőnök számára arról, hogy az egyes ágazatok, szakterületek legfelsőbb szintű irányítása nem tért-e el a logisztika általános elveitől, feldolgozta-e és követte-e a szervezeti, törvényi és egyéb magasabb szintű szabályozók változásait. A szolgálati ág és ellátó központjának átfogó szakellenőrzése mellett ehhez kapcsolódóan nagy jelentőséggel bírtak az egyes katonai szervezeteknél (haderőnemi kötelékben lévő, a Honvéd Vezérkar vagy más közvetlen alárendelt) szűrőpróbaszerűen végrehajtott ellenőrzések, melyek a **felsőszintű gazdálkodó szervezet irányító tevékenységének csapatoknál való érvényesülését voltak hivatottak felmérni.** Ezek az ellenőrzések számos olyan eredményt hoztak, melyek a felső katonai vezetés (több esetben igényt tartottak rá), a főcsoportfőnök, de az ellenőrzött felsőszintű gazdálkodó szervezet szempontjából is rendkívül hasznosnak bizonyultak. Elmaradásuk pótolhatatlanul csorbította az MH logisztikai biztosítása ágazati feladatainak szakmai irányítását és ebből a szempontból a haderőnemi vezérkarok és alárendeltjeik sem kivételek. A felsőszintű gazdálkodás ellenőrzése a fentiekén túl jól illeszkedett a HM fejezet felügyeleti pénzügyi-gazdasági ellenőrző rendszerébe és a HM fejezet általános gazdálkodási rendjére

1998. évi 9/1998. (HK 4.)⁷ HM utasítás ellenőrzésről szóló fejezetében, az MH Logisztikai Főigazgatóság ellenőrzési osztálya fejezeti felügyeleti jogkörrel felruházott ellenőrző szerv státuszát kapta meg. Felügyeleti ellenőrzést azonban az MH egészét érintő logisztikai ellenőrzés helyett, csak az MH LFI alárendeltjeinél végezhet.

A felsőszintű gazdálkodás ellenőrzése mellett komoly jelentősége volt a szakmai előjárónak a **haderőnemi parancsnokságok logisztika törzsei szaktevékenységére irányuló ellenőrzésének**, melyet a 45/1993. HM utasítás kétévencént írt elő.

Itt a logisztikai törzsek szaktevékenységének ellenőrzése mellett, a felsőszintű gazdálkodás ellenőrzéséhez hasonlóan, szűrőpróbaszerűen végrehajtott felmérések során, a haderőnemi előjáró szakmai törzssel közösen céllenőrzések, témaellenőrzések keretén belül került felmérésre az előjáró logisztikai törzsek irányító tevékenységének csapatoknál való érvényesülése.

Ez a módszer a haderőnemi szakmai törzsek számára is pótolhatatlan információk beszerzésén kívül azért is aratott nagy elismerést a haderőnemi törzseknél, mert közvetlen információáramlást biztosított a kötelékben lévő katonai szervezetek és a felsőszintű gazdasági irányítás között. Ez a közvetlen kapcsolat nagyban hozzájárult a problémás területeken való gyorsabb és hatékonyabb felsőszintű beavatkozáshoz.

Az MH Logisztikai Főigazgatóság csoport- és szolgálatfőnökségei és az ellenőrzési osztálya számára a logisztikai szakterületnek az átfogó, MH szintű vizsgálata, kiegészítve a Honvédelmi Minisztérium Költségvetési Ellenőrzési Hivatal (HM KVEH) és az MH Gazdasági Ellenőrzési Hivatal (MH GEH) hasonló típusú ellenőrzéseivel, adta meg a logisztikai szakmai irányítás élő kapcsolatát a katonai szervezetek felé. Ennek megvonásával az irányítás egyik leghatékonyabb eszközét vették ki a logisztikai vezetés kezéből.

A fenti ellenőrzés-típus végrehajtása a két magasabb szintű függetlenített szerv (HM KVEH, MH GEH) hasonló típusú ellenőrzéseitől annak időtartamában tér el. Az említett előjáró ellenőrző szervek több hónapos

⁷1998.(HK4.) HM utasítás a központi és intézményi gazdálkodásának rendjéről.

ellenőrzési időtartamával szemben az MH LFI ellenőrzési osztálya ezek az ellenőrzési típusokra egy (kettő) hónapot fordít, beleértve a róla készült összefoglaló jelentések elkészítését is. Ennek a rövidebb időtartamnak több oka, és előnye is van. Lényeges, hogy a gyorsuló események közepette az ellenőrzések eredményei még kellő időben, aktuálisan jussanak el mind az ellenőrzést elrendelő, mind az ellenőrzött szervezetekhez. Így elkerülhető többek között, hogy az összefoglaló ellenőrzési jelentés megérkezése előtt a katonai szervezetet felszámolják vagy átalakítsák. További előny, hogy a rövidebb időtartam miatt kevésbé hátrazavarólag az ellenőrzők jelenléte a szervezet mindennapi életében.

Kétségtelen azonban, hogy az ellenőrzés időtartamát nagyban befolyásolják az ellenőrzött katonai szervezet ellenőrzésre való felkészültsége, illetve az egyes szakterületeken uralkodó állapotok. Döntő érv azonban az egy-kettő hónapos felső határ mellett, hogy az MH LFI ellenőrzési osztálynak az év többi, fennmaradó idejében több más fontos vizsgálatra is maradt lehetősége.

Az eddig felsorolt, önállóan végzett ellenőrzési fajta mellett fontos információt ad a **katonai szervezetek, elsősorban a Honvéd Vezérkar közvetlen logisztikai szaktevékenységének ellenőrzése**. Ennek gyakorlati kivitelezése elsősorban a különböző szolgálati előjárók átfogó parancsnoki ellenőrzéseiben való részvétellel történik. Itt prioritást élveznek az MH LFI-n belüli átfogó parancsnoki ellenőrzések, de felkérésre a HVK ilyen irányú ellenőrzéseiben is részt vesznek az MH LFI szolgálati ágai és ellenőrzési osztálya.

Elkerülhetetlen, hogy ne említsük meg, hogy a Honvéd Vezérkar közvetlen alárendelt katonai szervezeteinél uralkodik logisztikai szempontból a legnagyobb rendezetlenség. Ezek kiváltó okainak az eddigieknél részletesebb elemzése nem ennek a cikknek a tárgya, de tény, hogy felettes átfogó szakmai irányító szerv hiányában a legkirívóbb problémák ebben a szférában fordulnak elő.

A korábban hivatkozott 2218/1999. (VII. 24.) Korm. határozat szakmai előjárói ellenőrzésről szóló része ebben a kategóriában is csak a parancsnok megbízásából és nevében engedélyez szakmai előjárói ellenőrzést. Meggondolva, hogy az ellenőrzések legnegatívabb tapasztalat

ebben a szférában adódtak, valamint azt a tényt, hogy szervezett szakmai eljáró törzs hiányában a vezérkari szolgálati eljáró szervek kellő szakmai ismeretekkel nem rendelkeznek, ezen a területen is az ellenőrzés erősítése, nem pedig korlátozása szükséges. Ismerve a HVK közvetlen alárendelt katonai szervezetek nagy számát, a HM KVEH és az MH GEH rendelkezésre álló ellenőrzési kapacitását, nélkülözhetetlen a felsőszintű gondolkodó szervek és az MH LFI ezen a területen is kifejtett ellenőrzési tevékenysége.

Összességében mindhárom, nagyrészt az MH LFI szolgálati alárendeltségébe nem tartozó területen sürgős megoldás szükséges az MH LFI szolgálati ágai és az MH LFI ellenőrzési osztálya ellenőrzési jogszabályainak biztosítására, mert ellenkező esetben az MH logisztikai biztossági ágazati feladatainak szakmai irányítása megoldhatatlanná válhat.

4. Mi kell a hatékonyság fokozásához?

Megállapítható, hogy a HM és az MH ellenőrzési rendszere szolgálati és szakmai alárendeltségi rendszerben működik, és a meglévő gondok, és problémák mellett betölti helyét és szerepét. A 2000-ik évvel kezdődő haderőreform keretében kialakításra kerülő új szervezeti struktúrának és vezetési rendszernek megfelelő szabályozó és ellenőrzési rendszer megteremtése szükséges feladatként jelentkezik. Az ellenőrzés továbbra is kiemelt jelentőséggel bír a vezetés szerves részeként, mely elsősorban a döntéshozatalhoz kapcsolódik, ugyanakkor az ellenőrzés által biztosított információkat nem nélkülözhetik a katonai vezetés más funkciói sem.

Az ellenőrzés feladatait, célját, tartalmát minden esetben a különböző szintű vezetői igények határozzák meg. Az új haderőreformmal, a HM és az MH béke és háborús vezetésének teljes körű átalakításával és megújításával párhuzamosan várhatóan sor kerül az ellenőrzés rendszerének korszerűsítésére.

Megállapítható az ellenőrzés rendszerének általános követelményeiből és elveiből, hogy a katonai vezetés felsőbb szintjein az ellenőrzés általánosabb és átfogóbb, mint az alacsonyabb (hadosztály, dandár, ezred, zászlóalj) szinteken. Az ellenőrzési feladatok zömét a jövőben a HM

KPSZH (1, 2, 3, TPSZI-k), a haderónemi vezérkarok (MH SZFVK, MH LEVK), a MH LFI, MH BHP, valamint a hadosztály parancsnokságok keretében indokolt végezni.

A HM és az MH ellenőrzés tervezésének, szabályozásának célszerű igazodnia a gördülő tervezési rendszerhez, így biztosított lesz a jövőben is a megfelelő konkrétság rövidtávon és a szükséges előrelátás középtávon.

A HM és az MH függetlenített ellenőrzésre hivatott szervezeteinek feladatrendszerét a szinteknek megfelelő kellő differenciáltsággal célszerű és szükséges lesz újra szabályozni, párhuzamosan a haderőreform végrehajtásával érvénybe lépő és érvényben maradó jogszabályok figyelembevételével. Az ellenőrzési rendszer átfogó szabályozásával egyidőben szükséges pontosítani (ahol kell újraszabályozni) az ellenőrzések értékelésének (a minősítéseknek) szintenkénti és szakterületenkénti egységes követelményrendszerét.

A lehetőségek függvényében célszerűnek tartjuk megteremteni, és azt követően naprakészen tartani az ellenőrzések alapját képező ***"ellenőrzési sztenderdek"*** gyűjteményét. Ez a gyűjtemény (normagyűjtemény) összevontan tartalmazhatná, hogy az egyes vezetési szinteken kinek, milyen jogszabályi előírás alapján, mikor, mit, hogyan, milyen célok, elvek, és követelmények szerint kell ellenőriznie az egyes katonától a legmagasabb katonai vezető szervezetig bezárólag.

Az ellenőrzés sztenderdjei az INTOSAI (International Organisation of Supreme Audit Institutions - Legfőbb Ellenőrzési Intézmények Nemzetközi Szervezete) ajánlásai alapján a következő fő részeket tartalmazzák:

- a) Alapelvek;
- b) Általános sztenderdek;
- c) Az ellenőrzés lefolytatására vonatkozó sztenderdek;
- d) A jelentések elkészítésére vonatkozó sztenderdek.

Az INTOSAI által ajánlott ellenőrzési sztenderdek struktúráját a 4. sz. ábra mutatja be.

A HM és az MH ellenőrzési szervezetei számára kidolgozandó sztenderdek azt a célt szolgálják, hogy keretet nyújtsanak az ellenőrzések során követendő eljárásoknak, valamint az ellenőrzések gyakorlati végrehajtásának.

A kidolgozásra kerülő sztenderdeknek lehetővé kell tenniük a mindenkor érvényben lévő jogi és belső szabályozók alkalmazását az ellenőrzések konkrét tervezése és végzése során.

Az ellenőrzési sztenderdek alappillérei olyan alapvető feltételezések, kiindulópontok, logikus alapelvek és követelmények, amelyek segítik azok kidolgozását, és majdan segítséget nyújtanak az ellenőröknek véleményük és jelentésük kialakításának objektívitasában, különösen azokban az esetekben, ahol nincsenek alkalmazható konkrét előírások, követelmények.

Az ellenőrzési sztenderdeknek meg kell felelniük az ellenőrzés alapelveinek, továbbá útmutatást kell adniuk az ellenőröknek, segítve az ellenőrzések során alkalmazandó eljárások, lépések kiválasztását. Az ellenőrzési sztendertek képezhetnék azokat a kritériumokat, melyek alapján elvégezhető lenne az ellenőrzés eredményeinek értékelése.

Néhány gondolat a sztenderdek alapelveiről:

- A megfelelő számviteli sztenderdek következetes alkalmazásának a pénzügyi-gazdasági helyzet és az alaprendeltetéssel kapcsolatos tevékenység valós bemutatását kell eredményeznie;
- A megfelelő belső irányítási és szabályzási rendszer minimálisra csökkenti a hibák és a szabálytalanságok kockázatát;
- Minden ellenőrzési tevékenységnek meg kell maradnia a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség jogi felhatalmazásának keretei között;

- A HM KVEH-nek, mint a honvédelmi tárca legmagasabb szintű ellenőrzési szervezetének, ki kell alakítania, és folyamatosan tökéletesítenie kell a tárcán belül folyó hatékonysági ellenőrzésekre alkalmas teljesítménymutatók rendszerét, a hatékonysági vizsgálatok módszereit.

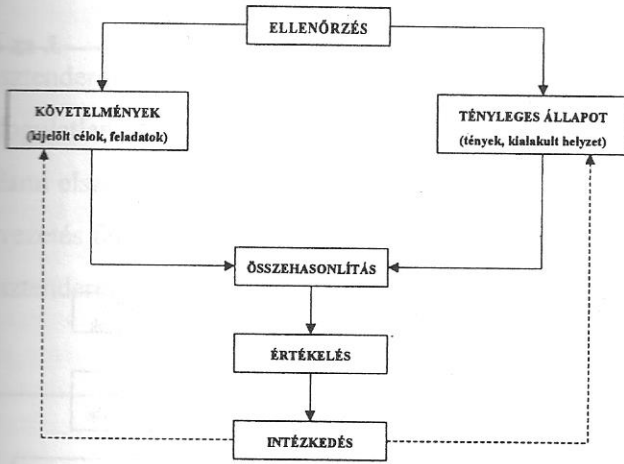
Az ellenőrzés feladatainak bővülése szükségessé teszi, hogy az ellenőrzési szervezetek folyamatosan javítsák módszereiket és eljárásaikat, és új módszereket dolgozzanak ki, melyek alkalmasak a honvédelmi szervezetek teljesítményének hatékony, valós mérésére. Az ellenőröknek képeseknek kell lenniük más tudományágak (pl.: informatika, számítástechnika) módszereinek, eljárásainak alkalmazására.

A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség függetlenített pénzügyi-gazdasági (logisztikai) ellenőrzési szervezetei a gazdálkodó honvédelmi szervezetek gazdálkodási tevékenységének vizsgálatával, a vizsgálatok eredményeiről történő beszámolással töltik be szerepüket. Annak érdekében, hogy ezt a szerepüket teljesítsék, az ellenőrzési szervezeteknek fenn kell tartani a lehetséges legnagyobb függetlenségét és tárgyilagosságát.

Az ellenőrzések ellenőrzési szinttől független hatékonysági fokmérője nem a felelősségre vonások számának növekedése, hanem a feltárt hibák, hiányosságok csökkenése. Az ellenőrzés így nem lehet kampányfeladat, hanem a jövőben is állandó, jól szervezett tevékenységnek kell lennie.

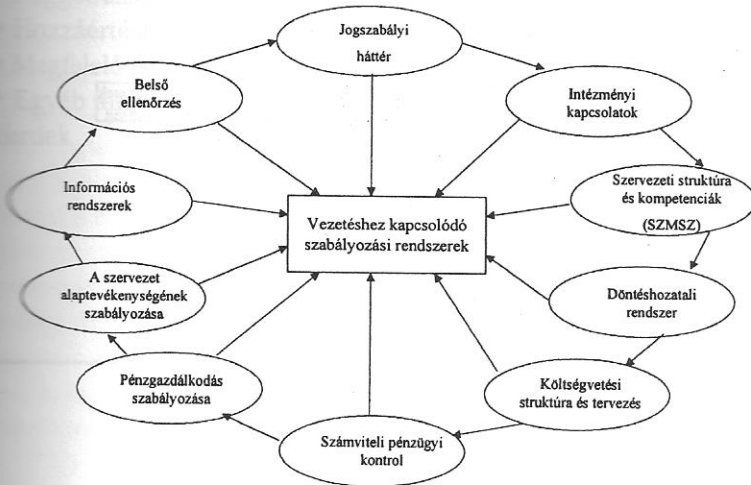
Az ellenőrzési tevékenység egyszerűsített modellje

1. sz. ábra

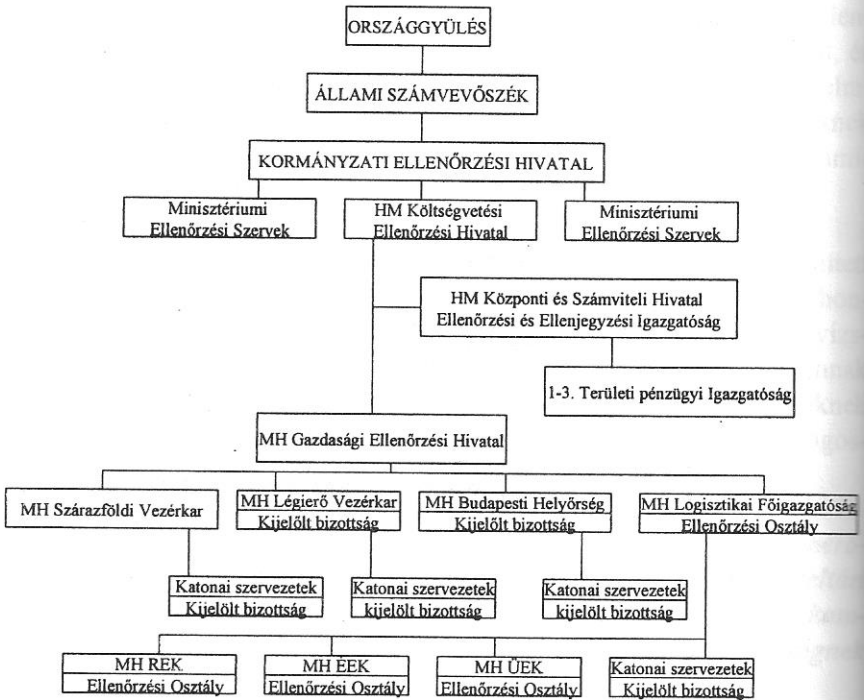
A vezetéshez kapcsolódó szabályzó rendszerek

2. sz. ábra

A HM és MH pénzügyi - gazdasági ellenőrzési rendszere az ország ellenőrzési hierarchiájában

3. sz. ábra

Alapelvek

• A sztenderdek alkalmazása • Elfogulatlan ítélet • Állami elszámolási kötelezettség • A vezetés felelőssége • A sztenderdek bevezetése	• A sztenderdek következtettség • Belső irányítási és szabályozási rendszer • Adatokhoz való hozzáférés • Ellenőrizendő tevékenységek • Az ellenőrzési módszerek javítása • Érdekek ütközése

Általános sztenderdek

- Függetlenség
- Hozzáértés
- Megfelelő gondosság
- Egyéb általános sztenderdek

Az ellenőrzés lefolytatására vonatkozó sztenderdek

- Tervezés
- Felügyelet és ellenőrzés
- Belső irányítási és szabályozási rendszerek
- Bizonyítékok
- Pénzügyi beszámolók elemzése

Jelentéskészítési sztenderdek

Forma Tartalom

• Cim	• Teljesség
• Keltezés	• Tárgy
• Aláírás	• Szenderdek betartása
	• Időszerűség

A SZÜKSÉG SZERINTI ÜZEMFENNTARTÁS TERJEDÉSÉNEK KIVÁLTÓI ÉS VIZSGÁLATÁNAK LEHETŐSÉGEI

Turcsányi Károly¹

A Magyar Honvédség haditechnikai eszközparkjának műszaki-technikai színvonala és állapot összességében elmarad a korszerűség követelményeitől. A műszaki-technikai színvonal alacsony szintjének közismerten az az oka, hogy fejlesztésre és korszerűsítésre már évek hosszú sora óta nem állnak rendelkezésre megfelelő költségvetési erőforrások. A technikai állapot előző okok mellett a szakértelem leépítése és a javító-karbantartó kapacitások folyamatos csökkenése következtében jutott hasonlóan jellemezhető szintre. Az üzemfenntartás rendszerén a válság tipikus jelei ismerhetők fel. Nem segítenek már a túlmunka, a fokozott ellenőrzés, a hatékonyabb munkaszervezés érdekében tett erőfeszítések. Ezek érdemtelen kezelése is gyorsítja a sorvadást.

Mіндеzek a körülmények a haditechnikai szakterületek felelős vezetőit, irányító-vezető és végrehajtó szakközegeit arra készítetik, hogy keressenek még alkalmazható, megragadható eljárásokat a válság megoldására vagy legalább a romlás fékezésére, a lehetséges értékmentésre. Ezek sorába tartozik annak vizsgálata, hogy a lehetséges üzemfenntartási módszerek (üzemfenntartási stratégiák) közül - eszközönként vagy eszközkategóriánként és állapotcsoportonként - melyik alkalmazása optimális. Ezen nem más értendő, mint az, hogy az adott körülmények (igények és lehetőségek) műszaki és gazdaságossági tényezőinek elemzése alapján és azok együttes hatásának figyelembevételével melyik alkalmazása a legracionálisabb. *Ezek a felvetések indokolják azt, hogy az üzemfenntartás szakmai tartalmát leginkább meghatározó tevékenységeket, a karbantartást és a javítást egy rendszerként kezelő módszerek részletesebb vizsgálat és elemzés tárgyát képezzék.*

A karbantartással és a javítással foglalkozó szakirodalom három olyan

1.Prof. Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, ZMNE tanszékvezető egyetemi tanár, dékánhelyettes

alapvető módszert (stratégiát) ismer, amelyek jellemzőik alapján jól elkülöníthetők egymástól. *Ezek az alábbiak:*

- szükség szerinti javítás,
- tervszerű, hibamegelőző jellegű, meghatározott ciklusrend szerinti karbantartás és javítás,
- műszaki állapot szerinti karbantartás és javítás.

Ezeken a rendszereken belül a gyakorlati élet, a különböző szakágazatok (ipar, szolgáltatás különféle területei) alkalmazott megoldásai igen nagy változatosságot mutatnak. A leginkább szerteágazó a tervszerű, ciklusrend szerinti módszer (karbantartási-javítási stratégia), amely egyúttal a legelterjedtebb is.

A karbantartási-javítási rendszerek bevezetése, alkalmazása többnyire a szakmák előzetes tapasztalatai alapján történik, mellőzve a gazdaságossági megfontolásokat. Ennek elsősorban az az oka, hogy a költséganalitikai vizsgálat (elemzés) gyakorlatban is alkalmazható módszerei még nem teljesen kiforrottak és ezért nem is terjedtek el.

A Magyar Honvédségnél, mint minden erős hierarchiában működő szervezetnél, hosszú évtizedeken keresztül egyetlen és egységes üzemfenntartási módszer került alkalmazásra. Ez a *Tervszerű Megelőző Karbantartás (TMK)* egy lehetséges változata volt, amely azonban szakterületenként különböző variánsokat valósított meg. A rendszer így nehezen volt központosítható, szabályozható és kezelhető. Ez volt az oka annak, hogy alapos vizsgálat, elemzés és értékelés után a Magyar Honvédség egészére kiterjedő, úgynevezett *Egységes Tervszerű Megelőző Technikai Kiszolgálási Rendszer* került bevezetésre és alkalmazásra. A bevezetés időszakában - mintegy másfél évtizede - más rendszer vizsgálata sem szükséges, sem lehetséges nem volt. *Az azóta eltelt idő azonban két szempontból is meghatározó változásokat hozott:*

1.) Tartósan felborult a szükségletek és az erőforrások egyensúlya, ennek következtében mindinkább gyorsuló állapotromlás következett be.

2.) Megfogalmazásra kerültek olyan analitikai módszerek, amelyek megmutatták, hogy megfelelő adatfeldolgozás (számítástechnika) háttér mellett nagy rendszereknél is lehetséges a matematikai statisztikai és a gazdasági hatékonysági vizsgálatok együttes elvégzésével optimális üzem-fenntartási módszer egzakt meghatározása.

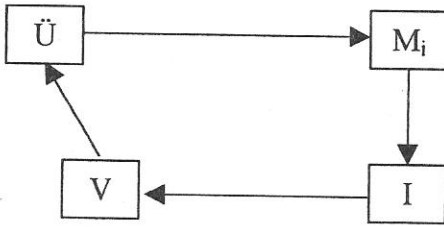
Kutatómunkám a közelmúltban elsősorban arra irányult, hogy összegyűjtssem és rendezzem a három alapvető stratégia leírására alkalmas legegyszerűbb modelleket és összevessem azokat költséganalitikai szempontból. Jelen cikkben azt törekszem bemutatni, milyen megfontolások alapján és milyen költségelemeken keresztül vizsgálható a szükség szerinti javítás módszere, hogyan határozható meg annak fajlagos élettartam költsége.

1. A szükség szerinti javítás stratégiája

Válságos időszakokban az eszközök igen jelentős körét vagyunk kénytelenek szükség szerint javítani. Ennek egyszerűen az az oka, hogy fejlesztésre beszükülnek a gazdasági erőforrások. Ilyen helyzetben nemzetgazdasági (ágazati) szinten megnő azoknak a berendezéseknek, gépeknek, technikai felszereléseknek a köre, amelyekkel korszerű termékek (szolgáltatás) már nem állíthatók elő, de amelyek termékei, szolgáltatásai még egy szűkülő piacon értékesíthetők.

A haditechnika szempontjából a hasonló helyzetet az jellemzi, hogy az eszközök előregedtek, harci lehetőségeik (tulajdonságaik) a kor színvonalától elmaradtak, de az alkalmazás szempontjából az alapvető harci tulajdonságok biztosításával még fontos szerepet játszanak védelmi képességek fenntartásában. A gazdasági lehetőségek ugyanakkor a fenntartást egyre inkább eltolják a szükség szerinti javítás felé.

A szükség szerinti javítás modellje legegyszerűbben a gráfelmélet segítségével ábrázolható (1. sz. ábra).

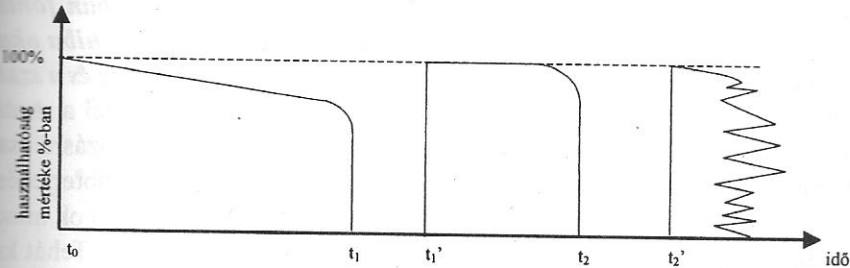

1. sz. ábra

1. sz. ábra: A szükség szerinti javítási stratégia gráfmodellje

- ahol:
- Ü = üzemeltetés, használat
 - M_i = az i-edik meghibásodás
 - I = javítás (hibaelhárítás)
 - V = visszahelyezés az üzembe (visszajuttatás a termelés-szolgáltatás folyamatába)

Időben a folyamatot a felújítási függvény jellemzi és a használhatóság-idő függvény szemlélteti. A felújítási függvény arra a kérdésre ad választ, hogy az üzemeltetés egy adott időtartama alatt hány meghibásodás (leállás) következik be. A használhatóság változása az idő függvényében jól jellemzi a folyamatot (2. sz. ábra).

2. sz. ábra: A szükség szerinti javítás idődiagramja

- ahol:
- t_1, t_2, \dots, t_n - váratlan meghibásodások,
 - $t_0-t, t_1-t_2 \dots$ - véletlenszerű (sztohasztikus) elhasználódási határidőtartamok,
 - $t_1-t_1, t_2-t_2 \dots$ - véletlenszerűen (sztohasztikusan) változó állásidők.

A modellek mutatják, hogy a javítási szükségletek (a meghibásodások) véletlenszerűen következnek be, ugyanígy véletlenszerűek a javítási időtartamok is. Az ilyen jelenségek a matematikai statisztika eszközével kezelhetők és csak nagyszámú előfordulás esetén vizsgálhatók. A vizsgálatnak akkor van tehát értelme, ha azonos vagy közel azonos eszközből (erőforrásból gépből stb.) több száz üzemeltetését elemezzük.

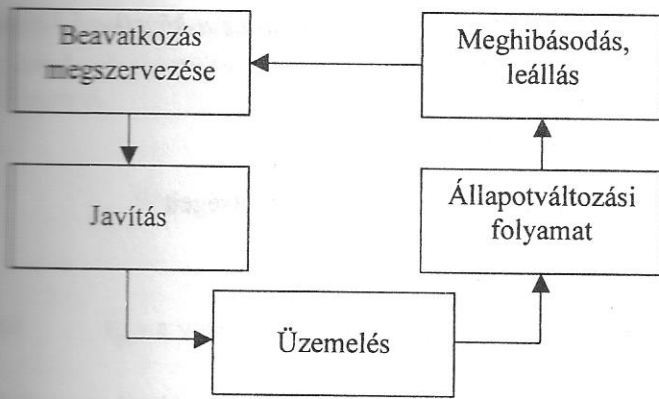
2.) A szükség szerinti javítás műszaki-szervezési és költség jellemzői

Egy üzemfenntartási (karbantartási-javítási) stratégia értékelése szempontjából a tényezők *két csoportját kell különösen vizsgálni:*

- a műszaki-szervezési jellemzőket és
- a költség elemeket.

A műszaki-szervezési jellemzők a meghibásodások (üzemkimaradások) előfordulását, gyakoriságát, az okozókat és a helyreállítás szervezési feltételeit és szükségleteit írják le. *A műszaki jellemzők sorában fontos helyet foglalnak el az elhasználódási tartalék kihasználása, a hiba okai, a hatások továbbterjedésének lehetőségei, a javítás időszükséglete és a szakmai specializáció.* Az elhasználódási tartalék kihasználása ennél a stratégiánál értelemszerűen a legmagasabb (100 %), hiszen beavatkozásra csak a meghibásodás bekövetkezésekor kerül sor. A hatások továbbterjedése szempontjából éppen ellenkező a helyzet. A hibát (leállást) kiváltó ok mindaddig működik (hat), amíg a meghibásodás be nem következik. Tehát károsító hatás ennél a stratégiánál működik a leghosszabb ideig. A károsító hatások (például hőhatás, páratartalom, korrózió hatása stb.) igen nehezen megfigyelhetők, értékelhetők. Jellegük és tovahatásuk szintén véletlenszerű.

A javítás időszükséglete műszaki és szervezési jellemzők együttes következménye. A beavatkozás vezetési-szervezési szempontból egyaránt vezérlés jellegű és a folyamat igen egyszerűen leírható. (3. sz. ábra)

3. sz. ábra: Az üzletviteli folyamat szükség szerinti javításnál

A leírtakból következik, hogy válságmentes időszakban a szükség szerinti javítás stratégiáját akkor alkalmazzuk, **ha az alábbi feltételek és körülmények állnak fenn:**

- a meghibásodások várható bekövetkezésére vonatkozóan nem állnak rendelkezésünkre adatok,
- a meghibásodás késői felismerése nem okoz további súlyos károkat,
- a meghibásodás könnyen javítható, azt akár a kezelő is el tudja végezni,
- a viszonylag nagyobb mennyiségű alkatrész raktározás nem okoz komolyabb anyagi megterhelést.

Ezeket a feltételeket lépjük át akkor, amikor válság idején a szükség bekövetkezéskor kerül sor a fenti stratégia alkalmazására.

A szükség szerinti javítás stratégiájának alkalmazását azonban leginkább annyira meg kell határozni a gazdasági hatékonysági szempontok, mint az előbb felsorolt jellemzők.

A módszer költség analitikai vizsgálatához a következő költség elemeket kell figyelembe venni:

- a tartalék alkatrészek költségét
- a következmény meghibásodások költségeit
- a javítási költségeket
- az állásidő veszteségköltségeit.

Ezeket a költségeket adott eszközfajta szempontjából a keletkezés helyeken a legcélszerűbb gyűjteni, és az értékeléshez felhasználni. Reális költséganalízis csak akkor végezhető, ha valóságosak a költségek, azok alakulását tényleges piaci viszonyok szabályozzák és a veszteségköltségek piaci értékítélet alapján kerülnek megállapításra.

Megfelelő mennyiségű adat rendelkezésre állása esetén az összköltséget eszközfajtaként egy megválasztott t használati időtartamra az alábbi összefüggéssel számíthatjuk:

$$K_{\text{össz}} = H(t)(K_{T_a} + K_{\text{köv}} + K_j + k_a T_a)I$$

- ahol:
- $K_{\text{össz}}$ - a t idő alatt felmerülő összes költség
 - $H(t)$ - a felújítási függvény a vizsgált eszközfajta
 - K_{T_a} - a tartalék alkatrészek költsége
 - $K_{\text{köv}}$ - a következmény meghibásodások költségei
 - K_{aT_a} - az állásidő veszteségköltségei
 - I - az inflációs hatás közgazdaságilag elfogadott tényezője

Adott élettartam feltételezése esetén meghatározható a fajlagos összköltség, amely az üzemvitel célja szempontjából a legfontosabb gazdasági mérhető mutató.

$$k_{\text{össz}} = \frac{H(t)(k_{T_a} + K_{\text{köv}} + K_j + k_a T_a)I}{t_{\text{É}}}$$

ahol: $t_{\text{É}}$ - a választott élettartam

Válságmenedzselés időszakában számítanunk kell arra, hogy az élettartam növelése miatt felgyorsul az összköltség növekedése és ezáltal a fajlagos összköltség is növekedésnek indul.

A fajlagos összköltség mutató növekedése lehet az a döntéskiváltó tényező, amely alapján az üzemfenntartási stratégia megváltoztatása kérdésében - gazdaságossági szempontból - objektív alapokra támaszkodva dönthetünk.

Az eljárás alkalmazásának belátható feltétele a statisztikai adatfeldolgozás, értékelés-elemzés. Ma már közismert, hogy ez számítógépes adatfeldolgozás nélkül alig lehetséges.

Összegzés

Köztudott, hogy egy haditechnikai eszköz minél jobban elhasználdódik, annál inkább felhalmozódik benne a normális kopás. Az anyag, amiből készült elhasználódik és előregedik. Ezek miatt egyre több és jelentősebb javítási munkára van szüksége, hogy még egyáltalán működésben tartható legyen.

A Magyar Honvédség haditechnikai eszközeinél mára jelentősen megnövekedett a rendszerben tartási idő, jellemzővé vált a túlüzemeltetés, magasra emelkedett a fajlagos fenntartási költségigény. A fenntartási anyagellátás hiányai miatt elterjedt az egyik eszköznek a másiktól történő javítása. Ezzel egyidejűleg csökkent a sorállomány szolgálati ideje, sűrűbb lett a haditechnikai eszközök kezelőinek és kiszolgálóinak a váltása és így alacsonyabbá vált a kezelői begyakorlottság szintje.

Ilyen körülmények között célszerű nagyobb figyelmet fordítani a kutatásra, nevezetesen jelentőségénél fogva a haditechnikai eszközök lehetséges fenntartási rendszerének mind általános, mind specifikus szempontok alapján történő vizsgálatára. Ennek során a jelenleginél jóval nagyobb szerepet kell kapjon a szakmai gondosság és alaposág, a korszerű alaptudományi (megbízhatóság-elmélet, informatika, logisztika stb.) apparátus alkalmazása és a gazdasági szemlélet érvényesítése.

Felhasznált irodalom:

1.) *Ungvár Gyula*: A szárazföldi csapatok TTBR-ének korszerűsítése, Kandidátusi értekezés, ZMKA, Bp., 1983.

2.) *Turcsányi Károly*: A fegyverzeti és technikai eszközök üzemeltetése és fenntartása elméletének alapkérdései. Kandidátusi értekezés, ZMKA, Bp., 1989.

3.) *Dr. Turcsányi Károly*: Ábraalbum az Üzemfenntartás elmélet és módszertan c. törzstantárgyhoz. ZMNE, Bp., 1999.

4.) *Eugen Schaefer*: Megbízhatóság az elektronikában. MK, Bp., 1983.

5.) *Csűrös János*: A fegyverzeti és technikai biztosítás elmélete, rendszere, egyes fogalmainak elemzése. Kandidátusi értekezés, ZMKA, Bp., 1988.

6.) *Turcsányi és tsa.*: Az anyagi-technikai biztosítás alapjai. Jegyzet, ZMKA, Bp., 1993.

A FEGYVERZETTECHNIKAI MŰHELYGÉPKOCSIK ÉS KORSZERŰSÍTÉSÜK MÓDJAI

Nagy István¹

Korunk haditechnikai eszközei egyre fokozódó ütemben fejlődnek, amely fejlődés az eszköz típusok mennyiségi növekedése mellett elsősorban azok minőségi változásában jut kifejezésre. E folyamat eredményeként hadseregünkben is rendszerbe állt néhány korszerűbb haditechnikai eszköz a 70-es és 80-as évek során.

Az új eszközök (BMP-1 gyalogsági harcjármű, T-72 közepes harcászati, SZT-10 önjáró légvédelmi rakéta indítóállvány, 122 mm 2Szl (tűri tarack) harcászati - műszaki paraméterei jelentősen meghaladják a korábbiakat (D-944 páncélozott szállító harcjármű, T-55A közepes harcászati, SZT-1 önjáró légvédelmi rakéta indító állvány, 122 mm 38/68M tarack) és jellemzővé vált az eszközök igen nagyfokú összetettsége, illetve a megbízhatóságuk növekedése.

A megváltozott helyzet egyre bonyolultabb feladatokat támaszt a technikai biztosítás és ezen belül a javítás területén (mind háborúban, mind békeidőben), amelynek egyik fontos elemét képezik a műhelygépkocsik. *A műhelygépkocsik alaprendeltetése a különböző haditechnikai eszközök működtetési viszonyok közötti kiszolgálása, karbantartása, szükség esetén javítása bármilyen körülmények között, bármely évszakban, vagy napszakban.*

Az alkalmazott műhelygépkocsik első generációját *(1.sz. ábra)* az 1950-es években fejlesztették ki. Az egyedi kialakítású (lakatos, melegszemű, bádogos stb.) műhelygépkocsik felépítményei eleinte faszervezetűek, később fém-faszervezetűek, míg alvázaik közötti tehergépkocsik (Csepel B-350, MÁVAG B-5, SKODA-706) alvázak voltak.

Az 1960-as évek végétől alkalmazott második generációs műhelygépkocsi - család *(2.sz. ábra)* azonos típusú bázisalvázakon (Csepel D-344, D-346) és egységes zárt felépítményekkel (EZF) került kialakításra.

¹ Nagy István mk. őrnagy, MH Fegyverzettechnikai szolgálatfőnökség, vezető főoszt., (mb. osztályvezető helyettes)

Az 1980-as évek elején rendszerbe került új haditechnikai eszközök technikai kiszolgálásának, illetve javításának végrehajtásához igényként jelentkezett egy új műhelygépkocsi család kifejlesztése. A harmadik generációs műhelygépkocsik (3.sz. *ábra*) első tagjai a karbantartó és szerelő műhelygépkocsik 5 tonnás DAC-665 GTG típusú 6x6-os kerékképletű, csörlővel ellátott katonai terepjáró tehergépkocsi alvázon, melyre konténerhordozó kereszttartókat építettek, így alkalmassá téve az ISO 1 tíz láb méretű rögzítési helyekkel rendelkező konténerek (4.sz. *ábra*) és konténer jellegű felépítmények hordozására.

Az új típusú, harmadik generációs műhelygépkocsik felülmúlják a korábban és még jelenleg is alkalmazott műhelygépkocsik (második generációs) harcászati műszaki jellemzőit, így magasabb szinten képesek biztosítani a különböző típusú haditechnikai eszközök technikai kiszolgálását, javítását és hadrafoghatóságát.

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik helyzete

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik döntő többségét a második generációs műhelygépkocsik teszik ki és elenyésző számban található meg a DAC-665, ZIL-131, URAL-375 típusú bázisalvázra szerelt KF-2 konténerrel szerelt harmadik generációs műhelygépkocsik.

A Magyar Honvédség szárazföldi erőinél rendszerben lévő fegyverzettechnikai műhelygépkocsik **típusait és rendszeresítésük helyét az 1.sz. táblázat** tartalmazza.

A táblázat elemzése alapján megállapítható, hogy a fegyverzettechnikai javító műhelygépkocsik típuskálaja igen széles, mintegy 10 típushoz 18 altípus tartozik, amelyeknek vannak további modifikációik. Ez a széles skála mind nyilvántartás, mind helyettesítés szempontjából igen nehezen kezelhető.

A rendszerben lévő fegyverzeti javító műhelygépkocsik besorolása (2.sz. táblázat) általában nem változik évenként, így a "**mozgósítási-zárolt**" besorolású eszközök döntő többsége évekig nem kerül igénybevételre.

A műhelygépkocsik mintegy 38 %-a **"zárolt"** besorolású, amelyek 40 %-a a különböző javítózáslóaljok állományába tartozik. A 601. típusú műhelygépkocsik 92 %-a **"mozgósítási-zárolt"**, míg az 501. típusúak 49 %-a.

A műhelygépkocsik helyzetének megítélése szempontjából fontos tényezőként kell értékelni az eszközök **életkorát**, amely a különböző típusú műhelygépkocsik esetében igen változó képet mutat (**3.sz. táblázat**).

A legegységesebb képet a 601. típusú műhelygépkocsik életkora mutatja, mivel az összes eszköz 1972-ben került kiadásra.

Az 501. típusú és ECAM műhelygépkocsik életkora igen változatos képet mutat, de ezen eszközöknek is mintegy 70 %-a 20-35 év közötti életkorú és csak mintegy 30 % az ennél fiatalabb és korszerűnek mondható.

Az EJM és az FTK műhelygépkocsik átlag életkora 15-20 év közé tehető, amely a többi eszköz életkorát tekintve aránylag jónak mondható.

A különböző műhelygépkocsik összességét tekintve megállapítható, hogy 31 %-uk 20-25 év, 36 %-uk 20-30 év közötti, míg 33 %-uk 30 évnél öregebb életkorral rendelkezik.

A műhelygépkocsik életkora szorosan összefügg az alkalmazott alváz típusokkal.

Az 1965-1969. között rendszerbeállított eszközök 100 %-a, valamint az 1970-1979. közöttiek mintegy 70 %-a CS-344, vagy CS-346 típusú alvázon került kialakításra, míg az 1970-1979. között rendszeresítettek mintegy 30 %-a és az 1980-1986. közöttiek különböző típusú korszerűbb alvázakon (URAL-375, DAC-665, ZIL-131, UAZ-452).

Összességében megállapítható, hogy nagyon sok korszerűtlen alvázon (CS-344, 346) lévő, 20 és 35 év közötti életkorú műhelygépkocsi van jelenleg is rendszerben, melyeknek igen jelentős százaléka évek, de lehet, hogy évtizedek óta **"mozgósítási-zárolt"** eszközként (mindenféle igénybevétel nélkül) áll a különböző alakulatok telephelyén (például 601., 501., LJM típusok).

A rendszerben lévő főbb fegyverzettechnikai műhelygépkocsik **hadrafoghatóságát és javítási igényét a 4.sz. táblázat** tartalmazza. A táblázat adatait elemezve megállapítható, hogy a javítást igénylő műhelygépkocsik száma nem feltétlenül határozza meg a hadrafogható műhelygépkocsik számát. Ez azzal magyarázható, hogy a javítást igénylő műhelygépkocsi javításra szoruló alkatrésze (fődarabja, belső berendezése) nem befolyásolja az eszköz hadrafoghatóságát, **más részről** viszont gyakori, hogy a műhelygépkocsi azért nem hadrafogható, mert a szerszámzatának (teljeségének) feltöltöttsége olyan minimális, ami miatt a rendeltetéséből következő feladatok (javítások) végrehajtására nem alkalmas.

A műhelygépkocsik **gépjármű** részének (alváz) javítási igénye általában motorikus meghibásodások, korrodált alvázak és vezetőfülkék, váltók és differenciálművek, valamint futóművek javítására terjed ki.

A felépítmények javítási igénye a konténerek (EZF, illetve KF-2) teljességébe tartozó gépi berendezések (esztergapad, asztali fűrőgép, hegesztő berendezés), valamint a régebbi konténerek (EZF) korrodált, elkorhadt részeinek javítását foglalja magába.

A **teljes** javítást igénylő eszközök körébe az előbbieken felsorolt javításokat igénylő műhelygépkocsik kerültek besorolásra, illetve azok, amelyeken teljes felújítást szükséges végrehajtani.

A 4. számú táblázatból megállapíthatjuk, hogy:

- A műhelygépkocsik hadrafoghatósága jónak mondható (89 %), de ennek ellenére 27 %-uk igényel különböző szintű javítást;
- A hadrafoghatóságot tekintve a legrosszabb helyzet a 601. típusú (46 %) és az ECAM (50 %) műhelygépkocsiknál tapasztalható, ami a 601. típusnál a szerszámzat nagymértékű hiányával (elhátrólódásával), míg az ECAM műhelygépkocsiknál a korukkal (30-35 év) magyarázható;
- A javítási igényeket nézve a kritikus típusok a 601. (54 %), az 501. (47 %), az ECAM (51 %), de nem megnyugtató az 502. és 503. típusok (30 %) helyzete sem;

- Magasnak mondható a felépítmény javítási igény a 601. típusú (38 %), az 501. típusú (22 %) és az ECAM (17 %) műhelygépkocsiknál, míg a teljes javítási igény az 502. típusú (21 %), az 503. típusú (20 %) és az ECAM (17 %) műhelygépkocsiknál, ami azt mutatja, hogy a javítószerveknél (javítózáslóalj) **"mozgósítási-zárolt"** műhelygépkocsiknál a felépítmények javítása, az összefegyvernemi csapatoknál lévő műhelygépkocsik esetében pedig a teljes javítás vált időszerűvé.

Összességében a rendszerben lévő fegyverzettechnikai javító műhelygépkocsik technikai állapota egyre romló képet mutat, ami köszönhető az eszközök korának, a besorolásuknak, erkölcsi elavultságuknak, valamint annak, hogy ezen eszközök részére nincs és nem is volt előírva magasabb szintű technikai kiszolgálás, ahol az eszközök felújítása, átvizsgálása megtörténne.

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik helyzete azt mutatja, hogy ezen eszközök megértek a korszerűsítésre, valamint arra, hogy bekerüljenek a technikai eszközök azon körébe, amelyek üzembe helyezésüktől (rendszerbeállításuktól) kezdve folyamatosan figyelemmel vannak kísérve technikai állapotuk változásának vonatkozásában.

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik korszerűsítésének lehetőségei

A rendszerben lévő fegyverzettechnikai műhelygépkocsik korszerűsítése időszerű, mivel a nagy többségük morálisan elavult, elöregedett, hordozójárműve korszerűtlen, szerszámzatuk jó része az évtizedek során nem került pótlásra és indokolatlanul nagy számban állnak évekig **"mozgósítási-zárolt"** besorolásban.

A korszerűsítési folyamat természetes elhúzódó folyamat, amely alatt az eszközpark változásának követésére is nyílik lehetőség. **A korszerűsítés megvalósulását az alábbi problémák megoldása hozná magával:**

- 1.) A műhelygépkocsik egységesítése (típusegységesítés).

2.) A műhelygépkocsik mennyiségi csökkentése a minőség javítása érdekében.

3.) Egyéb korszerűsítések (alváz, belső berendezések, szerszámzat).

4.) Az újonnan rendszeresítésre kerülő eszközökhöz a megfelelő műhelygépkocsi beszerzése vagy kialakítása.

A műhelygépkocsik egységesíthetősége

A műhelygépkocsik korszerűsítésének egyik feltételként szükséges megvizsgálni az egységesítés lehetőségét. Az *1.sz. táblázatot* áttekintve megállapítható, hogy a főbb fegyverzettechnikai javító műhelygépkocsik (felszerelések) vonatkozásában 10 típusú műhelygépkocsival (felszereléssel) kell számolni. Ezen belül a 601. típusú műhelygépkocsinak 6, az 501. típusúnak 5. az 502. típusúnak 9, míg az LJM típusúnak 12 fajtája található a rendszerben.

Az egységesítés szempontjából külön kell választanunk az LJM típusú műhelygépkocsikat, az EJM és ECAM, valamint a 601., 501., 502., 503. és FTK műhelygépkocsikat. Ezeket a csoportokat külön-külön lehetséges csak egységesíteni, mivel rendeltetésük és ebből adódóan felszerelésük is teljességgel különbözik egymástól. Ezen kívül külön kell vizsgálnunk az 501. és 601. típusú műhelygépkocsikat, amelyek speciális javítószervezetek (javítózászlóalj) részére kerültek rendszeresítésre.

Az 501. és 601. típusú műhelygépkocsik rendeltetésük szerint és a felszerelések megoszlása szerint közel azonosak, ezért egységesítésük nem okoz különösebb nehézséget. Ettől függetlenül meg kell vizsgálni azt a tényt, hogy a műhelygépkocsi kompatibilitásából eredően bármely szervezetnél alkalmazható legyen. Ez úgy érhető el, hogy létre kell hozni egy olyan egységes felépítményt - **konténert**, amely az adott szervezetnek külön kiadott **speciális szerszámzattal kiegészítve**, minden katonai szervezetnél alkalmazható legyen.

Az egységes fegyverzettechnikai javító (EFVTJ) műhelyfelszerelésbe egységesen (típus szerint, mennyiségileg és helyileg) elhelyezésre kerül-

nének a szükséges gépek, műszerek, berendezési és felszerelési tárgyak, késziszerszámok és fogyóanyagok.

Az EFVTJ műhelyfelszereléssel ellátásra kerülő katonai szervezetek profiljának (technikai eszköz típusainak) megfelelően részükre kiadásra kerülnének, készletezett állapotban, a szükség szerint málházható (a műhelygépkocsiban külön e célra kialakított tárolótérbe) speciális szerszámzat. *Például:* egyedi konténerekbe összekészletezett idomszerek a különböző típusú géppuskákhoz, lövegjavításhoz szükséges szerszámok, rakéte-technikai javítókészlet vagy optikai eszközök javítókészlete. Ezen készletek a katonai szervezet részére kiadásra kerülnének és szükség esetén annyi műhelygépkocsit és speciális szerszámzatot vennének igénybe, amennyi a feladat végrehajtásához szükséges.

Az EFVTJ műhelygépkocsi kialakításánál figyelembe kell venni azt a tényt, hogy nagyobb tárolótérre a speciális szerszámzat konténereinek van szüksége, míg a hagyományos szerszámzatot a "*szükségesen elég*" szintjére kell csökkenteni. A jelenlegi szerszámzat összetétele nem megfelelő, mivel túl sok a fölösleges és soha sem használt szerszám.

Az EFVTJ műhelygépcocsival kiválthatóvá válnának az 501., 601., 502., 503. és FTK műhelyfelszerelések (műhelygépkocsik).

Az EJM és ECAM műhelygépkocsik egységesítése azzal oldható meg, hogy az EJM műhelygépkocsiban kialakítható a fegyverzeti akkumulátorok töltéséhez szükséges hely és elhelyezhető a szükséges szerszámzat. Az ECAM műhelygépkocsi felszerelésébe tartozó optika-műszer javítókészlet külön kiadható a katonai szervezetnek az optika-infra javító konténerbe és alkalmazható az EFVTJ műhelygépkocsival. Az EJM és az ECAM műhelygépkocsikból létrehozott, **elektromos javító és akkumulátortöltő műhelygépkocsi** (EJAT), kiválthatja a legrégebbi és legrosszabb-technikai állapotban lévő ECAM műhelygépkocsikat.

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik egységesítésével megszüntethető a nyilvántartás bonyolultsága, egységesen kezelhető a műhelygépkocsik teljessége, minden eszközökhöz és katonai szervezethez kompatibilis műhelygépkocsi hozható létre, valamint a katonai szervezetekhez igazodó speciális szerszámzat jobban kezelhető lenne. A felsoroltakon kívül

az egységesítés magával vonná a műhelygépkocsik mennyiségi csökkentésének lehetőségét, ami további lehetőségeket biztosít.

A mennyiségi csökkentés, mint minőségi korszerűsítés

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik egységesítésének eredményeként lehetőség nyílik a mennyiségi csökkentésükre. Ez elsősorban abból adódik, hogy nincs szükség a műhelygépkocsik specializált kialakítására (például 601. típusnál lövészfegyver, tábori löveg, légvédelmi lövegjavító, stb.), vagy katonai szervezethez (pld. 502. típusnál gépesített lövészdandár, tüzérdandár, páncéltörő tüzérezred, stb.) való kötéséhez, így egy műhelygépkocsival több irányú feladat is megoldható lenne, ami magába hordozza a mennyiségi csökkentés lehetőségét.

A mennyiségi csökkentés végrehajtása során külön figyelmet kell fordítani:

- A javítószervezetek "**mozgósítási-zárolt**" besorolású eszközeinek technikai állapotára és amennyiben lehetséges, akkor az ilyen eszközök számát **minimálisra kell csökkenteni**;
- A műhelygépkocsik technikai állapotának felmérése után a legrosszabb állapotban és a legtöbb hiánnyal rendelkező műhelygépkocsik kivonását kell kezdeményezni;
- Az EJM műhelygépkocsik átalakításával teljes egészében kivonhatóak az ECAM műhelygépkocsik a rendszerből.

A mennyiségi csökkentést az is indokolja, hogy az új harcászati elvek szerint a különböző javító szervezetek (javítózászlóalj, dandár javítószázad, ezred javítószakasz) fegyveres konfliktusok esetén nem erdőben, hanem konfliktus övezet területén elhelyezkedő polgári javító szervekre (javító üzemek, szervizek, gépállomások) települnek rá.

Természetesen a mennyiségi csökkentés végrehajtása előtt fel kell mérni a katonai szervezet részére minimálisan szükséges műhelygépkocsik darabszámát az egységesítés figyelembevételével.

Egyéb korszerűsítések:

A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik korszerűsítésének két fő vonala (egységesítés, mennyiségi csökkentés) mellett, párhuzamosan szükséges a további korszerűsítési feladatok (alváz, gépi berendezések, szerszámzat, stb.) végrehajtása.

A korszerűsítés során nem szabad megfeledkezni arról, hogy a jelenleg rendszerben lévő fegyverzettechnikai műhelygépkocsik döntő többsége egy elavult, 25-35 éves alvázra épült. A CS-344 (346) alvázra épült műhelygépkocsik a második generációs műhelygépkocsikhoz tartoznak, amelyek az elmúlt időszakban elhasználódtak, berendezéseik felújításra szorulnak, szerszámzatuk korszerűtlenné vált. A felépítmény mellett az alváz terepjáró képessége sem elégíti ki a követelményeket, ami nem teszi lehetővé a korszerűbb eszközök terepen való követését.

Mindezek alapján a harmadik generációs műhelygépkocsikhoz hasonlóan az új és egységes EFVTJ műhelygépkocsik kialakítása során törekedni kell egy megfelelő terepjáró képességgel rendelkező, lehetőleg hazai gyártású alváz felhasználására, ami egyben az egységesítést is szolgálja. Ez megvalósítható a beindult **"Gépjármű program"** keretén belül.

A korszerűsítés során törekedni kell arra, hogy az elavult és korszerűtlen gépi berendezések, szerszámzat és egyéb felszerelési tárgyak sorát egy korszerűbb és jobb felszerelés váltsa fel. Ez elengedhetetlenül szükséges, mivel az eszközpark változásával a kiszolgálási feltételeknek is módniuk kell.

Újonnan rendszeresített eszközök műhelyfelszerelése

Az újonnan rendszeresítésre kerülő meghatározó komplex fegyverzettechnikai eszközök esetébe a beszerzéskor (külföldi, hazai) szükséges a megfelelő technikai kiszolgáló eszköz, felszerelés beszerzése.

A technikai kiszolgáláshoz szükséges felszereléseket az egységesített EFVTJ műhelygépkocsi alkalmazásával kell az üzemeltető katonai szer-

vezet részére biztosítani. A beszerzésre került felszereléseket konténerekben kell elhelyezni és azokat kiadni az alkalmazónak.

A konténeres kialakítással szükségtelemmé válik egy újabb típusú műhelygépkocsi létrehozása, illetve nem komplex eszközök (új lövészfegyverek, optikai műszerek stb.) esetén kisebb konténerek kiadásával megoldható az adott típus katonai szervezetnél történő technikai kiszolgálásának problémája mind stacionér, mind mobil műhelyek vonatkozásában.

KIMUTATÁS
a fegyverzettechnikai műhelygépkocsik (műhelyfelszerelések) típusairól
és rendszeresítési helyükről

Fsz.	Típus megnevezése	Altípus megnevezése és rendeltetése	Rendszeresítés helye
1.	501. Műhelyfelszerelés	501/1 - lövészfegyver javítóműhely	Hadosztály
		501/2 - tábori löveg javítóműhely	
		501/3 - légvédelmi löveg javítóműhely	
		501/4 - optika és műszer javítóműhely	
		501/5 - mechanikai javítóműhely	
2.	502. Műhelyfelszerelés	502/A (AM, AD) műhelyfelszerelés	Gépesített lövészdandár
		502/B (BM) műhelyfelszerelés	Tüzérdandár, páncéltörő tüzérezred, tüzéraeg-ek
		502/C műhelyfelszerelés	Légvédelmi tüzérezred
		502/D (DE, DH) műhelyfelszerelés	Harcocsi dandár
3.	503. Műhelyfelszerelés	Fegyverzet javító műhelyfelszerelés	Felderítő zászlóalj, műszaki ezred
4.	504. Műhelyfelszerelés	Fegyvermesteri számszámkészlet	Alakulat fegyverzet javító alegység
5.	511. Műhelyfelszerelés	Fegyverzet és optika javító műhelyfelszerelés	Tüzér egységek
6.	601. Műhelyfelszerelés	601/1 - lövészfegyver javító műhelyfelszerelés	Hadseregszintű javítózászlóalj
		601/2 - tábori löveg javító műhelyfelszerelés	
		601/3 - légvédelmi löveg javító műhelyfelszerelés	
		601/4 - optika és műszer javító műhelyfelszerelés	
		601/5 - mechanikai javító műhelyfelszerelés	
		601/6 - sorozatvető javító műhelyfelszerelés	
7.	LJM lokátor javító műhelygépkocsi	LJM-O (OM) lokátor javító műhelygépkocsi	Légvédelmi tüzéregységek (LJM-1 után 1 db)
		LJM-1 (1M, 1M1, 1M2, 1SZ/A, 1SZ/B) lokátor javító műhelygépkocsi	Légvédelmi tüzéregységek és javítózászlóaljok (minden 10 lokátor után 1 db LJM-1), LJM-1M a rádiótechnikai dandároknál
		LJM-2 (2A, 2B, 2MA, 2MB) lokátor javító műhelygépkocsi	Javítózászlóalj és rádiótechnikai dandár
8.	EJM műhelygépkocsi	Fegyverzeti elektromos javítások	Összefegyvernemi dandárok
9.	ECAM műhelygépkocsi	Akkumulátor töltő állomás, optika-műszer javítás	Összefegyvernemi dandárok
10.	FTK műhelygépkocsi	Fegyverzettechnikai kiszolgáló műhelyfelszerelés	Összefegyvernemi dandárok

KIMUTATÁS

a fegyverzettechnikai műhelygépkocsik (műhelyfelszerelések) besorolásáról

Fsz.	Típus megnevezése	Mennyiség, db	Besorolás szerinti megoszlás	
			"Mozgósítási-zárolt"	"Kiképzési"
1.	601.típusú műhelygépkocsi	13	12 db / 92 %	1 db / 8 %
2.	501.típusú műhelygépkocsi	35	17 db / 49 %	18 db / 51 %
3.	502.típusú műhelygépkocsi	43	1 db / 26 %	32 db / 74 %
4.	503.típusú műhelyfelszerelés	10	5 db / 50 %	5 db / 50 %
5.	ECAM műhelygépkocsi	12	3 db / 25 %	9 db / 75 %
6.	EJM műhelygépkocsi	17	5 db / 30 %	12 db / 70 %
7.	FTK műhelygépkocsi	28	9 db / 32 %	19 db / 68 %
8.	LJM típusú műhelygépkocsi	52	17 db / 33 %	35 db / 67 %
	Összesen:	210	79 db / 38 %	131 db / 62 %

KIMUTATÁS

a fegyverzettechnikai műhelygépkocsik (műhelyfelszerelések) gyártási éveiről

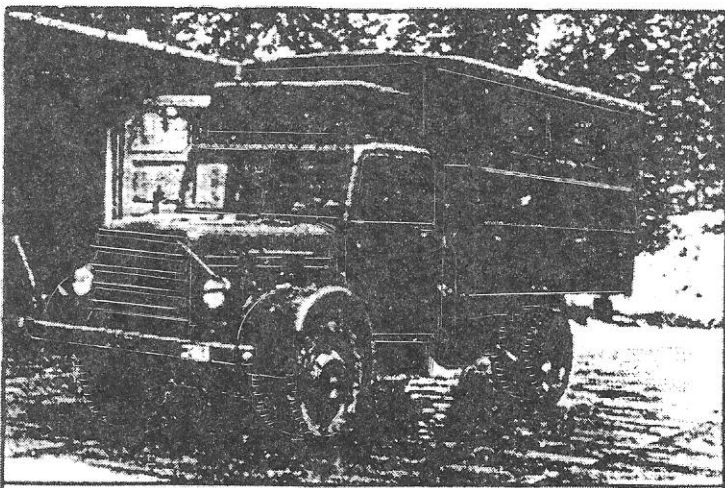
Fsz.	Típus megnevezése	Mennyiség, db	Gyártási év szerinti megoszlás		
			1965 - 1969	1970 - 1979	1980 - 1986
1.	601.típusú műhelygépkocsi	13		13 db / 100 %	
2.	501.típusú műhelygépkocsi	35	24 db / 69 %	6 db / 17 %	5 db / 14 %
3.	502.típusú műhelygépkocsi	43	23 db / 54 %	6 db / 14 %	14 db / 32 %
4.	503.típusú műhelyfelszerelés	10	6 db / 60 %	4 db / 40 %	
5.	ECAM műhelygépkocsi	12	10 db / 83 %	2 db / 17 %	
6.	EJM műhelygépkocsi	17		14 db / 82 %	3 db / 18 %
7.	FTK műhelygépkocsi	28		1 db / 4 %	27 db / 96 %
8.	LJM típusú műhelygépkocsi	52	7 db / 13 %	29 db / 56 %	16 db / 31 %
	Összesen:	210	70 db / 33 %	75 db / 36 %	65 db / 31 %

KIMUTATÁS

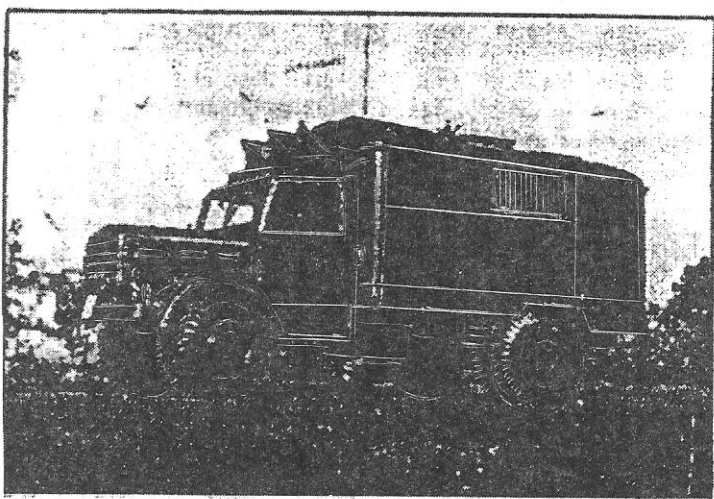
a fegyverzettechnikai műhelygépkocsik (műhelyfelszerelések) hadrafoghatóságáról

Fsz.	Típus megnevezése	Mennyiség, db	Javítást igényel			Hadrafogható
			gépjármű	felépítmény	teljes	
1.	601/1 - lövészfegyver javító műh.felsz.	3	1			2
	601/2 - táborig löveg javító műh.felsz.	1				1
	601/3 - légvédelmi löveg javító műh.felsz.	3		1	1	1
	601/4 - optika és műszer javító műh.felsz.	2		2		0
	601/5 - mechanikai javító műh.felsz.	3		1		2
	601/6 - sorozatvető javító műh.felsz.	1		1		0
	601.típusú műhelygépkocsi összesen:	13	1 db / 8 %	5 db / 38 %	1 db / 8 %	6 db / 46 %
2.	501/1 - lövészfegyver javító műhely	7	1	1	1	7
	501/2 - táborig löveg javító műhely	7		2		7
	501/3 - légvédelmi löveg javító műhely	7	1	2		7
	501/4 - optika és műszer javító műhely	7		1	3	7
	501/5 - mechanikai javító műhely	7	2	2	1	7
	501.típusú műhelygépkocsi összesen:	35	4 db / 11 %	8 db / 22 %	5 db / 14 %	35 db / 100 %
3.	503.típusú műhelyfelsz. összesen:	10	1 db / 10 %		2 db / 20 %	7 db / 70 %
4.	ECAM műhelygépkocsi összesen:	12	2 db / 17 %	2 db / 17 %	2 db / 17 %	6 db / 50 %
5.	EJM műhelygépkocsi összesen:	17	2 db / 12 %	1 db / 6 %	1 db / 6 %	17 db / 100 %
6.	FTK műhelygépkocsi összesen:	28	1 db / 4 %			28 db / 100 %

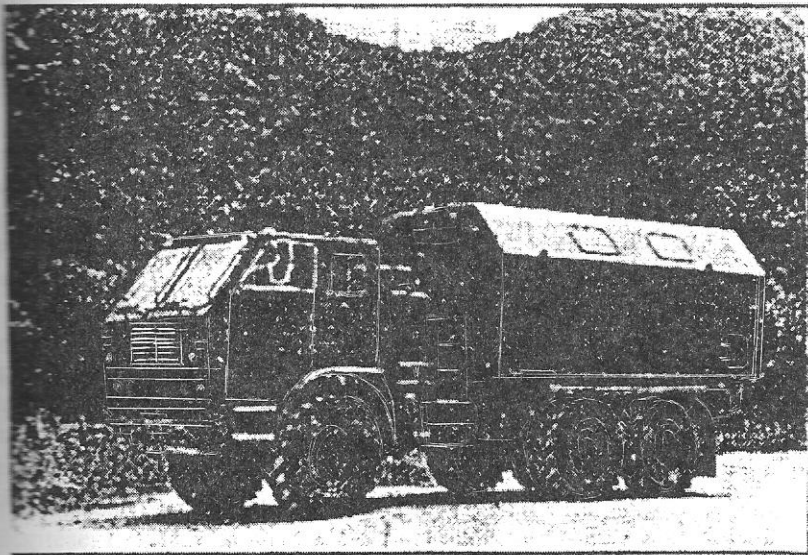
7.	502/A műhelyfelszerelés	5			3	5
	502/AM műhelyfelszerelés	5		3		3
	502/AD műhelyfelszerelés	5				4
	502/B műhelyfelszerelés	7	1		3	7
	502/BM műhelyfelszerelés	6				4
	502/C műhelyfelszerelés	6			1	5
	502/D műhelyfelszerelés	5			1	4
	502/DE műhelyfelszerelés	1				1
	502/DH műhelyfelszerelés	3			1	3
	502.típusú műhelygépkocsi összesen:	43	1 db / 2 %	3 db / 7 %	9 db / 21 %	36 db / 84 %
8.	LJM-O lokátor javító műhelygépkocsi	5				5
	LJM-OM lokátor javító műhelygépkocsi	10	2	1		9
	LJM-1 lokátor javító műhelygépkocsi	2				2
	LJM-1M lokátor javító műhelygépkocsi	4	1			4
	LJM-1M1 lokátor javító műhelygépkocsi	5				5
	LJM-1M2 lokátor javító műhelygépkocsi	1				1
	LJM-1SZ/A lokátor javító műhelygépkocsi	9			1	9
	LJM-1SZ/B lokátor javító műhelygépkocsi	9			1	9
	LJM-2A lokátor javító műhelygépkocsi	2				2
	LJM-2B lokátor javító műhelygépkocsi	1				1
	LJM-2MA lokátor javító műhelygépkocsi	2	1			2
	LJM-2MB lokátor javító műhelygépkocsi	2				2
LJM típusú műhelygépkocsi összesen:	52	4 db / 8 %	1 db / 2 %	2 db / 4 %	51 db / 98 %	
Mindösszesen:	210	16 db / 8 %	20 db / 9 %	22 db / 10 %	186 db / 89 %	

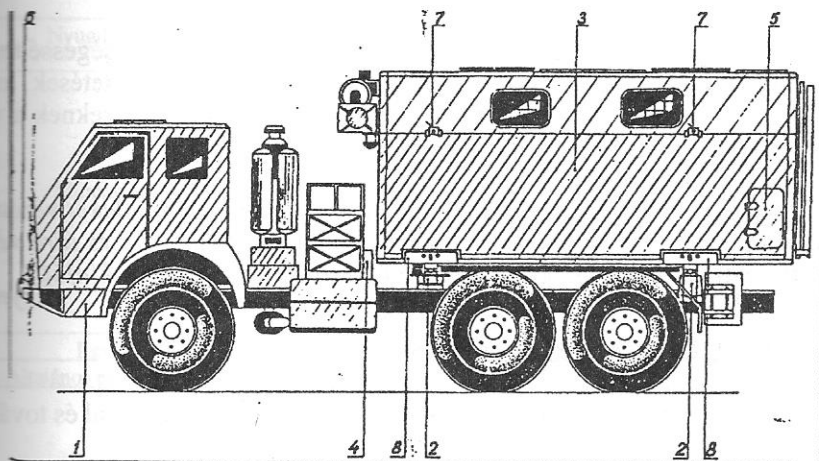
1.számú ábra: Első generációs műhelykocsi (Csepel B - 350)

2. számú ábra: Második generációs műhelykocsi (Csepel D - 346)

3. számú ábra: Harmadik generációs műhelygépkocsi
(DAC - 665 GTG)

4. számú ábra: A műhelygépkocsi jellegrajza

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

A BUNDESWEHR LOGISZTIKAI TISZTKÉPZÉSI RENDSZERE

Rádli Tibor¹

Az előző számban megjelent írásom az osztrák tisztképzés rendszerével foglalkozott. A cikkhez írt előszóban érzékeltettem azt is, hogy jelenleg miért kell foglalkozni a tisztképzés aktuális kérdéseivel.

A haderő időszerű követelményeknek való megfeleléséhez egyik alapvető összetevő a személyi állomány, ezen belül is kiemelten a tiszti és tiszthelyettesi állomány felkészültsége. Az előző tényező különös hangsúlyt kap hazánkban és korunkban. A nemzeti tisztképzésben az időszerűség meghatározói azok a körülmények, amelyekben jelenleg élünk:

- A lezajlott társadalmi rendszerváltozás;
- A NATO szövetségi rendszerébe történt felvételünk;
- A felsőoktatás intézményrendszerében történelmi változások zajlottak és zajlanak le jelenleg is.

A felsoroltak közül egy-egy tényező önmagában is szükségessé tenné annak tudományos alapon történő vizsgálatát és következtetések levonását, hogy a nemzeti tisztképzés, hogyan tud eleget tenni ezeknek a változásoknak.

"Azok a motívumok és eszmék, melyek a múlt nemzedékét vezették, bennünket már nem elégítenek ki, új utakat kell találnunk és újra végig kell szenvednünk egy újjászületés minden sanyarúságát és kínját."
(Keynes)

1.) A képzés általános alapelvei

A képzés elválaszthatatlan egységet képez az oktatással és tovább-

1. Dr. Rádli Tibor ezredes főiskolai docens, a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola oktatási és tudományos főigazgató helyettese.

képzéssel. A képzés soha véget nem érő folyamat, a parancsnoki állomány tudását folyamatosan fejleszteni szükséges, annak érdekében, hogy azok képesek legyenek követni a fejlődést és az abból adódó változásokat. Ez véleményem szerint a német tisztképzés rendszerében a "life long learning" koncepció elfogadását és átvételét jelenti. A koncepció térnyerése az oktatási rendszerekben napjainkban teljesebb ki és ennek alkalmazása nélkül nálunk is nagyon nehéz lesz a minőségi oktatás színvonalának megtartása és a korszerű ismeretek átadása.

Szakértők megállapításai szerint Európában 1996-ot tekinthetjük az élethosszig tartó tanulás felfogásának elterjedése területén a mérföldköveknek. Ekkor az oktatás tradicionálisnak tekintett koncepcióját "learning is for life" (a tanulás az életre szól) felváltotta egy teljesen új koncepció, mégpedig a "life is for learning" (az élet a tanulásra való). Ebből az igényből is fakadóan a katonai felsőoktatási intézmények feladata - az alapképzésen túl - a személyek egész életen át tartó tanulási igényeinek kielégítése. Ennek keretében az át- és a továbbképzés, a felnőttképzés és a továbbképzés egyre nagyobb kihívást jelent a felsőoktatás számára.

Tanulási modell összehasonlítása²

Tradicionális modell	Az élethosszig tartó tanulás			
	A modell		B modell	
Nyugdíjas évek	Nyugdíjas évek	Szabad tanulmányok	Nyugdíjas évek	Szabad tanulmányok
Munkavégzés	Előléptetés		További felelősség vállalások	Szabad tanulmányok
	Mesterképzés			Posztgraduális diploma
	Előrehaladás a szakmában			Második „szakma”
	Posztgraduális diploma			Főiskolai szint
	Munkavégzés			
Egyetem	Főiskolai szint		Első „szakma”	
Általános és középiskola	Általános és középiskola		Általános és középiskola	

² A modell átvéve Dr. Kadocsa László. A modularizáció és a kreditrendszer a felsőoktatás megújítási folyamatában. A Miskolci Egyetem Dunaújvárosi Főiskolai Kar Közleményei XX/1 szám. Dunaújváros 1999. 61. oldal.

A már megszerzett tudás, az előzőekben elvégzett tanulmányok elismerése, a tömeges formában megvalósuló át- és továbbképzések korábbi programokra történő ráépítési lehetőségének biztosítása is kulcskérdéssé vált. A korszerűnek tekintett oktatási rendszer előnyeit és megvalósítási folyamatát *az előző ábra* mutatja.

Visszatérve a Bundeswehr tisztképzési rendszeréhez a felkészítés alapvetően négy fontos követelmény köré összpontosul. *Idetartozónak tekintik azoknak a személyiségjegyeknek a kialakítását és annak a szakmai hozzáértésnek a megteremtését, amely alkalmassá teszi a tiszti állományt arra, hogy:*

- Betölthessék hivatásukat úgy a NATO szervezetében, mint a hazai és nemzetközi feladatok végrehajtása során;
- Egyaránt képesek legyenek feladataik végrehajtására békében és háborús körülmények között;
- A tisztnek fel kell készülnie arra, hogy feladatait állandóan változó és fejlődő körülmények között kell ellátnia és ehhez kell folyamatosan *"hozzáigazítania"* parancsnoki és szakmai feladatait;
- Képesé kell válnia arra, hogy bármely fizikai, szellemi és lelki stresszt el tudjon viselni.

A Bundeswehr három haderőnemből áll, úgy mint a Szárazföldi, a Légierő és a Haditengerészet. Az egyes haderőnemek - és a képzés specifikációja miatt az egészségügyi szolgálat - különböző elvárásokat támasztanak tisztjeikkel szemben. Így minden haderőnem rendelkezik saját tiszti, tiszthelyettesi, szakcsapat, műszaki és szakirányú képzést biztosító intézményhálózattal. A technikai fejlődés rendkívül magas színvonalából adódóan jelenleg 70 oktatási és képzési intézményben, mintegy 4000 tanfolyami formában történik a felkészítés.

A tisztképzési rendszeren belül alapvetően három nagy időszak különíthető el.

Az első időszak a szárazföldi haderőnemenél *27 hónap*, melyen belül a tisztjelöltek katonai és vezetési alapismeretekre történő felkészítése, az alparancsnoki kiképzés, illetve a szükséges csapatgyakorlat megszerzése folyik. A felkészítés befejeztével a résztvevőket hadnagyi rendfokozatba

léptetik elő. *Ez a felkészítés a technikai, logisztikai területen 39 hónap időtartamú.* Ennek részletes ütemtervét a mellékletben bemutatom.

A második időszak keretében kerül sor *az egyetemi képzésre.* A Bundeswehr egyetemei Hamburgban és Münchenben találhatók. Ezek a katonai egyetemi rendszer keretében működnek, a hallgatók alapvetően katonai ismereteket sajátítanak el, de heti egy alkalommal katonai képzés is szerepel a programban. *Az egyetemi képzés időtartama három év, majd ezt követően 1-12 hónap időtartamban fegyvernemi tanfolyamokon ismerkednek meg a konkrét feladatokkal.* Ennek eredményes elvégzésével egy időben a tiszteket főhadnaggyá léptetik elő. Mindkét egyetemen 1974 óta folyik tudományos oktató tevékenység, mivel ettől az időtől vált kötelezővé a tisztek számára, hogy egyetemi végzettséggel rendelkezzenek.

A harmadik időszak az egyetem elvégzését követően - *8-10 éves csapatotállomány után - a Bundeswehr Hamburgi Vezetési Akadémiáján kötelező tanulmányi időt foglalja magában. A képzési rendszerben alap- és tiszti tanfolyam, törzsszolgálati és tábornoki tanfolyam elvégzésére van lehetőség.* A nem NATO országokból jelentkezők részére 9 hónapos tanfolyamot szerveznek, melyet egy ugyancsak 9 hónapos szaknyelvi előkészítő tanfolyam előz meg, a Bundeswehr Hürth-i Nyelvviskolóján.

A továbbiakban tekintsük át az első és az azt megelőző időszakot részletesebben. Minden személy, aki tisztképzésre jelentkezik egy alapos felmérésen vesz részt. *A kiválasztás és a tisztképző intézményekbe történő bejutás szempontjai az alábbiak:*

- német állampolgárság,
- büntetlen előélet,
- a szabad és demokratikus államrend formájának elismerése, az ehhez kapcsolódó nyilatkozat megtétele,
- szellemi és fizikai alkalmasság,
- 17 évnél nem fiatalabb és 25 évnél nem idősebb életkor,
- érettségi, vagy szakérettségi letétele.

(Az időt vállaló tiszteknél reáliskolai végzettség és az ehhez rendelt államilag elismert szakmai végzettség is elegendő.)

A demokratikus értékrend elfogadásával kapcsolatban az emberi jogok tiszteletben tartása; a szuverenitás elvének elfogadása; az államhatalom megosztása; a Kormány felelőssége; a közigazgatás törvényességének elismerése; a bírói függetlenség; a több pártrendszer; az esélyegyenlőség a pártok között és az ellenzékiesség elfogadása kapnak meghatározó szerepet.

A képzés időszaka legelőször egy nyolchónapos kiképzéssel kezdődik, amelyen a tisztjelölt sorozott társaival együtt vesz részt. Ebben a szakaszban alapfokú szakképesítés is megszerezhető, például a különböző gépjárművek vezetésére feljogosító képzés és az elrendelt vizsgák letétele útján. *Ezt követi egy 13 hónapból álló katonai kezdő vezetői tanfolyam, valamely haderőnemi iskolában.* Ez két, alapvetően elméleti képzést magában foglaló és a hozzákapcsolódó alapfokú kiképzői és vezetői gyakorlatból tevődik össze. *A hét hónapig tartó csapatszolgálatot, majd az azt követő hat hónapos vezetői tanfolyamot, ismételten egy öt hónapig tartó csapatszolgálat követi.* Itt az utolsó szakaszban történik meg a hadnagyi rendfokozatba történő előléptetés és kinevezés. Az időtényezőkből megállapítható, hogy a tiszti kinevezésre három év szolgálati idő letöltése után kerül sor. *Ezt követően jelentkezhet a tiszttá a két egyetem valamelyikére.* Ott a képzés részükre a szolgálat negyvenedik hónapjában, tehát három és fél év eltelte után kezdődik meg.

Az egyetemi tanulmányok után, a tiszttá nemzetközileg is elismert polgári végzettséggel tér vissza a szolgálatba. A századossá történő előléptetésére mintegy 8,5 év szolgálati idő letöltése után kerül sor.

A tisztek egy kisebb csoportja nem kerül egyetemi beiskolázásra, hanem folytatják csapatszolgálatukat. *A tisztek a Bundeswehren belül a következő szolgálati lehetőségek közül választhatnak; időre történő szolgálatvállalás (4-15 év); hivatásos tiszttá; 41 éves korig történő szolgálatvállalás (repülőgépvezetők); katonai egészségügyi szolgálat vállalása (20 év); katonai zeneszolgálat; katonai térképész szolgálat; katonai szakszolgálat.*

A Bundeswehr egyik sajátossága, amellyel más hadseregekben ilyen markánsan nem találkozhat az ember, a *Belső Vezetés (Innere Führung) koncepciója.* A tiszteket ennek alapvető kérdéseire és ennek szellemében alaposan felkészítik szolgálatukra. A koncepció alapja az alkotmányos értékrendnek a hadseregben történő megvalósítása és annak módszerei. A katona mint szabad személyiség megfelelő jogokkal és felelősségtudattal rendelkezik, ugyanakkor el kell érni, hogy adott esetben képes legyen harcfel-

adat végrehajtására. *A Bundeswehr tagjai lehetnek párttagok, szakszervezeti tagok, vagy tagjai lehetnek különböző szövetségeknek is.* Jelenleg is a katonaszemélyek közül nagy számban töltenek be különböző állami-, önkormányzati-, politikai testületekben választott funkciót. Mindezek abból az elvből fakadnak, hogy *a katona állampolgár egyenruhában.*

A Belső Vezetés egyik nagyon fontos eleme az embervezetés, amely az Alkotmányban meghatározott elveken alapul. A hivatkozási alapként megjelölt paragrafus kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, azt védeni kell, illetve rögzíti a személyes szabadság jogát is. A parancsnoknak úgy kell a vezetői magatartást érvényesítenie, hogy képes legyen kötelességével a katonai rendeltetésnek eleget tenni, ugyanakkor az emberi méltóságot minden esetben tiszteletben kell tartania. *A tisztii állomány előmenetelével kapcsolatban lényeges szerepet játszik a két évenkénti minősítés, amely megmutatja a vezetői alkalmasságot és a rátermettséget is.* Az életpálya szempontjából a tiszt számára fontos döntéseknél a korábbi három minősítést veszik alapul.

A katonákról való gondoskodásban egyik meghatározó jeleggel bír az egészségügyi ellátás. A szabad gyógykezelés elve érvényesül, azonban a katona személy nem választhat szabadon orvost. Abban az esetben ha polgári orvosi ellátást igényel, akkor a teljes kezelési költséget ki kell fizetnie. A családtagok orvosi ellátását is a Bundeswehr terhére valósítják meg. A hadsereg fedezi a felmerülő költségek 65%-át, a többi költség pedig betegbiztosítással kerül lefedésre. A nyugdíjas állomány ellátási költségeiből 75%-ot fedez a Bundeswehr, a többiről pedig az érintett személynek magának kell gondoskodnia.

E rész befejezéseként összefoglaló jelleggel az alábbiak állapíthatók meg:

- A vezetőképzés célja, hogy a küldetés teljesítéséhez fejlessze a tudást, a képességeket és a jártasságokat;
- Sok lehetőség biztosított a képzésre és a fejlődésre;
- A képzési rendszer nyitott és dinamikus, ezzel biztosítja azt, hogy a tisztiek a jövő kihívásainak mindenkor megfeleljenek;
- Az egyik legfontosabb alapelv az összhaderőnemi oktatás érvényesítése;

- a Bundeswehr és ezen belül a képzés szoros kapcsolata az Észak - Atlanti Szerződés Szervezetével;
- A felkészítés viszonylag hosszú idejű;
- Az elméleti felkészítés és a gyakorlati tevékenységi formák harmonikus váltakozása;
- A Belső Vezetés koncepciójának teljes körű érvényesülése és annak szellemében történő felkészítés.

2.) A logisztikai tisztképzés meghatározó specifikus vonásai

A tisztképzés általános elvei érvényesülnek a logisztikai tisztképzés rendszerében is. A tisztképzés szükségleteit meghatározza a logisztikai csapatok száma, azok létszámadata és a szervezeteken belül rendszeresített szakbeosztások köre.

A Bundeswehr szárazföldi haderejében az ellátó csapatok mobil része békeidőben 25 zászlóaljból és 31 önálló alegységből áll. A szervezetek összességében 10 logisztikai ezredbe vannak szervezve. Ez közel 20 000 katonaszemélyt jelent és ehhez jön még hozzá az 53 logisztikai bázison szolgáló teljesítő közel 500 fő katona. Az adatokból megállapítható az a tény, hogy a több mint 20 000 katonaszemélyből álló ellátó szervezetek a szárazföldi haderő legnagyobb létszámú szakcsapatát képviselik. A mozgósítás után is az ellátó csapatok adják a legnagyobb létszámot, 78 350 katonával (ebből kb. 73 200 fő a mobil alakulatoknál, míg 5 180 fő a stationer bázisokon szolgál). A zászlóaljok száma 52-re (az önálló századoké 48-ra) egészül ki, a helyhez kötött létesítmények száma pedig változatlan marad, csupán a polgári személyzetet cserélik le katonaira.

A logisztikai tisztképzésben érvényesítik azokat a követelményeket, amelyek abból fakadnak, hogy az ellátó csapatok állományának és szervezeti felépítésének meghatározásakor milyen követelményeket vettek alapul. *Ezek közül is kiemelhetők az alábbiak:*

- Az ellátócsapatok legyenek képesek a kibővített feladatkört végrehajtó gyorsreagálású erők támogatására;
- Hasonlóan legyenek képesek a szárazföldi haderő béke - és kiképzési feladatainak biztosítására a hátszágban, a gyorsreagálású erők alkalmazásának időtartama alatt is;

- Megfelelően tudják biztosítani az "M" készség elérését, valamint a harcászultság kialakításának és fenntartásának biztosítását a saját és szövetségi védelem érdekében;
- Nem utolsósorban a gyors reagálású erők hadrafoghatóságának biztosítása.

Az ellátó csapatok teljes felépítése és az egyes fegyvernemek ellátó szolgálatainak felépítése, valamint az egyes szervezeti egységek belső felépítése egyaránt a hon- és közép- európai szövetségi védelem (mint távolsági védelem) elsődleges feladatának ellátására került kialakításra. *Ez a követelményeket jelenti:*

- Az ellátócsapatok úgy épülnek fel, hogy az alkalmazott háromlépcsős támogatási rendszerben:

- a harmadik lépcsőben a hátszági bázis működőképes legyen, nagy távolságra lévő alkalmazási területen előretolt, ellátó létesítményekkel felszerelt bázisok kialakíthatóak és működtethetőek legyenek, valamint biztosítsák a folyamatos ellátást,

- a második lépcsőben a hadosztály közvetlen alkalmazási helyén az utánpótlás biztosítva legyen;

- távolsági védelem esetén, azaz a hátszági bázistól nagy távolságra történő alkalmazáskor az ellátó csapatokba olyan szervezeti elemek kerülnek beépítésre, amelyek az alkalmazás közvetlen közelében képesek a korlátozott készletfenntartásra;

- az ellátószolgálat felépítése az egyes fegyvernemek mindenkorai követelményeinek megfelelően úgy kerül kialakításra, hogy a háromlépcsős támogatási rendszerben az első lépcső feladata, a csapatok önellátása megvalósítható legyen.

Az előző követelményekhez igazodóan a logisztika szakterületén szolgáló tisztek kiképzésének a következő komplex igények kielégítéséhez kell igazodniuk:

- az azonnali készenléti erők logisztikai támogatása;

- a három haderőnemzet átfogó koordináció;
- a kereskedelem és az ipar általi támogatás, elsősorban a fő védelmi erők részére;
- a meglévő logisztikai erők alkalmazása és kihasználása békében;
- az összhaderőnemi feladatok biztosítása válság és háború esetén;
- a multinacionális együttműködés/felelősség erősítése;
- a beruházási szükséglet és a teljesítmény ellenőrzése.

A Bundeswehr katonái és polgári alkalmazottai várható alkalmazási, illetve munkaterületüknek megfelelően egymásra épülő tanfolyamok és kiképzési blokkok, továbbá a munkahelyi képzés keretében készülnek fel a csapatoknál, a törzsekben és a logisztikai hivatalokban végzendő feladataikra.

A kiképzés alapelve, hogy a specifikus haderőnemi logisztikai képzés az illetékes haderőnem logisztikai kiképzési intézményeiben fejeződik be. A logisztikai szakállomány a feladatai sikeres elvégzéséhez szükséges szakismereteket a szárazföldi csapatok, a légierő és a haditengerészet logisztikai iskoláin, valamint az egészségügyi szolgálat logisztikai iskoláján (Müncheni Egészségügyi Akadémia) szerzi meg.

Egy-egy tanfolyam vagy kiképzési szakasz elvégzése után a képzésben résztvevő katona vagy polgári alkalmazott úgynevezett képzési kódszámot kap, mely bekerül az elektronikus személyügyi adatbázisba. A központi katonai hivatalok kiképzési intézményeiben ezzel szemben a Bundeswehr összes haderőnemére vonatkozó közös kiképzés folyik, pl. a raktárvezetési módszertan területén.

A tiszti képzés alapvető jellemzője, hogy az összes hivatásos tiszt és azok a szerződéses tisztek, akik 12 éves szolgálatra kötelezték el magukat, a **Bundeswehr hamburgi, illetve müncheni egyetemén** egyetemi képzésben részesülnek, elsősorban *a következő szakokon:*

A Bundeswehr egyetemeinek tanulmányi kurzusa 3			
Egyetem tanulmányi kurzusai Hamburg		Műszaki egyetem tanulmányi kurzusai München	
Villamosmérnök	X	X	Gépészmérnök Villamosmérnök Üzleti adminisztráció
Civil mérnök	X	X	
Informatikatudomány	X	X	
Régiális- és úrtudomány	X	X	
Gépészmérnök	X		
Pedagógia	X	X	
Állampolgári és társadalomtudomány		X	
Genetika		X	
Tervezés- és szervezéstudomány		X	
Üzleti adminisztráció	X		
Logisztika	X		
Építész mérnök	X		
Történelem	X		
Pszichika tudomány	X		
Geográfia	X		

A szárazföldi csapatoknál a tisztjelölt az egyetemen elvégzése előtt hosszabb időt tölt csapatnál, illetve különböző iskolákon, és az egyetemi képzést csak - az előzőekben már bemutatott - szolgálati évben kezdi meg. A légierőnél és a haditengerészetnél a tisztjelölt az egyetemi tanulmányait a 2. és az 5. szolgálati év között kezdi meg.

A Bundeswehr egyik legfontosabb kiképzési intézménye a **Bundeswehr Vezetési Akadémiája Hamburgban**. A 30 éves életkorú tiszteket a hamburgi Vezetési Akadémián folyó *kéthónapos alaptanfolyamra* vezénylik. Ezen a tanfolyamon dől el, hogy a tisztből törzstiszt lesz-e. A legjobb mutatókkal rendelkező tiszteket ezután a *kétéves vezérkari törzstiszti* tanfolyamra vezénylik, amely szintén a Vezetési Akadémián folyik. Ezen a tanfolyamon a hallgatók az alapvető vezetési területek mellett a logisztikai szakterülettel (G4) is intenzíven megismerkednek. A jövőbeli vezérkari törzstiszt olyan képzésben részesül, amely lehetővé teszi a logisztikai problémák felismerését, megoldások kidolgozását, illetve azt, hogy a jövőbeli katonai előjáróját megfelelő tanácsokkal lássa el.

Az alaptanfolyamot elvégző hallgatók nagy részét törzsszolgálati tanfolyam keretében készítik fel a törzsszolgálati feladatok elvégzésére. Ez alapvetően közös tanfolyam a különböző törzstisztek, többek között a jövőbeli logisztikai törzstisztek felkészítésére is.

A **Bundeswehr Logisztikai Iskolája (Hamburg)** az összes logisztikai szakember rendelkezésére áll. A logisztikai kiképzés célja az, hogy a Védelmi

3. A táblázat átvéve Klaus Buschmann: A tisztképzés és továbbképzés rendszere Németországban. A katonai felsőoktatás időszéri kérdései. A HM OTF és ZMNE által 1999. november 22-24-én rendezett nemzetközi konferencia anyaga. Bp. HM OTF 1999. 12. oldal.

Minisztérium központi hivatalai és egyéb katonai hivatalok számára logisztikai szakembereket képezzen ki.

Különleges tanfolyam a NATO-Logistics-Course, amelynek keretében a NATO-tagállamokból beiskolázott törzstisztek 14 napos kiképzésben részesülnek. A logisztika szakterülete az egyes NATO-tagállamok nemzeti felelősségébe tartozik, ugyanakkor egyre több olyan logisztikai eljárás és szabály születik, amelyek a NATO-n belül kölcsönösen alkalmazhatóak és amelyeket közös tanfolyam keretében oktatnak. Ez a Bundeswehr új feladataira, többek között az ENSZ keretén belül történő alkalmazásokra is vonatkozik. Az ilyen feladatokból eredő logisztikai eljárások teljesen újak a Bundeswehr számára, így az ehhez szükséges ismereteket új tanfolyamok keretében kapják meg a tisztek.

A logisztikai eljárások és az anyaggazdálkodás területein a különböző célcsoportok igényeinek megfelelő tanfolyamok vannak, amelyeken a csoportok összetétele szerint speciális rész kérdésekkel, például az elektronikus adatfeldolgozás kérdéseivel és egyéb új eljárásokkal foglalkoznak.

A forgalomirányítás területén a parancsnokok és ügyintézők kiképzésben részesülnek a szállítási és forgalmi kérdéseket illetően, mégpedig a különböző (közúti, vasúti, légi és vízi) szállítási ágazatok figyelembevételével. Megtanulják az ehhez kapcsolódó számítógépes adatfeldolgozási ismereteket is.

A veszélyes anyagok kezelése az erre vonatkozó jogszabályok és utasítások számának növekedésével egyre nagyobb jelentőséget kap. A szakemberképzést ezen a területen a polgári élet által is elismert tanfolyamok keretében végzik. Ezáltal megvalósul az, hogy a veszélyes anyagok kezelésekor a Bundeswehnrél is érvényesül a környezetvédelem, valamint hogy kizárják a személyi állomány és az anyagok ilyen irányú veszélyeztetését.

A Bundeswehnrél a sokrétű adatfeldolgozási feladatokra tömeges méretekben használnak számítógépeket. Ebből adódóan kiemelt feladatként kezelik az állomány ilyen jellegű feladatok ellátására történő felkészítését is.

3.) A szárazföldi csapatoknál folyó logisztikai képzés sajátosságai

A haderőnemenél a logisztikai képzés alapvetően két területre irányul, melyek a következők:

3.1.) A technikai anyagbiztosítási szolgálat azon tisztjeire, tiszthelyeteseire és tiszteseire, akik a konkrét egységben az ellátásért, a karbantartásért és a javításért felelősek.

3.2.) A logisztikai csapatokra, vagyis azon ellátó, szállító és javító egységekre, amelyek a hadosztály és logisztikai dandár szinttől felfelé a szárazföldi csapatok logisztikai működőképességéért felelősek.

A tisztképzés különböző szaktanfolyamok keretében az anyaggazdálkodási szakterületért felelős *Szárazföldi Csapatok Ellátó Iskoláján* (Brémában), illetve az anyagfenntartás és karbantartás területére szakosodott a *Szárazföldi Csapatok Műszaki Iskoláján* (Aachenben) történik. A leendő logisztikai tiszték már az első kiképzési szakaszt, külön iskolán végzik a szakterületük szerint (vagy Brémában, vagy Aachenben). A szakaszparancsnoki kiképzés - a már előzőleg bemutatott általános modell alapján - szintén ebben a két iskolában történik.

A *zászlósképzés* a szárazföldi csapatok számára közösen történik a *Szárazföldi Csapatok Tiszti Iskoláján* (Hannoverben). Ezen az iskolán a tanulmányok alatt a fő hangsúlyt a harcászati és a parancsnoki felkészítésre fordítják.

Szárazföldi Csapatok Tiszti Iskolája elvégzése után következik az egyéves csapatgyakorlat, majd ezután kerül sor az egyetemi tanulmányok folytatására. Az egyetemi tanulmányok elvégzése után a tiszt a csapathoz kikerülve már csak a speciális feladatok megoldásához szükséges kiegészítő képzést kapja meg (például elvégzi a zászlóaljknál szolgáló logisztikai tiszték számára szervezett S4-es tiszti tanfolyamot vagy ellátó-, szállító-, illetve javító zászlóaljban szolgáló század- vagy zászlóalj-parancsnoki képzésben részesülhet).

A szárazföldi csapatok *logisztikai-tiszthelyettes képzése* nem tartozik a választott témához, de erről is néhány jellemző ténytet bemutatok. Az *ellátócsapatnál folyó alap- és speciális képzés elvégzése után* a tiszthelyettes jelölt a *Szárazföldi Csapatok Tiszti Ellátó Iskoláján*, (Brémában) egy öt hónapos tanfolyam keretében elsajátítja mindazokat az ismereteket, amelyekre rajparancsnokként szüksége lesz. Ezt követően a szárazföldi csapatok egyik tiszthelyettes iskolájára kerül, ahol elsősorban a beosztottak vezetéséhez és neveléséhez kapcsolódó ismereteket sajátítja el annak érdekében, hogy kiképzőként is képes legyen a feladatainak végrehajtására.

A tiszthelyettesi iskolán végzett tanulmányokat követően a tiszthelyettes csapatszolgálatot teljesít, majd 46 hónap után ismételen visszasikerül a brémai iskolára, ahol őrmesteri tanfolyamon vesz részt. Az intézményben folyó szakmunkásképzés keretében polgári szakképzettségre is szert tud tenni. A szakképzettséggel rendelkező tiszthelyettesek mestervizsgát, ugyanakkor a szakképzettség nélküliek pedig szakmunkásvizsgát tehetnek. Csak azt a személyt léptetik elő őrmesterré, aki az előírt polgári szakképzettséggel rendelkezik.

A szakaszparancsnoki tanfolyam elvégzésére a 8. és 10. szolgálati év között kerülhet sor.

4.) A légierő csapatainál folyó logisztikai képzés sajátosságai

A légierő logisztikai képzése különbözik a szárazföldi csapatok logisztikai képzésétől. Ennél a haderőnél a logisztikai képzés két ágra oszlik így:

4.1) az anyagbiztosítási, ellátási képzésre;

4.2) a műszaki képzésre.

Az ellátótiszt az egyetem elvégzése után 3-4 hónapos tanfolyamon vesz részt a **Légierő Logisztikai Szakiskoláján** (Erdingben), ahol felkészül az anyagbiztosítási és ellátási feladatok végrehajtására.

A műszaki tiszt a leendő szakterülete szerinti szakképzésben részesül a légierő valamelyik (Kaufbeuren, Lechfeld, Fassberg) műszaki szakiskoláján.

A műszaki, illetve anyagbiztosítási területen dolgozó tiszthelyettesek kiképzése alapvetően ugyanolyan rendszerben történik, mint a szárazföldi csapatoknál, vagyis felváltva a csapatoknál és a szakiskolákban kerül végrehajtásra. A légierőnél - úgymint a szárazföldi csapatoknál - kötelező a polgári szakképzettség megszerzése is. A kiképzés során figyelembe kell venni a repülőeszközök javítására és karbantartására vonatkozó jogszabályokat. Ez azt jelenti, hogy a tiszthelyettesek szakmailag igen magas szintű kiképzésben részesülnek.

A vezetőképzés során fokozatosan készítik fel a tiszteket a parancsnoki feladatok soron következő szintjére, és a tanfolyamon az elméleti

tanulás megszerzésével eltöltött szakaszoknak állandóan változtatniuk kell egymást a gyakorlati parancsnoki tapasztalatok megszerzésével.

Annak érdekében, hogy a parancsnoki állomány a közös célok és azonos elvek alapján hozzájárulhasson a Bundeswehr egészének harckészültségéhez, a fegyveres erők képzésének rendszerezettnek és koordinátnak kell lennie.

Írásom befejező részeként három vázlaton bemutatom a képzés rendszerét, a tisztképzés felépítésének általános rendszerét, valamint a logisztikai tisztképzés egy konkrét ütemtervét.

A képzés rendszere

Együttes képzés			
Szárazföldi haderő	Légi erő	Haditengerészet	Egészségügyi szolgálat
Szolgálat-specifikus képzés			

A tisztképzés felépítésének általános rendszere⁴

1. év		2. év		3. év		4. év	
8 hónap		13 hónap		7 hónap		6 hónap	
Alap és speciális képzés	kezdő vezetői tanfolyam		Csapat szolgálat	vezetői tanfolyam	Csapat szolgálat	Tanulmányok az egyetemen	
	I. rész	II. rész					
						40. hónap	

⁴A vázlatok átvéve Klaus Buschmann: A tisztképzés és továbbképzés rendszere Németországban. A katonai felsőoktatás időszerű kérdései. A HM OTF és ZMNE által 1998. november 22-24-én rendezett nemzetközi konferencia anyaga. Bp. HM OTF 1999. 11. oldal.4.

A logisztikai tisztképzés egy konkrét ütemterve (Bréma)

2000.10.01	kiképzési hónapok	Tanulmányok 39 hónap után		szakaszparancsnok	
	39 38 37	Vezetői gyakorlat (szakaszparancsnoki beosztásban) 3 hónap		hadnagyi	
2000.01.01	36	fakultáció	szakaszparancsnoki beosztásban	2000.07.01	
	35	tisztii tanfolyam	fakultáció		
	34		tisztii tanfolyam	szabadság	
	33	6 hónap	6 hónap	fakultáció	
	32				
	31	szpk.k-i vezetői csapat gyakorlat		tisztii tanfolyam	
	30			szabadság 1 hónap	
	29	gyakorló prog./alap és előgyakorlat szabadság csapat		szárazf. haderő tisztii iskola 6 hónap	
	28			zászlós 1999.04.01	
	27	szabadság		1 hónap	
	1999.01.01	26	tanfolyam tisztjelöltek részére II „EKL I.”		szakaszvezető (zászlós jelölt) 1998.07.01
		25	csapatiskola		
24		Rajpk-i vezetői csapatgyakorlat „AGA”-ba /2 hónap/ + szabadság			
23		tisztjelöltek részére tanfolyam I. rajpk.-i képzés kiképzés az „AGA”-ban			
22					
21					
20					
19					
1998.01.01	9	kiképzési tartalék szabadság		tizedes 1998.01.01	
	8				
	7	csapat	2 hónap		
1997.07.01	6	speciális alapkiképzés beosztási alapkiképzés		őrzető 1998.01.01	
	5				
	4	csapat	2 hónap		
	3	biztosítási és őrzésvédelmi képzés gépjárművezetői képzés			
	2	csapat	2 hónap		
	1	Alapkiképzés		őrzető 1998.01.01	
	0	csapat	2 hónap		

Felhasznált irodalom:

- 1.) *Klaus Buscman*: A tisztképzés és továbbképzés rendszere Németországban. A katonai felsőoktatás időszerű kérdései. A HM OTF és ZMNE által 1998 november 22-24-én rendezett nemzetközi konferencia anyaga. Budapest. HM OTF 1999. 9-21 oldal.
- 2.) Die Nachschubtruppe im Aufgabenspektrum "*Neues Heer für neue Aufgaben*". Bremen. Nachschubschule des Heeres 07.09.98.
- 3.) *Dr. Kadocsa László*: A modularizáció és a kreditrendszer a felsőoktatás megújítási folyamatában.. Miskolci Egyetem Dunaújvárosi Főiskolai Kar Közleményei Dunaújváros 1999.
- 4.) Szakértőkkel folytatott konzultációk és szakmai feljegyzések.

4 NAP 4 ÉV

NEMZETKÖZI TÖRZSGYAKORLÁS STOCKHOLMBAN

Fleischhacker Ferenc¹

*“A békefenntartás nem katonai tevékenység,
de csak katonák képesek azt elvégezni.”*

Dag Hammarskjöld

A kétoldalú nemzetközi kapcsolatok keretében, 1999. október 23. és október 31.-e között a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem állományából 6 fővel részt vettünk egy Nemzetközi válságmenedzsment gyakorlaton a Svéd Nemzetvédelmi Akadémián.

A gyakorlat típusa: nemzetközi törzs gyakorlat.

A gyakorlat témája: együttműködési, vezetési és irányítási gyakorlat az ENSZ Békétámogató Műveletek (UN PSOs)³ keretében.

A gyakorlat fő céljai:

- 1.) Gyakorolni egy nemzetközi törzsben használt eljárásokat.
- 2.) A résztvevők tudásszintjének növelése az együttműködési eljárásokban, az együttműködések kidolgozásában.
- 3.) Közös munkamódszerek kidolgozása, illetve begyakorlása a békétámogatásban résztvevő csapatok, a kormányzati szervek, a nem kormányzati szervek és a helyi hatóságok között.

A gyakorlat rejtett céljai:

- 1.) Megismerni a nemzetközi környezetvédelmi eljárásokat, valamint azok betartása egy többnemzetiségű békétámogató misszióban.

1. Fleischhacker Ferenc őrnagy, ZMNE Logisztikai tanszék doktorandusz.

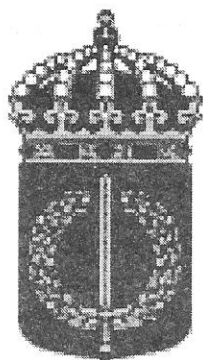
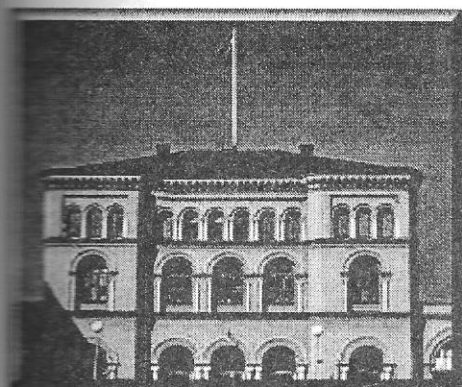
2. Az ENSZ második főtájkára 1953-tól 1961 szeptember 17-én bekövetkezett haláláig. Útban volt Ndolába (a mai Zambiában), ahol tárgyalásokat folytatott volna, de repülőgépe nek katasztrófa az életét vesztette.

3. UN PSOs = United Nations Peace Support Operations

2.) A résztvevők gyakorolják és sajátítsák el a speciális angol munkanyelvet

A gyakorlat kiterjedése:

- 1.) Elő-kitelepülés
- 2.) Kitelepülés
- 3.) A misszió allati tevékenység
- 4.) Visszatelepülés

A Svéd Nemzetvédelmi Akadémia fő épülete az iskola címere

A gyakorlat négy napos volt és mind a négy napon más hadműveleti témával dolgoztunk. Így a kiterjedése a gyakorlatnak négy év volt.

Részletesen a gyakorlat szakaszairól:

1.) Elő-kitelepülés:

A nemzetközi erők ismerjék meg a kialakult helyzetet, majd végezzék el annak elemzését. A G-2 törzs folyamatosan tájékoztassa a törzseket az időközbeni változásokról, amelyek lehetnek: politikai, gazdasági, katonai és időjárás. El kellett végezni a tervezett körzetek (a dandár és a zászlóalj) alkalmazási körletének részletes katonaföldrajzi elemzését,

értékelését). A következő idetartozó mozzanat az előkészítő erők felkészítése a kitelepülésre. A felkészítés végeztével pedig az előkészítő kitelepülésének megszervezése, logisztikai támogatása. Ez volt az első nap feladata. A hadműveleti idő 1999 volt.

2.) Kitelepülés:

Az erők kitelepülésének a megszervezése. Különösen nagy gondot fordítva azon erőkre amelyek nem rendelkeznek logisztikai komponenssel (parancsnokság, tábori kórház, bangladesi zászlóalj). A hadműveleti idő 2000 volt.

A kitelepülés ütemterve és a résztvevő erők létszámadatai:

CHILEI Z.	FEBR-1	576 FŐ
LENGYEL Z.	DEC-13	1224 FŐ
SVÉD GYREAG. Z.	NOV-15	600 FŐ
PHILIPPIN Z.	JAN-15	630 FŐ
BANGLADESI Z.	NOV-16	850 FŐ
FINN MŰSZAKI Z.	JAN-15	600 FŐ
NORVÉG LOG. Z.	JAN-1	419 FŐ
DÉL-AFRIKAI EÜ-I SZD.	NOV-15	50 FŐ
PARANCSNOKSÁG	NOV-15	100 FŐ

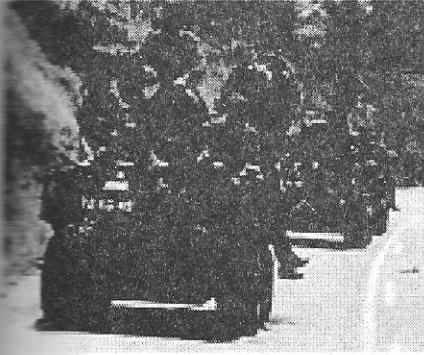
A kitelepülés lényege: - lépésről- lépésre

- prioritás délről- északra,
- erők koncentrációja,
- a gyorsreagálású erők feladata a repülőterek védelme,
- mozgások a kitelepülés alatt kis egységekben zárt őrizet mellett.

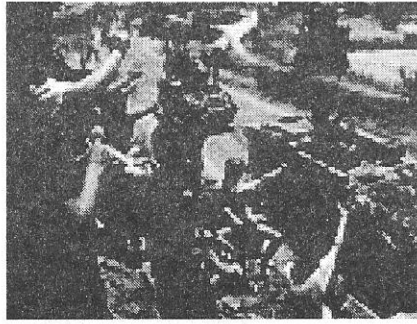
3). A misszió alatti tevékenység:

A legfontosabb feladat a helyzet konszolidálása Georgelandsban.

A hadműveleti idő 2001 volt.

A fő feladat a járőrözés

A lakosság örömmel fogadja a kécsapkásokat

4.) Visszatelepülés:

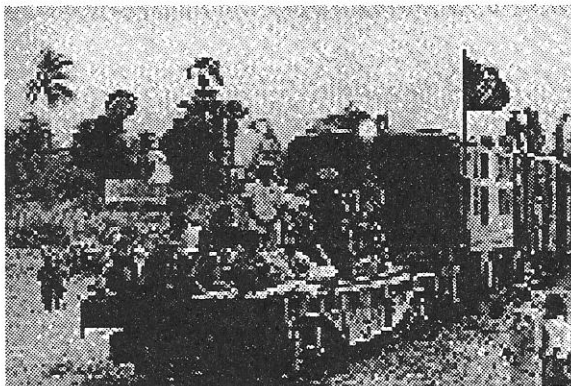
A visszatelepülés sorrendje:

- Chilei, Philippin, Bangladesi zászlóaljok,
- A svéd gyorsreagálású zászlóalj (biztosítja az előbbi három nyugodt elvonulását),
- Norvég logisztikai zászlóalj, Finn műszaki zászlóalj, Dél-Afrikai egészségügyi század körülbelül egy időben,
- A parancsnokság (az előbbieket után nem sokkal),
- A lengyel zászlóalj marad még hat hónapot a mandátum lejártá után (utómunkálatok elvégzése, megfigyelés hogyan reagálnak a különböző fegyveres erők a kivonulásra).

A visszatelepülés főbb logisztikai problémái:

Ki tervezi illetve ki a felelős a visszatelepülésért?

- A dandár körletén belül,
- A dandár körletén kívül (megindulási pontokon),
- A megindulási pontoktól a berakó helyekig,
- A berakó helyektől a kirakó helyekig.

A hadműveleti idő 2003 volt.

Általános helyzet Georgeland-ban

Georgeland történelme és aktuál politikája

Once upon a time ⁴

- Grúziában az első államalapítás Nagy Sándor korából származik és az 1000-1200 -as évek közötti időkből. Grúzia abban az időben egy domináns erőt képviselt Kis-Ázsiában.
- Az 1236-os mongol invázió idején a Perzsa és Török birodalom közötti területeket kis részekre osztották.

4. Egyer volt, hol nem volt...

- Abkházia Grúzia befolyása alá került és megkapta jelenlegi nagyságát.

Az orosz birodalomban...

- Grúzia fokozatosan az orosz birodalom részévé vált, bár mindig is munkálkodott a grúz elszakadási vágy a birodalomtól.
- Az 1917-ben az orosz birodalom összeomlása után a Grúzok, akik szövetségesek voltak az örményekkel és az azerbajdzsánokkal függetlennek kiáltották ki magukat 1918-ban.
- A függetlenség hamar elhalt és a grúzok, örmények, azeriek a Szovjetunió kaukázusi köztársaságává váltak.

A szovjetunióban...

- Abkházia egy külön szovjet tagköztársasággá vált önálló jogokkal.
- 1925-ben szövetségi szerződés Grúzia és Abkházia között, de 1931-ben Sztálin megváltoztatta Abkházia státuszát.
- 1936-ban Sztálin feloszlatta a Kaukázusi Szovjet Köztársaságot így Grúzia részévé vált Abkházia.
- Az erős orosz befolyás ellenére Grúzia megőrizte erejét és Gorbacsov hatalomra lépése után a megnövekedett problémák (szólásszabadság, etnikai, nyelvi) kérdéseket vetettek fel.
- 1988-ban felkelések Grúziában a rendszer ellen.

Újra kezdődtek az Abkháziai függetlenségi mozgalmak

- 1989-ben Abkházia elkezd harcolni a függetlenségéért.
- A Grúz integrációt ellenző tüntetés során a szovjet erők lőnek a tüntetőkre, amelynek következménye sok halott és sebesült.

- 1990-ben szabad választás Abkháziában.
- A Grúz kommunista kormány elvesztette erejét és egy koalíciós kormány alakult Zviad Gamzachurdia vezetésével.

Georgelandi függetlenség deklarálása...

- Grúzia 1991. április 9-én függetlennek nyilvánította magát és Gamzachurdia lett az első demokratikusan megválasztott elnök.
- Abházok nem vettek részt a választásokon mivel ők 1990-ben függetlenné nyilvánították magukat Grúziától.

Konfliktus Dél-Osszétia és Georgeland között...

- Grúzia törölte az autonóm területek státuszát.
- Osszétia és Grúzia fegyveres konfliktusa, amely során az orosz csapatok veszélyhelyzetet hirdettek ki és bevonultak a fővárosba.
- 1992-ben tűzszünet az oroszok, grúzok és oszétok között.

Az 1925-ben kinyilvánított alkotmány érvénytelenítése

- 1992-ben Abkházok az 1925-ben eltörölt alkotmányt és független köztársaságot alapítottak.
- Ezt Grúzia illegálisnak nyilvánította.

UNOMIG tevékenysége 1992. 08. 12 - 1994. 12. 13-a között

- 1992. augusztus 14. - 1994. május 13. közötti események

Az Abházok és a Grúzok közötti fegyveres konfliktusok heves harcá alakultak 1992. augusztus 14-én, amikor is a Grúz csapatok beléptek Abkházia területére.

- A Grúzok és az Abházok vezetői tűzszüneti egyezményt írtak alá Moszkvában, 1992-ben.

- Az ENSZ BT (Biztonsági Tanácsa)⁵ felkérte a Főtitkárt⁶, hogy informálja a kialakult helyzetről és eseményekről a testületet.
- Az első ENSZ misszió 1992. szeptember 12-20. között megerősítette, hogy a tűzszünet összeomlott és kiújultak a harcok.
- 1992. október közepén elküldték a második ENSZ missziót, hogy felmérje a helyzetet és megtalálja a helyes megoldást a szeptember 3-i egyezmény végrehajtásának biztosításához.
- 1993. május 11-én a Főtitkár egy 50 fős katonai megfigyelőkből álló csoport küldését fontolgatta, de a helyzet rosszabbodása miatt nem mehetett a konfliktus körzetébe, amíg a tűzszünetet be nem tartják.
- Grúzia és Abkházia között 1993. július 27-én egyezmény született a konfliktus zóna demilitarizált övezetének létrehozásáról.
- Az első ENSZ előkészítő csoport 9 katonai és 8 civil megfigyelőből állt és székhelyük Sokhumiban települt.
- A csoport kapcsolatban volt a Grúz - Abház - Orosz ideiglenes megfigyelő csoporttal.
- 1993. szeptember 16-án a tűzszünet újra összeomlott.
- A Főtitkár javaslatára egy ENSZ ténymegállapító csoport vizsgálta az emberi jogokat Abkháziában majd 1993 októberében látogatást tett a helyszínen és megállapította az emberi jogok be nem tartását.
- *A Főtitkár szerint két lehetőség volt:*
 - 1.) 2500 fős katonai egység küldése a felek elszigetelésére,
 - 2.) nem ENSZ parancsnokság alatt lévő multinacionális erők az érintett országok kontingenséből beleértve az Orosz Köztársaságot.

5. A Biztonsági Tanács = Security Council (SC)

6. Főtitkár = Secretary - General (SG)

- A Grúzok és Abházok képviselői 1994. április 4-én két dokumentumot fogadtak el és írtak alá, amelyek *a következőket tartalmazták*:
 - Nyilatkozat Grúzia és Abkházia konfliktusának politikai rendezéséről.
 - Egyezmény a menekültek és hontalanok visszatéréséről.
- A felek elkötelezték magukat egy új fegyverszünet betartására és megerősítették igényüket egy békefenntartó hadművelet végrehajtására, amely orosz katonai kontingenst is tartalmazna.
- *A Főtitkár három lehetőséget körvonalazott:*
 - 1.) A BT eldöntötte a békefenntartó hadművelet alapelveit.
 - 2.) Felhatalmazhatja az Orosz Köztársaságot és partnereit nem ENSZ által felhatalmazott erők telepítésére.
 - 3.) Elhalasztja a döntést, amíg a felek nem egyeznek bele az ENSZ erők telepítésébe.

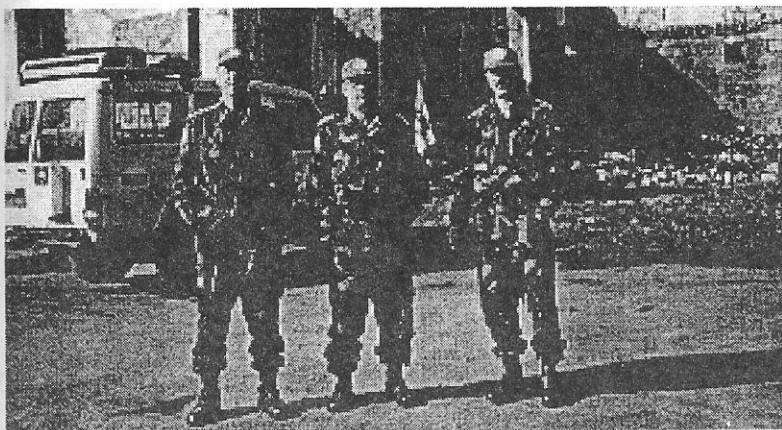
1994. december 13-ig bekövetkezett események:

- Egyezmény a tűzszünetről és az elszigetelő erőkről. Moszkvában 1994. május 14-én írták alá.
- Ezen egyezmény a békefenntartó hadműveletek alapja és a megnövelt UNOMIG⁷ feladatát *az alábbiakban határozta meg*:
 - Az egyezmény végrehajtásának ellenőrzése.
 - Megfigyelni a katonai készletek alakulását.
 - Figyelni a Grúz erők visszavonulását.
 - Ellenőrizni a Kordi völgyet.
 - Figyelni az Abház tengerparti területek, és szükség esetén megakadályozni az illegális repülő tevékenységet.
 - Kivizsgálni és megoldani az egyezmény megszegését.
 - Biztosítani az emberi jogokat és a menekültek visszatérését.

7. UN Observer Mission in Georgland - ENSZ Megfigyelő Misszió Frúziában

Néhány gondolat magyar szemmel az UNOMIG-ről

Az UNOMIG missziót, mint említettem az 1992. augusztus 12-én kirobbant grúz és abház polgárháború békés rendezése céljából hozták létre az ENSZ BT 858 / 1993. számú határozata alapján. A missziót indulásánál 88 megfigyelővel tervezték, de csak 20 fővel indult, köztük magyarokkal. A szembenálló felek Oroszország és az ENSZ javaslatára, a Moszkvai Egyezmény alapján egy 12 km-es biztonsági zónát és egy 12 km-es fegyvermentes övezetet hoztak létre az Inguri, mint határfolyó partján. A biztonsági zónát a Független Államok békefenntartó csapatai kontrolálták, míg az ENSZ megfigyelők mindkét zónát felügyelték, és segítettek az örmény menekültek repatriálását. A misszióban 23 ország képviseletében 145 ENSZ megfigyelő vett részt. A misszióban 6 fős magyar kontingens is szolgált az ENSZ parancsnokság nagy meglepedésével. Ezt az a tény támasztja alá, hogy megfigyelő helyettesi, szektorparancs-noki, összekötő hivatalvezetői és egyéb más magas törzstiszti pozíciókat töltötték be. Az abház milícia akciójának idején a magyarok jelenlétükkel és tevékenységükkel hozzájárultak emberi életek megmentéséhez (evakuálás, elsősegély-nyújtás). Magyar katonanő első alkalommal ebben a misszióban szolgált ENSZ békefenntartóként, hogy egy kis kuriózumot is említsék.

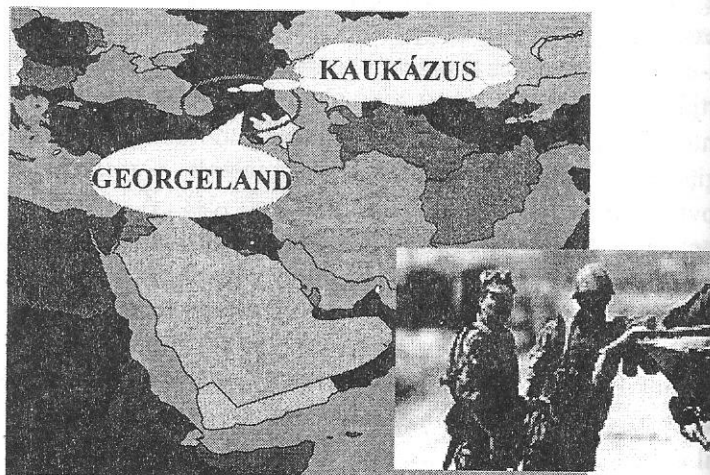

Magyar tisztek az UNOMIG-ban

Az ENSZ BT december 13-án megfontolja egy Békefenntartó erő azonnali kitelepítését Georgelandsba. Ezzel a momentummal indult a mostani svéd gyarorlet, itt történt egy időbeni ugrás 1999-re.

Általános helyzet

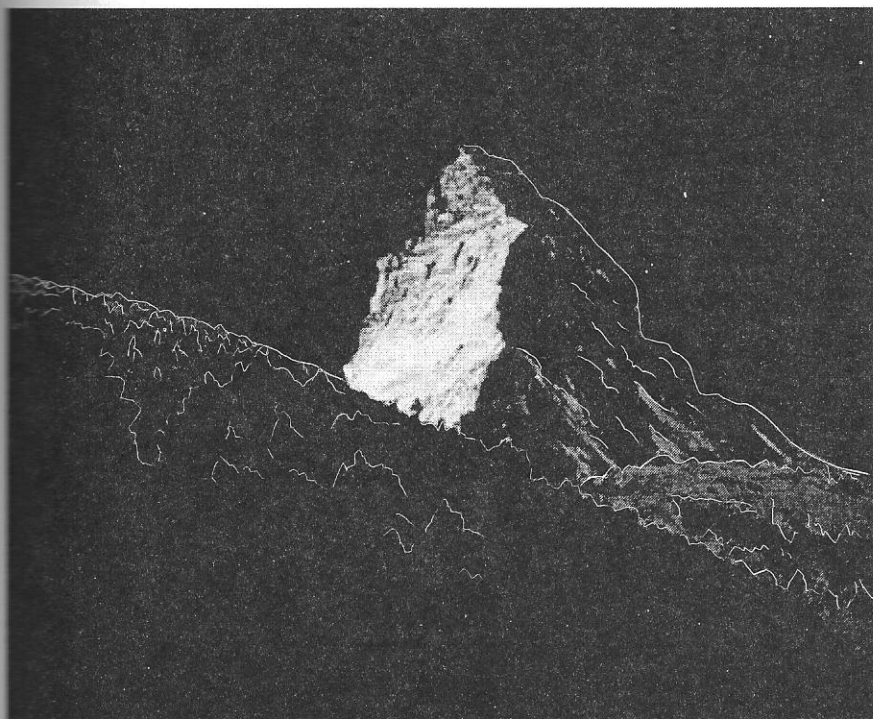
Az UNFIG (United Nations Force in Georgeland) erők létrehozása és felkérése a válság kezelésére és a tüzszünet ellenőrzésére és betartatására. Az UNOMIG helyett ez lett a feladat neve, de a tevékenység az nem változott.

Természetesen erre a feladatra egy teljesen más erőt (fiktív) szerveztek meg és hoztak létre, mint az UNOMIG

Földrajza:

- Elhelyezkedése: Transz-Kaukázusban, a nagy kaukázusi hegyek déli lejtőin.
- Területe: 69 700 km².

- Három autonóm köztársaság tartozik hozzá:
- Abkházia (8600km²),
- Dél -Osszétia (4000km²),
- Adzhária (3000km²).
- Az ország területének 87% hegyvidék. A hegyekben található mangán és szén, kis mennyiségben egyéb ásványi anyagok, illetve kevés gáz és olaj.
- Fővárosa: Tbiliszi.
- Lakossága: 5 millió fő (megközelítőleg).

Az ország a nagy kaukázusi (5000 méteres magasságok) hegyek lejtőin terül el.

Éghajlata:

- Az éghajlata meleg, szubtrópusi (az ország a Fekete-tenger keleti partjainál terül el).
- Nyári átlag hőmérséklet: 22-24 C fok.
- Téli átlag: 3-7 C fok.
- Télen a kaukázusi lejtőkön sok a hó.

Magyar megfigyelők dolgoznak Georgelamban (Grúzia)

POPULÁCIÓ % - ban

	Georgelamb 1989	Abkházia 1989	Abkházia 1993	Dél-Osszétia 1989
GEORGELANDI	70,1	45,7	5,0	29,0
ÖRMÉNY	8,1	16,6	15,0	1,0
OROSZ	6,3	14,2	22,0	2,1
AZERI	5,2			
OSSZÉT	3,0			66,3
ABKHÁZIAI	1,8	17,8	40,0	
EGYÉB	5,5		18,0	1,6

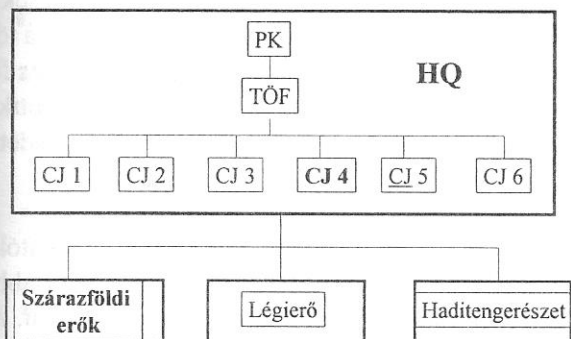
EGYEBEK: UKRÁN, ZSIDÓ, TATÁR, TÖRÖK, GÖRÖG, KURD

Populációt vizsgálva érdemes megfigyelni az 1989 és 1993 közötti változásokat. Milyen nagymérvű migráció és emigráció figyelhető meg a grúz és az abkháziai népesség között.

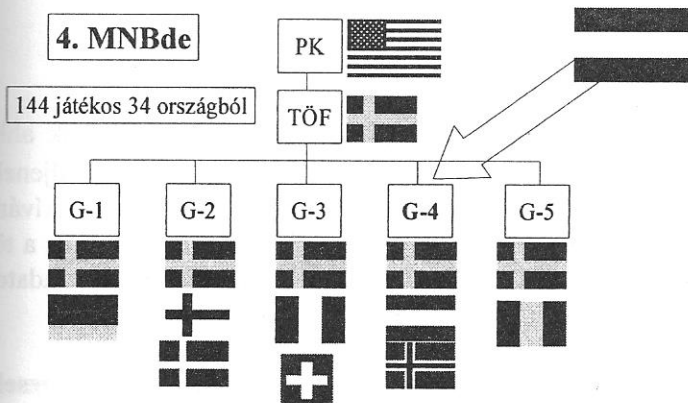
Érdemes megvizsgálni a népsűrűséget is. Átlagos népsűrűség: 78 fő / km², de a völgyekben és a mélyföldeken illetve a főváros Tbiliszi környékén elérheti a 250 fő / km²-t.

UNFIG FELÉPÍTÉSE SE

MNBde HQ FELÉPÍTÉSE

A gyakorlaton, mint már leírtam 34 országból 144 játékos vett részt. A játékosok 6 dandárban dolgoztak. A dandárok feladata megegyezett de a szervezeti felépítésük mármint az egyes törzseken belül eltért egymástól. Minden "G" törzsnek svéd hallgató volt a főnöke, a dandároknak pedig béketámogató műveletekben tapasztalatokat szerzett tisztek (brit, amerikai, svájci, francia stb.).

A törzsfőnökök is a svéd hallgatók soraiból kerültek ki. A dolog külön pikantériája (az én szempontomból, mint logisztikus tiszt), hogy a **Svéd Nemzetvédelmi Akadémia** hadműveleti tanszékének a hallgatói voltak a játékosok, így fordulhatott elő, hogy voltak olyan G-4-es törzsek, amelyekben logisztikai szakmájú tiszt nem dolgozott. Így is azokban a törzsekben, például ahol én dolgoztam ott sem logisztikus volt a G-4 törzs főnöke, hanem egy tengerészhallgató, pedig ebben a törzsben meghívottként az **Északi Svéd Logisztikai Ezred** parancsnok helyettese tevékenykedett, mint játékos.

A meghívottak zömmel őrnagyok voltak, mert a svéd hallgatók kivétel nélkül ezt a rendfokozatot viselték. Azért előfordultak magasabb rendfokozatú tisztek is de ők is beosztottként dolgoztak a törzsekben. A fenti ábrán az én dandáromat kívántam bemutatni, nemzetiség szerinti megoszlásban. A svéd hallgatókat nem jelöltem létszámarányosan csupán csak azt kívántam érzékeltetni, hogy minden törzsben dolgozott svéd hallgató, mint "G" törzs főnök de előfordultak olyan törzsek is mint pl. a G-3 ahol 4-5 svéd tiszt is végezte a rájuk háruló feladatokat.

Általános törzsbeli tapasztalatok:

- Az ENSZ hagyományokat követve nem ragaszkodtak ahhoz, hogy a szaktisztek a saját beosztásaikban tevékenykedjenek, a beosztásba helyezés a véletlen műve volt. Azt a célt kívánták elérni, hogy ki milyen beosztásba is került ismerje meg a törzs szerkezetét munkastílusát, és hogy konkrétan milyen feladatokat is kell elvégezni egy Béketámogató Műveletben.
- A törzsön belül kicsit szervezetlennek tűnt a munka, a törzsek és az előljárók között kiemelkedő volt a munkakapcsolat.

- A gyakorlat hasznosságát nagyban segítette az a sok vendég, akiket meghívtak, mint szaktanácsadók (ENSZ, Nemzetközi Vöröskereszt (ICRC), UN missziók vezetői, nem kormányzati szervezetek képviselői, karitatív szervezetek képviselői, tárcák képviselői (külügy-, hadügy-, belügy).
- A vendégekkel korlátlan számban lehetett konzultációt folytatni, illetve a meghívottak is rendszeresen látogatták a dandárokat és tanácsaikkal, kiadványaikkal segítették a kidolgozó, tervezői munkát.

A 4. Többnemzetiségű dandár G-4 törzs munkamódszere:

- Mivel hadműveleti idővel dolgoztunk és mindennap ugrottunk az időben így minden reggel munkakezdekor a G-2 és a G-3 törzs Power Pointos jelentését hallgattuk meg a kialakult hely-zetről.
- Ezt követően egy írásos jelentést olvastunk el amelyet a CJ-4 törzs adott ki a kialakult logisztikai helyzetről
- Ezen információk birtokában elkészítettük a "*helyzet analízist*", amely tartalmazta a tennivalóinkat a kialakult helyzetben. A leszűrt tapasztalatokat és elgondolásokat a tennivalókra a törzs-főnöknek, illetve ha a parancsnok azt határozta meg plénumosan a többi törzs előtt, jelentette a G-4 főnök.
- Az időközben beérkezett közlésekre "*FRAGO*"⁸ -ra történő reagálások.
- Folyamatos együttműködés a törzsön belül.
- Felkészülés a "*Logistical branch meeting*"⁹ -re. Mindennap előre írásban megérkezett, hogy mi lesz az aktuális tárgyalás

témája és, hogy arra milyen előadást várnak a dandároktól (formátum, tartalom, idő, módszer).

⁸ FRAGO = Fragmentary Orders (töredékes parancsok) a mi értelmezéseink szerint közlés

⁹ Logistical branch meeting = logisztikai ágazat találkozó

Közlés:

Egy közlést szeretnék bemutatni a helyes és jobb megértés érdekében.

A Georgelandi és az Abkháziai hatóságok megállapodtak fogolycserékkel kapcsolatban. Az egész lebonyolításáért a Nemzetközi Vöröskereszt (ICRC)¹⁰ a felelős, *de a sikeres végrehajtás érdekében tőlünk vár segítséget:*

- Teherautók, gépjárművezetőkkel,
- Védőkíséret,
- Egészségügyi csoport,
- Üzemanyag és karbantartó csoport,
- Forgalm szabályozók, ellenőrző pontok,
- UNMOs¹¹ ellátása, a dandár körletén kívül.

A közlésekre jelentés azonnal a TÖF vagy a PK jóváhagyása után a CJ-4 törzsnek személyesen szóban. (A gyakorlaton telefon, fax, E-mail rendszert nem használtak a jelentések személyesen élőszóban történtek, számunkra meglepő, nyílt közvetlen stílusban).

Logisztikai Ágazati Találkozó (Logistical branch meeting)

- Előre megküldött kérdésekre kellett válaszolni (később ismeretek egyet).

Résztevők:

- 1-6 Többnemzetiségű dandár törzseiből mindig más,
- CJ-4 Törzs,

10. ICRC = The International Committee of the Red Cross (Nemzetközi Vöröskereszt)

11. United Nations Military Observers = ENSZ Katonai Megfigyelők

- Meghívott megfigyelők (UN, NGOs¹², ICRC),
- Most "élő" ENSZ missziók vezetői vagy azok logisztikáért felelős szaktisztjei.

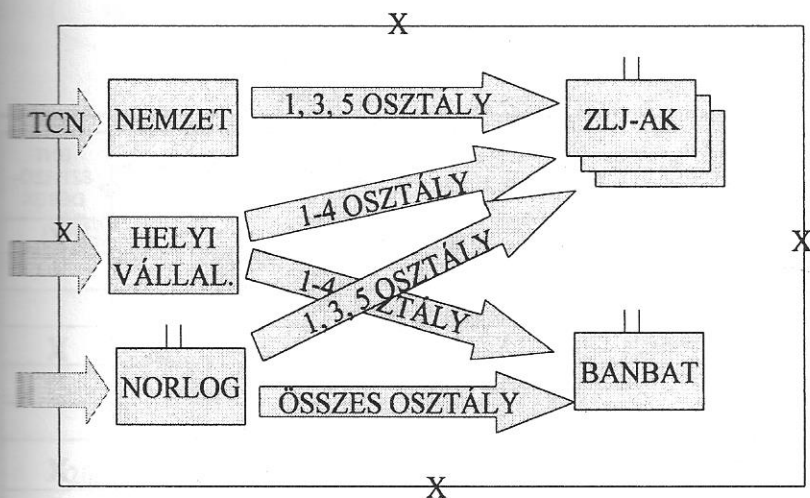
Egy találkozó témája, amelyen én képviseltem a dandárt:

"Bemutatni a dandáron belüli ellátási, logisztikai folyamatot (*első ábra*). A bemutatót grafikus formában kell megtartani. A bemutató tartalmazza az összes ellátási osztályt (*második ábra*) és a fő ellátási funkciókat (*harmadik ábra*). Példának okáért a fenntartást. Nem szabad elfeledkezni a helyi vállalkozókról sem"

A következő három ábrán az általam elkészített táblázatokat mutatom be:

LOGISZTIKAI TÁMOGATÁS

12. Non Government Organisations = Nem Kormányzati Szervek

ELLÁTÁS

SZOLGÁLTATÁ -SOK	NEMZETEK	MULTI- NACIONÁLIS	SZEREP KÖRRE SPEC.	VEZETŐ NEMZET	KÖZÖS PÉNZALAP	BNT SZERZŐ- DÉSEK
SZÁLLÍTÁS	X	X		X	X	X
KARB/JAVÍTÁS	X			X		
KARB/FENNTARTÁS		X		X	X	
MOSATÁS & FÜRDÉS		X			X	X
POSTA	X					
HALOTTAK KEZELÉSE	X			X		
EÜ-I HULLADÉK MENTESÍTÉSE	X					X
KULTURÁLIS PROG.	X					X
HELYI MUNKAERŐ				X	X	X
RAKTÁROZÁS	X			X	X	X
EGÉSZSÉGÜGY	X		X			

SZÖLGAJTATÁSÖK

SZOLGÁLTATÁ -SOK	NEMZETEK	MULTI- NACIONÁLIS	SZEREP KÖRRE SPEC.	VEZETŐ NEMZET	KÖZÖS PÉNZALAP	BNT SZERZŐ- DÉSEK
SZÁLLÍTÁS	X	X		X	X	X
KARB/JAVÍTÁS	X			X		
KARB/FENNTARTÁS		X		X	X	
MOSATÁS & FÜRDÉS		X			X	X
POSTA	X					
HALOTTAK KEZELÉSE	X			X		
EÜ-I HULLADÉK MENTESÍTÉSE	X					X
KULTURÁLIS PROG.	X					X
HELYI MUNKAERŐ				X	X	X
RAKTÁROZÁS	X			X	X	X
EGÉSZSÉGÜGY	X		X			
NYOMDA	X				X	X

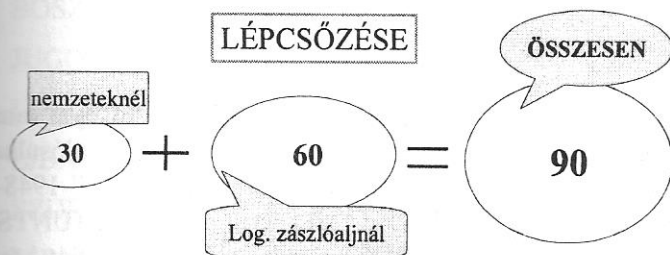
Külön érdekességnek számított az az aprólékos törekvés ezen a gyakorlaton (még így fiktív is), hogyan próbáltak minél hatékonyabban dolgozni, az anyagi erőforrásokot minél jobban megóvni és az anyagi erőforrásokat, megkímélni.

Legszembeötlőbb példa talán, hogy mennyire gondosan megtervezték a készletek fogyását a misszió végén, hogy egy nappal se kelljen "ügymond" felesleges készletet tárolni, őrizni, és természetesen kezelni.

KÉSZLETEK ALAKULÁSA

AZ ELRENDELT KÉSZLET 90 NAP

KÉSZLETEK ALAKULÁSA A KIVONÁS IDŐSZAKÁBAN

2003 OKTÓBER

2004 MÁJUS

30 + 60 DOS

30 + 0 DOS

10 + 0 DOS

2004 FEBRUÁR

Logisztikai tapasztalatok:

- A felelősségi körök tisztázása, majd azok tiszteletben tartása.
- Nincsenek dogmák (érvényesül az angolszász oktatási módszer, nincs buta kérdés, nincs buta felvetés) legfontosabb elv a rugalmasság és *a problémát meg kell oldani elv*.
- Minden feladat más, nincsenek kialakult, bevett sémák.
- A feladat mozgatórugója még a humanitáriusság felett is a (nehéz leírni, de így éreztem): *a PÉNZ*.

Összegzés

A béketámogató műveleteknek nagy történelmi hagyományai vannak, az első 1950-ben lett volna, de a szovjet bojkott miatt nem valósulhatott meg. Ezt megelőzték más típusú ENSZ missziók, például 1947-1948-ban Palesztinában. ENSZ Fegyverszünetet Ellenőrző Szervezete (UNTSO - United Nations Truce Supervision Organisation). Ez a missziót követte közvetlenül az ENSZ Különleges Tanácsa Palesztináért (UNSCOP - UN Special Committee on Palestine). Az UNSCOP-ban 11 országból vettek részt. A munkáról *Ralph Bunche* (1948. szeptember 17-én meggyilkolt gróf *Folke Bernadottétól* vette át az ENSZ közvetítői megbízatást) a következőket írta: *"Olyan rossz a csoport, hogy ha én valami jó munkát tudok majd velük elvégeztetni az maga lesz a csoda."* 1956-tól felgyorsultak az események és október végén az Egyiptom elleni közös Angol - Francia - Izraeli támadás hírére a kanadai *Mr. Lester Pearson* erőfeszítéseinek köszönhetően megszületett a világtörténelem első ENSZ békefenntartó missziója az UNEF (UN Emergency Force). Fő feladata az Egyiptomi Izraeli határ biztosítása volt.

Egyiptomot követte 1960-ban Kongó, 1962-ben Nyugat Új-Gínea, 1964-ben a Török - Görög konfliktus Cipruson, majd a többi egészen a napjainkig.

Ezt azért tartottam szükségesnek leírni, hogy legyen egy világos kép a missziók kialakulásáról.

A svéd kormány nagy erőfeszítéseket tett a konfliktusok rendezéséért, bárhol is történtek a világon. Érdeemes megvizsgálni Svédország részvételét a Békétámogató Műveletekben.

<i>ORSZÁG</i>	<i>MISSZIÓ</i>	<i>ÉV</i>
<i>Zászlóalj / század erővel</i>		
BOSZNIA	SFOR	96-
MECEDÓNIA	UNPREDEP	95-
BOSZNIA	IFOR	95-96
BOSZNIA	UNPROFOR	92-95
JUGOSZLÁVIA	UNPF	91-96
LIBANON	UNIFIL	86-94
LIBANON	UNIFIL	78
SZUEZ, SÍNAI FÉLSZIGET	UNEF II	73-80
CIPRUS	UNFICYP	64-87
KONGÓ	ONUC	60-64
GÁZA	UNEF I	56-67

*KATONAI MEGFIGYELŐ (TANÁCSADÓ / DELEGÁLT)
ELLENŐRZŐ*

ANGÓLA	MONUA	97-
HORVÁTORSZÁG	UNMOP	96-
HORVÁTORSZÁG	UNTAES	96-
CSECSENFÖLD	OSCE	95-97

GUATEMALA	MINUGUA	94-
JUGOSZLÁVIA	ICFY	94-96
MOZAMBIK	UNOMUZ	93-95
HORVÁTORSZÁG	UNPF	93-
GRÚZIA	UNOMIG	92-
EL SZALVADOR	ONUSAL	92-94
KUVAIT	UNIKOM	91-
HORVÁTORSZÁG	ECMM	91-
ANGÓLA	UNAVEM II-III	91-97
KÖZÉP - AMERIKA	ONUCA	90-92
IRAK, IRÁN	UNIIMOG	88-91
AFGANISZTÁN	UNGOMAP	88-90
NIGÉRIA	OTN	68-70
INDIA, PAKISZTÁN	UNIPOM	65-66
JEMEN	UNYOM	63-64
ÚJ- GÍNEA	UNTEA	62
KASMÍR	UNMOGIP	59-
LIBANON	UNOGIL	58
KOREA	NNSC	53-
GÖRÖGORSZÁG	UNSCOB	52-54
KÖZEL KELET	UNTSO	48-
<i>TÁBORI KÓRHÁZAK</i>		
SZOMÁLIA	UNOSOM II	92-93
SZAUD -ARÁBIA	SA-01	91
LIBANON	UNIFIL	80-86
RAFAH	UNEF I	63-65
KOREA		50-53

TECHNIKAI KONTINGENS

PERU	TECH. CONT.	70-71
KONGÓ	ONUC	60-64

Ezen kívül rendőrök még 14 országban szolgáltak, illetve még most is szolgálnak, mint például: Albánia, Angola, Guatemala, Horvátország, Bosznia. Speciális katonai egységek pedig katasztrófa elhárításban 20 országban szolgáltak, illetve Angolában még most is szolgálatot teljesítenek.

A gyakorlatra visszagondolva most már nem nehéz megérteni azt az energiát és anyagi ráfordítást, amit a svéd akadémia investált ebbe a gyakorlatba. A svéd tiszteknek létkérdésük az ENSZ missziók megszervezésének, levezetésének az ismerete, hiszen katonai szolgálatuk döntő részét valamely misszióban szolgálják majd le.

1956-ban mondta a következőket a Békefenntartásról egy ENSZ tisztviselő New Yorkban a **Külföldi Kapcsolatok Tanácsában**:

"A békefenntartásoknak kellene rendelkezniük a legnagyobb terjedelmű engedélyekkel, mégpedig egy olyan megközelítésben, amelyben az ENSZ politikai manővereit kizárja olyan esetekben, mint például a koreai háború. A békefenntartást egy egyszerű kísérletnek kell tekinteni melynek a célja a kollektív béke megteremtése. Véleményem szerint ez lenne a békefenntartás legátfogóbb definíciója. Ha erről könyvet írnék, ezt írnám bele."

Véleményem szerint a nem háborús műveletek logisztikai biztosításának a felkészítésére nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mert könnyen kerülhetünk kényelmetlen helyzetbe, mint tisztjeink a nemrég Aradon lefolytatott "OPENING WINDOW '99 " gyakorlaton, ahol logisztikai szempontból, még egyszer megemlítem a véleményem szerint nem muzsikáltak valami fényesen. A gyakorlat közepén már illene tudni, hogy ENSZ, avagy NATO logisztikai támogatási rendszert alkalmazunk e.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1.) *Baló-Lipovecz.*: Tények könyve 1989. Budapest. -1988.
- 2.) *BUNKER, Robert J.*: Rethinking Operations Other Than War
Military Review 1995. évi 6. szám, p. 34-41.
- 3.) United Nations: An Agenda for Peace. New York -1992.
- 4.) United Nations: Basic Facts About the UN. New York -1989.
- 5.) Magyar ENSZ Társaság:: Hazánk és az ENSZ, Budapest. -1985.
- 6.) Magyar ENSZ Társaság: Az Egyesült Nemzetek egy jobb világért.
Budapest.- 1987.
- 7.) Magyar ENSZ Társaság: Az ENSZ és a demokrácia, Budapest,-
1992.
- 8.) Magyar ENSZ Társaság: ENSZ Akadémia 1993, Budapest. -1993.
- 9.) *Pók Attila*: A nemzetközi élet kronológiája 1945-1985, Budapest.
-1986.
- 10.) *RIZA, Iqbal S.*: Parameters of UN Peace-keeping, RUSI Journal
1995. évi 3. szám, p. 17-20.
- 11.) *Dr. Sztvovecz András*: A nemzetközi békeműveletek elvei és
tapasztalatai, Új Honvédségi Szemle 1996/2 füzet.
- 12.) The International Institute for Strategic Studies: ADELPHI
PAPER 281 London -1993.
- 13.) *Zsigmond László*: Franciaország 1789-1968, Budapest. -1969.
- 14.) *GOODRICH M.*: A Study of United States Policy in the United
Nations, New York: Council on Foreign Relations. -1956.

15.) *WALTERS F. P.*: A History of the League of Nations, London Oxford University Press. -1952.

16.) *Gothorne-Hardy*: A Short History of International Affairs 1920-1939, London OUP. -1950.

17.) *LARUS, Joel*: From Collective Security to Preventive Diplomacy, New York, Wiley. -1965.

18.) *Fleischhacker Ferenc*: A békeműveletek történelmi áttekintése, Tanulmány, ZMNE nyt. szám: 939/116. -1999.

19.) *Fleischhacker Ferenc*: Magyarok az ENSZ szolgálatában, Tanulmány, ZMNE nyt. szám: 939/115. -1999.

KATONAI MINŐSÉGÜGY

A KATONAI MINŐSÉGÜGY ÚJ KIHÍVÁSAI

Mikula László¹

1.) Történelmi visszatekintés

Az ókor és újkor történetében a különböző embercsoportok anyagi javai védelmére vagy azok megszerzésére létrehozott fegyveres csapatok, hadseregek minden korban az adott kor fegyverkészítőinek vagy ipari rendszeres és jelentős vásárlói, fogyasztói voltak. A katonai rendelési termékeket a nem katonai rendeltetésektől alapvetően a megbízhatóságuk, tartósságuk, az adott célra, rendeltetésre való bizonyított alkalmasságuk, összességében sajátos minőségük jellemezte és jellemzi napjainkban is.

A minőség, a megfelelőség biztosítása érdekében minden korban működött a fegyveres csoportnak az állami kincstár felügyelete alatt olyan speciális személyzete amely a kifejlesztés, gyártás alatt álló, vagy megvásárolni tervezett katonai rendeltetésű termékek minőségét ellenőrizte, a nem megfelelőség eseteiben, vagy annak megelőzése érdekében megfelelő intézkedéseket fogantatosított (a történelmi érdekesség kedvéért: az óbudai Aquincumban feltárt "receptor militia" feliratú síremlék a római légiók állományában ténykedő hajdani "katonai - átvető" létezésének emléke, a már akkor is létező katonai minőség-ellenőrzés bizonyítéka).

Az elődök katonai minőségügyi tevékenysége értelemszerűen az adott kor termelési kultúrájához igazodott, az akkor hatékonynak ítélt ellenőrzési módszereket alkalmazta és ténylegesen a minőség-ellenőrzés formáját érvényesítette.

A magyar katonai minőség-ellenőrzés hagyományai is visszavezethetőek akár a középkorig. Erre azonban nem vállalkozom a terjedelmi korlátok miatt. A legújabb korban a második világháború idejében **Katonai Átvételi Intézet**ként működő szervezet látta el ezt a feladatot; az 1950-es

1. Mikula László mk. alezredes, a HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság területellenőrzési osztályvezetője.

évektől kezdve a **Haditechnikai Intézet**, majd az egyes szakanyag nem felelős főnökségek alárendeltségébe tartozó **Anyagátvételi Osztályok** végezték az ipar által előállított haditechnika, hadfelszerelés ellenőrzését, minősítő vizsgálatait. A kialakult **Katonai Üzemi Megbízottak (KÜM)** rendszerének béke és M időszak tevékenységét a 6/137/1962. számon közzétett HB határozat, mint a MNK Kormányának Határozata szabályozta. A KÜM tevékenység a gyártmány ellenőrzése mellett a gyártás feltételeinek ellenőrzésére is kiterjedt. A KÜM a Honvédelmi Minisztérium szervezeti eleme volt és végezte minősítő tevékenységét a gyártó, javító üzemekben, teljes függetlenséggel a megrendelőtől és a gyártótól.

Az anyagi-technikai biztosítás integrált rendjének kialakítására irányuló törekvések jegyében 1985-ben létrehozták a **MN Fegyverzeti Technikai Anyagátvételi Központot (FVTAK)**, amelynek szervezete volt az utolsó, amely jelentősnek nevezhető létszáma és annak széles szakmai összetétele alapján - mintegy 350 fő hivatásos és polgári állomány - a hagyományos katonai minőség-ellenőrzés szinte minden feladatát képes volt ellátni.

A rendszerváltást követően 1990-ben jött létre a **MH Minőség-tanúsító Intézet (MH MITI)**, amelynek szervezetében és feladatkörében egyaránt érvényesültek *a minőségbiztosítás új területét jelentő elemek*: rendszerszemléletű minőségbiztosítás katonai szállítókkal szembeni érvényesítése, a gazdasági szervezetek minőségügyi rendszerének minősítése, tanúsítása. Az Intézet megszerezte a magyar nemzeti rendszerben az akkreditált vizsgáló szervezet státuszt. A MH MITI rövid ideig tartó működése során - a jelentős létszámcsökkentés következményeként is a katonai minőségügyi tevékenység súlypontja a minőségbiztosítási rendszermodell és annak ellenőrzésének irányában tolódott el.

A jogszabályi dereguláció megszüntette a KÜM intézményét, így a haderőreform eredményeként a MH MITI 1993-ban megszüntetésre került. Az 50 főre csökkentett szakértői állománnyal a **MH Gazdálkodási Hivatal Minőségellenőrzési Főosztályaként** mint jogutód működött tovább. Az 1995-ben történt átszervezés óta **HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóságként (HM BH MBI)** mintegy 30 fős állománnyal látja el a katonai minőségügyi feladatokat.

2.) A katonai minőségügyi tevékenységet érintő jogszabályi változások

A magyar katonai minőségügyi szervezet a bemutatott néhány évtizedes működése alatt hatalmas változáson ment keresztül, ahogy a magyar gazdaság, ipar és kereskedelem is.

A tervgazdálkodás viszonyai között a minőségszemlélet gyökeres arculatváltásának lehettünk tanúi. A kezdetben vallott *"öntudatos dolgozó nem gyárt selejtet, ezért nem kell minőségellenőrzés"* szemlélet hosszú évek alatt ismerte fel újra a minőség-ellenőrzés szükségességét, majd a nyugati piacok megnyílása után gyors tempóban kényszerült a rendszer szemléletű minőségbiztosítás elméletének megismerésére, gyakorlatának alkalmazására. Az időszak évtizedei alatt nem érvényesültek a piaci törvények, hatályban volt a szerződéskötés jogszabályokra alapozott kényszere. A meghatározott termékkörre, különösen a haditechnikai és hadfelszerelési termékekre a kijelölt gyártók sajátos minőségbiztosítási rendszert építettek ki. A haditechnika külkereskedelmét kormányközi egyezmények szabályozták. A szállító ország katonai minőségügyi szervezete végezte a haditechnikai termékek szállítás előtti ellenőrzését és igazolását a bukaresti elv alapján.

A rendszerváltást követően megkezdődött egy teljesen új, egy demokratikus államra jellemző jogszabályi rendszer kiépítése, a piacgazdaság kialakítása. A megváltozott piacorientált szemlélet, az állami szerepvállalás átalakulását, a hatósági jogkörrel rendelkező intézmények számának és szerepének csökkenését *a katonai minőségügyi tevékenység új szemléletének szükségességét eredményezte. A fokozatosan kiépülő törvényi háttér az alacsonyabb szintű jogszabályok kidolgozása követte. A komplex katonai minőségügy szempontjából is jelentős jogszabályok kerültek kiadásra a termékfelelősségről, a mérésügyről, a nemzeti szabványosításról, a vizsgáló, tanúsító, ellenőrző szervezetek akkreditálásáról, a tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról, a fogyasztóvédelemről és a közbeszerzésről, illetve ezek végrehajtását szabályzó kormány és szakminiszteri rendeletek. A szerződő felek és a fogyasztó védelmét a módosított PTK, a sérelmezett magatartás és cselekmények büntetethezőségét a módosított BTK biztosítja.*

A felsorolt jogszabályok alkalmazásának eredményeképpen megváltozott a termékek és a szolgáltatások piacra jutási rendje, hatékony védelmet kapott a hibás teljesítés miatt károsult fogyasztó, létrejött az akkreditált és a kijelölt vizsgáló, ellenőrző, tanúsító szervezetek rendszere. A minőségügyi szakma és társadalom egyaránt törvényes alapokon működő köztestületekben, szakmai szervezetekben, társaságokban kapta meg tevékenysége súlyának megillető helyet.

2.1 Az Európa Közösség és a NATO tagság egyes követelményei

A Magyar Köztársaságnak az Európai Közösséghez, majd az Európai Unióhoz való csatlakozási szándékának bizonyítéka az 1994. évi I. törvény amely a szabad és akadálymentes árumozgás érdekében a Közös Piac szabványrendszerével, a vizsgáló, tanúsító, ellenőrző intézményrendszerével való konformitás mielőbbi elérésének szükségességét határozta meg.

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség közötti társulási szerződés rögzíti azokat az elvárásokat, amelynek való megfelelés a teljes jogú tagság előfeltételeit képezi. *Az EK jogrendjébe való harmonizálás feladatait tartalmazó 3095/1990. Korm. határozatban gazdasági, kereskedelmi, államigazgatási kérdések mellett előtérbe kerültek a minőségügynek a műszaki jogalkotásra, az ellenőrzések, vizsgálatok és tanúsítások szabályozására, valamint a szabványosításra vonatkozó területei.* A Kormány a nemzeti minőségügyi program kidolgozásának keretében kiadta a minőségüggyel kapcsolatos kormányzati feladatokról szóló 2006/1993. és 2024/1994. Korm. határozatot, valamint a 42/1994. Korm. rendeletet, amelyben részletesen intézkedik a minőségügyi feladatok megoldására.

A NATO tagságunkat kihirdető 1999. évi I. törvény rögzíti a **Washingtoni Egyezményhez** való csatlakozásunkat. A szövetségesi kötelezettségek körében kiemelt jelentőségű a nemzeti katonai minőségügy szervezeti és működési rendjének harmonizált kialakítása.

A Magyar Köztársaság 1999. március 12-től a NATO teljes jogú tagja. Az egymásra épülő jogszabályi háttér hiánya korábban nem tette lehetővé olyan minőségügyi szervezeti elem alapítását, amely katonai minőségügyi kérdésekben teljeskörűen képviselte volna a Honvédelmi Minisztériumot,

úgy a jogalkotás, termékvizsgálat és igazolás, a szállítók minőségrendszere minősítése és felügyelete, nemzeti szakmai köztestületekkel, egyesületekkel, és hatóságokkal való kapcsolattartás, a megfelelőség igazolás, a katonai minőségbiztosítás, a normatív dokumentum alkotás, a Kormányzati (katonai) Minőségügyi Hatósági együttműködés és jogdelegálás, a megfelelő nemzetközi fórumokon a HM minőségügyi képviselője, az információ gyűjtés, feldolgozás és továbbítás a vezető irányító és végrehajtó szervezetekhez.

A jogalkotás szempontjából részletesebben bemutatott, 1994.-1999. közötti öt éves időszak alatt láthatóan nem történt meg a katonai minőségügy szükséges mértékű szabályozása. A HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság (HM BH MBI) tevékenysége körébe egyre több a haditechnikai termék minőség - megfelelőség ellenőrzéstől eltérő feladat pl.: a szabványosítási tevékenységben való közreműködés, a nemzeti akkreditáló szervezetben való képviselő, a minőségrendszereket tanúsító nemzeti szervezettel való kapcsolattartás és együttműködés, a szakmai civil és katonai szervezetekkel való együttműködés és kapcsolattartás, a közbeszerzési eljárások minőségbiztosítása; először a Pfp program keretében, majd mint a Szövetség teljes jogú tagját megillető joggyakorlásként a NATO CNAD (Conference of National Armaments Directors) szakmai fő és albizottságaiban történő nemzeti képviselő ellátása, stb.

A katonai minőségügyi feladatok mennyiségének és féleségének változásai indokolttá teszik, hogy a HM BH MBI új szervezeti struktúrával, megfelelő alapokon nyugvó jogszabályi háttérrel és újragondolt tevékenységi tartalommal a honvédelmi tárca felső vezetése közvetlen alárendeltségében, önálló szervezeti elemként szervezze és hajtsa végre a nemzeti érdekekből és a szövetségesi kötelezettségekből fakadó katonai minőségügyi feladatokat.

2.2 Katonai minőségügyi hatósági jogkör

A vázolt jogalkotói tevékenység eredményei mellett a katonai minőségügy területén a szükséges miniszteri szintű szabályozás többszöri kezdeményezés ellenére sem valósult meg. A honvédelemről szóló 1993. évi CX törvény végrehajtását szabályozó 178/1993. kormányrendelet 4.§

(3) szakaszaként a 78/1994. kormányrendelet építette be a honvédelmi miniszternek a katonai minőségügy területére vonatkozó hatósági jogkörét, amely a 141/1999 (IX.3) Korm. rendelet 2.§.alapján 1999. szeptember 3-tól visszavonásra került. Indokaként az 182/1997. (X. 17.) Korm. rendelet szolgált, amely *"a műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelöléséről"* intézkedik. A honvédelmi miniszternek a katonai minőségügy területére vonatkozó korábbi hatósági jogkörét többek között a HM Beszerzési Hivatal gyakorolta, a Katonai Szállítók minőségügyi rendszerének tanúsítására. Ilyen értelemben nehezen érthető a hatósági jogkör megvonásának a 182/1997. (V.17.) Korm. rendeletre való hivatkozása, amely terméktanúsításra vonatkozik.

A NATO STANAG 4107 szabvány (amely formailag kétoldalú egyezmény, a későbbiekben részletesen tárgyalva), *a Szövetséges tagországok közötti minőségügyi kapcsolataikban előírja a Nemzeti Katonai Minőségbiztosítási Hatóság* (Kormányzati Minőségbiztosítási Hatóság - Government Quality Assurance Authority) *létét*, amely államigazgatási szervezetként működik. A fent hivatkozott szabvány a jogharmonizáció körébe tartozik és a ratifikálása folyamatban van.

A jogalkotónak revidálni szükséges a honvédelmi miniszternek a katonai minőségügy területére vonatkozó hatósági jogkör megvonását, vissza kell állítani az eredeti állapotot és meg kell határozni a jogalkalmazó és jogérvényesítő tevékenység tartalmát.

3.) Minőségügy a NATO értelmezésében

A NATO vezetése harmincöt évvel ezelőtt deklarálta a tagállamok védelmi képességének és az ellátó rendszerek minőségének kapcsolatára, egységes szabályozására vonatkozó koncepcióját. Meghirdette a Szövetség közös biztonsága terén alkalmazásra kerülő szabványosított minőségbiztosítási programot, amely egyben minden tagország nemzetgazdasági érdekeit is szolgálta. Előírta a NATO-ban rendszeresített eszközök minőségének és megbízhatóságának követelményeit a fejlesztéstől a rendszerből való kivonásig (életciklus) folyamatokban. Lehetőséget biztosított a Szövetség tagjainak a konstruktív és gazdasági együttműködésre a korszerűsítések a beszerzések és a fenntartás tervezésében.

Az egységesítés elméleti kidolgozása, egyeztetése érdekében a NATO a Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatók Konferenciájának (CNAD) irányítása alatt létrehozta a **NATO AC/250 Főbizottságot**, a **Nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatók Főbizottságot** (Main Group of National Directors for Quality Assurance).

A Főbizottság elsődleges feladata: a tagországok katonai minőségbiztosítási rendszerében egységes szabályozók érvényesítése. E célból fogalmazza meg irányelveit, dolgozza ki a minőségbiztosítással foglalkozó dokumentációkat, egységesíti az eljárásokat, a minősítések rendjét.

A NATO minőségbiztosítási alapelve egyszerű: a védelmi képesség a védelmi rendszerek és eszközök minőségétől függ. A személyzet, a rendszerek és eszközök minőségét életciklusuk minden fázisában ennek az elvnek rendelték és rendelik alá.

3.1 A nemzeti katonai minőségügyi szervezetek jellemzői

A Szövetség tagországain belül a katonai minőségbiztosítás gyakorlatát, a feladatot ellátó szervezeti elemek felépítését, hovatartozását és létszámát nagyban befolyásolják a történelmi hagyományok, az ország gazdasági potenciálja és a NATO-n belül elfoglalt politikai súlyuk. Így egységes sémáról nem beszélhetünk. Ha áttekintjük a 19 tagállam katonai minőségbiztosítási rendszerét, akkor 19-féle változatot találunk. Kijelenthetjük, hogy a szervezet kialakítására, függelmi viszonyára vonatkozóan a NATO nem fogalmaz meg egységesítési elveket és erre nem inspirálja a tagországokat sem.

Ami a Nemzeti Katonai Minőségügyi Szervezetekben közös, az a Nemzeti Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóság léte és jogotványai. Ezeknek a Nemzeti Hatóságoknak a tevékenységi körét a **NATO STANAG 4107** egyezmény (Mutual Acceptance of Government Quality Assurance, Usage of the Allied Quality Assurance Publications - Kormányzati Minőségbiztosítás Kölcsönös Elfogadása és a Szövetségi Minőségbiztosítási Kiadványok Alkalmazása) írja le.

A NATO tagországokban az egymás országaiból történő beszerzésekben a Nemzeti Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóságok *az alábbi területeken illetékesek:*

- a beszerzésekhez kapcsolódó minőségbiztosítási megbízások delegálása, fogadása és a megbízások teljesítése;
- a lehetséges szállítói kapacitás és kockázat felmérése, erről kölcsönös tájékoztatás;
- a szállító termék előállítási folyamatainak folyamatos felügyelete;
- a szállító végtermékeinek minősítése;
- a szállítmány megfeleléségi értékelési eljárásának lefolytatása;
- a szállítmány megfelelőségét igazoló dokumentációnak a megrendelő felé történő továbbítása.

Ezekből az illetékességi területekből, feladatokból következik, hogy a NATO tagországokon belül létrehozott Nemzeti Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóságnak az ország méreteitől függetlenül, *az alábbi kondíciókkal kell rendelkeznie:*

- az ország közigazgatási berendezkedésétől függően, olyan hatósági szervezetnek kell lennie, amely a haditechnikai termékek minősítése vonatkozásában az intézményi hierarchia legfelső szintjén található;
- az ország más, államigazgatási hatóságaival egyenrangú;
- rendelkeznie kell olyan végrehajtó szervezettel, amelyben a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek, a szakképzettségek figyelembevételével képes elvégezni a Megbízó által igényelt minőségbiztosítási feladatokat; le tudja fedni saját országa ipara által gyártott haditechnikai termékek minősítési és gyártásfelügyeleti feladatait (a feladatok kölcsönös delegálása előtt a Megbízó és a Megbízott elvégzi egymás minőségbiztosítási szervezetének és személyzetének vizsgálatát és pozitív eredmény esetén kerül sor a tényleges megbízásra).

- a végrehajtó szervezeti elemeknek a kutatás - fejlesztés, beszerzés, alkalmazás, modernizálás, rendszerből való kivonás hierarchikus elemeitől függetlennek kell lennie.

Mindezek a kondíciók minden NATO Nemzeti Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóságánál megtalálhatóak, kivétel Magyarország. *A következő példák néhány NATO ország Nemzeti Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóságának struktúráját mutatja be:*

a.) Franciaország, DGA

A francia DGA a hadsereg, a csendőrség és a fegyveres szervezetek logisztikai szervezete. Államtitkár helyettes a vezetője és alárendeltségébe **8 igazgatóság** tartozik amelyek közül az egyik a **Minőségbiztosítási Igazgatóság** az alkalmazottak összlétszáma közel 40.000 fő. Az államtitkár helyettes haderőnemi helyettese alárendeltségi körébe tartozik a **Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóság**. A helyettes államtitkárnak irányítási joga van a Minőségbiztosítási Igazgatóság felett, az igazgatón keresztül. A Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóság saját szervezetében a termék életciklus minden szakaszának szakértőit alkalmazza, de önállóan nem képes valamely NATO tagállam, mint Megbízó minőségbiztosítási tartalmú megbízását teljesíteni, csak a Minőségbiztosítási Igazgatóság állományával közösen.

b.) Németország BWB

A német BWB egy profitorientált magáncég, amely a megrendeléseket a Bundeshwertől, a Védelmi Minisztériumban települt Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Szervezettől (Hatóságtól) kapja. Ilyen módon a Hatóság szervezete nagyobb, mint a francia szervezeté, de nem a hadsereg létszáma miatt, hanem a mobilitás érdekében.

Minden NATO megrendelésnél a Hatóság az illetékes és a konkrét feladatokat a Hatóság szakértőinek irányításával a BWB végzi. A beszerzés megfelelőségének értékelését teljes egészében a Hatóság szakemberei végzik.

c.) Csehország

A Cseh Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítás feladatokat a Cseh Védelmi Minisztérium Nemzeti Minőségügyi, Szabványügyi és Azonosítási Hatósága látja el, amely a közigazgatási államtitkár technikai helyettesének van alárendelve. A hatóság végrehajtó eleme 3 igazgatóság, amelyek az ország ipari telepítés szerint indokolt helyein tevékenykednek. A hatóság létszáma a minisztériumban 6 fő, az igazgatóságok létszáma 52 fő.

d.) Belgium

A Belga Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóság irányító és végrehajtó elemei egy szervezeti egységben, a Védelmi Minisztériumban tevékenykednek, helyettes államtitkár irányításával.

Nincs külön végrehajtó elem, hanem a hatósági és nem hatósági feladatok szerint tagozódik. A hatósági rész viszonylag kis létszámú, 6 fő, mivel a nem hatósági rész szakembereit, ami 43 fő, veszi igénybe konkrét megbízás esetén is.

A felsorolt példákából levont következtetések eredménye a hazai Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóság szervezetére vonatkozóan, az kell, hogy legyen: NATO tagságunkból adódóan létre kell hozni szervezetét, létszámát és működési feltételeit a kölcsönös kapcsolatból eredő feladatokra, amelynek formája: államigazgatási hatósági jogkörökét gyakorló szervezet.

3.2 A NATO minőségbiztosítási követelmények normatív dokumentumai

A NATO tagállamok a katonai minőségbiztosítás területén alkalmazott szabályozó elvei egységesek. Ezeket az elveket **Egységesítési Egyezményekbe** (STANAG-k) és **Szövetségi Kiadványokba** (AP) rögzítik.

A minőségügyi szakterület vonatkozásában az AQAP-kba (Allied Quality Assurance Publications - **Szövetségi Minőségbiztosítási Kiadványokba**; és az ARMP-k-be - Allied Reliability and Maintainability

Publications - Szövetségi Megbízhatósági és Fenntartási Kiadványokba) foglalták.

Az AQAP - normatív dokumentumok által előírt főbb követelmények

Minden NATO tagország a katonai minőségbiztosítási rendszerét úgy építi ki, hogy a haditechnikai termék életciklusa a tervezéstől a megsemmisítésig minőségbiztosítási szempontból szabályozott legyen (AQAP-100 sorozat alapján).

Ezt a minőségbiztosítási tevékenységet egy, a beszerzőtől, fejlesztőtől és alkalmazótól teljesen független szervezet irányítja, szervezi és végzi a beszerzések, fejlesztések és az alkalmazás alatt. A Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási feladatok ellátásánál olyan szervezeteket és végrehajtó elemeket kell létrehozni, amelyek elvégzik az AQAP - 170 jelű dokumentumban foglalt feladatokat, úgymint: elemzik a szerződéses követelményeket; értékelik a vállalkozó minőségügyi rendszerét; minőségügyi felügyeletet gyakorolnak a szerződés szerinti gyártó eljárásainál, ideértve a termékellenőrzést és a minőségfeljegyzések felügyeletét; végül kockázatelemzést végeznek a megbízó és a vállalkozó viszonylatában.

3.3 A minőségbiztosítás kölcsönös elismertségének normatív dokumentuma

Kiemelt jelentőségű a STANAG - 4107 jelű, egységesítési egyezmény.

Ez az egyezmény, amelyet a tagországok illetékes szervezeteik útján, szándékaik és érdekeik függvényében (nem kötelezően!) ratifikálnak, majd alkalmazzák az egymás országaiból és országaiba történő katonai rendeltetésű termékek beszerzéseiben és szállításaiban, megteremtve a jogi alapját az egymás minőségbiztosítási tevékenysége kölcsönös elismerésének is. A gyakorlatban valamelyik fél által nyújtott szolgáltatás igénybevétele előtt a felek a másik fél katonai minőségügyi rendszerét átvilágítják és pozitív eredmény esetén bízzák meg, azaz delegálják hozzá a minőségbiztosítási feladatok ellátásának jogát.

A STANAG 4107 egyezmény alkalmazásával történő beszerzések főbb minőségbiztosítási jellemzői: a vásárló és eladó ország katonai minőségbiztosítási rendszerét, működését a két fél kölcsönösen megismeri

és deklaráltnak elfogadja; a két tagország katonai minőségbiztosítási szervezetében lenni kell egy ún. Kormányzati (Katonai) Minőségbiztosítási Hatóságnak, amely a NATO MAS felé, mint Nemzeti Minőségbiztosítási Hatóság be van jelentve és a tagországok közötti beszerzések minőségbiztosítási feladatait tervezi, szervezi és végzi; a tagországok között a minőségbiztosítási feladatok végrehajtása, kölcsönösségi alapon, térítésmentesen történik, azonban minden tagország fenntartja a jogot, hogy ezen módosítson, (azaz pénzbeli térítést kérjen, ha az éves beszerzési egyenleg egyoldalra billen).

A magyar hadiipari kapacitás volumene okán valószínűleg kisebbnek tekinthető a NATO országokba irányuló szállítás az elkövetkező években, mint a NATO országokból a magyar fél irányába. Hiba azonban azt hinni, hogy elegendő lesz az, hogy a magyar katonai minőségbiztosítás, mint szervezetileg, mind szakember vonatkozásában csak jelképes, koordináló - menedzselő feladatokat lát el. A STANAG 4107 a kölcsönösség elvét alkalmazza, arra épül, és az elvégzett minőségbiztosítási feladatok azonos volumenére és értékére vonatkozik. Egyensúly hiánya esetén a delegálási díj megfizetése kötelező; a lehetséges nagyságrend példája a MISTRAL rakéta rendszer beszerzésének a francia DGA Minőségbiztosítási Hatóság részéről történő felügyeletként felszámított 2 Mrd Ft.

4.) A minőségbiztosítási feladatokat ellátó személyzet

A tagországok katonai minőségbiztosítási rendszerének működtetéséhez, az életciklus fázisai minőségbiztosítási feladataira felkészült, kiképzett szakemberekre van szükség. Napjainkban a hazai szakirányú mérnökök katonai minőségügyi szakemberré való átképzése hosszú évekbe kerül, mivel a *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen* az ezirányú képzés várhatóan csak **2000. szeptemberében indul be**. Az a szakember gárda, amely jelenleg a HM BH MBI és a HM HTI állományában rendelkezésre áll (32fő), 1/3-a egyetemi, 1/3-a főiskolai és 1/3-a középfokú végzettségű, a természetes kiáramlás és az egymást követő haderőreformok során néhány év alatt szinte elfogy. Adminisztratív módon pótolhatatlanok, sem a polgári, sem a katonai környezetből haditechnikai termékeket, szállítókat minősítő, felsőfokú képzettségű szakembereket nem találunk és ad hoc jelleggel nem bízhatunk meg ilyen feladatokkal. Mind-

addig, amíg a képzési oldal a katonai minőségügyi szakember, mérnök-képzést be nem indítja és fel nem készíti a NATO elvárásainak is megfelelő szintre, *a meglévő szakállományt, a lehető legtovább meg kell tartani és egy szervezetbe koncentrálni.*

5.) Epilógus

A fenti gondolatok megírásának mozgatórugójaként azt a bizonytalanságot említhetem, amely a Nemzeti Katonai Minőségügy jelenlegi állapotát, környezetét jellemzi. Minden változtatás, átszervezés természetesen magában hordozza annak lehetőségét, hogy hatékonyabb, eredményesebb jogi és működési környezetet teremtsen, ennek vélelmezése úgy gondolom kötelességem. Azonban a Katonai Minőségügy, a katonai logisztikának olyan sajátos szegmense, amely speciális felkészültséget és gondolkodásmódot követel. Ennek lényegét abban lehetne megfogalmazni, hogy olyan ismeretek halmaza, amelyek mozgásteret a polgári szféra és a katonai követelmények megfontolt diplomáciai és merev katonai szemléletének együttes ötvözéséből adódik. Az így formálódott szemlélet sajátos hatásmechanizmust is eredményez, amelynek alapja a jogilag szabályozott működési környezet igénye.

A fent felvázolt ismereteket és tapasztalatokat a döntési helyzetben lévők, úgy gondolom, segítő szándékkal fogadják és fel tudják használni a Nemzeti Katonai Minőségügyi Intézményrendszer és feladatai formálásában, elismerve a Katonai Logisztikai rendszerben betöltött szerepét.

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

Füredi László¹

Az Európai Minőség Hét Magyarországon 1999. VIII. Magyar Minőség Hét alkalmából megrendezett Magyar Minőség Háza pályázaton 14 cég 17 terméke vett részt. Közöttük díjat nyertek:

- **Honvédelmi Minisztérium**
Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. Hangferkvenciás zajzár egysége.
- **Honvédelmi Minisztérium**
Haditechnikai Intézet IH-95 sugárszint mérő műszer fejlesztése.
- **Magyar Honvédség**
Balatonfüredi Kardiológiai Rehabilitációs Intézet Szív- és érrendszeri, valamint szív-műtéten átesett betegek utókezelése, egészségügyi rehabilitációja, primer és secunder prevenció megvalósítása, járóbeteg ellátása szolgáltatásával.

A díjakat 1999. november 8.-án *Lepsényi István* a Magyar Minőség Társaság elnöke nyújtotta át a díjnyertes szervezetek vezetőinek, a kiállítás megnyitása alkalmából a Magyar Honvédség művelődési Házában.

1999. december 1-jén a Magyar Minőség Társaság Igazgatótanácsa, a Díjbizottság javaslata alapján többek között, "*Társasági Érem*" kitüntetésben részesítette:

Ráth Tamás mérnök ezredes a Honvédelmi Minisztérium Haditechnikai Intézet főigazgatóját a Társaság érdekében végzett tevékenységéért.

1. Füredi László nyá. mk. ezredes, a Magyar Minőség Társaság munkatársa

Gondolatok a szakértői engedélyek megszerzéséről, különös tekintettel a minőségbiztosítás vonatkozásában

1998-ban az 1996. évi LVIII. törvény életbelépése után a jelen folyóiratban boncolgattam e témát - kapcsolatos cikkemben a "Néhány gondolat a szakértői tevékenységről" címmel - és a kialakult helyzetet.

Sajnos a leírtakhoz képest lényeges változás nem következett be, csupán néhány véleményt figyelembe vettek a 39/1999(VII.6) GM rendeletben. Alapvetően a változás abban jelentkezik, hogy egyes területeken a minőségellenőrzés szakterület helyett megjelenik néhány ágazatnál a minőségbiztosítás, minőségtervezés, minőségszabályozás fogalomköre is, illetve felvéltre került a hadiipari szakterület is.

Tehát azt le lehet szögezni, hogy ma hazánkban - továbbra is - a minőségügyi szakértői tevékenység végzésére jogosító engedélyek vonatkozásában nem tiszta a helyzet és az érvényben lévő törvény további kiegészítésre szorul.

A szakértői tevékenység végzésére vonatkozó feltételeket - a jobb megértés érdekében - a 39/1999 GM rendelet jól mutatja be, ezért e közleményben csatolni kívánom.

39/1999.(VII.6.) GM rendelet az ipari szakterületek körébe tartozó, továbbá egyes épületnek nem minősülő építményekre (sajátos építményfajtákra) vonatkozó önálló műszaki szakértői tevékenység végzésének feltételeiről.

A szakértői működéssel kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 24/1971. (VI.8.) Korm. rendelet 2.§-ának (2) és (3) bekezdésében, valamint az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 62.§-ának (4) bekezdésében, továbbá az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 67.§-ának (2) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján a tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek szakmai kamaráiról szóló 1996. évi LVIII. törvény 1.§-a (1) bekezdésének valamint az épített környezet alakításával és védelmével kapcsolatos műszaki-szakértői tevékenység gyakorlásának általános szabályairól szóló

159/1997. (IX.26) Korm. rendelettel összhangban - a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszterrel és a pénzügyminiszterrel egyetértésben **a következőket rendelem el:**

1.§ (1) E rendelet alkalmazása szempontjából szakértői tevékenység a műszaki jelenségek okozati összefüggéseinek magas szakmai színvonalú értékelése, ezen belül a vitatott esetek megítélése, a hibák, károk, illetve ezek okainak feltárása, mindezekkel kapcsolatban szakértői vélemények készítése, műszaki tanácsadás.

(2) Szakértői engedély az 1. számú mellékletben feltüntetett szakterületekre, részterületekre adható.

2.§ (1) A szakértői jogosultság szakmai feltételei:

a) *sajátos építményfajtáknál:*

- szakirányú egyetemi vagy szakirányú főiskolai végzettség, és
- egyetemi végzettség esetén legalább nyolc év, főiskolai végzettség esetében legalább tíz év szakmai gyakorlati idő.

b) *ipari szakterületeknél:*

- szakirányú felsőfokú (egyetemi, főiskolai) végzettség, és
- legalább 5 év szakmai gyakorlati idő.

(2) A jogosultság szempontjából szakirányú az olyan egyetemi (főiskolai) oklevéllel tanúsított végzettség,

a) *amelynél az alapképzés célja és tartalma a kérelmezett szakértői tevékenységi körnek megfelel, vagy*

b) *amelynél az alapképzés legalább kétéves időtartamú kiegészítő képzéssel együtt az adott műszaki tevékenységnek megfelel.*

(3) E rendelet alkalmazásában olyan szakirányú az olyan egyetemi (főiskolai) oklevél által tanúsított végzettség, **amely:**

a) Az adott műszaki szakterület valamely részterületére vonatkozóan szakirányú, vagy

b) szakirányú kiegészítő képzéssel együtt a szakterület (részterület) egészére vonatkozóan megfelel a szakirányúság követelményének.

(4) Szakmai gyakorlati időként a szakirányú oklevél megszerzését követően végzett, és a kérelmezett szakirányú szakértői szakterületnek megfelelő műszaki tevékenységet lehet figyelembe venni.

(5) A kiegészítő képzés (továbbképzés) a szakmai gyakorlati időbe beleszámít.

(6) A szakirányúság igazolása, illetve a külföldön szerzett végzettség honosítása a kérelmező feladata.

3.§ A szakértő csak olyan szakértői tevékenységet végezhet, amelyre vonatkozóan szakértői névjegyzéki besorolását a területi mérnöki kamara megállapította.

4.§ (1) A szakértői engedély megadása iránti kérelmeket ahhoz a területi kamarához kell benyújtani, amelynek a kérelmező tagja.

(2) *A kérelemnek tartalmaznia kell:*

a) a kérelmező személyi adatait,

b) a kérelmezett szakterület, részterület megnevezését.

(3) *A kérelemhez mellékelni kell a kérelmező:*

a) szakmai végzettségét igazoló oklevél hiteles másolatát,

b) szakmai gyakorlati idejének igazolását,

c) részletes szakmai önéletrajzát, szakmai tevékenységének dokumentumait (referenciák, ajánlások, szakirányú publikációk jegyzéke, oktatói tevékenység ismertetése).

d) Három hónapnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítványát abban az esetben, ha a kamarai tagfelvétel időpontjától egy év eltelt,

e) Az igazgatási szolgáltatási díj befizetésének igazolását,

f) Nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy a kérelmező hozzájárul személyi adatainak szakértői névjegyzékbe történő közzétételéhez.

(4) A külföldi felsőoktatási intézmény által kiállított oklevelet, szakképesítést honosítva, hiteles magyar fordításban kell mellékelni.

(5) A kérelmek több szakterületre, szakterületen belül több részterületre is benyújthatók, szakterületenként külön eljárás keretében.

5.§ (1) A szakértői engedély megadása és ennek alapján a szakértői névjegyzékbe való bejegyzés iránti kérelem benyújtásával egyidejűleg a kérelmezőnek az elsőfokú eljárásért szakterületenként 6.000,- Ft, a névjegyzékben történő megújításra irányuló eljárásért 2.000,- Ft összegű igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetnie az illetékes területi mérnöki kamarának. A díjak az általános forgalmi adót nem tartalmazzák.

(2) A díjfizetés megtörténtét a kérelmezőnek postai készpénz-átutalási megbízást igazoló szelvényrészszel, vagy bankszámlájának megterhelését tartalmazó bankkivonattal (vagy azok másolatával) kell igazolnia abban az esetben, ha a díj nem a kamara pénztárába történő készpénzbefizetéssel kerül kiegyenlítésre.

(3) A másodfokú eljárás díja 3.000,- Ft, amelyet a Magyar Mérnöki Kamara számlájára kell befizetni. A bankszámlák megjelölését e rendelet 2. számú melléklete tartalmazza.

(4) Amennyiben kérelmező a díj megfizetését, illetve annak igazolását elmulasztja és a hiányt a jogkövetkezményekre való figyelmeztető felszólítás ellenére 8 napon belül nem pótolja, úgy a kamara az eljárást megszüntetheti.

(5) Ha a területi mérnöki kamara az érdemi intézkedést megelőzően tudomást szerzett a kérelem visszavonásáról, vagy a jogorvoslati eljárás-

ban megállapítást nyer, hogy a kamara intézkedése a kérelmező hátrányára részben vagy egészben jogszabálysértőnek bizonyult, úgy a kamara a befizetett díjat visszatéríti.

(6) A kérelem elutasítása esetén a kamara a díjat nem téríti vissza.

(7) Az igazgatási szolgáltatási díj díjfizetésre az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 34.§-a (1)-(4) bekezdésében foglaltak az irányadók azzal az eltéréssel, hogy a ahol az Itv. illetékre utal, azon e rendelet alkalmazásában díjat kell érteni.

(8) A kamarák a díjak összegét elkülönítetten tartják nyilván és kezelik, a közttestületek beszámolási és könyvvezetési kötelezettségeire vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően. A befizetett díjak az eljáró kamarák bevételei, amelyeket az e rendeletben meghatározott feladatokkal kapcsolatban felmerülő költségeik fedezésére használhatják fel.

6.§ (1) A szakértői névjegyzékbe történő bejegyzés iránti kérelem elbírálásáról a területi mérnöki kamara - az engedély megadása esetén, a szakértői nyilvántartási szám egyidejű közlésével, a szakértői szakterület és részterület megnevezésével - határozatban értesíti a kérelmezőt.

(2) A szakértői névjegyzékbe való bejegyzés alapjául szolgáló szakértői engedély öt évig érvényes, ezt követően a szakértői engedély megújítását külön eljárásban lehet kérelmezni.

(3) A szakértői engedélyek megújítására vonatkozó kérelmekre a 4.§-ban foglalt rendelkezések az irányadók. A kérelemhez az eredetileg benyújtott iratok közül csak azokat kell mellékelni, amelyek tartalma időközben megváltozott.

7.§ (1) Nem adható szakértői engedély annak, akit a névjegyzékből fegyelmi határozat alapján töröltek, és az erre vonatkozó határozat jogerőre emelkedésétől három év még nem telt el.

(2) Törölni kell a szakértői névjegyzékből azt a személyt,

a) akivel szemben utólag merül fel olyan körülmény, amely a szakértői tevékenység engedélyezését kizárja,

b) aki a törlését kérte,

c) aki elhalálozott,

d) akinek a szakértői engedélye (érvényességi ideje) lejárt.

8.§ (1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, egyidejűleg hatályát veszti a szakértői működéssel összefüggő egyes kérdések szabályozásáról szóló 7/1981.(XII.8.) IpM rendelet, valamint az ezt módosító 6/1986. (VI.2.) IpM rendelet és a 10/1993. (VI.18.) IKM rendelet.

(2) Az e rendelet hatálybalépését megelőzően kiadott, határozott időhöz kötött szakértői engedélyek azok határidejének lejártáig érvényesek.

(3) E rendelet nem érinti a külön jogszabályokban szabályozott műszaki szakértők, valamint az igazságügyi szakértők tevékenységét.

1. számú melléklet a 39/1999. (VII.6) GM rendelethez

Ipari és a *-gal megjelölt egyes sajátos építményfajtákra műszaki szakértői szakterületek és részterületek.

G-A Bányászat (szilárdásvány bányászat, szénhidrogén termelés) szakterület

Részterületek:

- 1.) Mélyfúrás, aknamélyítés*,
- 2.) Bányaművelés*,
- 3.) Bányakár, tájrendezés,
- 4.) Szén-, érc- és ásvány-előkészítés*,

- 5.) Bányagépészet, bányavillamosság,
- 6.) Ipari robbantás,
- 7.) Föld alatti térségek, tárolók*,
- 8.) Bányászati nyomástartó berendezések*,
- 9.) Szénhidrogén-termelés és -kutatás*,
- 10.) Föld alatti szénhidrogén tárolás*,
- 11.) PB tároló és töltőüzemek*,
- 12.) Kőolaj, kőolajtermék és földgáz szállítása*,
- 13.) Szilárd ásványi nyersanyagok szállítása,
- 14.) Földgáz és PB gázelosztás*,
- 15.) Szénhidrogén-ipari kárelhárítás.

G-B Villamosenergia-, gáz-, gőz-, melegvízellátás szakterület

Részterületek:

- 1.) Turbógenerátor,
- 2.) Nagy- és kisméretű szabadvezeték*,
- 3.) Nagy- és kisméretű kábelhálózat,
- 4.) Transzformátor-, kapcsolóállomás villamos berendezés*,
- 5.) Villamosenergia-rendszer hálózatai*,
- 6.) Villamosenergia-rendszer védelme és automatikája,
- 7.) Villamosenergia-rendszer irányítása,
- 8.) Villamosenergia minősége és EMC (elektromágneses összeférhetőség),
- 9.) Hőerőgépek és rendszerek,

- 10.) Atomenergia hasznosítás*,
- 11.) Kazánok, kazántelemek*,
- 12.) Távhőellátás*,
- 13.) Ipari energiaellátás,
- 14.) Hőtechnikai berendezések,
- 15.) Hűtéstechnika,
- 16.) Megújuló energia hasznosítása,
- 17.) Energiaipari vízkezelés, korrózió,
- 18.) Energiagazdálkodás,
- 19.) Energetikai biztonságtechnika,
- 20.) Energetikai minőségbiztosítás,
- 21.) Energetikai mérés- és irányítástechnika,
- 22.) Energetikai környezetvédelem.

G-C Kohászat és öntészet szakterület

Részterületek:

- 1.) Koks-és gázgyártás,
- 2.) Nyersvasgyártás, ferróöntvözet-gyártás,
- 3.) Vas alapú mágneses anyagok, lágy és kemény mágnesek,
- 4.) Acélgyártás,
- 5.) Könnyűfémkohászat, timföld és korund,
- 6.) Hideg- és meleghengerlés, illetve -alakítás, rúd-, cső- és huzalgyártás,
- 7.) Kovácsolás, sajtolás,
- 8.) Öntészet (vas, acél, nehézfém, könnyűfém) mintakészítés,

- 9.) Színes- és nehézfém kohászat,
- 10.) Nemesfémkohászat,
- 11.) Porkohászat,
- 12.) Tűzálló anyagok (gyártása és alkalmazása),
- 13.) Kohászati és hőkezelő kemencék,
- 14.) Gázok és gázkeverékek gyártása,
- 15.) Hőkezelés,
- 16.) Kohászati anyagvizsgálat.

G-D Gépek, gépészeti berendezések, gépipari termékek szakterület

Részterületek:

- 1.) Örvényszivattyú, vízturbina, hidrodinamikus nyomatékvtó,
- 2.) Térfogatkiszorítású szivattyúk és hidromotorok,
- 3.) Ventilátor, turbófúvó, turbókompresszor,
- 4.) Térfogatkiszorítású kompresszorok,
- 5.) Légmotor, légturbina, szélkerék,
- 6.) Forgácsoló szerszámgépek, forgácsoló célgépek,
- 7.) Meleg és hideg képlékeny alakítógépek, prések, sajtolók,
- 8.) Öntödei gépek és berendezések,
- 9.) Polimer feldolgozó gépek,
- 10.) Technológiai gépek irányítása, kiszolgáló rendszerei,
- 11.) Hegesztő, szerelő, felületkezelő és kiszolgáló robotok,
- 12.) Mezőgazdasági erőgép, talajművelő gép,
- 13.) Tápanyagvisszapótlás és növényvédelem gépei,

- 14.) Öntözés és melioráció gépei,
- 15.) Vető, ültető és palántázó gép, zöldség, gyümölcs és szőlő termesztés gépei,
- 16.) Betakarító gépek,
- 17.) Takarmánytárolás és tartósítás, állattartás gépei, berendezései,
- 18.) Malom és sütőipari gép és berendezés,
- 19.) Tejipari gép és berendezés,
- 20.) Hús és baromfiipari gép és berendezés,
- 21.) Mezőgazdasági és élelmiszeripari szárítók,
- 22.) Élelmiszeripari hűtők, kereskedelmi hűtőpultok, hűtőládák, mobil hűtőszekrények,
- 23.) Konzervipari gép és berendezés,
- 24.) Söripari és boripari gépek,
- 25.) Cukoripari gép és berendezés,
- 26.) Szeszipari gép és berendezés,
- 27.) Növényolajipari gép és berendezés,
- 28.) Hűtőipari gép és berendezés,
- 29.) Dohányipari gép és berendezés,
- 30.) Üdítőital gyártás,
- 31.) Anyagmozgatás és csomagolás az élelmiszeriparban,

- 32.) Vegyipari gépek és berendezések,
- 33.) Nyomástartó edények, tartályok, csőhálózatok,
- 34.) Környezetvédelmi eljárások és berendezések,
- 35.) Szilikátipari gépek és berendezések,
- 36.) *Daruk és emelőberendezések, emelőszerkezetek,*
- 37.) Vonóelemes és vibrációs szállítóberendezések,
- 38.) Pneumatikus szállító berendezések,
- 39.) Földmunkagépek,
- 40.) Útépitőgépek,
- 41.) Anyagelőkészítő és bedolgozó gépek, szakipari és szerelőipari gépek az építőiparban,
- 42.) Faipari és papíripari gépek és berendezések,
- 43.) Nyomdaipari gép és berendezés,
- 44.) Bőr, szőrme és cipőipari gépek és berendezések,
- 45.) Fonodai, szövődei, kötődei gépek és berendezések,
- 46.) Textil, konfekcióipari gép,
- 47.) Mosodai és háztartási mosógépek, ruhatisztító és vasalógépek,
- 48.) Vendéglátóipari és háztartási konyhagépek, eszközök és berendezések,
- 49.) Vendéglátóipari és háztartási takarítógépek,
- 50.) Háztartási hőforrások tüzelő és fűtőberendezések,
- 51.) Villamos kéziszerszámok, barkácsgépek, kertápoló gépek,
- 52.) Gépállványok, szerkezeti kapcsolatok, kötések,
- 53.) Hegesztett gépészeti szerkezetek,

- 54.) Polimer, polimerkompozit, polimer-fém szerkezetek, szendvics szerkezetek, vegyes anyagú szerkezetek,
- 55.) Tribológia, súrlódás, kopás, kenés,
- 56.) Csúszó és gördülő csapágyak, ágyazások, forgórészek, mágneses ágyazás,
- 57.) Rugalmas ágyazás, rugók, rugórendszerek,
- 58.) Mechanikus hajtások, hajtóművek, hajtásláncok, nagy áttételű hajtások,
- 59.) Hidraulikus és pneumatikus hajtás és működtetés, pneumatikus szerszámok,
- 60.) Villamos hajtás és működtetés, hajtásirányítás,
- 61.) Gépek alapozás, gépalapok, aktív és passzív rezgésszigetelés,
- 62.) Robotszerkezetek, robothajtás, robotkéz,,
- 63.) Igénybevételi állapotok vizsgálata, anyag és szerkezetkárosodások
- 64.) Gépek dinamikai állapotának vizsgálata, terhelésanalízis,
- 65.) Intelligens irányítású aktív dinamikai rendszerek,
- 66.) Gépvizsgálat a működési minőség meghatározására,
- 67.) Gépvizsgálat a szerkezeti állapot meghatározására, diagnosztika, állapotfelügyelet,
- 68.) Zaj és rezgésvizsgálat, zaj és rezgéscsökkentés,
- 69.) Minőségtervezés, minőségsszabályozás a géptervezésben, gépszerkezetek megbízhatósága,
- 70.) Költségelemzés, értékelemzés, kockázat,
- 71.) Terméktervezés, design, termék-ergonómia,
- 72.) Vagyonvédelem mechanikai és elektronikus eszközei (zár, lakat),
- 73.) Személyi védelem eszközei, kézi lőfegyver,

G-E Járómű szakterület

Részterületek:

- 1.) Dízel vontatású vasúti jármű,
- 2.) Villamos vontatású vasúti jármű,
- 3.) Vasúti vontatott jármű,
- 4.) Személyautó,
- 5.) Autóbusz,
- 6.) Teherszállító járművek,
- 7.) Vontatók,
- 8.) Motorkerékpár, kerékpár,
- 9.) Belvízi nagyhajó,
- 10.) Tengeri nagyhajó,
- 11.) Úszó munkagép, úszómű,
- 12.) Kisgéphajó,
- 13.) Vitorlás kishajó,
- 14.) Merevszárnyú repülőgép gyártástechnológiája,
- 15.) Forgószárnyú repülőgép,

G-F Villamosipari gépek és készülékek szakterület

Részterületek:

- 1.) Villamos forgógépek,
- 2.) Transzformátorok,
- 3.) Áramátalakítók,

- 4.) Áramforrások,
- 5.) Világító testek, foglalatok,
- 6.) Villamos készülékek,
- 7.) Hőfejlesztő villamos berendezések,
- 8.) Villamos hegesztő berendezések,
- 9.) Villamosvezeték és kábelek,

G-G Híradástechnikai termékek, készülékek szakterület

Részterületek:

- 1.) Elektromechanikai alkatrészek,
- 2.) Passzív elektronikai alkatrészek,
- 3.) Elektroncső és vákuumtechnikai berendezések,
- 4.) Félvezető eszközök,
- 5.) Mikroelektronikai áramkörök,
- 6.) Távközlési készülékek és hálózati szerelvények,
- 7.) Analóg és digitális távközlési központok,
- 8.) Analóg és digitális átviteltechnikai berendezések,
- 9.) Műsorszóró és kommunikációs adóberendezések,
- 10.) Mikrohullámú berendezések,
- 11.) Optikai hírközlő berendezések,
- 12.) Műsor és jeltovábbító berendezések és eszközök,
- 13.) Biztonsági és üzemi televíziós, rádiós berendezések,
- 14.) Rádió és televízió vevőkészülékek,
- 15.) Digitális képfeldolgozó berendezések,

- 16.) Elektroakusztikai berendezések,
- 17.) Mágneses hang, kép és adatrögzítő berendezések,
- 18.) Mikroprocesszorok, számítógépek,

G-H Műszeripari eszközök, berendezések szakterület

Részterületek:

- 1.) Finommechanikai szerkezetek, műszerek és intelligens irányításuk,
- 2.) Gyógyászati vizsgáló, kezelőkészülékek és irányításuk,
- 3.) Optomechanikus és fototechnikai eszközök és berendezések,
- 4.) Optoelektronikus műszerek, berendezések és intelligens irányításuk,
- 5.) Mechanikai szerkezetek, berendezések és rendszerek (számítógép perifériák, irodai és ügyviteltechnikai berendezések, multimédiás eszközök),
- 6.) Fizikai mennyiségeket mérő és intelligens irányításuk,
- 7.) Kémiai mennyiségeket mérő műszerek, berendezések és intelligens irányításuk,
- 8.) Környezetvédelmi, meteorológiai műszerek és mérőberendezések,
- 9.) Pneumatikus, hidraulikus rendszerek és intelligens irányításuk,
- 10.) Lézertechnikai műszerek és berendezések,

G-K Ipari technológiák szakterület

Részterületek:

- 1.) Forgácsoló megmunkálások, szerszámok és eszközök,
- 2.) Finomfelületi megmunkálások, szerszámok és eszközök,
- 3.) Szikraforgácsolás különleges megmunkálások szerszámok és eszközök,

- 4.) Lézertechnológiák,
- 5.) Forgács nélküli megmunkálás és szerszámai,
- 6.) Forgács nélküli hidegalakítás és szerszámai,
- 7.) Polimer elemek alakítása, megmunkálása és szerszámai,
- 8.) Finommechanikai szerkezetek gyártása, szerelése,
- 9.) Mikrominiaturizálás, nanotechnológiák,
- 10.) Hegesztés, hegesztési technológia és készülékei,
- 11.) Forrasztás,
- 12.) Ragasztás,
- 13.) Hőkezelés,
- 14.) Felületjavító és bevonatoló eljárások a keménység és kopásállóság növelésére,
- 15.) Felületjavító és bevonatoló eljárások a korrózióállóság és a hőállóság növelésére,
- 16.) Tribológia a gépipari technológiákban,
- 17.) Gyártási technológiák és automatizálásuk, robot alkalmazás,
- 18.) Felügyeletsszegény, illetve felügyelet nélküli gyártórendszerek,
- 19.) Szerkezeti kötések készítése,
- 20.) Szerelési technológia, szerelési gépesítés, szerelés robotizálás,
- 21.) Fogazott elemek gyártása, fogazó szerszámok,
- 22.) Termelés programozás, gyártóeszköz-gazdálkodás,
- 23.) Technológiai mérések és eszközök,
- 24.) Minőségbiztosítás a gépipari technológiákban,
- 25.) Gyártóüzem, gyártervezés,
- 26.) Technológiai szerelés,

G-L Vegyipari termék szakterület

Részterületek:

- 1.) Szervetlen vegyipar,
- 2.) Szilikátipar,
- 3.) Szerves vegyipar,
- 4.) Gyógyszer és növényvédőszer-ipar,
- 5.) Kozmetikai és háztartás-vegyipar,
- 6.) Műanyag és gumiipar,
- 7.) Vegyi szálak gyártása,
- 8.) Lakk és festékipar,
- 9.) Szén és szénhidrogén feldolgozás, petrokémia,
- 10.) Biológiai iparok (élelmiszeripar, mezőgazdaság),
- 11.) Korrózióvédelem,
- 12.) Alkalmazástechnika.

G-M Textil, textilárú, bőrtermék, lábbeli, papír és bútorgyártás szakterület

Részterület:

- 1.) Fonás,
- 2.) Szövés,
- 3.) Textilkészítés,
- 4.) Ruhakészítés,
- 5.) Kötöttáru gyártás,
- 6.) Bútorgyártás,

- 7.) Cellulóz és papírgyártás, papírfeldolgozás,
- 8.) Nyomdaipar,
- 9.) Bőrgyártás és kikészítés, műbőrgyártás,
- 10.) Bőrfeldolgozás, cipőipar,
- 11.) Kelmefestés, vegytisztítás.

G-N Hadiipari szakterület a 48/1991.(III.27.) Korm. rendelet alapján:
 (Ezen szakterületen belül feltüntetett "katonai" kifejezés a rendőri, rendészeti, büntetésvégrehajtási, titkosszolgálati fogalomköröket is tartalmazza.)

- 1.) Kézifegyverek, automata fegyverek és szerelvények,
- 2.) Nagy kaliberű fegyverek, lövedékvezetők és tartozékaik,
- 3.) Kinetikai energiájú fegyverrendszerek és kapcsoló berendezések,
- 4.) Kis és nagy kaliberű löszerek és tartozékaik,
- 5.) Bombák, torpedók, rakéták, lövedékek, gránátok és tartozékaik,
- 6.) Tűzvezető rendszerek, valamint az ezekhez tartozó készültségi és riasztó berendezések,
- 7.) Katonai rendeltetésű járművek és tartozékaik,
- 8.) Mérgező harcanyagok, könnygázok kapcsolódó berendezéseik,
- 9.) Robbanó, iniciáló, gyújtó és hajtóanyagok pirotechnikai eszközök valamint ezek adalékanyagai,
- 10.) Katonai vízijárművek és tartozékai,
- 11.) Repülőgépek, helikopterek, pilóta nélküli légi járművek és tartozékaik,
- 12.) Irányított energiát kibocsátó fegyverek, kapcsolódó berendezéseik,
- 13.) Páncélozott védőberendezések és szerkezeteik,

- 14.) Katonai kiképzési szimulációs berendezések és tartozékaik,
- 15.) Katonai képletapogatók és zavarás elleni berendezéseik,
- 16.) Kriogén és "szupravezető" berendezések és tartozékaik,
- 17.) Katonai robotok és robotvezérlők,
- 18.) Katonai gyártóberendezések és technológiák, ellenőrző és mérőberendezések,
- 19.) Katonai híradástechnikai és rádióelektronikai felderítő, zavaró és titkosító berendezések,
- 20.) Katonai rendeltetésű kovácsolt, sajtolt, öntött és félkész termékek,
- 21.) Katonai alkalmazású műszaki adatbázisok és szoftverek,
- 22.) Kényszerítő és bünfelderítő eszközök,
- 23.) Különleges titkosszolgálati eszközök.

A rendelkezés 4§ (3) bekezdés "e" pontjának kiszámolásához segítséget nyújt az alábbi táblázat.

Tagdíjak és a névjegyzékbe kerülés díjai

a szakterület számától függően (a részterületek számától függetlenül)

Kamarai tagok tagdíja

	Ha a mérnök a tervezők, a szakértők NÉVJEGYZÉKÉN		
A mérnök státusa	Nem szerepel	Egy szakterülettel	Kettő vagy több szakterülettel szerepel
	Akkor az 1999. Évi összes tagdíja		
AKTIV	8.000,- Ft/év	15.000,- Ft/év	18.000,- Ft/év
NYUGDIJAS	5.000,- Ft/év	12.000,- Ft/év	15.000,- Ft/év
70 ÉVEN FELÜLI	2.000,- Ft/év	9.000,- Ft/év	12.000,- Ft/év
Azon mérnökök esetében, akiknek összesen belföldi jövedelme (SZJA) bevallás 26. Sora meghaladja a 3 millió forintot, a fent közölt tagdíjak 4.000.- Ft-al növekednek.			

IRODALOMJEGYZÉK

- 1.) *Füredi László*: Néhány gondolat a szakértői tevékenységről.
1998. Katonai logisztika.
- 2.) 4/1971 (VI.8) Korm. rendelet.
- 3.) 159/1997 (IX.26) Korm. rendelet.
- 4.) 39/1999 (VII.6.) GM rendelet.
- 5.) Magyar Mérnöki Kamara Alapszabálya MMK 1998.

KÖZLEKEDÉSI KONFERENCIA

(1999. Szeged)

Előszó

A KFOR Magyar Őr- és Biztosító Zászlóalj működési (alkalmazási) körletbe történő kiszállítása újfajta szakmai kihívást jelentett a honvédség közlekedési szolgálata számára. A feladat újszerűségét az adta, hogy a kontingens személyi állományának, felszereléseinek, anyagainak és technikai eszközeinek Koszovóba/Pristinába történő kijuttatását vasúti szállítással, több mint kettőezer kilométer távolságra, öt országon keresztül kellett megoldani.

Ennek a feladatnak a sikeres megoldása érdekében összefogott a honvédség közlekedési szolgálatának valamennyi érintett szerve a szolgálatfőnökségtől kezdve a kiszállított alegység szakállományáig. Természetesen fontos szerepet kaptak a MÁV Rt. különböző szintű szervei és szakszolgálatai is ebből az egyedinek számító szállítási feladatból.

A katonai és a civil szállításszervező szakemberek végül is fáradságot, időt nem ismerve, szakmai tudásuk legjavát adva oldották meg a kontingens hazánktól oly távoli térségbe történő kijuttatását.

Úgy ítéljük meg, hogy a feladat az abban résztvevők részére annyi szakmai tapasztalatot adott, hogy azokat valamilyen formában összegezni és a már összegzett anyag közreadásáról gondoskodni kell, ezért néhány hónappal a kiszállítás végrehajtása után tudományos konferencia került levezetésre. A konferenciára meghívást kaptak a honvédség közlekedési szolgálatának, a MÁV Rt-nek, a Határőrségnek, az Országos Vám- és Pénzügyőrségnek a szakemberei ugyanúgy, mint a HM Beszerzési Hivatalának nemzetközi vámügyekkel foglalkozó munkatársai. A konferencia Szegeden a MÁV Rt. ületigazgatóságának épületében került levezetésre.

A konferencián elhangzott előadások anyagait összegyűjtöttük és nagy örömmel szolgált, hogy a Katonai Logisztika c. folyóirat szerkesztősége megjelentetési lehetőséget biztosított ennek az anyagnak a közreadására. A folyóiratban megjelent anyagot ajánljuk a katonai közlekedési szolgálat

szakállományának, a katonai tanintézetek oktató és hallgató állományának, a hadműveleti tervezésben, a logisztikai biztosítás megszervezésében érintett szakembereknek ugyanúgy, mint a téma iránt "csupán" érdeklődő olvasónak.

MH Közlekedési Szolgálatfőnökség

A KFOR MAGYAR ŐR- ÉS BIZTOSÍTÓ ZÁSzlÓALJ MŰKÖDÉSI KÖRLETBE TÖRTÉNŐ KISZÁLLÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI¹

Németh Ernő²

Amikor eldőlt az, hogy Magyarország milyen katonai erővel, mikortól és hol vesz részt a koszovói válság felszámolásában, megkezdődött a kiszállítás előtervezése. Először változatok készültek arra vonatkozóan, hogy egyáltalán az akkori délszláv helyzet miatt milyen úton/módon lehetséges a kontingenst a Koszovóban lévő Pristinába kijuttatni. A kijuttatás módjára a szállítási útvonalak tekintetében befolyással volt az is, hogy nem volt ismert a román állami és politikai vezetés hozzáállása a magyar kontingens Románia területén történő átengedéséhez.

Ezért a kiszállításra különböző változatok készültek. Az biztos volt, hogy az előkészítő részleg kijuttatása fokozott jelentőségű, mivel ennek a részlegnek kellett a táborépítést végrehajtani és a főerőket elszállásolásra alkalmas körlettel fogadni. *Ennek a csoportnak a kiszállítására a következő variációkat dolgoztuk ki:*

A.- légi úton; Budapest - Skopje (Macedónia), utána közúti menettel Pristina. Eszerint a változat szerint 22 fő és 27 tonnának megfelelő mennyiségű technika és anyag lett volna kiszállítva 1 db MALÉV-tól bérelt IL-76-os repülőgéppel.

1. A folyóirat előző számában a szerző által megjelentetett cikk részeként szerepel ez a téma is.

2. Dr. Németh Ernő ezredes Phd. a hadtudomány kandidátusa, címzetes főiskolai tanár, MH közlekedési szolgálatfőnök

B.- vasúton; 3-4 nappal a főerők első szerelvényének indulása előtt, egy 24 db vasúti kocsiból álló szerelvényvel. Az útvonal Táborfalva - Lökösháza - Románia - Bulgária - Görögország - Macedónia - Koszovó - Pristina. A szállítási távolság 2010 km, tervezett szállítási idő 5-6 nap.

A főerők kiszállítására készült változatok az alábbiak:

A.- vasúton; az előző bekezdésben leírt útvonalon és menetidővel számolva.

B.- kombinált szállítással:

a.) *változat szerint* úgy, hogy a főerők vasúti szállítással lettek volna eljuttatva valamelyik tengeri kikötőbe (Rijeka, Trieszt, vagy Bari). Az átrakást követően szállítóhajóval Dures albániai kikötőbe tengeri szállítást kellett volna igénybe venni. Ebből a kikötőből Pristináig az utat (342 km) közúti menet megszervezésével kellett volna megtenni.

b.) *változat szerint* a technika, anyag, felszerelés vasúton, a személyi állomány Budapest - Skopje viszonylatban légiszállítással, majd innen közúti szállítással jutott volna el az alkalmazási körletbe.

A különböző változatok kidolgozását egyrészt a szállítási költségek, másrészt a Románia területén való áthaladás engedélyezésének bizonytalansága tette szükségessé.

Végül döntés született amellet, hogy a kontingens kiszállítását vasúton kell végrehajtani. A vasúti szállítás megszervezése a leírt útvonalon azt jelentette, hogy öt ország vasútjától kellett a különböző engedélyeket (elsősorban a rakmítás engedélyekre gondolok) és a szerelvények vasúti menetrend szerinti leirányítását beszerezni. Ezen okmányok beszerzését normál viszonyok között legalább egy hónappal a tervezett szállítás előtt kezdeményezni kell. Amikorra eldőlt viszont, hogy milyen technika, anyag, egyéb kerül a személyi állományon túl kiszállításra már július elejét írtunk, és ennek a hónapnak a közepén indulnia kellett az első szerelvénynek.

A szerelvények előzetes összeállítását, így az engedélyek megkérését kedvezőtlenül befolyásolta az a sajnálatos tény, hogy a kontingens nem volt

képes reális gördülőanyagigény összeállítására. Ennek elkészítésében akadályozta egyrészt a konkrétan kivitelre kerülő technika szinte utolsó pillanatig történő változtatása, ezen kívül elhúzódott a személyi állomány szerződéskötése, nem volt ismert azoknak a neve, akikkel a szerződéskötés megtörtént. A szerződéseket ugyanis a kiszállítás előtt mintegy kettő héttel korábban korábban kötötték meg. A nemzetközi engedélyekhez pedig már szerelvényként meg kellett volna küldeni a technikák és az anyagok felsorolásán túl a szállításra tervezett katonák nevét, útlevekszámát, fegyverének gyári számát.

A vázolt körülmények között eldől, hogy a kontingenst öt vasúti szerelvénnel lehet kijuttatni. A szerelvények összeállításánál figyelembe kellett venni, hogy vasúttechnikai okok miatt egy szerelvény 900 tonnánál nehezebb, illetve 600 méternél hosszabb nem lehet. Úgy számoltunk, hogy egy szerelvényen 70-75 fő utazik, akiknek az elhelyezését hálókocsiban, étkezésüket pedig vasúti étkezőkocsiban oldjuk meg. Mivel a rakminta engedélyek időbeni megkérésére a vázolt okok miatt nem volt lehetőség (18 db rakminta technika kiszállításával kellett számolni), hogy a vasúti kocsira kerülő eszközök ne legyenek **"rakmintasok"** német szálltmányozótól bérelni kellett süllyesztett platójú (TWA-típusú) vasúti kocsikat. Ezek bérlésével elértük, hogy csak egyetlen eszköz és ezzel az utolsó szerelvény lett túlméretes. A bérlés költsége megtérült, mivel a rakminta szálltmánynak a fuvardíja duplája ahhoz viszonyítva, mint amelyikben nincs rakminta eszköz. A kontingens kiszállítását végül a táblázatban lévő változat szerint öt szerelvénnel terveztük.

Meg kell említeni, hogy a vasúti szállítás tervezésénél nem csak a berakást és magát a szállítást kell megtervezni, hanem számolni kell a kirakással is. A kirakás megtervezéséhez eléggé hiányos és helyenként ellentmondó információkkal bírtunk. Azt tudtuk, hogy a kirakóállomás Koszovó - Polje - Teretna, de az hogy a járművek a kirakáshoz milyen rakodót tudnak használni, bizonytalan volt. **Ezért az a döntés született, hogy az első szerelvénnel (előkészítő részleg) ki kell szállítani egy készlet összerakható ZLR-60 típusú rakodót,** ami a MÁV, illetve a Magyar Honvédség készletében is van. Ennek összeállítására kiképeztünk egy tíz fős csoportot és a készlet az első szerelvénnel került kiszállításra. A szállítási útvonal utolsó szakaszáról (Skopje - Pristina) és a kirakás lehetőségeiről legtöbb információt a helyszínen NATO beosztásban kint lévő **Vágány József alezredes** jelentéséből tudtuk meg.

Néhány gondolat a konténerek használatáról. Szerencsére nem volt vitatott az, hogy az anyagok, valamint egyes felszerelések kiszállításához a konténerek felhasználása szükséges. A tervezés folyamán előzetesen 94 db konténerrel számoltak a kontingens részéről. De be kellett látni, hogy ekkora mennyiséget a több évtizedes beszerzés-elmaradás és a meglévő konténerek lekötöttsége miatt a honvédségnél összegyűjteni képtelenség, ezért 60 db-ban határoztuk meg a felhasználható konténerek darabszámát. Mielőtt a kontingensnek átadásra kerültek volna, a konténerek összegyűjtését, egységes zöld színre történő lefestését meg kellett oldani. A konténerek átadása után gondot okozott a kontingens állományának tapasztalatlansága a konténerek megrakása terén. Probléma volt a konténerbe kerülő anyagok egyberakhatósága (robbanó, tűzveszélyes), valamint a helytelen súlyelosztás kialakítása. Emiatt a vasúti kocsikra történt berakás előtt az anyagok átcsoportosítására, több konténer átrakására volt szükség.

Említést kell tenni a román áthaladási engedély megadása körül kialakult bonyodalmakról, ami a kontingens szerelvényeinek elindítását az utolsó pillanatig bizonytalanná tette. Mint ismert, a nemzetközi engedély időbeni megkérése amiatt késett, hogy a kontingens az engedélyekhez szükséges részletes adatokat a kért időre nem tudta a **HM Nemzetközi Főosztály** rendelkezésére bocsátani. A nemzetközi egyezményekben eredetileg Romániától négy hónappal a tervezett áthaladás előtt meg kellett volna kérni az engedélyt. Erre természetesen ebben a szituációban már szó sem lehetett, mivel ennyi idővel korábban még az sem volt ismert, hogy egyáltalán lesz-e magyar részvétel a KFOR feladatban. A Román Parlament 1999. július 10-től nyári szabadságra ment és a más nemzetiségű katonai erő áthaladásának engedélyeztetési jogát átadta a Román Kormánynak. A parlament ezirányú döntését az ellenzék alkotmányellenesnek nyilvánította és ezért az ügyet az Alkotmánybíróság elé terjesztette. Az első szerelvény tervezett indulási ideje 1999. július 16. volt. A vázolt szituáció miatt a szerelvény indulása egészen július 16. reggeléig bizonytalan volt. Az 1999. évi XXXVI. törvény, ami a Magyar Kormány és a Román Kormány közötti együttműködésről szól a katonai szállítások területén előírja, hogy a két ország katonai közlekedési vezetője 10 nappal a tervezett szállítás végrehajtása előtt az igényt az érintett fél részére el kell, hogy juttassa. Ennek az előírásnak megfelelően a Román Katonai Közlekedési Szolgálat vezető-jének az igényt elküldtünk, amiben sajnos még mindig nem tudtuk a szerelvényenkénti pontos adatokat megküldeni. A sok bizonytalanság elle-

nére végül az első szerelvény 1999. július 16-án 14.00-kor elindulhatott Táborfalva kiképző bázisról és azt a tervezett ütemezés szerint követte a további négy.

Még egy fontos momentumról szólni kell. Nevezetesen arról, hogy a vasúti szerelvények megérkezése a kirakó állomásra akkor tervszerű, ha a rajtuk lévő járművek a kirakóállomáson lévő rakodón *"orral"* tudnak lemenni. Ahhoz, hogy szerelvények ennek megfelelően érkezzenek meg, ismerni kell, hogy a szállítás útvonalán a különböző állomásokon, illetve deltavágányokon miként fordulnak meg az eredeti berakott helyzetükhöz viszonyítva. Ehhez előzetesen térképen le kell követni a szerelvények vasútvonalon történő mozgását, ami hazai területen nem is jelent problémát, öt országon keresztül és több mint 2000 km vonalhosszon nem egyszerű feladat. A közlekedési szolgálat szaktisztjei kiszámították, hogy ha azt akarjuk, hogy a szerelvények Koszovó - Polje kirakóállomás rakodóján (amit végül az angol vasútüzemi század vasúti nehézpöre homlokrakodóként történő alkalmazásával biztosított) orral tudjanak kirakni, egyszer az útvonal valamelyik deltavágányán a szerelvényeket meg kell fordítani. *Erre a szerelvényfordításra úgy ítéltük meg, utolsó lehetőségként a görög vasutat kell felkérni. A felkérésnek az első szerelvény esetében olyan szívélyesen eleget tettek, hogy kétszer is megfordították azt és így fordulhatott elő, hogy ez a szerelvény sajnos a rakodóhoz farral érkezett meg, ami nagyban megnehezítette a kirakást.* Ennek ismeretében a többi szállítmányt Magyarországon a ceglédi deltán fordítottuk meg és kértük az érintett vasutakat, hogy további útszakaszon ne végezzenek szerelvényfordítást. Így a további szerelvények rendes irányban, vagyis a járművek előremenetben tudtak kirakni.

A szállítmányok közül az első négy a tervezett öt nap helyett három nap alatt tette meg a hosszú utat. Az ötödik szerelvénynek más nemzet szállítmányával történt vasúti kisiklásos baleset miatt kettő napot Macedóniában kellett várakoznia. *A magyar katonai szállítmányok végül is a szállításszervezés oldaláról nézve esemény, rendkívüli esemény nélkül megérkeztek a hazánktól távol lévő működési körletükbe, ahol 1999. augusztusától megkezdhették küldetésük végrehajtását.*

Tanulságok, tapasztalatok

Sok új vonást, szakmailag új jellegű feladatmegoldást jelentett a KFOR magyar kontingens vasúton történő kiszállítása. Ekkora távolságra, több országon keresztül történő vasúti szállítás szervezése az utóbbi évtizedekben nem hárult a szolgálatra. A feladatmegoldás új típusú szakmai kihívást jelentett, hiszen a vasúti szállításra való felkészítés, a személyi állományról történő szállítás alatti gondoskodás, ellátás megszervezése (hacsak mást nem említek, mint az ivóvízzel való ellátás megszervezése), az öt ország vasútjaival az együttműködés megszervezése, a nemzetközi szállítás esetén felmerülő vámügyi problémák kezelése számtalan tapasztalatot adott a szolgálat állományának.

A gyakorlatban bebizonyosodott, hogy a NATO kötelékén belül földrajzilag elszigetelt ország vagyunk, ezért ebből a térségből nemzetközi feladatokra kimozdulni csak a szomszédos, nem NATO országok hozzájárulásával tudunk. Fontos a szomszédos, de a rajtuk túl lévő ún. harmadik országokkal a katonai szállításokra vonatkozó szerződések megkötése.

A szállítások szervezéseseinél a szolgálatunk állománya részére kiemelten fontos az idegen - NATO tagországok vonatkozásában az angol, de a szomszédos országok esetében az éppen aktuális - nyelvek ismerete.

Nagyon fontos a nemzetközi engedélyek időben, pontos adatokkal történő megkérése, ezzel együtt az ezen engedélyek betartása. Az engedélyek megkéréséhez leadott adatokon (személyi, technikai) csak a legszükségesebb esetben szabad változtatni, mert minden változtatás újabb engedélyezés kezdeményezését, ezzel együtt újabb időkitolódást eredményezhet. Ennek érdekében a nemzetközi feladatra kijelölt kontingens állománytábláját időben véglegesíteni kell és azon változtatni nem célszerű.

Sajnos bebizonyosodott, hogy a személyi állomány és technika felkészítése jelen esetben a vasúti, de más szállítási módra is nagyon alacsony szintű. *Ez kedvezőtlenül hat a szervezett, időbeni berakások végrehajtására, a biztonsági rendszabályok betartására, a szállítás alatti előírásoknak megfelelő tevékenység megszervezésére.*

*Külön tapasztalatot adott a konténeres szállítás, ezen felül a konté-
nerek megrakásának, mozgatásának szervezése. Ennek a korszerű szál-
lítási eszköznek a használata széles körben elterjedt a NATO tagorszá-
gokban. Nálunk egyrészt az eszközök szűkös megléte, másrészt a meglévők
más célra mint a szállítás (elsősorban raktározás) történő felhasználása ked-
vezőtlen hatással van arra, hogy az állomány érdekeltté legyen téve ezen
eszközök célszerű, gazdaságos felhasználására. A KFOR esetében is rendel-
tetésük a kiszállítást követően a raktározás lett, amivel a kiszállított mennyi-
ség a honvédségnél rendszerben lévő darabszám csaknem felét erre a célra
leköti. Az eszközök ilyen rendeltetés szerinti igénybevétele rövid távon hasz-
nosnak, sőt célszerűnek tűnik, de a már témával kapcsolatban említett
beszerzések elmaradása miatt csorbul a hazai szállítási lehetőségek köre.*

A MAGYAR ŐR ÉS BIZTOSÍTÓ KONTINGENS MEGALAKÍTÁSÁNAK, FELKÉSZÍTÉSÉNEK ÉS ÚTBAINDÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI

Lőrincz Gábor ¹

A magyar Őr és Biztosító Kontingens (MÖBK) a Magyar Országgyűlés Határozatának megfelelően 1999. július hónapban állományának megalakítására, felkészítésre, hadműveleti területre átcsoportosításra, majd készenlévének elérése után hadműveleti feladat végrehajtására került kijelölésre. Az előljáró intézkedésének alapján a feladatok eredményes végrehajtásáért MH.3.g.ho., illetve a 62. Bercsényi Miklós g.l.dandár lett felelőssé téve. A kontingens megalakításának, felkészítésének és útbaindításának tapasztalatait az alábbiak szerint szeretném közreadni.

Az előkészítő időszak feladatait képezték

- 1.) Személyi állomány és haditechnikai eszközök, anyagi készletek KFOR állománytábla szerinti kijelölése és megalakítása.
- 2.) Személyi állomány és technikai eszközök felkészítése.

TAPASZTALATOK

1.) Személyi állomány és haditechnikai eszközök, anyagi készletek KFOR állománytábla szerinti kijelölése és megalakítása

a.) Személyi állomány tekintetében :

Az állománytáblának megfelelő személyi állomány a 62. Bercsényi Miklós gépesített lövészdandár bázisán került kijelölésre és megalakításra. Korlátozó tényező volt személyi állomány vonatkozásában, hogy csak önkéntes alapon pályázó hivatásos és szerződéses tiszt és tiszthelyettes állomány helyezhető beosztásba. Ennek megfelelően a hadosztály és a

1. Lőrincz Gábor őrnagy, MH 62. Bercsényi Miklós Gépesített Lövész dandár, közlekedési szolgálatfőnök

SZFVK katonai szervezeteiben szolgálati beosztást betöltő személy is a kontingens állományába beosztásba került. Így jelenleg szolgálatot teljesít a MÖBK állományában MH.61.Vay log.e. SZSZF, a MH. 37. Rákóczi mű.dd. SZSZF és a MH.88.gyrz. diszpécser. A 2000. januári váltás során MÖBK beosztási kérelmet nyújtott be a MH. 5.Bocskai gl.dd. KSZF.-e. Ezzel együtt a szaktechnikai eszközök kezelésére kiképzetlen állomány került beosztásba.

A szakállomány távolléte a katonai szervezetek napi életében az alábbi problémákat okozza :

- A beosztás átadás-átvételére rendkívül kevés idő maradt, így az többnyire csak az anyagi-technikai eszközökre (leltárra irányult),
- A feladatok végrehajtására ad-hoc (kéznél lévő) személy került megbízásra, illetve kijelölésre szakismeretek nélkül, többedik feladatként.

A szakállomány szakmai és katonapolitikai fejlődését, gazdasági helyzetét az NÖBK állományában történő szolgálatteljesítés pozitívan befolyásolja.

b.) Technikai eszközök tekintetében :

Az állománytáblának megfelelő haditechnikai eszközök a MH. 62. Bercsényi Miklós gépesített lövészdandár bázisán kerültek kijelölésre és megalakításra. Korlátozó tényező volt, hogy kifogástalan technikai állapotú és külön szemletartalékkal felkészített eszközök rendelkeznek az állománytáblába. Ennek megfelelően a hadosztály és SZFVK más katonai szervezeteitől, sőt központi és csapatpróbás eszközökből került megalakításra az anyagi-technikai eszközpark.

A MÖBK megalakítására meghatározott időintervallum erősen korlátozott volt. Az átcsoportosítás és szállítás megtervezésére és megszerzésére rendelkezésre álló időt tovább csökkentette a technikai eszközök válogatása, sőt az állománytábla folyamatos változása. Ezáltal a szállítás megszervezésének alapadatai változtak meg folyamatosan.

Jellemző mutató, hogy a MÖBK állományába került anyagmozgató és rakodógépek Hódmezővásárhelyről, Debrecenből, Szentesről, Nagyoroszi-
ból, MH. KŐAR-tól kerültek helyszínre szállításra, sőt tervezve volt Kapos-
vár is.

Ezért a közúti átcsoportosítás aránya megnövekedett, noha vitathatat-
lanul a vasúti szállítás kedvezőbb lett volna. Ugyanez vonatkozik a szemé-
lyi állomány Táborfalvára történő átcsoportosítására is. A közúti átcsopor-
tosítás arányának növekedése gazdaságossági tényezők mellett közlekedési
jogi kérdéseket is felvet, mivel többek között Budapestről Táborfalvára át-
csoportosított eszközök egy részére útvonal engedély kellett volna. Rendőr-
hatósági előírás (honvédségre is vonatkozó), hogy Budapest területére szóló
útvonalengedélyt a mozgás előtt 14, egyéb útvonalra 7 nappal korábban kell
igényelni. Nyilvánvalóan ezen eszközök útvonalengedéllyel nem rendel-
keztek. A BM. és Közútfelügyelet ellenőrzésre és bírság kiszabására joga-
sult állományát nem érdekli a honvédség végrehajtó állománya részére ren-
delkezésre álló idő.

***A technikai eszközök "válogatása" az alábbi problémákat okozza (okoz-
ta) :***

- A hadosztály katonai szervezeteinél üzembiztonságilag a gyen-
gébb eszközök maradtak;
- A kontingens megalakítása jelentős szállítási (kereszt szállítás)
többletfeladatot és költséget jelentett vasúton és közúton,
- Új haditechnikai eszközök használata, illetve mozgatása meg-
előzte a kiképzést;
- A MÖBK állománytáblához viszonyítva hiányzó, illetve helyet-
tesítő eszközzel rendelkezik;
- Közlekedési szakanyagok(különösen vasúti kötöző és rögzítő)
vonatkozásában a hadosztály csapatkészletek kiürültek;
- Egyes eszközök honi területen nem maradtak (Ford konténer-ra-
kodó, DESTA szállító stb.), így a váltóállomány kiképzése csak
hasonló paraméterű eszközön lehetséges.

c.) Anyagi készletek vonatkozásában :

A KFOR és NATO elvű normák alapján felszámolt anyagi készletek összetétele, ellátási forrása, nagysága és biztosításának időpontja operatív (nem tervezhető) szállításiirányítási rendszert, azaz kézi vezérlést igényelt és jogos gazdaságossági kérdések merülhetnek fel.

A szokatlan anyagigények (pl. szőnyeg a sátorba stb.) a készletszint folyamatos növekedése mellett a szállító és csomagolóanyag szükséglet folyamatos változását is előidézte, előre tervezhetetlenné téve (ill. túltervezési kényszer) a szaktevékenységet.

Az anyagi készletek folyamatos áramlása többszöri átszervezést, konténerek tartalmának átrakását igényelte, amely kedvezőtlenül hatott az egész megalakítási folyamat, sőt még a vasúti rakodás során is.

2.) Személyi állomány és technikai eszközök felkészítése

a.) Kiképzendő és kiképzést biztosító állomány tekintetében :

A kiképzési rendszer teljesen eltért az állandó HKSZ időszakában és az "M" összekovácsolás időszakára is elfogadott logisztikai szakállomány kiképzésének elveitől. A kiképzendő állomány szempontjából optimalizált rend lehetne a logisztikai kiképzés hatékonyabb végrehajtása. Azaz úgy tűnik a logisztikai szakállomány is gyorsabban, hatékonyabban tanul napi munkavégzés helyett a szervezett kiképzési foglalkozásokon.

Azzal, hogy önálló logisztikai biztosítást végző és MÖBK állományában csak kiképzésen résztvevő alegység került létrehozásra, mintegy megkettőződött a felkészítésbe bevont személyi és technikai eszközállomány létszáma. A növelt létszám és anyagi készletnagyság szállítási többletigényt jelentett.

A szállítási többletigény teljesítése érdekében bevonásra került a MH. 61. Log.e.-től 8 db tkg., amely folyamatos szállítást végzett az ellátó központok - Táborfalva, illetve csapatok - Táborfalva viszonylatokban. A hadosztály közvetlen szállító raj operatíván alkalmazható hatékony szállítóerő volt, ez a példa követhető lehet.

Rakodógépkelők beosztásba helyezése során azonban nem vették figyelembe az állomány előképzettségét, így a gépkelők részére *"gyors-talpaló"* tanfolyam keretében kellett a minimális (és jogilag nem létező) ismereteket megszerezni.

Gyakorlatilag ez az állomány a hatályos IKM rendelet alapján a gépek kezelésére nem jogosult és adott esetben a felelősségrevonás is szélesebb körű (lehet).

b.) Technikai eszközök tekintetében :

A kontingens részére a legjobb technikai állapotú (felújított, illetve új vagy egyáltalán a létező) technikai eszköz került biztosításra. A felkészítést a kiképzésben részt nem vevő külön logisztikai alegységek, illetve vállalkozások végezték, a napi élet biztosításához viszonyított jobb anyagi kondíciók mellett. Az eszközökkel szemben támasztott műszaki követelmények alapvetően teljesültek. Ez ugyanakkor nem jelenti az új eszközökkel való egyenértéket, melyet a konténer szállító-emelő meghibásodása is demonstrál.

A létező eszközök biztosítása ugyanakkor felveti a váltó állomány kiképzésének feltételei kérdését. Feltételként a hasonló vagy megközelítőleg hasonló eszköz áll rendelkezésre (pl. a konténer szállító-emelő vagy DESTA esetében), amely magával vonja váltást követően a hadműveleti területen történő önképzés (önálló átképzés) szükségességét is.

A MÖBK felkészítés technikai problémáihoz sorolható többek között a BTR 80/A gumiköpenyek sérülése, melyet külön szakági jelentés is megfogalmaz.

c.) Anyagi készletek és szakági anyagi készletek tekintetében :

A NATO, KFOR és hazai ellátási (anyagbiztosítási) elvek és normák keveredése - előre nem megfogalmazott mértéke - nem csupán nehezen tervezhető ütemezett szállítást, hanem folyamatos változást is eredményezett. A gyakorlatilag információhiány és folyamatos változások miatt az anyagi készletek nem kerültek előkészítésre és ez egy folyamatos, felkészületlen anyagdömpinget okozott.

Szerencsére a kényszer és a szakmai emberi kapcsolatok létrehozott egy helyszíni - nem hivatalos - operatív csoportot a szállítások koordinálására, melyből azonban hiányoztak az anyaggazdálkodó szolgálati ágak (vezetési szintenként külön-külön) képviselői.

A folyamatos utánszállítás nem csak a MÖBK, hanem a kiképzés logisztikai biztosításának is jellemzője volt, a legjobb, legújabb és maximális biztosítás szándéka miatt. Ez operatív szállítási tevékenységet eredményezett nem csupán az ellátó (62.BM. gl.dd. és ellátó központok), hanem több katonai szervezet között.

Az új és korábban nem ismert anyagok, eszközök alkalmazásba vétele kellemetlen tapasztalatokat is eredményezett, (pl. sátor lábazati rácsok rögzítése vagy BTR 80/A stb.), amely nem róható fel kiképzési hiányosságnaként.

Az anyagi készletek konténeres szállításra és tárolásra történő felkészítése egyedüli optimális változatnak tűnik az anyagmegóvás és mobilizálhatóság szempontjából egyaránt. Ez a megállapítás nem csupán a NATO, KFOR, készségi, készenléti, hanem a főerőkre is vonatkozik. Ezzel egy időben koncepcióként is érdemes szem előtt tartani konténerek és azok mozgatására alkalmas gépi berendezések beszerzését és rendelkezésre tartását.

A feladatok végrehajtására biztosított konténerek két alapvető biztosítási rendszerben kerültek kikülönítésre. Az üresen Táborfalvára biztosított konténerek málházása a helyszínen történt. Sokkal hatékonyabb és eredményesebb volt az a módszer, hogy a hadműveleti területre szánt készleteket (sajnos csak egy részét) a MÖBK állományában lévő raktáros az ellátó központban a helyszínen vette át, málházta be és a lezárt konténer került Táborfalvára leszállításra. Ez is célszerű és követendő változat lehet.

Az átcsoportosítás fő feladatait képezték

1.) Személyi állomány és haditechnikai eszközök, anyagi készletek hadműveleti területre történő átcsoportosításának megtervezése és megszervezése.

2.) Rakodás és rögzítés végrehajtása.

3.) Vasúti szállítás és kirakás végrehajtása.

TAPASZTALATOK

1.) Személyi állomány és haditechnikai eszközök, anyagi készletek hadműveleti területre történő átcsoportosításának megtervezése és megszervezése.

Nemzetközi szállítások szervezése a MH. KKK. hatáskörébe tartoznak azok közlekedési ágazati, illetve mennyiségi mutatóitól függetlenül. Ez a feladat végrehajtásának bonyolultsága miatt van, ugyanis államközi, minisztériumok közötti együttműködés szükséges. Az együttműködés tárgyalási folyamatok függvényében jelentős változások történhetnek, melyek a katonai szervezetek ismereteit és hatáskörét is meghaladják.

a.) Vasúti szállítmányok (gördülőanyag igénylés) megtervezése és összeállítása tekintetében :

A vonatkozó szakintézkedések (elsősorban a MÁV üzemi működése miatt) alapján a szállítást megelőzően 30 napos megrendelési időt határoznak meg, ez a gördülőanyag igénylés felterjesztési határideje. A határidő be nem tartásán kívül kérdéses a reális gördülőanyag igénylés összeállításának ténye is az állománytábla és kiszállítandó anyagok jegyzékének folyamatos változása miatt.

Jelentősen megváltoztak a személyi állomány vasúti szállításának követelményei is (KUSET és UTASELLÁTÓ vasúti kocsik), amelyről a végrehajtó szállításszervezők a vasúti szállítás megszervezése után értesültek.

A szállítmányok összeállításának koncepciójában fontos szerepet játszanak a rakminta küldemények elhelyezésének és módjának meghatározása. Ezen eszközök szélességi, magassági méreteik és a katonavonatba történő besorolásának pontos helye alapján nem csupán extra díjazást jelenthetnek, hanem meghatározhatják az egész szállítmány továbbításának útvonalát, időtartamát.

Nem oktan és diplomáciai sikerként is elkönnyvelhető, hogy a Görög vasúttársaság mégis átengedte a rakmintás szállítmányokat. Nem elhanyagolható, és különösen fontos tervezési adat a katonavonat összetömégére, tengelyterhelésére, hosszára vonatkozó eltérő szabványok figyelembevétele. Utólag okozott meglepetést az a tényező is, hogy a katonavonat maximális hossza csak 500 méter lehetett.

A gördülőanyag összeállításának körülményeiben fontos tényező volt továbbá, hogy olyan a szállításszervezők által még sosem látott eszközök szállítására is sor került, melyek különleges feltételeket igényelnek. Nemzetközi és különösen ismeretlen szabványú vasúti szállítás során komoly jelentőséggel bír a rakszerelvényen túlnyúló küldeményekre vonatkozó rakmintás szállítmány továbbítási engedély megszerzése.

b.) Személyi állomány felkészítése tekintetében :

A teljes állomány felkészítése helyesen, módszertani foglalkozás keretében került végrehajtásra. A rakodási, biztonsági követelmények betartása azonban kedvezőtlen következményeket is eredményezett a tényleges végrehajtás során.

Nagytávolságú vasúti szállítások során kiemelten fontos a be és kirakás, a szerelvény összeállításának, őrzés-védelmének megtervezése, a szállítmány szolgálati személyek ennek megfelelő felkészítése. Ehhez nyilvánvalóan szükséges a tranzit és célországok vasúttársaságai által előírt rendszabályok előre történő megismerése. Az is elvárható, hogy a rakodótiszt, rakodórészleg és harcjármű vezető pontosan ismerje a vasúti kocsis és a rakodásra kerülő eszközök teherbírás, szélességadatait. (BTR-80/A) stb.

c.) Technikai eszközök és anyagi készletek előkészítése tekintetében :

A kiszállításra tervezett technikai eszközök kötözéséhez szükséges UMK ékekkel egyidejűleg hevederek alkalmazása is megtervezésre került. A szükséges eszközök helyszínre szállítása időben végrehajtásra került és alkalmazásukat a feladatot végrehajtó állomány ismerte.

A magassági rakminta küldemények (hűtő, kenyérszállító gk. stb.) számának csökkentése a következmények miatt úgy tűnik helytelenül, de a vonatkozó előírásoknak mindenben megfelelően került megszervezésre. Bebizonyosodott, hogy olcsóbb is, egyszerűbb is, kármentesebb is lett volna süllyesztett, vagy zsebes vasúti kocsira tervezni az összes magassági rakminta eszközöket azok szétszerelése nélkül.

Az anyagi eszközök konténeres csomagolása és rakodása optimális tervezési eredménynek és elképzelésnek bizonyult. Az eredményekre árnyékot vet, hogy a konténerek festésének körülményei sok időt és operatív irányítást követelt, továbbá a rakodást végrehajtó eszközök száma kevesnek bizonyult és a rakodási idő ezáltal megnövekedett. Tanulásgként megfogalmazható, hogy nagytömegű konténerszállítás esetére polgári eszköz ideiglenes igénybevételének tervezése is szükséges.

Ezzel együtt megfogalmazható, hogy konténeres szállítási technológia esetén a hadműveleti alkalmazásban lévő alegységek mobilitásának megőrzése érdekében egy konténerszállító gépjárműre 3-nál több konténer rendszeresítése nem célszerű.

Egyedülálló megoldásként, pórekocsira málházva került megtervezésre a faanyagok (sátor lábrács) szállítása. Megfogalmazható tapasztalat, hogy kedvezőbb a bevált E és G típusos vasúti kocsik igénybevétele a polgári TŰZÉP és erdészeti vállalatok gyakorlatának megfelelően.

A berakási és málházási tervek ésszerű megoldási elgondolás alapján kerültek összeállításra, azzal, hogy külön berakási körletek kerültek kialakításra :

- személyi állomány és technikai részére a posta csonka vágányon,
- konténer terminál a KÖAR iparvágányon,
- gyűjtőállomás Táborfalva vasútállomáson.

Növekedett a tevékenység átláthatósága és koordinációjának lehetősége. Azonban a körleteknek megfelelő parancsnoki funkciók több kívánivalóval rendelkeztek, hiszen a feladat és felelősség megosztása nem történt meg.

A feladat és felelősségmegosztást operativitási szükséglete mellett indokolja az a tényező, hogy olyan részletkérdések is fontosak, mint pl. ivóvizet szállító eszköz a személyszállító kocsikhoz kerüljön, belátható legyen az egész szállítmány, a férőhelyek száma és a létszám összhangban legyen, stb. Ehhez pedig nagytávolságú szállításokon résztvevő, illetve azt tervező állomány tapasztalata szükséges, egyszerűen tapasztalat nélküli felelős kijelölése nem elegendő.

d.) Vámolás és egyéb hatósági eljárások tekintetében :

Magyar Honvédség szintjén az országhatárt átlépő szállítások hatósági eljárásait a MH. Beszerzési Hivatal Szállítmányozási és Vámügyi osztálya koordinálja. A folyamatosan változó, sőt országonként eltérő követelmények figyelemmel kísérését a katonai szervezetek követni nem képesek.

Ugyanakkor megfogalmazódik az igény, hogy alapvető eljárási szabályokat ismerjék, illetve kérdezni tudjanak.

A MŐBK kiszállítását igen erősen befolyásolhatták volna a fegyverekre, hadianyagokra, élelmiszerekre, kereskedelmi mennyiségnek minősülő anyagi készletekre stb. vonatkozó hazai és nemzetközi előírások, ha azokat betartották volna. A kontingens külön szerencséje volt, hogy a NATO tagságra váró tranzitországok elfogadták (ismert dátum, csak 2000.01.01.-ig) a NATO STANAG előírásait. A katonai szervezet nyilvánvalóan nem volt képes - a készletek folyamatos növekedése miatt sem - a határidők betartására és hatósági igazolások beszerzésére, sőt a kiszállításra tervezett részletes cikkjegyzéket (gyártási, illetve sorozatszám, sőt egyáltalán darabszám) sem terjeszthette fel legkésőbb 30 nappal korábban.

A feladat végrehajtásáért felelős katonai szervezetnek ezzel együtt olyan kötelmeit is ismerünk, melynek elmulasztása nem, vagy igen nehezen hozható helyre (pl. kiszállításra beszerzett gyulai kolbász esetén a gyártó által kiadott állategészségügyi hatósági igazolás, vagy növény-egészségügyi igazolások stb).

Nem szükséges vámügyintézők rendszeresítése a katonai szervezeteknél. Azonban a vámszabályok betartása (megkövetelése) esetén célszerű ideiglenes vámszabadterület létrehozása és helyszíni vámolás végrehajtása, ahogyan az Táborfalván történt.

Mindezek alapján célszerű a katonai szervezetek részére vám és nemzetközi hatósági előírásokat, azok formanyomtatványait és kitöltési utasítását tartalmazó NATO előírásokat is tartalmazó segédlet kiadása. Sajnos ezt a hadosztály megkésve adta ki, de kiadta - bízva abban, hogy szakismeretek és illetékesség hiányában sok tévedést nem tartalmaz még akkor is, ha ezek folyamatos változása nehezen követhető.

2.) A rakodás és rögzítések végrehajtása

a.) Személyi állomány és technikai eszközök tekintetében :

A külön terminál kialakítása csökkentette a zsúfoltságot és a balesetveszély mértékét. Begyakorolt és ismert tevékenység során azonban nem vettek figyelembe egyes nagytávolságú szállítás esetén különösen fontos tényezőt, melyet a berakási terv összeállításánál már figyelembe kell venni.

Nemzetközi szállítás esetén nem fordulhat elő, hogy a tervezetthez, illetve a bejelentetthez viszonyítva több, vagy kevesebb személyi állomány, illetve technikai eszköz kerül ténylegesen szállításra, hiszen ez nem csupán ellátási, hanem hatósági problémákat is okozhat.

Bizonyára emlékezetes szállítás volt az első katonavonaton utazó hat fő részére az, hogy pontosan ennyivel volt kevesebb hely a KUSET kocsikban.

A technikai eszközök rakodását végző állomány részére az ismert eszközök vasúti kocsikra történő felállítása és rögzítése gondot nem okozott, a kiképzettségi szint biztosította a végrehajtást. Ugyanakkor az ismeretlen eszközök, illetve ismeretlen technológiával rakott és kötözött eszközök nagyobb odafigyelést igényelnek.

Bebizonyosodott, hogy a BTR-80/A harcjármű szélesebb mint a BTR-80 - nem kevés probléma árán megszerzett tanulságként. A rakodórészleg megállapíthatta, hogy például a kenyérszállító gk. felépítményének daruzásához valóban nagyobb teherbírású daru szükséges, mint a rendszeresített eszközök, illetve érdemesebb azokat nem szétszerelni, hanem süllyesztett vagy zsebes kocsin szállítani.

Bebizonyosodott, hogy a kötözésre és rögzítésre használt UMK ékek és rögzítő hevederek alkalmazása a legszigorúbb kocsivizsgáló igényeit is kielégíti. Gyorsasága, távlatilag alacsony költsége a maximális biztonságot szolgáltatja.

Továbbá nem elhanyagolandó, hogy érdemes forrásokat áldozni kezelésünkben maradt UMK készleteink felújítására, illetve újabb hevederes vasúti rögzítők beszerzésére.

b.) Anyagi eszközök készletek vonatkozásában:

Igazolást nyert, hogy nagy tömegű anyagi eszközök szállításának optimális megoldása a konténeres szállítási mód. A szállítási mód azonban nem csupán a konténert, mint csomagolóanyagot jelenti, hanem az azok mozgatásához, rakodásához szükséges gépi berendezéseket is. A gépi oldal alulméretezése(illetve műszaki állapota) miatt vált szükségessé operatív beavatkozás, mely pénzügyi többletköltséget is eredményezett.

Egyértelmű többletkölséggként értelmezhető az a tényező is, hogy a konténer rakodás - mint szűk keresztmetszet - határozza meg a szállítmányok zárását, illetve indítását is.

A MH. KÖAR területén kialakított konténer terminál szükségessége beigazolódott. Ugyanakkor az is beigazolódott, hogy ilyen méretű terminál irányításához parancsnoki jogkörrel felruházott szolgálati személy, mint vezető szükséges.

A pőrekocsira málházott faanyagok, mint módszer a továbbiakban nem célszerű, hiszen a katonai szervezetek ritkán szállítanak rönköket.

c.) A szerelvények zárása és indítása vonatkozásában:

Táborfalva vasútállomáson kialakított gyűjtőpályaudvar eredményesen szolgálata a tehermentesítés és rendszerezés, besorolás feladatait, egyértelműen felgyorsítva a rakodás folyamatát.

Nagyávolságú szállítások során kiemelten fontos a katonavonat több szempont figyelembevételével történő összeállítása. Követelmény, hogy a

személyszállító vasúti kocsik elé és mögé sorolják a vizet, élelmiszert szállító vasúti kocsikat. További követelmény, hogy a szállítmány áttekinthető legyen a személyszállító kocsikból az őrzés-védelem szempontjából, illetve a rögzítések lazulásának időbeni észlelése céljából.

Meg kell előre szervezni a szállítmány szolgálati személyeinek váltását, illetve helyettesítését.

Hadműveleti alárendelés és hadműveleti feladatok végrehajtása

1.) Anyagi-technikai készletek rendezése és utánszállítás végrehajtása

A kontingens anyagi készleteinek számviteli nyilvántartását honi területen a MH. 64. Boczonádi Szabó József log.ezred végzi és gondoskodik az anyagi készletek utánszállításáról is. Ennek megfelelően a MÖBK állományába biztosított anyagok és eszközök döntő többsége jegyzőkönyv mellékletét képező mozgásbizonylatokon keresztül kerültek az ezred állományába.

Közlekedési szaktechnikai eszközök tekintetében a megszüntethető kisebb hiányosságok az alábbiak :

- Átadás-átvételi jegyzőkönyvön a MH. 64. Boczonádi log.e.a MH. 62. BM. gl.dd. állományából átvett 13 db dróthálós raklapot és 86 klt UMK-2 vasúti rögzítő éket, amelyeket azonban a bevételezést visszaigazoló utalvány nem tartalmaz;
- Egy eszközutalványon 35 közlekedési szaktechnikai tárgyi eszköz tétel szerepel. A gyártási számmal rendelkező eszközök többségénél az egyedi azonosítás megtörtént, azonban a HT-20 kézi vill. emelő targoncák esetében és 20 t-s alu. konténerek esetében nem. Ezek nyilvántartásba vétele csak darabszám szerint történt, noha ezen eszközök jegyzőkönyves műszaki felülvizsgálatra kötelezettek (bár ezzel nem rendelkeznek), a konténer ezen kívül állománytáblás nagyértékű tárgyi eszköz.

Hadműveleti területen a kézi nyilvántartások vezetéséért a munkaköri leírásban rögzített szolgálati személy felelős.

A logisztikai biztosítás, ellenőrzések és leltározások végrehajtására a közös előljáró adott ki szakintézkedést, amely az érintettek teljes körének rendelkezésére áll.

2.) A hadműveleti feladat végrehajtása

A szakfeladatok végrehajtásához a személyi és technikai feltételek hadviszonyokhoz hasonlítva kimagaslóan biztosítottak. A 20 t-s Ford konténer emelő-szállító indítómotor meghibásodása meglepetés, hiszen 1997. év végén kereskedelemből beszerzett gyári új (VW) alkatrész került beépítésre ami a kezelő nem kellő felkészültségét is igazolja.

ÖSSZEGZÉS ÉS JAVASLATOK

A Magyar Honvédség katonai szervezetei egyre több nemzetközi gya-korlaton, béke missziós feladatban vesznek részt, szakmai szempontból kiemelten fontosnak (sürgősnek) ítélem az alábbi tényezőket. A szempontok összeállítása során nem csupán a MŐBK, hanem egyéb tapasztalatokat is figyelembe vettem:

- Nemzetközi feladatokra és kapcsolatokra kijelölt erőket haladéktalanul el kell látni a követelményeket kielégítő technikai és anyagi készletekkel, a konténeres szállítás feltételeivel.
- Egyedi technikai eszközök kikülönítése nemzetközi feladatra meggondolandó, mivel a váltóállomány felkészítése és kiképzése, esetleg az eszköz cseréje nehezen megvalósítható.
- Az anyagi készletszint megalakítása érdekében célszerű a várható tevékenység jellegének megfelelő normarendszer megállapítása.
- Nem célszerű a MH. általános lehetőségeitől jelentősen eltérő fel-tételrendszer biztosítása, mivel kellemetlen következményei lehetnek más nemzet által tévesen kialakított megítélésének.

- Célszerű átgondolni a "M" kiképzés tervezett rendjét, hiszen bebizonyosodott a logisztikai állomány felkészítése, kiképzés keretében hatékonyabb, mint a munkavégzés, biztosítási feladat során.
- Az állománytáblában rendszeresített eszközökhöz kezelő rendszeresítése is szükséges (pl. raktáros- gépkezelő), amely a logisztikai szakállomány szakmai szám szerinti bontásának korszerűsítésében nyilvánul meg.
- Nemzetközi feladatok esetén a végrehajtó nem hagyható magára, a teljes vezetési rendszert képviselő, döntési joggal felruházott operatív csoport (csoportok) létrehozása és működtetése szükséges.
- A nemzetközi feladat kimunkálása során a feladatvétellel egyidőben célszerű a cél és tranzitországok szabványainak, jogrendszerének (hazaitól eltér) adatai, követelményei beszerzése, pontosítása, azok irányító és végrehajtó részére történő biztosítása (ez többek között érinti még a Külügyminisztériumot is).
- Rakminta küldemények albumának pontosítása, az újonnan rendszeresített eszközök rögzítése, melynek során kiemelni azon magassági rakminta eszközöket, amelyek szétszerelés nélkül, süllyesztett vagy zsebes kocsin szállítandók.
- A konténeres szállítási technológiát célszerű koncepciózusan kezelni és kialakítani a honvédségi állandó konténer és konténer rakodó-szállító állományt.

És végül, de nem utolsó sorban szeretnék a tisztelt olvasónak közreadni néhány adatot,-természetesen a teljesség igénye nélkül a vasúti átcsoportosításról :

1.számú katonavonat : 7063/1001

- vagonok összetétele : 1 db étkező, 3 db háló, 13 db KS, 6 db Rgs.
3 db TWA. Összesen : 26 db vagon.

- Utazó létszám : 113 fő.
- Technikai megoszlása : 6 db harcjármű, 16 kerekes, 8 db ufo., 12 db 20 t-s konténer.
- Szállítás költsége : 23.881.154,- Ft.

2.számú katonavonat : 7065/1001

- vagonok összetétele : 1 db étkező, 2 db háló, 8 db KS, 6 db Rgs.
1 db Rmms, 4 db TWA , 4 db Eas. Összesen:
26 db vagon.
- technikai megoszlása : 19 db kerekes, 3 db ufo., 20 t elhelyezési anyag, 12 db 20 t-s konténer.
- szállítás költsége : 23.166.643,-Ft.

3.számú katonavonat : 7067/1001

- vagonok összetétele : 1 db étkező, 2 db háló, 14 db KS, 8 db Rgs,
1 db TWA összesen : 26 db vagon.
- utazó létszám : 80 fő.
- technika megoszlása : 7 db harcjármű, 9 db kerekes, 7 db ufo.,
1 db műtő konténer, 12 db 20 t-s konténer,
4 db tartály konténer.
- szállítás költsége 19.112.403,-Ft.

4.számú katonavonat : 7069/1001

- vagonok összetétele . 1 db étkező, 1 db háló, 12 db KS, 6 db Rgs.,
1 db Habis, összesen : 21 db vagon.
- Utazó létszám : 43 fő.

- Technika megoszlása : 10 db harcjármű, 2 db kerekes, 10 t elhelyezési anyag, 12 db 20 t-s konténer.

5.számú katonavonat : 7071/1001

- vagonok összetétele : 1 db étkező, 1 db háló, 3 db Habis., 1 db Gags., 4 db KS, 8 db Rgs., 1 db Rmms., 1 db eas., 1 db Vah. Összesen : 21 db vagon.
- utazó létszám : 26 fő.
- technikai megoszlása : 6 db kerekes, 2 db ufo., 1 db egyéb láncos, 12 db 20 t-s konténer, 2 db targonca.
- szállítás költsége : 21.841.922,-Ft.

Távolság Táborfalva - Pristina Volkovó kirakóig 2080 km.

Vasúti költség az öt szerelvényre mindösszesen : 106.390.997,-Ft.

Kiszállításra került mindösszesen : 332 fő személyi állomány, 23 db harcjármű, 52 db kerekes jármű, 20 db utánfutó /vontatmány/, 1 db egyéb láncos, 2 db targonca, valamint 65 db 20 t-s konténerben, illetve nyitott és zárt vagonokban 731 tonna vegyes anyag.

Amennyiben a fenti anyagok közúton,-optimális útvonalon (ami akkor még nem volt lehetséges) - kb. 1.420 km-el számolva kerültek volna átcsoportosításra **az alábbi mutatók állnak rendelkezésre :**

- egy bérelt autóbusz (40 fős férőhellyel számolva) közúton 413.000,-Ft.
- egy db 20 t-s konténer közúton 394.000,-Ft.

Összevetve a vasutat a közúttal mind gazdaságosság, mind a biztonsági szempontok figyelembevételével a vasúti szállítás előnyösebb.

A VASÚT SZEREPE A KATONAI SZÁLLÍTÁSOKBAN, KIEMELTEN A BÉKETEREMTŐ FELADATOK MEGOLDÁSA SORÁN

Földházy György¹

A Magyar Államvasutak mindig nagy figyelmet fordított és kiemelten kezelte a katonai szállításokat. A kor követelményeinek mindig megfelelt a társaságunk. 1945 után, a VSZ megalakulásával a szovjet katonai elveknek megfelelően alakult ki a MÁV katonai szervezete.

A szovjet csapatok itt tartózkodása idején a MÁV Vezérigazgatóságon a **Katonai Főosztály** keretén belül történt a kapcsolattartás a honvédelmi szervezetekkel, és a katonai vasúti fuvarozás szervezését és felügyeletét pedig katonai szállítmányirányító csoport látta el.

Ma ezeket a feladatokat a Honvédelmi Törvény előírásai szerint, szolgáltatóként a MÁV Rt. technológiai folyamatain belül, **nem önálló szervezettel** oldja meg. A belföldi katonai szállítások volumene lecsökkent, igazi méretést, feladatot az átvonuló csapatok szállításának szervezése, a számunkra szokatlan katonai szervezetekkel való kapcsolattartás, a más jellegű technikai eszközök és feltételek megjelenése jelentett. A feladat elsősorban forgalmi jellegű, melyet a **Forgalmi Szakigazgatóság** szervez. *A rakodásokhoz szükséges eszközök (rakodók) biztosítása a pályavasút feladata, míg a katonai járművek rögzítése gépészeti feladat.* A kereskedelmi kérdéseket az *áru fuvarozás*, mivel a katonavonatok személyeket is szállítanak, ezen kérdéseket a *személyfuvarozási* szakszolgálat rendezi. Az összehangoltságot, a honvédelmi szervezetekkel való kapcsolattartást a **Vasútbiztonsági Főosztály** végzi.

A délszláv válságot követően az ENSZ békefenntartó erőinek (UNPROFORM) felvonulását 1992. áprilistól a nemzetközi egyeztetések után, 82 katonavonattal hajtotta végre a MÁV, tranzit átmenetben.

Az ENSZ szerződésének értelmében Bosznia-Hercegovinába történő amerikai NATO csapatok fuvarozásának előkészítésében 1993. október 19-21 között Ambergben a MÁV is képviseltette magát, és azt követően elkészítette az ott felvetett igények alapján a technológiát a vonatok és az egységek részére.

1. Földházy György MÁV Rt. Vasútbiztonsági Főosztály, főosztályvezető helyettes

Az amerikai SFOR csapatok felvonulását megelőzően a MÁV hozzájárult a *"Rendelkezés a lánctalpas és kerekes katonai járművek vasúti kocsin történő rögzítésére"* DS 799/47. sz. rakodási előíráshoz 1995. decemberben, valamint a DB 2/93 sz. a *"CÍM 1 Függelék (RID) 1. és 3. osztály lőszerrel ellátott harci járművek, tartálygépkocsik és olyan közúti járművek fuvarozása, amelyeken tartályokat helyeztek el"* külön megállapodás megkötéséhez. Az SFOR csapatok fuvarozására külön forgalmi szabályzás került kiadásra a vonatok biztonságos leközlekedtetésére. A feladat sikeres végrehajtása érdekében *operatív csoport került felállításra, a MÁV Rt. üzemviteli vezérigazgató-helyettesének vezetésével, amely a mai napig működik.*

Az 1995. decemberi felvonulást követően a MÁV-ot új helyzet elé állították, mert vonalait nem csak tranzitban, hanem *Taszár és Kaposvár kirakással importban is érintették* a katonai SFOR csapatok mozgásai. Az SFOR csapatok visszafuvarozások előkészítése 1996. március 13-14 között *Kaisersleuternben* megtartott tárgyaláson került először előkészítésre, nemzetközi vasúti és katonai szállítási konferencia keretében.

Jelentős esemény volt a Magyarországon, Gárdonyban 1996. április 16-17 között megtartott nemzetközi tárgyalás, amelyen az érintett vasutak és az US Hadsereg megállapodást kötött a vasúti fuvarozás szabályozására.

Az eltelt idő alatt a MÁV vonalaink export-import és tranzit forgalomban bonyolódtak le az SFOR erők vasúti fuvarozása, több mint ezer katonavonat formájában.

A fuvarozások megszervezésében jelentős feladatot lát el az MH Katonai Közlekedési Központ, mivel a közvetlen kapcsolattartást ő látja el, és a fuvarozási igényeket ő közvetíti a MÁV felé. A nagyobb fuvarozási feladatok ellátásánál a szervezés és előkészítés csak közösen, napi kapcsolattartás szintjén képzelhető el.

A MÁV komplett logisztikai szolgáltatással támogatja az amerikai SFOR csapatok mozgását és vasúti fuvarozásának kielégítését. A MÁV

logisztikai szolgáltatásai a fuvarozás folyamán a következők:

1.) A vonatforgalom előkészítése:

- a vonatteljesítményi igények alapján a megfelelő menetvonalak kialakítása,
- a katonai technikák, mint rendkívüli küldemények részére a szükséges, egy meghatározott időszakra érvényes vasúti engedélyek kiadása. A technikák egyeztetése az átadott NATO album alapján és a felrakás tervezése az ott megjelölt vasúti kocsikon történik.
- megfelelő határállomási technológia elkészítése a vonatok mihamarabbi áthaladásának érdekében.

2.) A berakás előkészítésétől az indulásig:

- a megfelelő vasúti kocsi park koncentrációja az előzetes terveknek megfelelően a jelzett térségben,
- a fuvarozási tervnek megfelelő üres vasúti szerelvény összeállítása a berakodáshoz,
- műszaki kocsiszolgálati vonatátvétel, ha szükséges, közösen az érdekelt vasutak műszaki képviselőivel,
- az iparvágányon berakott vonatok megfelelő technológia szerinti kiszolgálása, a megfelelő mennyiségű kiszolgáló mozdony és személyzet biztosítása.

3.) A vonatok felügyelete és tájékoztatás a vonatok mozgásáról:

- a vonatok előjelentésben meghatározott menetrendben történnek továbbításra, mint önálló vonatok, illetve közlekedő vonatokkal, mint kocsi csoportok,
- a jelzett egységek mozgásának felügyelete az **Üzemirányító Központon** keresztül történik, ahol a szükséges beavatkozá-

sokat el tudják végezni a menetrendszerinti közlekedés érdekében.

A feladatok állandósulása, további hadseregek szállítási igényének megjelenése, Magyarország NATO tagsága indokoltta teszik a vasutak közötti ez irányú jobb együttműködést. Ennek keretében került sor Kelet-Európában első ízben NATO PBEIST vasúti munkabizottságának ülésére, majd a társaságunk azóta is folyamatosan részt vesz annak vasúti katonai szabvány előkészítő munkájában. Azt is örömmel írhatom le, hogy a vasutat érintő szabályok a GySEV és a MÁV vonalain bevezetésre kerültek.

A MÁV Rt. jelenlegi legnagyobb problémája, hogy a környező, határos országok egyike sem tagja a NATO-nak, és ez a szabványok alkalmazásában nehézséget jelent. Ezen némiképpen javít a NATO békepartnerségi kapcsolatainak keretében a **szállítástervezési bizottság** (PBEIST) munkájába bevont 25 békepartner ország nyilatkozata, a szabványok átvételére.

A koszovói események eszkalálódása idején, a bombázások megkezdése előtt a *Német Vasutakkal közösen és az érintett vasutak és katonai szervezetek részvételével Budapesten vasúti katonai szállítástervezői konferenciát tartottunk* a koszovói szállítás beindíthatósága érdekében, amely a Jugoszláv Vasutak esetleges kikerülésének terveit dolgozta ki, Románia, Bulgária, Görögország és Macedónia érintésével. Ezen a megbeszélésen megállapodtak az érintett vasutak a különleges szabályozásban, a menetrendekben és a forgalmi-műszaki paraméterekben.

A konferencia nagy segítséget jelentett a magyar kontingens kiszállításának tervezésekor, és a szállítás végrehajtása során. A szállítás tapasztalatait összegző szegedi konferencia nagyon hasznos volt valamennyi résztvevő számára. *A szállítást irányító MÁV szervek részéről az alábbi legfontosabb tapasztalatok vonhatók le:*

- a tervezésre, egyeztetésre valamennyivel több időt kell biztosítani, különösen egy ilyen, több országot érintő szállítás esetén,
- a rakodást gyakorolni és gyakoroltatni kell a veszélyessége miatt és a rakodási idő lerövidítése érdekében,

- a határátlépési problémák megelőzése érdekében erőteljesebb diplomáciai tevékenységet kell kifejteni,
- a nemzetközi katonai szállításokra alkalmas pőrekocsipark üzemben tartásának kérdéseit a MÁV Rt. gazdasági problémáitól, a honvédelmi érdekekre való tekintettel függetleníteni kell.

A szállítás a MÁV részére nagy feladat volt, de gondot nem okozott. A feladat végrehajtása bebizonyította, hogy a katonai közlekedési szervekkel és a társvasutakkal kialakított jó munkakapcsolat miatt az ilyen és hasonló kérdések könnyen kezelhetők.

A MH KFOR ŐR ÉS BIZTOSÍTÓ ZÁSZLÓALJ ALKALMAZÁSI HELYÉRE TÖRTÉNŐ KISZÁLLÍTÁS, ILLETVE UTÁNSZÁLLÍTÁS TERVEZÉSÉNEK ÉS VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAI

Szarvas László¹

Az alábbiakban szeretném közreadni tapasztalataimat, melyeket mint a MH Katonai Közlekedési Központ parancsnokának közlekedési helyettese szerezttem a KFOR magyar kontingensének kitelepülése és az utánszállításainak megszervezése során a központi katonai közlekedési szervezetek szempontjából megközelítve a kérdést.

A tervezés időszakában szervezetünk csak nagyon későn 1999. június 21-én kapta meg a kontingens előzetes harcértékét, jellemző módon nem a KFOR kontingenstől, hanem a Szárazföldi Vezérkar Közlekedési Szolgálatfőnökétől. Az előzetes adatok alapján meg lehet kezdeni a nemzetközi vasúti szállítás tervezését, ha formálisan gördülőanyag igénylést nem is kaptunk. Az adatokból az alakulat helyett mi magunk számvetettük a vasúti kocsikat és az azok gyűjtésére vonatkozó igényt átadunk a MÁV Üzemirányító Központ kocsiszolgálatának. Ugyanakkor megkértük a MÁV illetékesein keresztül a szállításban érdekelt vasúttársaságoktól a rakmintas eszközök előzetes engedélyét, amely nélkül ezeket az eszközöket fel sem adhattuk volna fuvarozásra. Ezzel egy időben tájékoztattuk a berakás helye szerint illetékes Területi Közlekedési Parancsnokságot (TKP) a várható feladatairól.

Közben folyamatosan gyűjtöttük az adatokat a szállítás tervezett útvonaláról, kerestük a kapcsolatfelvétel lehetőségét az illetékes külföldi közlekedési szervezetekkel. Sajnos igen kevés eredményt hozott ez a keresés, mivel ebben az irányban az utóbbi évtizedben szinte teljesen leépült (az egy Romániát kivéve) a MH közlekedési szolgálatának kapcsolatrendszere, illetve Görögországgal és Macedóniával még nem sikerült a kapcsolatfelvétel. A kevés rendelkezésre álló információ közül a leghasznosabbnak az 1999 tavaszán a MÁV által NATO kezdeményezésre lebonyolított közlekedési konferencia anyaga bizonyult. Sajnos azonban a görög

1. Szarvas László őrnagy, MH Katonai Közlekedési Központ parancsnokának közlekedési helyettese

vasútak képviselője meghívása ellenére sem vett részt azon a konferencián és ez esetben a vasutas szakemberek máskor oly sok segítséget nyújtó informális kapcsolatai sem segítettek, mivel görög oldalon nekik sem volt megfelelő partnerük.

Igen hasznosnak bizonyult a tervezésnél, hogy a végcél, a koszovói táborhely és a meglévő feltételek szemrevételezését végrehajtó csoportba bekerült a megbízható helyettesem *Füzes József őrnagy* is. Az általa lebonyolított egynapos szemrevételezés eredményeit, a hozott információkat a tervezés során természetesen figyelembe vettük.

Mivel továbbra sem kaptunk a KFOR Őr és Biztosító zászlóaljtól megfelelő gördülőanyag igénylést, ezért a SZFVK közlekedési törzsének teljes állománya, jó magam és a tervezőtisztem, illetve a területileg illetékes **szegedi TKP-ről** a kijelölt szakemberek, sőt maga a MH Közlekedési Szolgálatfőnöke - *Dr. Németh ezredes Úr* - is július 06-án az alegység kiképzésének helyére Táborfalvára mentünk és a kontingens logisztikai szakembereivel együttműködve megterveztük a magyar KFOR alakulat kitelepüléséhez szükséges öt vonatot. Ekkor dönt el az is, hogy az előkészítő részleg nem repülővel, hanem vonattal megy három nappal a főerők előtt. Ezek után már közel végleges adatokkal dolgozhattunk.

Közben a rakmintás engedélykérelemre görög részről nem jött válasz és tudomásunk volt arról, hogy a korábban ugyanezen az útvonalon áthaladt lengyel KFOR alakulat magassági rakmintás technikai eszközeit a görögök nem fogadták, így azok a határról kénytelenek voltak visszfordulni és **Kunstendilben** kirakodni, majd lábon, vagyis közúton **Macedónián** keresztül tudták csak elérni úticéljukat. Azért, hogy ezt mi elkerülhessük a német *Trans Waggon cégtől* voltunk kénytelenek rendelni **8 db** alacsony padlómagasságú speciális pórekocsit, melyek segítségével az öt szerelvényben csak egy darab rakmintás eszköz- egy tréler- maradt, amelyre az indulás előtt néhány nappal a görög vasutak megadták az engedélyt.

Ekkor még az indulás időpontja is bizonytalan volt, hiszen a román tranzitengedély körüli ellentmondásos információk nem tették lehetővé, hogy teljes biztonsággal kitűzésre kerüljön ez a dátum. Illusztrációként álljon itt a példa, hogy **július 13-án** értesültem a SZFVK KSZF-től, hogy a kontingens **16-ra** tervezett indulása **egy hetet** késik. Másnap táborfalván részt vettem az előkészítő részleg által a kirakodáshoz magával vitt **ZLR-60** típusú ideiglenes homlokrakodó összeállításának szabályairól rendezett benutatón és kiképzésen, amikor kaptuk a hírt, hogy másnap mégiscsak

berak az elő szerelvény, aztán az áthaladási engedély megérkezésének függvényében vagy elindul **16-án vagy állva marad**. Sebtében az akkor már lemondott rakodást - tolatómozdonyt és személyzetet, a műszaki kocsiszogatást munkatársait stb.- újra meg kellett rendelni és innentől kezdve felgyorsultak az események.

A rakodásról nem akarok részletesen beszélni, bár mindvégig részese voltam a helyszínen az eseményeknek, ami rendes esetben nem a feladatom, ott és akkor úgy éreztem, hogy szükség van rá. **Csak két-három momentumot szeretnék kiemelni**. A kontingens vezetése egyéb feladatai mellett (ünnepélyes búcsúztatás megszervezése, TV stábok fogadása, elmaradt feladatok pótlása stb.) nem szentelt elég figyelmet a vasúti szállítás előkészítésére. Nonszensz, hogy a rakodási gyakorlatra az első szállítmány rakodása előtti órákban a TV kamerák kereszttüzeiben kerüljön sor, ***mint ahogy az is, hogy a konténerszállító-rakodó rakmintán túlnyúló kipufogócsomóját a vasúti kocsin állva kell lefűrészelni, mivel leszerelni az utolsó pillanatban természetesen nem sikerült***. Azt azért hozzá kell tenni, hogy miután az első szerelvény elindult, sokkal nyugodtabb lett a légkör a táborban és a figyelem a szállítás megszervezése felé fordult. A másik momentum, hogy a rakodások alatt igen sokszor teremtett kellemetlen szituációt a honvédségi rakodóeszközök bizonytalan működési állapota, meghibásodásai. A harmadik momentum, melyet ki szeretnék emelni az a helyi vasúti dolgozók, a csomóponti állomásfőnök asszony, és a táborfalvai asszony áldozatkész, precíz munkája. A szállítmányok végül is a sok nehézség, váratlan esemény ellenére időben elindultak, hogy megtegyék ***öt országon keresztül 3 és fél napos útjukat***. Sajnos az 5. vonat egy a koszovói vonalszakaszon történt baleset miatt Skopjében volt kénytelen rostokolni 6 napig.

A szállítmány útvjáról igyekeztünk folyamatosan információkat beszerezni a szerelvényen utazók magán és szolgálati mobiltelefonjain vagy az illetékes attasékon és a mozgáskoordinációval foglalkozó külföldi katonai szervezeteken keresztül. A szerelvényeken utazók tájékoztatása alapján a vasúti szállítás alatt különösebb esemény nem történt. Az állomány részére fekvőhelyes és étkező vasúti kocsikat béreltünk a **MÁV Utasellátó Kft-től**.

Pár szót szeretnék még ejteni az utánszállítás megszervezéséről. Miután senki nem intézkedett a kontingens utánszállításának megszervezésére, mi magunk az MH KSZF úrral felmértük a lehetséges polgári partnereket, mint pl. a **Hungarocamion** vagy a **MALÉV Air Cargo Rt-t**. A nagyobb

teherbírás és a légiszállítással szembeni relatív olcsósága miatt a közúti kamionos utanszállítás mellett döntöttünk. Az első szállítmányt a Hungarocamion hűtőszerevénye vitte, de közben olcsóbb és jóval nagyobb kihasználható megoldást találtunk, így a második héttől kezdve a **Transcamion** hűtőfelépítéses gépkocsija egy konténeres felépítményű pótkocsit húzva **közlekedik Kaposvár és Pristina között**. Sok gondot okoznak a szállítás során a vám és egyéb okmányok változásai, amikor a részes országok újabb és újabb papírokat követelnek. Sokat segít a kapcsolattarásban, hogy a műholdas járműkövető rendszerünkkel követni tudjuk a gépkocsi mozgását, látjuk a pillanatnyi helyzetét. A júliusi indulás óta heti rendszerességgel 1- néha 2 kamion szállítja a friss élelmiszert, palackozott vizet, büféárut, a tiszta, illetve visszafelé a szennyes ruhát és természetesen a postát. **A tapasztalataink általában a következőek**, két műszaki problémától és a bolgár - macedón határátkelés hosszadalmasságától, továbbá a román illetve bolgár rendőrség korruptségától eltekintve nagyobb események nélkül zajlanak a szállítások. Általában a kedden délben induló kamion péntek délutánra érkezik meg a táborba. Keressük a lehetőséget a jelenlegi költségeket tartva, esetleg csökkentve más szállítási mód bekapcsolásának, különösen a gyorsan romló húsárak tekintetében, sokat az ígéretetek szerint a **közéjövőben beinduló Budapest -Pristina légijáratról**.

Tanulságok, következtetések:

- Az első és legfontosabb, hogy egy újonnan alakított katonai szervezet esetében a különböző utasítások által előírt eljárások, határidők sajnos nem működnek. Saját magunknak kell megszerezni a munkánk megkezdéséhez szükséges információkat, sokszor az adott alakulat helyett dolgozva, hogy határidőre a nemzetközi szállítás meg legyen tervezve és szervezve. Erre példa volt 1996 januárjában az IFOR MMK kiszállításának a megszervezése is, ahol ugyanezek a problémák merültek fel.
- Döbbenetes volt a személyi állomány felkészületlensége a vasúti szállítás szabályainak tekintetében vagy például a veszélyes áruk együvé rakási szabályai terén, hiszen az idejekorán megadott információk ellenére löszeres konténereket kellett átrakodni emiatt.
- A nagyfokú konténerizáció - 64 darab 20 t-s konténert raktunk be az 5 szállítmányba - meggyorsította a rakodások végrehajtását,

igaz a honvédségi eszközök meghibásodása miatt sokszor éltünk át nehéz pillanatokot és kellett a polgári szervizcsoportot az éj közepén kihívni. Persze ehhez hozzátartozik, hogy egyes esetekben a frissen a gépre ültetett kezelő is túlértékelte a problémát. Polgári bérelt járművek (daru és konténerakodó) nélkül azonban nem sikerült volna időben berakni a konténereket.

- A tábori helyszín adottságai miatt jó lett volna az egyes rakodási helyszínek közötti kapcsolattartáshoz, ha rendelkezünk megfelelő állapotú URH rádióval vagy szolgálati mobiltelefonnal. Ugyanez vonatkozik a szállítmányok parancsnokaira is, hisz csak kettő volt közülük felszerelve szolgálati mobiltelefonnal a többen csínáltak ennek hiánya miatt hatalmas, akár 80 ezer Ft-os saját mobilköltségeit a szükséghelyzetből fakadóan.

A közlekedési szakterület munkáját értékelve azt mondhatom, hogy ha nem is az utasításoknak teljesen megfelelő, de az adott körülmények között a maximumot teljesítette mind a szárazföldi Vezérkar Közlekedési Szolgálat, mind a Katonai Közlekedési Központnak a feladatában résztvevő állománya. Nem kis mértékben ennek is köszönhető, hogy a magyar KFOR alakulat 5 szerelvénye időben és baleset nélkül leközlekedett a megbízatásának helyszínére.

A MAGYAR HONVÉDSÉG ŐR- ÉS BIZTOSÍTÓ KONTINGENS TEVÉKENYSÉGÉNEK KÖZLEKEDÉSI SZOLGÁLATTAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATAI

Nyitrai István¹

Írásomban a magyar KFOR kontingens létrehozásával és átcsoportosításával kapcsolatos, a közlekedési szolgálatot (SZFVK) érintő feladatokat és azok végrehajtását szeretném ismertetni a hadműveleti intézkedések tükrében.

Nemzetközi külpolitikai események, amelyek a NATO erők katonai alkalmazását tették szükségessé

Mindnyájan tudjuk azonban, hogy a beavatkozás ebben az esetben az ENSZ Biztonsági Tanácsa és Belgrád jóváhagyása, beleegyezése nélkül történt, nagyban veszélyeztetve a katonai szövetség és Oroszország közötti együttműködést (1997 májusában aláírt alapokmány).

Az időbeni visszatekintést a franciaországi békekonferencia 1999. február közepi kezdetéig tegyük.

Az egykori Jugoszlávia területén tevékenykedő összekötő csoport USA, Oroszország, Nagy-Britannia, Németország, Franciaország, Olaszország külügyminiszterei Londonban találkoztak és a szemben álló feleket a Párizs környéki Rambouillet-ben szólították tárgyalóasztalhoz a béketerv aláírására, amelyre azok hét napot kaptak.

A jugoszláv és albán küldöttség nem közvetlenül tárgyalt egymással, az Európai Unió, az Egyesült Államok és Oroszország megbízott tárgyalási közvetítői ismertették a nemzetközi közösség által készített béketervet (hasonlatos az USA Daytona-i rendezési tervéhez) a polgárháború lezárására a jugoszláv hatóságok és az albánok fegyveres szervezete a Koszovói Felszabadítási Hadsereg között.

1. Nyitrai István százados, Szárazföldi Vezérkar Logisztikai csoportfőnökség, szállító tiszt

A béketerv lényege:

- jugoszláviai állami keretek között megvalósuló koszovói autonómia, a szerb katonaság és rendőrség ottani létszámának csökkentése,
- a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) leszerelése,
- a nemzetközi békefenntartó erő által ellenőrzött hároméves időszakot követően a kialakult helyzet újraértékelése a szükséges döntések meghozatalával,
- Koszovó három évig mindenképpen Jugoszlávia része marad.

A NATO a béketárgyalásokkal egyidőben készül az esetleges beavatkozásra, a szövetség légierije kész jugoszláviai hadi célpontokat támadni, ha kudarcba fulladna a francia-brit védnökség alatt zajló békekonferencia.

Ekkor jött szóba először egy nemzetközi szárazföldi haderő Koszovóba küldésének lehetősége esetleg egy olyan egyezmény aláírásával, amely Boszniában lehetővé tette az SFOR működését. Több ország az USA, Oroszország, Nagy-Britannia, Németország, Franciaország, Olaszország jelezte, hogy kész részt venni az esetleg felállítandó koszovói békefenntartó erőben vagy legalábbis nincs kifogása ellene.

Kofi Annan ENSZ-főtitkár a NATO központban tett látogatása során kifejtette, hogy lényegesnek tartja a katonai fenyegetést a szemben álló felek tárgyalóasztalhoz kényszerítésében és támogatja a fegyveres beavatkozást, amennyiben más megoldás nem kínálkozik a válság megoldására.

A tárgyalások egy hét után semmilyen eredményt nem hoztak, hacsak azt nem, hogy a felek már közvetlenül tárgyaltak egymással. Így az összekötőcsoport külügyminiszterei már csak egy hetet adtak a megegyezésre, végső időpontként 1999. február 20. déli tizenkét órát határozva meg. A béketárgyalásokkal egy időben tovább folytak az előkészületek a NATO esetleges szárazföldi beavatkozására.

Az angolok szerint a Koszovóba küldendő KFOR erők alapját valószínűleg a NATO britek vezette gyorsreagálású erői (ARRC) képezik majd ***Sir Mike Jackson tábornok*** az ARRC parancsnoka vezénylete alatt, amennyiben szükség lesz a megállapodás pontjainak betartatására.

A béke kikényszerítésére, mivel Milosevics szerb elnök nem fogadta el az összekötőcsoport feltételeit, *Javier Solana NATO főtitkár* március 24-én este elrendelte a bombázások megkezdését. Magyarországot teljes jogú NATO tagként érte a légi hadművelet megkezdése - nem is gondoltuk milyen gyorsan megismerkedhetünk a kollektív védelem fogalmával annak részeként és hozzájárulójaként egyben.

Oroszország mélyen felháborodott a NATO által végrehajtott légi csapásokon a független Jugoszlávia ellen, *"amely nem más, mint agresszió, kalandorság"*- ezek voltak *Jelcin* orosz elnök szavai a bombázásokat illetően.

Clinton amerikai elnök szerint a koszovói válság a békés, biztonságos, egységes és szilárd Európa megteremtését veszélyezteti, ezért vált szükségessé a katonai erő alkalmazása.

A támadás tovább mélyítette az amúgy is súlyos válságot, a szerbeknek eszükben sem volt megadni magukat, sőt egyre harciasabbakká váltak, Koszovóból pedig továbbra is tízezrével menekültek az albánok.

A humanitárius katasztrófa megakadályozására a világ számos országából érkeztek küldemények légi úton, köztük Magyarországról is, továbbá készen állt egy orvos csoport is közegészségügyi feladatok megoldására.

A NATO csúcs április 24-én a szövetség 50. Évfordulójára, amelyet nem az ünneplés jellemezett, hanem a koszovói hadművelet folytatásával kapcsolatos kérdések (magyar repterek használata a szövetségesek által Taszár F/A-18 Hornet, KC-135-ös tankerek Ferihegyen).

A légi csapások tovább folytatódtak, ugyanakkor egyes NATO tagállamok fontolgatták azok leállítását a sikertelenség miatt. A szárazföldi erők bevetése a siker bizonytalansága miatt nem volt napirenden, a szövetségesek abban egyetértettek, hogy azokra a menekültek visszatelepítésekor lesz szükség.

1999. június 03. Milosevics elnök, a jugoszláv kormány, a szerb parlament elfogadta a NATO és a nemzetközi összekötőcsoport (G-8-ak) által kidolgozott béketervét.

A NATO elvárásai:

- a szerb csapatok kivonása,
- nemzetközi katonai erő állomásoztatása,
- menekültek hazatelepítése.

A belgrádi kapituláció után a bombázások tovább folytatódtak a NATO fenntartásainak kifejezőjeként.

1999. június 10-én felfüggesztik a bombázásokat, június 20-án **Solana főtitkár** hivatalosan befejezettnek nyilvánítja a szövetségesek Jugoszlávia elleni hadműveleteit. A nemzetközi külpolitika részéről, valamint a végrehajtott KFOR feladatokról 1999. június 01-jén a Szövetséges Erők Európai Főparancsnokságán a belgiumi Monsban a NATO katonai tervezői megkezdték munkájukat a koszovói 45-50 ezer fős nemzetközi erő a KFOR kialakítását illetően. A magyar tárgyaló küldöttség jelezte, parlamenti és kormányzati egyeztetés folyik lehetséges részvételünket illetően, amely eredményeként egyetértés született a békefenntartó műveletben való részvételben. Több elképzelés látott napvilágot azzal kapcsolatban, hogy a Magyar Honvédség milyen jellegű és létszámú erővel képviselje Magyarországot.

A magyar hozzájárulásról született elgondolás után az események nagyon felgyorsultak, bár országgyűlési döntés még nem volt részvételünket illetően. A rendelkezésre álló idő rövidegsége miatt azonban a kontingens megalakításával kapcsolatos feladatokat azonnal el kellett kezdeni.

A következő néhány mondatban megemlíteném azokat a főbb dátumokat és a hozzájuk kapcsolódó eseményeket, amelyek markánsan jelzik a kontingens megalakításának, kiképzésének, kitelepülésének állomásait:

- 06. 04. a KFOR kontingens szervezetének kialakítása, ütemterv kidolgozása a személyi állomány és a technikai eszközök kiválogatására, felkészítésére.
- 06. 07. feladatszabás a 3. g.ho. PK, a 62. gl.dd. PK és a bevont állomány részére.

- 06. 08. a személyi állomány toborzásának megkezdése, alapvetően a 62. gl. dd. állományából.
- 06. 09-16. a toborzás folytatása, egészségügyi alkalmassági vizsgálatok megkezdése, a Táborfalvai kiképzőbázis előkészítése az állomány felkészítésére, az anyagi készletek és a technikai eszközök fogadására. A kiképzés zavartalan végrehajtása érdekében bázis alegység létrehozása.

A 62. gl. dd. 06. 14-én kombinált menetet hajt végre Táborfalvára, vasúti szállítással átcsoportosításra kerül 34 db BTR-80/A harcjármű, közúti menettel 20 db URAL-4320 terepjáró tehergépkocsi.

A felkészítésre kijelölt személyi állomány átcsoportosítása 06. 16-án történt 2 db polgári autóbusz igénybevételével.

A Magyar Honvédség Őr- és Biztosító Kontingens (KFOR) megalakításával, kiképzésével kapcsolatos legfontosabb intézkedések

Az Országgyűlés 55/1999. (VI.16.) határozata engedélyezte a magyar KFOR kontingens részvételét a koszovói békefenntartó műveletben. A Magyar Honvédség Parancsnoka, Vezérkari Főnök 91/99. számú intézkedésében feladatot szabott a kontingens megalakítására, felkészítésére az anyagi készletek biztosítására és az alkalmazási területre történő átcsoportosítás megszervezésére. 104/99. számú intézkedésében meghatározta a felvonulással kapcsolatos teendőket, öt katonavonat: indulásuk 07. 16-23. között.

A következő fontos dokumentum a Magyar Honvédség Logisztikai Főigazgató 201/99. számú intézkedése a logisztikai biztosítás megszervezésére.

A Magyar Honvédség Szárazföldi Vezérkari Főnök 148/99. számú intézkedése a kontingens létrehozására és felkészítésére.

A Magyar Honvédség Szárazföldi Vezérkari Főnök 163/99. számú intézkedése a kontingens logisztikai biztosítására.

- 06. 16-án befejeződött a kontingens létrehozása.
- 06. 17-én megkezdődött a személyi állomány 4 hetes kiképzése, a technikai eszközök felkészítése, a készenlét elérése.
- 07. 13-tól felkészültek az átcsoportosítás végrehajtására.
- 06. 23-án szemrevételező csoport indult Pristinába, amelynek tagja volt *Füzes József mérnök őrnagy*, a KKK képviselőjeként, tőle kaptunk hasznos információkat a kirakóállomás elhelyezkedését, technikai adatait illetően, továbbá a kirakás megszervezésére vonatkozóan.
- 06. 24-én elkészült az anyagok átcsoportosításához és hadműveleti területen történő biztonságos tároláshoz szükséges 20 tonnas konténerek számvetése és megtörtént a táborfalvai konténer terminálra szállításuk időbeli pontosítása. Az SZFVK szolgálati ágaival történt előzetes egyeztetés alapján közel 80 db konténer lett volna szükséges a feladat végrehajtásához az állománytáblában meglévő 30 db-bal szemben. A KKK utolsó tartalékait összeszedve végül 60 db felújított eszközt tudott biztosítani, ezért néhány esetben - a legtöbb konténert igénylő az Elhelyezési Szolgálat volt - a nagy tömegű és terjedelmű anyagok kiszállítása magasított vagy elhúzható oldalfalú vasúti kocsikban történt. A konténerek hazai, táborfalvai berakása de még inkább pristinai kirakása előrevetett egy megoldandó, nem könnyű feladatot, tudván, hogy a kontingens 1 db erre alkalmas eszközzel rendelkezik. A táborfalvai berakást központilag biztosított és polgári gépjárművel sikerült végrehajtani, Koszovóban pedig angolok segítettek konténer emelő- és szállító kapacitással.
- 06. 29-én elkészült a kontingens első kiszállítási ütemterve, amelyben az előkészítő részleg átcsoportosítását légi úton tervezték, ez a lehetőség azonban nem felelt meg a hadműveleti követelményeknek - a repülőgép korlátozott szállító kapacitása nem tette lehetővé az előkészítő részleg hatékony alkalmazását - továbbá igen magas költség kihatása miatt elvetésre került. Ez a terv nagyon jónak bizonyult az áthaladási és rakminta engedé-

lyek beszerzésének elindításához, valamint a valós időpontokat tekintve alig módosult, ami a bizonytalansági tényezőket figyelembe véve jónak mondható. *A bizonytalanság érzékeltetésére csak egy adalék:* A Román Parlament a nyári szabadságot idején, amikor az ülésszak szünetelt, a Román Kormányra ruházta a jogot az áthaladási engedélyek megadása ügyében, amiért a romániai ellenzék az Alkotmánybírósághoz fordult. Így gyakorlatilag az előkészítő részleg indulása előtt egy nappal az áthaladás kérdésessé vált, minden addigi erőfeszítés hiábavalónak bizonyult. Az utolsó pillanatban azonban az Alkotmánybíróság jóváhagyta a Kormány döntését zöld utat adva a magyar KFOR alakulat áthaladásának.

- 07. 01-jén az SZFVK Közlekedési Szolgálata telefax üzenetben kért információt az ARRC magyar összekötőjétől *Vágány József alezredestől* a konténer emelő-szállító kapacitás igénybevételi lehetőségeiről, továbbá a kirakóállomás technikai paramétereiről, a kirakás végrehajtásáról. A kimerítő, pontos telefax sok addig nyitott kérdésre választ adott, valamint megkaptuk a Macedón állam és a KFOR között a vasúti szolgáltatások nyújtásáról szóló megállapodás szövegét.

(Június végén, július elején megérkeztek az érintett országok áthaladási engedélyei a magyar KFOR alakulat átcsoportosítását illetően, amelyről a Védelempolitikai Helyettes Államtitkár értesítette az MHPK, VKF urat, kiegészítve azzal, hogy az áthaladáshoz milyen információkat kell még nyújtani az áthaladók személyi állományáról, technikai eszközeiről és a szállított anyagokról.)

- 07. 06-án elkészült a kontingens gördülőanyag számvetése, amely az elinduló szerelvények összetételét tekintve alig változott. Az egyes, részes vasutaknál alkalmazott hossz és tengelysúlykorlátozás miatt nagy körültekintéssel kellett a vonatok összeállítását elvégezni, nem egyszer megalkuvásra kényszerítve a kontingens hadművészeit.

A katonavonatok indulásáig már csak egy nagy feladat várt a személyi állományra, a berakás végrehajtása, majd utána a Magyar Honvédség Szárazföldi Vezérkari Főnök intézkedése alapján a hadművelési területre

történő átcsoportosítás. Ennek megfelelően rakodási módszertani bemutató került levezetésre a biztonsági rendszabályok ismertetésével, valamint kijelölték a szállítmányok szolgálati személyeit.

Sajnos a berakás gyakorlati végrehajtásánál érződött, hogy a személyi állomány ilyen ismeretei kissé megkoptak, azonban bízunk a kirakás magasabb színvonalú megoldásában.

A szerelvények az előzetes tervek szerinti időpontokban indultak és tartották az egy nap/ország hozzávetőleges menetrendet, kivéve az utolsót, amely a koszovói pályaszakaszon történt vasúti baleset miatt egy hetet vesztelt a macedóniai Skopje vasútállomáson. *Végül a vasúti szállítás hozzávetőlegesen a következők szerint alakultak:* Románia ~ 4 óra, Bulgária ~ 20 óra, Görögország ~ 1 8-10 óra, Macedónia ~ 8-10 óra.

A felkészülést és a vasúti átcsoportosítást negatívan befolyásoló tényezők:

- az idő rövidege,
- a tervezés bizonytalansági tényezői,
- összeköttetés hiánya a menetet végrehajtó szerelvényekkel,
- az önellátást biztosító közlekedési szaktechnikai eszköz alacsony biztosítottsága.

Mindezek ellenére a magyar KFOR kontingens felkészítése, alkalmazási helyre történő eljuttatása, tevékenységének megalapozása eredményes volt.

AZ MH KFOR ŐR ÉS BIZTOSÍTÓ ZÁSZLÓALJNÁL JELENTKEZŐ SZÁLLÍTÁSI FELADATOK ÉS A KISZÁLLÍTÁS GYAKORLATI VÉGREHAJTÁSA SORÁN SZERZETT TAPASZTALATOK

Pataki Zsolt¹

A KFOR kontingens kiszállítására 1999. július 15. és 22. között került sor. Táborfalva iparvágányok berakóhelyről 5 katonavonat indult Lökösháza országhatár kilépéssel Koszovóba, békefenntartó feladatok ellátása céljából. A kiszállítás két fontos tevékenységét - a rakodás feltételeinek megszervezése, valamint az első határátlépés biztosítását - kapta feladatul az **MH Katonai Közlekedési Központ/4 Területi Közlekedési Parancsnoksága (MH KKK/4 TKP).**

A feladat végrehajtása érdekében az MH KKK/4, 2 fős Vasútállomási Katonai Parancsnokságot (VKP), 1 fővel Határátlépést Ellenőrző Vasútállomási Katonai Parancsnokságot (HEVKP) működtetett a szállítások ideje alatt Táborfalva és Lökösháza - Curtici vasútállomásokon.

A magyar KFOR kontingens vasúti szállításának előzetes pontosítása július 06-án Táborfalván került végrehajtásra, az **MH Közlekedési Szolgálat főnök** vezetésével, az összes érdekelt részvételével.

Az előzetes pontosítás rámutatott mindazon hiányosságokra, amelyek alapján megállapítható volt, hogy az MH KFOR kontingens a szállítás végrehajtására nincs teljes mértékben felkészülve. Konkrétan nem lehetett tisztázni az egyes szerelvényeken szállítandó technikai eszközök fajtáját, azok darabszámát, rakmintás méreteit.

Az előzetes pontosítások eredménytelenségét, a végrehajtást megelőző információk áradata és azok folyamatos változása igyekezett pótolni. Ez igen megnehezítette a pontos igények felmérését, illetve átadását a vasút részére.

A szállítást közvetlen megelőző napokon sikerült csak a többé-kevésbé pontos adatokat megkapni, így ha kevés is, de volt még idő az előzetes intézkedések megtételére.

A legnagyobb zavart a szállítmányok berakási idejének egy héttel történő eltolása okozta. Csak másnap, július 15-én, a berakás eredetileg tervezett idő

¹Pataki Zsolt mk.őrnagy, MH Katonai Közlekedési Központ 4.sz. Területi Közlekedési Parancsnokság, parancsnok

pontjában jött a parancs a kezdésre, ami a végrehajtáskor meglehetősen csúszást okozott az első szállítmány berakásakor.

Közvetlen a szállítást megelőzően rakodási gyakorlat került végrehajtásra, melyen bemutatásra kerültek mind a hevederes, mind az UMK-val (többször használatos rögzítő eszköz) történő rögzítési módok. Sajnos nem maradt idő a gépjárművekről leemelt hűtő-, műtő-, vízszállító konténerek rögzítésének bemutatására, ami gondot okozott azok berakásakor.

A konténerek berakása más szempontból is problémát jelentett. A konténerszállító járművek többször meghibásodtak, a rakodás helyén (MH Közlekedési Anyagraktár iparvágány) csak 4 db pőrekocsi rakható meg konténerrel egyszerre, ezért nagy számú tolatást kellett végezni.

Gondot jelentett, hogy a daruzott technikai eszközök, részint a darukötelek hiánya miatt, részint daru által megfoghatatlanságuk miatt csak igen nehezen voltak berakhatók. Ezen eszközök rögzítése is problémát jelentett, mivel a kötelezően előírt 10 % hagyományos rögzítő készlettel nem rendelkezett az alakulat.

Nagyban segítette a feladat végrehajtását, hogy létrejött egy rakodást irányító csoport, melynek tagja mintegy felosztva egymás között a részterületeket (konténer rakodás, technikai eszközök rakodásának felügyelete, kapcsolattartás a vasúttal, további szállítmányok pontosítása, rögzítő eszközökkel való ellátás) hatékonyan tudták szervezni a szállítmányok berakását.

A további szállítmányok berakása sokkal szervezettebben, gördülékenyebben folyt le. Gondként jelentkezett, hogy az előre meghatározottak ellenére más típusú vasúti kocsikba rakták az elhelyezési anyag egy részét, a rakodási szabályok figyelembevétele nélkül. Emiatt többször is meg kellett állni az ezeket a kocsikat továbbító szállítmánynak, majd **Lökőháza** állomáson végre kellett hajtani a rakomány igazítását, illetve újra rögzítését.

A MÁV Rt. annak ellenére, hogy a berakás megkezdésének időpontja nem volt biztos, készen állt az azonnali feladat végrehajtásra. A rakodást hátráltató körülményként jelentkezett a tolatási baleset, a tolatási munkák végrehajtásakor a rádióösszeköttetés hiánya.

A szállítmányok a tervezett időben indultak, illetve a tervezett menetrendben közlekedtek, elszámolásuk központilag történt.

A szállítmányok **Curtici** állomáson kerültek átadásra a román félnek különösebb gond nélkül, az első szállítmány útlevelügyét kivéve. Itt került sor a személykocsik újbóli vízfeltöltésére is.

Összességében megállapítható, hogy egy ilyen volumenű és jelentőségű feladatnál sokkal több figyelmet kell szentelni az időbeni előkészítésre, a kiszállítandó technikák, anyagok konkretizálására, azok szállításhoz való előkészítésére, üzemképességük biztosítására, a vasúti kocsikon történő rögzítések (UMK, heveder, hagyományos) végrehajtásának gyakorlására, technikai eszközök daruzáshoz, rögzítéshez szükséges eszközök biztosíthatóságára.

Az előzetes pontosításra akkor kerüljön sor, amikor már az alapadatok rendelkezésre állnak, hogy érdemi munkát lehessen végezni. Mindenképpen szükségesnek tartom ezen a területileg illetékes vasút-igazgatóság képviselőinek bevonását.

A VKP számára biztosítani kell, főleg ha egyidőben kettő vagy több helyen történik a be-, kirakás, a gépjármű mellett külön gépjárművezetőt, mert mindkét tevékenység egy ember által való végzése - főleg hosszantartó rakodásoknál - könnyen balesethez vezethet.

Nagyon megkönnyítené a VKP munkáját, ha megfelelő rádió vagy telefonösszeköttetéssel rendelkezne a rakodás végrehajtásában résztvevő fontosabb személyekkel (szállítmány parancsnok, állomásvezető, tolatásvezető).

Az őr és biztosító zászlóalj kiszállításának végrehajtása kiemelt feladatot jelentett a **4. Területi Közlekedési Parancsnokság** számára, de nem az egyetlen, hiszen ne felejtjük el ez év március 08-án Hódmezővásárhelyről indult Olaszországba az a szerelvény, melynek katonái már, mint NATO katonák tértek onnan vissza és a koszovói helyzetből adódó csapatmozgások célállomásai is a TKP működési területén voltak.

A MÁV Rt. szegedi üzletigazgatóságon megtartott KFOR konferencia jó alkalmat teremtett arra, hogy a szervezés és a végrehajtás tapasztalatait megosztva egymással és ez által a hibákat kiküszöbölve láthassunk a következő évezred feladatainak.

TARTALOMJEGYZÉK

ELMÉLET

<i>Dobó Péter</i>	A Magyar Honvédség logisztikai rendszere modernizációjának héhány kérdése	3
<i>Csabai György</i>	Az európai védelempolitikáról	9
<i>Lovász Zoltán</i>	A logisztikai doktrína helye és szerepe a stratégiai dokumentumok rendszerében	26
<i>Turcsányi Károly</i> <i>Vasvári Ferenc</i>	A biztonságkultúra társadalmi, emberi (szellemi) összetevői	40

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

<i>Jároscsák Miklós</i>	A Befogadó (fogadó) Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő feladatai és azok megvalósításának feltételei	53
<i>Berzsenyi Péter</i>	Gondolatok a NATO kodifikációs rendszeréről	71
<i>Takács László,</i> <i>Juhász József</i> <i>Gábor</i>	Gondolatok a logisztikai ellenőrzésről	84
<i>Turcsányi Károly</i>	Szükség szerinti üzemfenntartás terjedésnek kiváltói és vizsgálatának lehetőségei	102
<i>Nagy István</i>	A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik és korszerűsítésének módjai	111

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

<i>Rádlí Tibor</i>	A Bundeswehr logisztikai tisztképzési rendszere	128
<i>Fleischhacker</i> <i>Ferenc</i>	Négy nap - 4 év - nemzetközi törzsgyakorlás Stocholmban	144

KATONAI MINŐSÉGÜGY

<i>Mikula László</i>	A katonai minőségügy új kihívásai	170
<i>Füredi László</i>	Minőségügyi közlemények	183

KÖZLEKEDÉSI KONFERENCIA

<i>Németh Ernő</i>	A KFOR Magyar Őr- és Biztosító Zászlóalj működési körletbe történő kiszállításának tapasztalatai	204
<i>Lőrincz Gábor</i>	A Magyar Őr -és Biztosító Kontingens (MÖBK) megalakításának, felkészítésének és útbaindításának tapasztalatai	212
<i>Földházi György</i>	A vasút szerepe a katonai szállításokban, kiemelten a béketeremtő feladatok megoldása során	229
<i>Szarvas László</i>	A KFOR Magyar Őr és Biztosító Zászlóalj alkalmazási helyére történő kiszállítás, illetve utánszállítás tervezésének és végrehajtásának tapasztalatai	234
<i>Nyitrai István</i>	A Magyar Őr és Biztosító Kontingens tevékenységének közlekedési szolgálattal kapcsolatos tapasztalatai	239
<i>Pataki Zsolt</i>	A Magyar Őr és Biztosító Zászlóaljnál jelentkező szállítási feladatok és a kiszállítás gyakorlati végrehajtása során szerzett tapasztalatok	247

Szerkesztőség: 1395. Budapest Lehel u. 41.
Bp. Pf.: 423 (felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 252-95
Szedés: MH Logisztikai Főigazgatóság
Kiadja: MH 1. Logisztikai Támogató Dandár